

Försvarsutskottets betänkande 2020/21:FöU4

Totalförsvaret 2021–2025

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen bifaller regeringens förslag om ett övergripande mål för totalförsvaret, nya mål för det militära respektive civila försvaret, inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation, förändringar i Försvarsmaktens grundorganisation samt lagändringar med anledning av namnbyte på Totalförsvarets rekryteringsmyndighet.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 februari 2021.

I betänkandet föreslår utskottet ett tillkännagivande till regeringen. Enligt utskottet bör regeringen utreda den moderna civilpliktens utformning. Utskottets förslag grundas på förslag i motionsyrkanden. I en reservation föreslås att riksdagen inte ska göra något tillkännagivande (S, C, L, MP).

Utskottet anser att riksdagen bör avslå övriga motionsyrkanden.

I betänkandet finns 54 reservationer (S, M, SD, C, V, KD, L, MP) och tre särskilda yttranden (M, SD, C, KD).

Behandlade förslag

Proposition 2020/21:30 Totalförsvaret 2021–2025.

24 yrkanden i följdmotioner.

129 yrkanden från den allmänna motionstiden 2020/21.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	5
Redogörelse för ärendet	13
Ärendet och dess beredning.....	13
Bakgrund	16
Propositionens huvudsakliga innehåll	17
Betänkandets disposition	17
Utskottets överväganden.....	18
Totalförsvaret	18
Styrning och uppföljning av totalförsvärsverksamhet	28
Personalförsörjning inom totalförsvaret	35
Cybersäkerhet inom totalförsvaret.....	43
Totalförsvarets försörjningsberedskap.....	49
Det civila försvaret	56
Det militära försvaret.....	64
Försvarsmaktens grundorganisation	74
Materieförsörjning i det militära försvaret	82
Försvarsmaktens miljöarbete	91
Försvarsmaktens jämställdhetsarbete	97
Framtida ekonomiska förutsättningar	102
Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.....	107
Reservationer	108
1. Breddad hotbild och totalförsvarets förmåga att möta den, punkt 2 (M).....	108
2. Breddad hotbild och totalförsvarets förmåga att möta den, punkt 2 (SD)	109
3. Central samordning och organisation av totalförsvaret, punkt 3 (M) ..	110
4. Central samordning och organisation av totalförsvaret, punkt 3 (L) ..	111
5. Psykologiskt försvar, punkt 4 (M)	111
6. Psykologiskt försvar, punkt 4 (SD)	112
7. Uppföljning av totalförsvärsverksamhet, punkt 5 (M).....	113
8. Uppföljning av totalförsvärsverksamhet, punkt 5 (V)	113
9. Uppföljning av totalförsvärsverksamhet, punkt 5 (KD)	114
10. Civilplikt, punkt 6 (S, C, L, MP)	114
11. Mönstring, värnplikt och krigsplacering, punkt 7 (SD)	115
12. Mönstring, värnplikt och krigsplacering, punkt 7 (KD)	116
13. Särskilda beredskapspolisen, punkt 8 (M, KD)	116
14. Frivilligorganisationer, punkt 9 (SD)	117
15. Frivilligorganisationer, punkt 9 (V).....	118
16. Cyberförmågor och cybersäkerhet, punkt 10 (M).....	118
17. Cyberförmågor och cybersäkerhet, punkt 10 (SD)	120
18. Organisation för cybersäkerhet, punkt 11 (M, KD)	120
19. En ny cybermyndighet, punkt 12 (KD)	121
20. Beredskapslagring, punkt 13 (SD).....	122
21. Organisation och samordning av försörjningsberedskap, punkt 15 (M, KD)	123
22. Mål för det civila försvaret, punkt 16 (SD).....	124
23. Befolkningsskydd, punkt 17 (SD)	125

24. Förstärkning av det civila försvaret och krisberedskap, punkt 18 (M, KD).....	125
25. Förstärkning av det civila försvaret och krisberedskap, punkt 18 (SD).....	127
26. Förstärkning av det civila försvaret och krisberedskap, punkt 18 (V).....	127
27. Samhällsviktig verksamhet, punkt 19 (KD).....	128
28. Betalningssystem, punkt 20 (SD).....	129
29. Mål för det militära försvaret, punkt 21 (SD).....	129
30. Det militära försvarets förmåga, punkt 22 (M).....	130
31. Det militära försvarets förmåga, punkt 22 (SD).....	131
32. Det militära försvarets förmåga, punkt 22 (KD).....	132
33. Dimensionering av Försvarsmakten för stöd till samhället, punkt 23 (M, KD).....	132
34. Dimensionering av Försvarsmakten för stöd till samhället, punkt 23 (V).....	133
35. Försvarsmaktens krigsorganisation, punkt 24 (SD).....	134
36. Ytterligare förstärkningar av krigsorganisationen, punkt 25 (SD).....	135
37. En utökad grundorganisation, punkt 26 (V).....	135
38. Andra förstärkningar av grundorganisationen, punkt 27 (M).....	136
39. Andra förstärkningar av grundorganisationen, punkt 27 (SD).....	137
40. Avveckling av vissa test- och övningsområden, punkt 28 (V).....	138
41. Materiel- och försvarsindustristrategi, punkt 29 (M).....	138
42. Materiel- och försvarsindustristrategi, punkt 29 (SD).....	139
43. Materiel- och försvarsindustristrategi, punkt 29 (KD).....	140
44. Försvarets materielverk, punkt 30 (SD).....	141
45. Internationellt materielsamarbete och upphandling, punkt 31 (M).....	141
46. Internationellt materielsamarbete och upphandling, punkt 31 (SD).....	142
47. Förutsättningar för försvarsindustrin och försörjningsberedskapen, punkt 32 (M).....	143
48. Förutsättningar för försvarsindustrin och försörjningsberedskapen, punkt 32 (SD).....	144
49. Miljöhänsyn och miljöpåverkan, punkt 33 (V).....	144
50. Myndighetens förmåga att rekrytera och behålla kvinnor, punkt 34 (M).....	146
51. Myndighetens förmåga att rekrytera och behålla kvinnor, punkt 34 (V).....	146
52. Framtida ekonomiska förutsättningar, punkt 35 (M, KD).....	147
53. Framtida ekonomiska förutsättningar, punkt 35 (SD).....	148
54. Framtida ekonomiska förutsättningar, punkt 35 (L).....	149
Särskilda yttranden.....	150
1. Särskilt yttrande (M, KD).....	150
2. Särskilt yttrande (SD).....	152
3. Särskilt yttrande (C).....	154
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	157
Propositionen.....	157
Följdmotionerna.....	158
Motioner från allmänna motionstiden 2020/21.....	160

Bilaga 2

Regeringens förslag om inriktning för Försvarsmaktens krigsorganisation.....	172
--	-----

Bilaga 3

Regeringens lagförslag	174
1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	174
2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:260) om offentlig anställning	175
3 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.....	176
4 Förslag till lag om ändring i lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap	185
5 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	187
6 Förslag till lag om ändring i totalförsvarsdatalagen (2020:151)	188

Bilaga 4

Konstitutionsutskottets yttrande 2020/21:KU4y	191
---	-----

Bilaga 5

Justitieutskottets yttrande 2020/21:JuU3y	194
---	-----

Bilaga 6

Trafikutskottets yttrande 2020/21:TU3y	203
--	-----

Bilaga 7

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 2020/21:MJU4y	211
---	-----

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Totalförsvaret

1. Mål för totalförsvaret

Riksdagen godkänner regeringens förslag om det övergripande mål för totalförsvaret som ska gälla fr.o.m. 2021.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2020/21:30 punkt 7 och avslår motion

2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkandena 2, 4, 6, 13 och 41.

2. Breddad hotbild och totalförsvarets förmåga att möta den

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 31,

2020/21:1433 av Hanna Westerén (S),

2020/21:2285 av Marlène Lund Kopparklint (M),

2020/21:2684 av Maria Nilsson (L),

2020/21:3367 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkandena 8 och 10 samt

2020/21:3447 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkandena 1, 3, 5 och 16.

Reservation 1 (M)

Reservation 2 (SD)

3. Central samordning och organisation av totalförsvaret

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2717 av Lars Jilmstad (M),

2020/21:3429 av Allan Widman m.fl. (L) yrkande 2 och

2020/21:3447 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 7.

Reservation 3 (M)

Reservation 4 (L)

4. Psykologiskt försvar

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 40,

2020/21:3204 av Hans Wallmark m.fl. (M) yrkande 23,

2020/21:3206 av Hans Wallmark m.fl. (M) yrkande 5 och

2020/21:3447 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 10.

Reservation 5 (M)

Reservation 6 (SD)

*Styrning och uppföljning av totalförsvarsverksamhet***5. Uppföljning av totalförsvarsverksamhet**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 22,

2020/21:3443 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 13 och

2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 4.

Reservation 7 (M)

Reservation 8 (V)

Reservation 9 (KD)

*Personalförsörjning inom totalförsvaret***6. Civilplikt**

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att utreda den moderna civilpliktens utformning och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:175 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) och

2020/21:3446 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 1 och

bifaller delvis motion

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 42.

Reservation 10 (S, C, L, MP)

7. Mönstring, värnplikt och krigsplacering

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 10 och 11,

2020/21:1486 av Ingela Nylund Watz och Abraham Halef (båda S),

2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 18 och

2020/21:3042 av Annicka Engblom m.fl. (M) yrkandena 1 och 2.

Reservation 11 (SD)

Reservation 12 (KD)

8. Särskilda beredskapspolisen

Riksdagen avslår motion

2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) yrkande 5.

Reservation 13 (M, KD)

9. Frivilligorganisationer

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 29,

2020/21:2944 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 10,

2020/21:3538 av Margareta Cederfelt (M) och

2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 1.

Reservation 14 (SD)

Reservation 15 (V)

*Cybersäkerhet inom totalförsvaret***10. Cyberförmågor och cybersäkerhet**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:677 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 17,

2020/21:3207 av Jessica Roswall m.fl. (M) yrkande 6,

2020/21:3444 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkandena 1, 4, 6 och 8 samt

2020/21:3447 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 15.

Reservation 16 (M)

Reservation 17 (SD)

11. Organisation för cybersäkerhet

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3444 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 2,

2020/21:3447 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 13,

2020/21:3479 av Maria Stockhaus m.fl. (M) yrkande 13 och

2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) yrkande 6.

Reservation 18 (M, KD)

12. En ny cybermyndighet

Riksdagen avslår motion

2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 36.

Reservation 19 (KD)

*Totalförsvarets försörjningsberedskap***13. Beredskapslagring**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:62 av Markus Wiechel (SD),

2020/21:288 av Ann-Christine From Utterstedt och Eric Westroth (båda SD) yrkande 4,

2020/21:677 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 21,

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 38 och

2020/21:2922 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 18.

Reservation 20 (SD)

14. Beredskap för inhemsk produktion

Riksdagen avslår motion

2020/21:123 av Ann-Christine From Utterstedt och Eric Westroth (båda SD).

15. Organisation och samordning av försörjningsberedskap

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2944 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 7,

2020/21:3350 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 10 och

2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) yrkande 7.

Reservation 21 (M, KD)

Det civila försvaret

16. Mål för det civila försvaret

Riksdagen godkänner regeringens förslag om det mål för det civila försvaret som ska gälla fr.o.m. 2021.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2020/21:30 punkt 9 och avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 3 och 33 samt
2020/21:3748 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 2.

Reservation 22 (SD)

17. Befolkningsskydd

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 35 och
2020/21:1959 av Lotta Finstorp (M).

Reservation 23 (SD)

18. Förstärkning av det civila försvaret och krisberedskap

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 34 och 36,
2020/21:2683 av Maria Nilsson (L),
2020/21:2944 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 5,
2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 2 och 3 samt
2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) yrkande 3.

Reservation 24 (M, KD)

Reservation 25 (SD)

Reservation 26 (V)

19. Samhällsviktig verksamhet

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2172 av Cecilie Tenfjord Toftby (M) yrkande 2 och
2020/21:2808 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 49.

Reservation 27 (KD)

20. Betalningssystem

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 39 och
2020/21:2761 av Ann-Sofie Alm (M).

Reservation 28 (SD)

*Det militära försvaret***21. Mål för det militära försvaret**

Riksdagen godkänner regeringens förslag om det mål för det militära försvaret som ska gälla fr.o.m. 2021.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2020/21:30 punkt 8 och avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 2 och

2020/21:3748 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 1.

Reservation 29 (SD)

22. Det militära försvarets förmåga

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 4,

2020/21:2259 av Sten Bergheden (M) yrkande 1,

2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkandena 10, 23, 24, 26 och 29,

2020/21:2950 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkandena 1–3 och

2020/21:3446 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 2.

Reservation 30 (M)

Reservation 31 (SD)

Reservation 32 (KD)

23. Dimensionering av Försvarsmakten för stöd till samhället

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:303 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V),

2020/21:677 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkandena 12 och 13,

2020/21:3498 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 5 och

2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) yrkande 4.

Reservation 33 (M, KD)

Reservation 34 (V)

24. Försvarsmaktens krigsorganisation

Riksdagen godkänner regeringens förslag i bilaga 2 om inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2020/21:30 punkt 10 och avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 17, 19, 21 och 23–25 samt

2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkandena 3 och 17.

Reservation 35 (SD)

25. Ytterligare förstärkningar av krigsorganisationen

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 16,

2020/21:2244 av David Josefsson m.fl. (M),

2020/21:3465 av David Josefsson (M),
 2020/21:3542 av Hans Wallmark m.fl. (M) och
 2020/21:3748 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 3.

Reservation 36 (SD)

Försvarsmaktens grundorganisation

26. En utökad grundorganisation

Riksdagen bemyndigar regeringen att under perioden 2021–2025 återinrätta Norrlands dragonregemente (K 4) i Arvidsjaur, Älvsborgs amfibieregemente (Amf 4) i Göteborg, Upplands flygflottilj (F 16) i Uppsala, Bergslagens artilleriregemente (A 9) i Kristinehamn, Dalregementet (I 13) i Falun och Västernorrlands regemente (I 21) i Sollefteå, med utbildningsdetachementet i Östersund, som egna organisationsenheter, med inriktningen att Dalregementet (I 13) i Falun och Västernorrlands regemente (I 21) i Sollefteå återinrättas senast 2022 och når full kapacitet i perioden 2026–2030.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2020/21:30 punkt 11 och avslår motionerna

2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 20 och
 2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 13.

Reservation 37 (V)

27. Andra förstärkningar av grundorganisationen

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 14 och 15 samt
 2020/21:3443 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 14.

Reservation 38 (M)

Reservation 39 (SD)

28. Avveckling av vissa test- och övningsområden

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3060 av Emma Hult m.fl. (MP) yrkande 2 och
 2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 6 och 19.

Reservation 40 (V)

Materieförsörjning i det militära försvaret

29. Materiel- och försvarsindustristrategi

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 6 och 8,
 2020/21:2249 av John Widegren (M),
 2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkandena 21 och 33
 samt
 2020/21:3442 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkandena 3–6 och 11.

Reservation 41 (M)

Reservation 42 (SD)

Reservation 43 (KD)

30. Försvarets materielverk

Riksdagen avslår motion

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 9.

Reservation 44 (SD)

31. Internationellt materielsamarbete och upphandling

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:663 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkande 13,

2020/21:677 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 8 och

2020/21:3442 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkandena 8, 10 och 12.

Reservation 45 (M)

Reservation 46 (SD)

32. Förutsättningar för försvarsindustrin och försörjningsberedskapen

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:677 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkandena 6 och 7 samt

2020/21:3442 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkandena 1 och 2.

Reservation 47 (M)

Reservation 48 (SD)

Försvarsmaktens miljöarbete

33. Miljöhänsyn och miljöpåverkan

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3011 av Lars Ptiss (M) och

2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 14–18.

Reservation 49 (V)

Försvarsmaktens jämställdhetsarbete

34. Myndighetens förmåga att rekrytera och behålla kvinnor

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2950 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 4,

2020/21:3443 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 12 och

2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 11, 12 och 20.

Reservation 50 (M)

Reservation 51 (V)

Framtida ekonomiska förutsättningar

35. Framtida ekonomiska förutsättningar

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 1 och 30,

2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 5,
2020/21:3429 av Allan Widman m.fl. (L) yrkande 1,
2020/21:3442 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 7,
2020/21:3448 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 2 och
2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) yrkande 1.

Reservation 52 (M, KD)

Reservation 53 (SD)

Reservation 54 (L)

Lagförslag med anledning av nytt myndighetsnamn

36. Totalförsvarets plikt- och prövningsverk

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1994:260) om offentlig anställning,
3. lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,
4. lag om ändring i lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap,
5. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400),
6. lag om ändring i totalförsvarsdatalagen (2020:151).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2020/21:30 punkterna 1–6.

Stockholm den 8 december 2020

På försvarsutskottets vägnar

Pål Jonson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Pål Jonson (M), Paula Holmqvist (S), Jan R Andersson (M), Roger Richthoff (SD), Mattias Ottosson (S), Daniel Bäckström (C), Hanna Gunnarsson (V), Jörgen Berglund (M), Sven-Olof Sällström (SD), Kalle Olsson (S), Mikael Oscarsson (KD), Allan Widman (L), Caroline Nordengrip (SD), Elisabeth Falkhaven (MP), Alexandra Anstrell (M), ClasGöran Carlsson (S) och Heléne Björklund (S).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition Totalförsvaret 2021–2025 (2020/21:30), följdmotioner som väckts med anledning av propositionen och vissa motioner om försvarspolitiska frågor och totalförsvaret från den allmänna motionstiden 2020.

Mot bakgrund av att regeringen bl.a. lämnar förslag på nya mål för det civila försvaret, vilket är förslag som berör flera utskott, beslutade utskottet den 22 oktober 2020 att bereda konstitutionsutskottet, finansutskottet, skatteutskottet, justitieutskottet, socialförsäkringsutskottet, socialutskottet, trafikutskottet, miljö- och jordbruksutskottet och näringsutskottet tillfälle till yttrande över propositionen och eventuella följdmotioner i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde. Finansutskottet, skatteutskottet, socialförsäkringsutskottet, socialutskottet och näringsutskottet har beslutat att inte yttra sig. Yttranden från övriga utskott finns i bilagor till betänkandet.

Vid utskottets sammanträde den 22 oktober 2020 beslutade utskottet att lämna förslag till utrikesutskottet om att propositionens avsnitt 5 Säkerhetspolitik och eventuella följdmotioner inom området skulle beredas gemensamt i ett sammansatt utrikes- och försvarsutskott, UFöU, enligt 7 kap. 7 § riksdagsordningen. Den 3 november 2020 fattade utrikesutskottet beslut i enlighet med försvarsutskottets förslag.

Som ett underlag för den kommande försvarsinriktningsperioden (fr.o.m. 2021) beslutade chefen för Försvarsdepartementet om nya anvisningar för Försvarsberedningens arbete i januari 2017. Den 20 december 2017 presenterades delrapporten Motståndskraft – Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025 (Ds 2017:66). Den 14 maj 2019 överlämnade Försvarsberedningen sin slutrapport Värnkraft – Inriktningen av säkerhetspolitiken och utformningen av det militära försvaret 2021–2025 (Ds 2019:8) till regeringen. Försvarsberedningen lämnar i rapporten ett antal bedömningar bl.a. rörande den säkerhetspolitiska utvecklingen, internationella samarbeten och utvecklingen av det militära försvaret under perioden 2021–2025 men även därefter. Den 11 mars 2020 beslutade försvarsministern om nya anvisningar för Försvarsberedningens fortsatta arbete (Fö2020/00293/MFI). Av anvisningarna framkommer att Försvarsberedningen ska delta i överläggningar om det militära försvaret inför det kommande försvarsbeslutet.

Regeringen har informerat utskottet om ett skrivfel i tabellen över förslaget till inriktning av Försvarsmaktens krigsorganisation i proposition 2020/21:30 (avsnitt 8.2). En korrekt tabell återges i bilaga 2.

Inom flera av de områden som behandlas i propositionen har regeringen även gett i uppdrag till utredare att lämna förslag som underlag för behand-

lingen av den försvarspolitiska inriktningspropositionen. De utredningar som regeringen särskilt lyft fram i beredningen av inriktningsbeslutet är:

- Försvarsmakten i samhället – en långsiktigt hållbar militär personalförsörjning och en modern folkförankring av försvaret (SOU 2014:73)
- Försvarsmaktens långsiktiga materielbehov (SOU 2018:7)
- När planeringen möter verkligheten – Försvarsmaktens interna ledning, styrning och uppföljning (2018:27)
- Hälso- och sjukvård i det civila försvaret (SOU 2020:23)
- Folkrättslig status m.m. (SOU 1998:123)
- Gränsövervakning under höjd beredskap (SOU 2002:4)
- Våld och tvång under internationella militära insatser (SOU 2011:76)

Regeringen hade gett Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) i uppdrag att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret. Regeringsuppdraget redovisades i februari 2019, och den 4 juli 2019 beslutade regeringen om uppdrag till Försvarsmakten att redovisa underlag till försvarspolitisk proposition för perioden 2021–2025. Den 11 juli 2019 beslutades även om uppdrag till Försvarets materielverk (FMV), Försvarets radioanstalt (FRA), Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) och Totalförsvarets rekryteringsmyndighet (TRM) att redovisa underlag till försvarspolitisk proposition för perioden 2021–2025. Dessa myndigheter redovisade sina underlag den 15 november 2019 och Försvarsmakten hade bl.a. gett MSB möjlighet att inkomma med synpunkter på underlaget.

Regeringen uppdrog den 11 juli 2019 till bevakningsansvariga myndigheter att inkomma med underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret. Den 2 mars 2020 överlämnade de 20 berörda myndigheterna sina redovisningar till regeringen. Regeringen beslutade den 7 juli 2020 om uppdrag till Försvarsmakten respektive FMV att inkomma med ett kompletterande budgetunderlag för 2021. Försvarsmakten redovisade uppdraget den 17 juli 2020. FMV redovisade uppdraget den 24 juli 2020.

Utskottet har löpande inhämtat information under riksdagsåren 2018/19, 2019/20 och 2020/21 inför beslutet om totalförsvarets inriktning 2021–2025 bl.a. vid nedanstående tillfällen:

- Försvarsberedningens ordförande Björn von Sydow med medarbetare informerade utskottet om Försvarsberedningens slutrapport Värnkraft – Inriktningen av säkerhetspolitiken och utformningen av det militära försvaret 2021–2025 (Ds 2019:8) den 14 maj 2019.
- Huvudsekreterare Key Hedström informerade utskottet om utredningen Förbättrat skydd för totalförsvaret (SOU 2019:34) den 13 juni 2019.
- Överbefälhavare general Micael Bydén med medarbetare informerade utskottet om Försvarsmaktens underlag till försvarspolitisk proposition för perioden 2021–2025 den 19 november 2019.

- Den särskilda utredaren Elisabeth Nilsson med medarbetare informerade utskottet om utredningen Näringslivets roll inom totalförsvaret (SOU 2019:51) den 5 december 2019.
- Företrädare för Sollefteå kommun, Härnösands kommun och Kramfors kommun informerade utskottet med anledning av Försvarsberedningens förslag om lokalisering av nya grundorganisationsenheter den 6 februari 2020.
- Företrädare för Falu kommun informerade utskottet med anledning av Försvarsberedningens förslag om lokalisering av nya grundorganisationsenheter den 13 februari 2020.
- Företrädare för Östersunds kommun informerade utskottet med anledning av Försvarsberedningens förslag om lokalisering av nya grundorganisationsenheter den 13 februari 2020.
- Inrikesminister Mikael Damberg med medarbetare från Justitiedepartementet informerade utskottet om Sveriges krisberedskap med anledning av coronaviruset, läget i det civila försvaret och utvecklingen av totalförsvaret den 12 mars 2020.
- Inrikesminister Mikael Damberg med medarbetare från Justitiedepartementet informerade utskottet en samlad redovisning av bevakningsansvariga myndigheters remissvar på rapporten Motståndskraft (Ds 2017:66) den 5 maj 2020.
- Utredaren Åsa Kullgren med medarbetare informerade utskottet om utredningen Hälso- och sjukvård i det civila försvaret – underlag till försvarspolitisk inriktning (SOU 2020:23) den 14 maj 2020 (information tillsammans med socialutskottet).
- Utredaren Anders Danielsson med medarbetare informerade utskottet om utredningen En ny myndighet för att stärka det psykologiska försvaret (SOU 2020:29) den 14 maj 2020.
- Inrikesminister Mikael Damberg med medarbetare från Justitiedepartementet informerade utskottet om arbetet med försvarspropositionen den 11 juni 2020.
- Inrikesminister Mikael Damberg med medarbetare från Justitiedepartementet informerade utskottet om arbetet med försvarspropositionen den 25 augusti 2020.
- Försvarsminister Peter Hultqvist med medarbetare från Försvarsdepartementet informerade utskottet om bl.a. arbetet med försvarspropositionen den 25 augusti 2020.
- Chefen för den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must) generalmajor Lena Hallin med medarbetare från Försvarsmakten, säkerhetspolischef Klas Friberg med medarbetare från Säkerhetspolisen (Säpo), generaldirektör Dan Eliasson med medarbetare från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och generaldirektör Björn Lyrvall med medarbetare från Försvarets radioanstalt (FRA) informerade om arbetet med att inrätta ett nytt cybersäkerhetscenter den 1 oktober 2020.

- Försvarsminister Peter Hultqvist med medarbetare från Försvarsdepartementet informerade utskottet om proposition 2020/21:30 Totalförsvaret 2021–2025 och om anskaffning av u-båtar den 3 november 2020.
- Vid utskottets sammanträde den 5 november 2020 lämnade rektorn professor Robert Egnell information om Försvarshögskolans (FHS) verksamhet och den framtida utvecklingen. Medarbetare vid Försvarsmakten informerade vidare om bl.a. Försvarsmaktens miljö- och klimatarbete och lämnade en aktuell omvärldsbedömning av det militärstrategiska läget på Östersjön.
- Minister för högre utbildning och forskning Matilda Ernkrans informerade utskottet om arbetet med inrättandet av ett europeiskt center för cybersäkerhet (CCCN) och om vissa aspekter på forskningsprogrammet Horisont Europa den 24 november 2020.
- Försvarsminister Peter Hultqvist informerade utskottet den 1 december 2020 med anledning av finansieringen av det kommande försvarsbeslutet och uppgifter i medierna om risk för underfinansiering.
- Företrädare för Försvarsmakten och FMV informerade utskottet om myndigheternas bedömning av eventuella risker och fördyringar i strategiska projekt vid utskottets sammanträde den 3 december 2020.

Bakgrund

I slutet av 1990-talet beslutade regeringen att en parlamentariskt sammansatt försvarsberedning skulle svara för samråd mellan regeringen och riksdagspartierna om den långsiktiga inriktningen av försvars- och säkerhetspolitiken. Försvarsberedningen ska följa den säkerhetspolitiska utvecklingen i omvärlden och redovisa sin syn på viktigare långsiktiga försvars- och säkerhetspolitiska frågor inför regeringens förslag till riksdagen.

När det gäller den nuvarande försvarspolitiska inriktningen har utskottet senast behandlat regeringens proposition Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020. Med bifall till propositionen godkände riksdagen regeringens förslag till mål för det militära respektive det civila försvaret och ett förslag om den huvudsakliga inriktningen för krigsförband i Försvarsmaktsorganisation 2016 den 16 juni 2015. Dessutom godkände riksdagen att de krav på operativ förmåga som riksdagen tidigare hade beslutat om skulle upphöra att gälla. Riksdagen fattade inte beslut om några nya krav på operativ förmåga för perioden 2016–2020 (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:F6U11, rskr. 2014/15:251).

Enligt 10 kap. 3 § budgetlagen (2011:203) ska regeringen i budgetpropositionen lämna en redovisning av de resultat som har uppnåtts i verksamheten i förhållande till de mål som riksdagen har beslutat. Utskottet bereder vanligtvis regeringens förslag till mål för inriktningsperioden med utgångspunkt i de förslag som Försvarsberedningen har lämnat i sin rapport. I utskottens uppgifter ingår därefter att följa upp och utvärdera riksdagsbeslut

(4 kap. 8 § regeringsformen). Som en del i utskottets uppföljning ingår att behandla den resultatinformation som regeringen måste presentera av riksdagsbundna mål.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag om ett övergripande mål för totalförsvaret, nya mål för det militära respektive civila försvaret, inriktningen för Försvarmaktens krigsorganisation, förändringar i Försvarmaktens grundorganisation samt lagändringar med anledning av namnbyte på Totalförsvarets rekryteringsmyndighet.

Vidare innehåller propositionen regeringens bedömning avseende dels den säkerhetspolitiska utvecklingen, dels den långsiktiga inriktningen av försvars- och säkerhetspolitiken, inklusive de internationella försvarssamarbetena.

Betänkandets disposition

Betänkandet har disponerats så att regeringens och motionärernas förslag till mål för totalförsvaret behandlas först. Därefter behandlas motionsyrkanden om frågor som rör totalförsvaret som helhet, t.ex. styrning och uppföljning, personalförsörjning, cybersäkerhet och försörjningsberedskap inom totalförsvaret.

I betänkandet behandlas sedan regeringens och motionärernas förslag till mål för det civila försvaret och motionsyrkanden som specifikt rör det civila försvarets område. Därefter behandlas regeringens och motionärernas förslag till mål för det militära försvaret och de förslag som specifikt rör det militära försvaret, vilket omfattar såväl förslagen till inriktning för Försvarmaktens krigsorganisation som förändringar i dess grundorganisation. Även specifika militära frågor som materieförsörjning och Försvarmaktens miljö- och jämställdhetsarbete behandlas i denna del.

I betänkandets näst sista avsnitt behandlas motionsyrkanden som handlar om de framtida ekonomiska förutsättningarna för det militära försvaret och i det sista avsnittet behandlar utskottet regeringens förslag till lagändringar med anledning av namnbyte på Totalförsvarets rekryteringsmyndighet.

I bilagor till betänkandet återfinns förteckning över behandlade förslag (bilaga 1), regeringens förslag till inriktning för Försvarmaktens krigsorganisation (bilaga 2), regeringens lagförslag (bilaga 3) och yttranden från andra utskott (bilagorna 4–7).

Utskottets överväganden

Totalförsvaret

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner regeringens förslag om det övergripande mål för totalförsvaret som ska gälla fr.o.m. 2021.

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden.

Jämför reservation 1 (M), 2 (SD), 3 (M), 4 (L), 5 (M) och 6 (SD).

Bakgrund och tidigare beredning

Enligt 1 § lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap är totalförsvaret verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Under högsta beredskap är totalförsvaret all den samhällsverksamhet som då ska bedrivas. Totalförsvaret består av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar). Lagen om totalförsvaret och höjd beredskap definierar själva totalförsvaretskonceptet och de beredskapshöjningar som syftar till att stärka landets försvarsförmåga. Höjd beredskap är antingen skarpt beredskap eller högsta beredskap.

Genom fler av de lagar riksdagen stiftat finns en rättslig reglering för hur det svenska samhället ska fungera under krig eller höjd beredskap, samt för samhällets planering och förberedelser för sådana situationer. Bestämmelserna i 15 kap. regeringsformen om krig och krigsfara är av central betydelse för den rättsliga regleringen kring totalförsvaret. Här framgår bl.a. vilka befogenheter regeringen kan utöva om Sverige befinner sig i krig eller krigsfara eller om det råder sådana extraordinära förhållanden som är föranledda av krig eller krigsfara. Enligt 15 kap. 6 § regeringsformen kan riksdagen genom lag bemyndiga regeringen att under dessa förhållanden meddela föreskrifter som annars skulle kräva lagform. Det innebär att regeringen genom ett beslut om höjd beredskap enligt lagen om totalförsvaret och höjd beredskap kan säkerställa att vissa lagar kan tillämpas omedelbart. Andra lagar kan börja tillämpas i den utsträckning regeringen beslutar om detta särskilt, ofta under samma förutsättningar som gäller för ett beslut om höjd beredskap och som anges i 15 kap. 6 § regeringsformen. Till den förra kategorin hör lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap och till den senare kategorin hör förfogandelagen (1978:262) och arbetsrättsliga beredskapslagen (1987:1262).

Såväl i lagen som i förordningen (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap finns också regler om åtgärder som ska vidtas vid höjd beredskap av kommuner och regioner samt enskilda organisationer och företag. För kommuner och regioner finns ytterligare bestämmelser i 3 kap. lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära

händelser i fredstid och höjd beredskap. Annan lagstiftning av central betydelse för totalförsvaret är lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt samt lagen (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att medverka i totalförsvarsplaneringen.

Vilken resultatinformation regeringen enligt budgetlagen måste redovisa inom totalförvarsområdet beror på vilka mål riksdagen fattar beslut om. Riksdagen har även tidigare beslutat om mål för totalförsvaret. Senast var det genom bifall till regeringens förslag (prop. 2004/05:5, bet. 2004/05:FöU5, rskr. 2004/05:143) om att målet för totalförsvaret skulle vara att bidra till att hantera och förebygga kriser i vår omvärld, hävda vår territoriella integritet, försvara Sverige mot väpnat angrepp och värna civilbefolkningen och säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld.

Inom ramen för Försvarsberedningens arbete lämnades i delrapporten Motståndskraft (Ds 2017:66) förslag om att återinföra ett mål för totalförsvaret och att det borde ersätta dagens mål för det militära försvaret respektive det civila försvaret. Försvarsberedningens förslag på att återinföra ett mål för totalförsvaret från 2021 var:

Totalförsvaret ska enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige mot väpnat angrepp och värna vår säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet.

Propositionen

I totalförsvarspropositionen föreslår regeringen att det övergripande målet för totalförsvaret ska vara att ha förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp och värna vår säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet. Verksamhet inom totalförsvaret ska kunna bedrivas enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet.

Regeringen delar Försvarsberedningens uppfattning att det behövs ett gemensamt mål för totalförsvaret. En samlad förmåga i totalförsvaret, där många olika aktörer är involverade, förutsätter gemensamma utgångspunkter, en gemensam målsättning och en gemensam inriktning. Regeringen föreslår därför att riksdagen beslutar om ett övergripande mål för totalförsvaret som alla berörda aktörer bidrar till. I sak bedömer regeringen att det föreslagna målet är detsamma som Försvarsberedningens övergripande mål för totalförsvaret. Regeringen bedömer dock att målet bör preciseras genom att uttrycket förmåga införs. En sådan precisering förtydligar att förmågebedömningar på olika verksamhetsområden inom totalförsvaret är viktiga för en samlad uppföljning och bedömning av måluppfyllelsen.

Regeringen anför att totalförsvaret bör utformas och dimensioneras för att kunna möta ett väpnat angrepp mot Sverige och krigshandlingar på svenskt territorium. Totalförsvaret bör vara krigsavhållande genom att ha en sådan styrka, sammansättning, ledning, beredskap och uthållighet att det avhåller från försök att anfalla, kontrollera eller på annat sätt utnyttja svenskt

territorium. Utgångspunkten för planeringen av totalförsvaret bör enligt regeringen vara att under minst tre månader kunna hantera en säkerhetspolitisk kris i Europa och Sveriges närområde som innebär allvarliga störningar i samhällets funktionalitet samt krig under del av denna tid. I totalförvarspropositionen framhålls att totalförsvarets förmåga behöver fortsätta att stärkas. Regeringen framhåller vidare att man delar Försvarsberedningens bedömning att ändamålsenliga och tydliga lednings- och ansvarsförhållanden för att skapa samordning såväl inom det civila försvaret som mellan det militära och civila försvaret är avgörande för ett starkt totalförsvaret.

Av propositionen framgår att uppmärksamheten sedan några år tillbaka har riktats mot hur olika slags medel, i såväl fred som i höjd beredskap och ytterst i krig, kan användas för att avsiktligt störa samhällens funktionalitet eller påverka opinioner, beslutsfattare och demokratiska processer. Regeringen menar att digitalisering, centralisering och tekniska beroenden medför sårbarheter som kan utnyttjas av en antagonist. Sammantaget bedömer regeringen att det kan vara svårt att avgöra vad som är enskilda händelser och vad som är koordinerade handlingar i ett kortsiktigt eller längre perspektiv. Detta kan i sin tur försvåra och försena nödvändigt beslutsfattande och motåtgärder. I totalförvarspropositionen framhålls att den förmågan behöver utvecklas för att kunna bibehålla handlingsfrihet och vidta rätt åtgärder vid rätt tillfälle. Regeringen anser att detta underlättas av tydliga beslutsvägar som möjliggör tidiga beslut om beredskapshöjning eller andra motåtgärder. Vid en säkerhetspolitisk kris, konflikt eller krig i närområdet kan Sverige bli utsatt för en kombination av olika maktmedel där också militära operationer utgör en komponent. I totalförvarspropositionen ges hybridhot och icke-linjär krigföring som exempel på två begrepp som förekommer för att beteckna staters eller statsunderstödda aktörers användning av olika medel för att avsiktligt störa samhällets funktionalitet eller påverka opinioner, beslutsfattare och demokratiska processer.

När det gäller kommuner, regioner och länsstyrelser understryker regeringen att de har viktiga roller både inför och under höjd beredskap. Det är enligt regeringen viktigt att aktörerna ges goda förutsättningar att delta i arbetet med att stärka beredskapen. I totalförvarspropositionen framhålls att regeringens satsningar på viktiga samhällsfunktioner även stärker kommunernas, regionernas och länsstyrelsernas arbete med civilt försvar. Det kan t.ex. gälla personalresurser för grundläggande arbete med civilt försvar, investeringsstöd, resurser för genomförande av utbildningar och övningar samt lagring av vissa förnödenheter och insatsvaror.

Regeringen bedömer även att det intensifierade arbetet med civilt försvar hos de statliga myndigheterna kan förväntas skapa delvis nya förutsättningar för arbetet i kommuner och regioner. Regeringen betonar vikten av att kommunerna och regionerna får stöd från myndigheterna i detta arbete. Regeringen har tillsatt Utredningen om civilt försvar (Ju 2018:05) som ska redovisa sitt uppdrag senast den 1 mars 2021 (dir. 2018:79 och 2019:98).

Regeringen avser att fatta beslut om en struktur för ansvar, ledning och samordning inom civilt försvar på central, högre regional, regional och lokal nivå. En sådan struktur ska även stärka samhällets förmåga att hantera fredstida kriser. Vidare har utredningen att bedöma kommunernas och regionernas behov av eventuell resursfördelning, utifrån analys och förslag när det gäller en enhetligare och tydligare ledningsförmåga för kommuner och regioner.

I fråga om psykologiskt försvar anför regeringen att det försämrade säkerhetsläget ger ett behov av ett psykologiskt försvar som är anpassat efter dagens samhällsförhållanden och som kan bidra till att bevara det öppna samhällets fria kunskaps- och informationsutbyte. Ett stärkt psykologiskt försvar skapar förutsättningar för att värna det öppna och demokratiska samhället, den fria åsiktsbildningen samt Sveriges frihet och oberoende och att säkerställa befolkningens försvarsvilja. Inom ramen för det civila försvaret framhåller regeringen att det finns ett behov av att utveckla strategiska och moderna psykologiska försvarsförmågor. Regeringens inriktning är därför att inrätta en myndighet för psykologiskt försvar 2022 med uppgift att leda arbetet med att utveckla och samordna detta.

I totalförsvarspropositionen anförts att säkerhetsskyddet är av grundläggande betydelse för vår förmåga att hantera antagonistiska hot och för att minska sårbarheter på alla nivåer i samhället. Regeringen påpekar att ett väl fungerande säkerhetsskyddsarbete är grunden för hela totalförsvaret. I propositionen anförts vidare att Sverige har ett strategiskt intresse av att EU och andra länder i största möjliga utsträckning kan nå samsyn när det gäller Kinas maktanspråk samt användandet av handel, investeringar och kritisk infrastruktur för att nå politiska mål. Det bedöms också vara viktigt att Sverige förhindrar oönskad spridning av skyddsvärd teknologi. Regeringen bedömer därför att säkerhetsskyddet behöver stärkas. I totalförsvarspropositionen konstateras att regeringen har lagt fram förslag till lagstiftning som innebär en möjlighet att stoppa överlåtelser av säkerhetskänslig verksamhet och viss egendom som kan skada Sveriges säkerhet. Därutöver krävs lagstiftning som bl.a. möter behoven av en ambitionshöjning när det gäller tillsynen och ett bättre skydd när säkerhetskänslig verksamhet exponeras för utomstående. En skärpning av lagstiftningen inom området bör enligt regeringen vara genomförd senast vid utgången av perioden 2021–2025. I propositionen framkommer att säkerhetspolisen vid upprepade tillfällen har framfört att många aktörer brister i sitt säkerhetsskyddsarbete och till skillnad från många andra områden finns inte någon möjlighet för tillsynsmyndigheterna att besluta om sanktioner mot den som missköter sitt säkerhetsskydd. Regeringen ser därför ett stort behov av en ambitionshöjning inom tillsynsområdet.

Utbrottet av covid-19 innebär att många företag har det svårt ekonomiskt och kan bli sårbara för uppköp när utländska aktörer gör strategiska uppköp av svenska skyddsvärda verksamheter. Även fast egendom och annan egendom av betydelse för Sveriges säkerhet kan bli föremål för strategiska uppköp. Regeringen anser mot den bakgrunden att det behövs mekanismer

som gör att uppköp som kan skada Sveriges säkerhet kan stoppas. Regeringen tillsatte under hösten 2019, bl.a. mot bakgrund av de påpekanden som svenska myndigheter gjort avseende förekomsten av strategiska utländska uppköp, en utredning med uppdrag att lämna förslag på hur ett svenskt system för granskning av utländska direktinvesteringar inom skyddsvärda områden kan utformas (dir. 2019:50). Utredningen ska redovisa sitt slutbetänkande senast i november 2021.

I totalförsvarspropositionen redovisar regeringen sitt arbete med anledning av vissa tillkännagivanden. Riksdagen tillkännagav för regeringen vad utskottet anfört om en översyn av civilmilitära frågor och stöd till samhället (bet. 2016/17:F6U6 punkt 6, rskr. 2016/17:176). Med den redogörelse som lämnas i totalförsvarspropositionen ser regeringen inte behov av att utföra någon särskild översyn av Försvarsmaktens stöd till det civila samhället och bedömer därför tillkännagivandet som slutbehandlat.

Motionerna

I partimotion 2020/21:3367 av Ulf Kristersson m.fl. (M) lyfter motionärerna fram det försämrade säkerhetsläget i Sveriges närområde, men även globalt. De betonar att det finns ett starkt politiskt stöd för att tillgodose behoven hos både det militära och det civila försvaret för att Sverige långsiktigt och uthålligt ska återuppbygga ett trovärdigt totalförsvar. Motionärerna anser att det ska dimensioneras så att både de som hotar oss och de vi samarbetar med, förstår att Sverige menar allvar. Motionärerna föreslår därför en förstärkning av det svenska totalförsvaret (yrkande 8).

När det gäller hybridhot föreslår motionärerna att Sveriges förmåga att stå emot dessa måste utvecklas (yrkande 10). I kommittémotion 2020/21:3447 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkas att fler aktiviteter ska klassas som hybridhot (yrkande 5). Motionärerna bedömer vidare att den centrala krisledningsförmågan har varit ett problem vid i princip alla större kriser de senaste åren. Utifrån den rådande ansvarsprincipen ska den myndighet som har ansvar för en verksamhet till vardags även ansvara för verksamheten i händelse av kris. Vid större kriser som omfattar flera sektorer och geografiska områden anser motionärerna att denna princip har visat sig vara otillräcklig. I motionen yrkas därför att ett nationellt säkerhetsråd inrättas (yrkande 7). Vidare beskrivs fientligt sinnade staters försök att påverka utgången av demokratiska val som en problematik. Påverkansförsök vid i princip alla val i större demokratier kan ha förekommit de senaste åren och bl.a. digitaliseringen har ökat sårbarheten. Det kan handla om att sprida felaktig information, desinformation eller att sprida känslig information som man tillskansat sig genom dataintrång i syfte att diskreditera en viss aktör och ytterst skada förtroendet för den demokratiska processen. Motionärerna anför mot den bakgrunden att regeringen bör ge ett särskilt uppdrag att motverka valpåverkan till den kommande myndigheten för psykologiskt försvar och det nya cybersäkerhetscentrumet (yrkande 10).

I samma motion framhålls att de senaste årens erfarenheter har visat att de lagar som styr regeringens möjligheter att agera vid kris inte är fullt ut ändamålsenliga. Regeringen får endast besluta om skärpt eller högsta beredskap i händelse av krig eller krigsfara, men inte vid en allvarlig kris. Motionärerna anser därför att svensk lagstiftning måste förändras så att den är ändamålsenlig även vid större kriser och de yrkar på en översyn av den lagstiftning som ligger till grund för den svenska krisberedskapen och det svenska totalförsvaret i syfte att stärka möjligheterna att agera snabbt och effektivt i händelse av kris och krig (yrkande 1). När det gäller lagstiftning vill motionärerna möjliggöra granskning av överlåtelser av säkerhetskänslig egendom. De lyfter fram behovet av ett statligt kontrollsystem som ger staten möjlighet att granska och ytterst villkora eller förbjuda överlåtelser och upplåtelser av utpekad egendom som är av väsentligt intresse för totalförsvaret. Det gäller i första hand hamnar och flygplatser, men också fastigheter i områden med geografiska förhållanden av väsentlig betydelse för det militära försvaret. Det kan t.ex. handla om möjligheten att granska markköp i närheten av säkerhetskänslig verksamhet. De vill se skarp lagstiftning inom området och anser vidare att en utredning bör tillsättas som ser över möjligheten att införa en liknande granskningsmöjlighet kopplad till områden omkring viktiga anläggningar för civilt försvar. Det kan exempelvis röra sig om mark- och vattenanläggningar och viktig laboratorieverksamhet. Motionärerna yrkar därför att riksdagen ställer sig bakom det som anförs om att skydda hamnar, flygplatser och annan viktig egendom (yrkande 3).

Motionärerna anser även att underrättelsemyndigheterna bör få ett regeringsuppdrag att utveckla en strategi kring hur svenska universitet och högskolor ska stärka sin säkerhet och kunna arbeta med screening samt vid behov samarbeta med exempelvis Säpo, Must och FRA. De understryker vikten av att bevaka hur personer med koppling till kinesisk underrättelsetjänst kan hindras från att ges tillgång till känslig forskning och yrkar på att svenska universitet och högskolor måste skyddas (yrkande 16).

I kommittémotion 2020/21:3204 av Hans Wallmark m.fl. (M) anför motionärerna att desinformation måste motverkas. Motionärerna lägger stor vikt vid att Sverige liksom övriga EU förmår att stå emot utländska statsaktörers försök att genom desinformation och påverkansoperationer försvaga vårt land, våra institutioner och det europeiska samarbetet (yrkande 23). Även i kommittémotion 2020/21:3206 av Hans Wallmark m.fl. (M) föreslår motionärerna att det behövs en beredskap mot desinformation (yrkande 5). De menar att den demokratiska världen under lång tid drabbats av desinformationskampanjer riktade mot folkhälsofrågor. De beskriver bl.a. att s.k. trollfabriker med tydlig koppling till utländska stater har gett kraft åt anti-vaccinrörelser. Det är av stor vikt att Sverige liksom övriga EU förmår att stå emot de krafter som genom ryktesspridning och konspirationsteorier försöker försvaga vårt land, våra institutioner och det europeiska samarbetet.

I kommittémotion 2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) beskriver motionärerna sin vision för 2030 om att alla medborgare som totalförsvaret

har behov av då har blivit krigsplacerade, att det civila försvaret har en god förmåga att stödja det militära försvaret, att det finns ett fungerande befolkningsskydd och om vilken militär förmåga som då finns (yrkande 31). Motionärerna betonar vidare att det psykologiska försvaret ska verka för att personal och civilbefolkning nås av rätt information i tid. I krig framhåller de vikten av att undergräva en angripares moral och taktiska förmåga genom informationsinsatser. I motionen yrkas därför att en utsedd myndighet behöver ges ett klart ansvar för det psykologiska försvaret (yrkande 40).

I kommittémotion 2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) anför motionärerna att riksdagen bör godkänna det mål för totalförsvaret som anges i Förvarsberedningens rapport Värnkraft och att de krav på operativ förmåga som riksdagen tidigare beslutat ska upphöra att gälla vid utgången av 2020 (yrkande 2). Enligt motionärerna är det totalförsvarets utgångspunkter, mål och uppgifter samt organisation och verksamhet som ska införas i enlighet med hur de beskrivits i Värnkraft (yrkande 4). I motionen yrkas även att totalförsvarets alla bitar är absolut nödvändiga för att säkerställa bibehållna samhällsfunktioner vid ett skymningsläge (yrkande 13) och att riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs om samhällsskydd och krisberedskap för att återskapa en civil ledningsorganisation som kan samordna samhällets alla resurser vid allvarliga kriser, eller i värsta fall i krig. Den ska också utgöra kontaktytan mellan det militära och civila försvaret (yrkande 41). När det gäller den försvars- och säkerhetspolitiska inriktningen betonar motionärerna huvuduppgiften att värna människors liv, värdighet och frihet och förmågan att möta såväl inre som yttre hot för att försvara vår frihet, demokrati och värderingar (yrkande 6).

I kommittémotion 2020/21:3429 av Allan Widman m.fl. (L) understryker motionärerna att bra krishantering även kräver tydlig ledningsstruktur. Därför anser de att det behövs ett nationellt säkerhetsråd med placering i Statsrådsberedningen. Det yttersta ansvaret för den nationella säkerheten bör enligt motionärerna ligga hos statsministern och inte som i dag diffust utspritt på olika departement. De betonar att ett nationellt säkerhetsråd inte ska förväxlas med regeringens säkerhetspolitiska råd, som är strategiskt. Regeringen kan aldrig släppa ifrån sig ansvaret för att leda och samordna myndigheternas agerande vid civila eller militära kriser. Motionärerna föreslår därför att nationens krisledningsansvar läggs vid Statsrådsberedningen hos statsministern och att det bör stödjas av ett nationellt säkerhetsråd (yrkande 2).

I motion 2020/21:1433 av Hanna Westerén (S) yrkar motionären att regeringen bör se över möjligheterna att öka totalförsvarets förmåga i händelse av framtida kriser. Inför kommande utmaningar anser motionären att det är viktigt att vi står bättre rustade och att självförsörjningsgraden ökar inom flera delar av samhället, som drivmedel, livsmedel, sjukvårdsutrustning och läkemedel.

I motion 2020/21:2684 av Maria Nilsson (L) anför motionären att de icke-linjära hoten ökar. Motionären bedömer att det länge var oklart vilka beslutsbefogenheter som regeringen hade i fråga om Karlshamns hamn. I

Sverige är det kommunala självstyret långtgående med djupa historiska rötter. Då det finns exempel på att kommunala prioriteringar kan stå i motsats till säkerhetspolitiska prioriteringar som rör det nationella intresset föreslår motionären att regeringen låter utreda vad det nationella intresset betyder i relation till kommuner och regioner.

I motion 2020/21:2717 av Lars Jilmstad (M) föreslår motionären att regeringen överväger en beredskapskommission direkt under statsministern som skyndsamt kan vidta åtgärder för att stärka det svenska totalförsvaret.

I motion 2020/21:2285 framhåller Marlène Lund Kopparklint (M) att ett stärkt bioförsvaret kan kräva beredskapsanskaffning för att möta eventuella kommande hot i form av smittor som används i biologisk krigföring men också om utbyggd säkerhetsanalytisk förmåga. Motionären yrkar därför att det finns behov av att utveckla Sveriges förmåga att möta hot mot samhället från biologiska smittor ytterligare.

Yttrande från konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet uttalar sig i sitt yttrande till utskottet om propositionen och frågor om finansieringen av länsstyrelserna. Konstitutionsutskottet betonar vikten av att länsstyrelsernas verksamhet inom totalförsvaret är finansierad och företrädesvis med direktfinansiering genom förvaltningsanslag.

(Se yttrande 2020/21:KU4y i bilaga 4.)

Utskottets ställningstagande

Mål för totalförsvaret samt breddad hotbild och totalförsvarets förmåga

Förslaget om att återinföra ett mål för totalförsvaret ger såväl en gemensam utgångspunkt och inriktning som en gemensam målsättning för de många olika aktörer som bidrar till olika verksamhetsområden inom totalförsvaret. Utskottet välkomnar att regeringen skapar förutsättningar för förmågebedömningar inom totalförsvarets olika områden så att riksdagen fortsättningsvis kan få en samlad uppföljning och bedömning av måluppfyllelsen inom området. Utskottet ser positivt på regeringens förslag att det även fortsättningsvis ska finnas mål beslutade av riksdagen för det militära och civila försvaret som tillsammans ska bidra till måluppfyllelsen för totalförsvaret. Det övergripande målet för totalförsvaret ska därmed inte ersätta målen för det militära och civila försvaret, utan komplettera dem.

Regeringen föreslår att totalförsvaret ska ha förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp och värna vår säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet. Utskottet delar bedömningen att Sverige vid en säkerhetspolitisk kris, konflikt eller krig i närområdet kan bli utsatt för en kombination av olika maktmedel. Utskottet bedömer att det inkluderar

hybridhot, icke-linjär krigföring och antagonistiska hot inom olika delar i samhället och att även militära operationer utgör en komponent. Utskottet välkomnar att regeringen tydliggör att totalförsvarets förmåga behöver fortsätta att stärkas för att under minst tre månader kunna hantera en säkerhetspolitisk kris i Europa och Sveriges närområde som innebär allvarliga störningar i samhällets funktionalitet samt krig under del av denna tid.

Utskottet anser därmed att underrättelseverksamheten bidrar till totalförsvarets krigsavhållande förmåga genom att den långsiktigt upprätthåller tillräcklig beredskap, kan ge förvarning och uthålligt förmår följa ett kris- eller krigsförlopp. Utskottet delar bedömningen att gott informations- och underrättelseläge är en förutsättning för att regeringen ska kunna agera förutseende och besluta om rätt åtgärder vid säkerhetspolitiska kriser. Förmågan att agera på underrättelser är en viktig del i utvecklingen av totalförsvaret, särskilt när det gäller förmågan att hantera hybridhot. Utskottet delar därmed regeringens bedömning att den bredare hotbilden mot Sverige medför behov av att stärka samverkan mellan säkerhets- och underrättelsetjänsterna för att säkerställa en god gemensam lägesuppfattning över hela hotskalan.

I likhet med regeringen och Försvarsberedningens lägger utskottet vikt vid att våra forskningsmiljöer svarar mot totalförsvarets behov. Kunskaps- och uppbyggnad inom vissa nyckelområden kan inte fullt ut tillgodoses genom öppna forskningsutlysningar. Utskottet vill dessutom betona att synergier mellan civil och militär forskning och utveckling bör eftersträvas där det kan anses vara relevant och vara till ömsesidig nytta för det civila och det militära försvaret men också till nytta inom ramen för totalförsvaret.

Utskottet tillstyrker sammanfattningsvis det övergripande mål för totalförsvaret som regeringen föreslagit och eftersom utskottet bedömer att förslaget tar sin utgångspunkt i krav på förmåga att möta en stor bredd av olika hot, som bl.a. förutsätter ett adekvat säkerhetsskydd, ser utskottet inte skäl att tillstyrka motioner om andra mål och förmågekrav för totalförsvaret. Därför avstyrks motionerna 2020/21:877 (SD) yrkande 31, 2020/21:1433 (S), 2020/21:3367 (M) yrkande 8 och 2020/21:2775 (KD) yrkandena 2, 4, 6, 13, och 41. Med avseende på yrkande 2 i den sistnämnda motionen har utskottet berett frågan tidigare. Utskottet vidhåller uppfattningen att yrkandet om att kraven på operativ förmåga som riksdagen beslutat ska upphöra att gälla är tillgodosett eftersom riksdagen fattade ett sådant beslut den 16 juni 2015. Utskottet anser vidare att målet för totalförsvaret är så övergripande att motionsyrkandena om en breddad hotbild måste anses vara tillgodosedda och inte behöver tillstyrkas. Utskottet avstyrker därför motionerna 2020/21:2285 (M), 2020/21:3367 (M) yrkande 10 och 2020/21:3447 (M) yrkandena 3, 5 och 16.

När det gäller totalförsvaret vill utskottet understryka att kommuner, regioner och länsstyrelser har viktiga roller både inför och under höjd beredskap. Det är enligt regeringen viktigt att aktörerna ges goda förutsättningar att delta i arbetet med att stärka beredskapen, vilket också utskottet

anser. I totalförsvarspropositionen framhålls att regeringens satsningar på viktiga samhällsfunktioner även stärker kommunernas, regionernas och länsstyrelsernas arbete med civilt försvar. Utskottet delar regeringens bedömning att det intensifierade arbetet med civilt försvar hos de statliga myndigheterna kan förväntas skapa delvis nya förutsättningar för arbetet i kommuner och regioner. Regeringen konstaterar att Utredningen om civilt försvar ska redovisa sitt uppdrag i mars 2021. Utredningen har bl.a. att bedöma kommunernas och regionernas behov av eventuell resursfördelning, utifrån analys och förslag om en enhetligare och tydligare ledningsförmåga för kommuner och regioner. Utskottet vill understryka vikten av vad utredningens betänkande betyder för ett välgrundat beslut om ansvar, ledning och samordning inom civilt försvar på central, högre regional och lokal nivå. Med utgångspunkt i en helhetssyn som omfattar hela hotskalan, ett gemensamt regelverk och en sammanhållen planeringsprocess som inkluderar kommuner, regioner och länsstyrelser finner utskottet inte skäl att i nuläget vidta ytterligare åtgärder varför motionsyrkande 1 i motion 2020/21:3447 (M) och motion 2020/21:2684 (L) avstyrks.

Central samordning och organisation av totalförsvaret

I likhet med vad som anförts i totalförsvarspropositionen anser utskottet att ändamålsenliga och tydliga lednings- och ansvarsförhållanden för att skapa samordning såväl inom det civila försvaret som mellan det militära och civila försvaret är avgörande för ett stärkt totalförsvar. Utskottet vill däremot inte föregripa regeringens beslut om en struktur för ansvar, ledning och samordning inom civilt försvar på central, högre regional och lokal nivå genom att föreslå ett nationellt säkerhetsråd eller en beredskapskommission. Utskottet avstyrker därför samtliga motionsyrkanden som handlar om central samordning och organisation av totalförsvaret.

Utskottet delar vidare regeringens bedömning att tillkännagivandet om en översyn av civilmilitära frågor är slutbehandlat och vill i likhet med konstitutionsutskottet betona vikten av att länsstyrelsernas verksamhet inom totalförsvaret är finansierad. Regeringen föreslår i budgetpropositionen att anslaget 5:1 Länsstyrelserna m.m. inom utgiftsområde 1 ökas med 30 miljoner kronor 2021 för att stärka myndigheternas organisation och ledning i fråga om civilt försvar 2021–2025 och med 15 miljoner kronor med anledning av ett planerat förslag om komplettering av säkerhetsskyddslagen. Kommuner, regioner och länsstyrelser har viktiga roller inför och under höjd beredskap. Utskottet lägger som nämnts ovan stor vikt vid att aktörerna ges goda förutsättningar att delta i arbetet med att stärka beredskapen.

Psykologiskt försvar

Utskottet delar regeringens bedömning att det försämrade säkerhetsläget ger ett behov av ett psykologiskt försvar som är anpassat efter dagens samhällsförhållanden. Utskottet anser att ett stärkt psykologiskt försvar ska

skapa förutsättningar för att värna det öppna och demokratiska samhället, den fria åsiktsbildningen och värna Sveriges frihet och oberoende samtidigt som det ska stärka befolkningens försvarsvilja. Utskottet välkomnar regeringens ansats att utveckla strategiska och moderna psykologiska försvarsförmågor och avsikten att inrätta en myndighet för psykologiskt försvar 2022 med uppgift att leda arbetet med att utveckla och samordna detta arbete. Utskottet bedömer att såväl desinformation och påverkansoperationer (valpåverkan inkluderat) som förmågan att bidra till att bevara det öppna samhällets fria kunskaps- och informationsutbyte är en självklar del av det psykologiska försvaret.

Utskottet finner inte skäl att vidta ytterligare åtgärder i nuläget och avstyrker därmed samtliga motionsyrkanden som handlar om det psykologiska försvaret.

Styrning och uppföljning av totalförsvarsverksamhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden i fråga om styrning och uppföljning.

Jämför reservation 7 (M), 8 (V) och 9 (KD).

Bakgrund och tidigare beredning

I sin rapport Värnkraft föreslog Försvarsberedningen att den mer kortsiktiga styrning och uppföljning som sker inom ramen för budgetprocessen kompletteras för mer långsiktig inriktning, planering och uppföljning. En process för en sammanhållen strategisk inriktning av totalförsvaret, som inkluderar det militära försvaret och det civila försvaret förordades. Den övergripande inriktningen för utvecklingen av såväl det militära försvaret som det civila försvaret borde enligt Försvarsberedningen fastställas av riksdagen i femåriga totalförsvarsbeslut med utgångspunkt i en proposition från regeringen. Riksdagen skulle därmed få möjlighet att regelbundet se över och ta ställning till totalförsvarets sammantagna behov. Försvarsberedningen framhöll att konkretisering av ambitionsnivån är en förutsättning för att kunna genomföra en konsekvensanalys och för att kunna kostnadsberäkna den framtida verksamheten i totalförsvaret.

I frågor om styrning framhöll utskottet i budgetbetänkandet för 2020 (bet. 2019/20:F6U1) att såväl regeringens som riksdagens behov av att följa upp måluppfyllelsen av olika verksamheter är en viktig utgångspunkt för resultatstyrningen. Utskottet betonade därför vikten av att kunna bedöma hur utvecklingen ser ut på olika områden i förhållande till de mål som beslutas av riksdagen och underströk då vikten av att regeringen lämnar förslag till tydliga mål och delmål för hela totalförsvarsområdet.

När det gällde uppföljning ville riksdagen inte föregripa beredningen av förslaget om att inrätta en inspektion för totalförsvaret utan menade att ett sådant beslut bör fattas utifrån ett helhetsperspektiv som även omfattar ett beslut om tydliga och heltäckande mål med verksamheten för den kommande försvarsinriktningsperioden. Frågan om huruvida en inspektion för totalförsvaret är ett effektivt instrument för uppföljning var då under beredning i Regeringskansliet. För att inte föregripa den beredningen biföll riksdagen reservation 3 och avslog yrkande 1 i motion 2019/20:3377 den 12 december 2019 (bet. 2019/20:FöU1, rskr. 2019/20:107).

I budgetpropositionen för 2021 (2020/21:1, utg.omr. 2, s. 41) redovisar regeringen att betänkandet Analyser och utvärderingar för effektiv styrning (SOU 2018:79) har remitterats och att det innehåller bl.a. förslag om att uppgifterna för analys- och utvärderingsmyndigheterna ska renodlas, att större reformer och investeringar ska utvärderas och att analys- och utvärderingsmyndigheterna ska ingå i ett statligt nätverk för erfarenhetsutbyte. Regeringen anser att statens analys- och utvärderingsresurser är centrala verktyg för att utveckla den statliga styrningen. För att öka reformers effektivitet över tid behöver regeringen kunskap om resultat av tidigare insatser och satsningar. Regeringen bedömer att beslut om att utvärdera större reformer bör ses som en del i myndighetsstyrningen. Betänkandet om regeringens analys- och utvärderingsresurser beskrivs som ett strategiskt underlag för regeringens fortsatta utveckling av myndighetsstyrningen. Sju myndigheter inom utgiftsområde 6 har lämnat remissvar under beredningen av betänkandet hösten 2019. MSB framhöll i sitt remissvar (dnr 2019-06883) att myndigheten har som instruktionsbunden uppgift att såväl områdesvis som på en övergripande samhälls nivå följa upp och utvärdera krisberedskap och civilt försvar. MSB ska tillhandahålla tvärssektoriella bedömningar och utveckla kompetens och metodik inom området för att tillgodose nationella, regionala och lokala behov. MSB bedömde därför att en ny utvärderingsmyndighet för trygghets- och säkerhetsanalys till del skulle ha överlappande uppgifter i förhållande till det som i dag ligger inom ramen för MSB:s myndighetsuppdrag. MSB var däremot positiva till en förstärkning av Statskontoret och Ekonomistyrningsverket (ESV) i stället för att inrätta en ny analys- och utvärderingsmyndighet. Även Försvarsmakten föreslog att ESV och Statskontoret även fortsättningsvis får i uppdrag att genomföra analyser och utvärderingar av Försvarsmaktens verksamhet. I remissvaret (dnr FM2019-16769:1) understryker Försvarsmakten dessutom att det spelar mindre roll hur mycket analys- och utvärderingsresurser som finns tillgängliga om det inte finns några tydliga mål med verksamheten. Försvarsmakten anförde att analyserna sannolikt kommer att påvisa att resultatet är svårt att mäta eftersom målen är otydliga. Myndigheten ansåg därför att fokus för arbetet med att bedöma effekten av verksamhet bör vara att formulera färre, mer tydliga och mer övergripande mål för den operativa förmåga som regeringen vill att Försvarsmakten uppnår.

I fråga om riksdagens möjligheter till en mer långsiktig ändamålsenlig styrning av försvarsmaterielprocessen föreslog utredningen Investeringsplanering för försvarsmateriel (SOU 2014:15) att regeringen skulle förbättra redovisningen till riksdagen genom tolvåriga investeringsplaner inom materielområdet. Detta i syfte att skapa bättre förutsättningar för riksdagen att utöva sin finansmakt. Försvarsberedningen framhöll betydelsen av att utredningens förslag skulle omhändertas, och i budgetpropositionen för 2017 lämnade regeringen, med utgångspunkt i bedömda materielbehov, förslag på investeringsplaner som riktlinje för Försvarsmaktens investeringar. Regeringen ansåg att förslaget skulle ses i ett helhetsperspektiv kopplat till målen för det militära försvaret, krigsförbandens krigsduglighet och Försvarsmaktsorganisationens utveckling (prop. 2016/17:1). I budgetbetänkandet för 2018 framhöll utskottet att man delade regeringens bedömning att de nya investeringsplanerna förbättrar förutsättningarna för en långsiktig strategisk styrning av materieförsörjningen. I arbetet med att utveckla investeringsplanerna var det centralt för utskottet att de eventuella förändringar som görs tydligt redovisas för riksdagen. Utskottet anförde att en utgångspunkt för materieförsörjningen måste vara intresset av operativ effekt, kostnadseffektivitet, rationalitet och ekonomisk balans (bet. 2017/18:FöU1).

Utskottet har anført att stabila planeringsförutsättningar för försvarssektorn måste skapas för att man ska kunna ha en fungerande process och bibehålla trovärdigheten för såväl försvarsmyndigheterna som försvarspolitikerna. Med anledning av kritiken från ESV om att informationen i investeringsplanerna varken ger en översikt över materielobjektens eller vidmakthållandeåtgärdernas förväntade utfall över tid eller hur Försvarsmakten avser att prioritera materieförsörjningen inom det beräknade anslaget ansåg utskottet att regeringen borde ge Försvarsmakten i uppdrag att ta fram reviderade investeringsplaner. Riksdagen tillkännagav mot den bakgrunden vad utskottet anført om reviderade investeringsplaner (bet. 2018/19:FöU1, rskr. 2018/19:89)

I rapporten om ledning, styrning och uppföljning inom Försvarsmakten (2018:27) föreslog Statskontoret förändringar i regeringens styrning, myndigheternas samarbete, processer och utformning av ekonomiska underlag. Försvarsmakten föreslog i underlaget för regeringens försvarspolitiska proposition för 2021–2025 att regeringen förändrar sin styrning genom färre, tydligare och mer övergripande mål i enlighet med Statskontorets rekommendationer. I det kompletterande budgetunderlaget (FM2019-9956:33) framhåller Försvarsmakten att det skulle möjliggöra prioriteringar och det skulle också minska målkonflikter mellan olika detaljerade styrningar. På så sätt bedömer myndigheten att möjligheterna att hantera förändrade förutsättningar eller oväntade händelser som oundvikligen uppstår, förbättras, inte minst i en tillväxtfas. Myndigheten bedömde samtidigt att det skapar bättre möjligheter till ett effektivt resursutnyttjande över tid.

Försvarsmakten lämnade dessutom preliminära förslag på operativa mål för Försvarsmakten inom ramen för myndighetens underlag för försvarspolitisk

proposition. Förslagen på mål för operativ förmåga innebär en styrning som är ambitionssatt utifrån vad tilldelade resurser bedöms medge.

Propositionen

Regeringen anser att en fortsatt utveckling av den sammanhängande planeringen för totalförsvaret och uppföljningen av den samlade förmågan i totalförsvaret är viktig. Med en ökad ambitionsnivå och betydande ekonomiska tillskott framhåller regeringen att man behöver säkerställa att avsedd effekt uppnås och att offentliga medel används effektivt. Regeringen avser därför att inrätta en anslagsfinansierad myndighet för uppföljning och utvärdering av verksamheten i totalförsvaret senast den 1 januari 2023. Regeringen delar Förvarsberedningens bedömning om behovet av en sammanhållen styrning av myndigheterna inom det militära försvaret. Utöver Förvarsmakten löser FMV, TRM, FOI, FRA, FHS och Fortifikationsverket uppgifter inom det militära försvaret. För att åstadkomma en tillväxt av krigsorganisationen och förstärkning av den operativa förmågan bör det återspeglas i styrningen av myndigheterna att målet för det militära försvaret är gemensamt för samtliga myndigheter inom det militära försvaret och att samtliga myndigheter bör bidra till måluppfyllelsen samt till att öka Förvarsmaktens operativa förmåga.

I totalförvarspropositionen anför regeringen att arbetet med att utveckla styrningen och uppföljningen av myndigheterna inom det militära försvaret bör fortsätta. Styrningen bör enligt regeringens bedömning inriktas på att bli mer strategisk genom att vara tydlig, långsiktig, verksamhetsanpassad och inriktad mot verksamhetens resultat. Regeringen framhåller vikten av att Förvarsmakten och övriga myndigheter i det militära försvaret arbetar utifrån principen utformning i enlighet med avdelad ekonomi, det som på engelska benämns design to cost. Det innebär att anskaffning av materiel såväl som förbandsverksamhet måste anpassas efter tillgängliga medel, t.ex. när det gäller volym och kravspecifikationer. Metoderna för uppföljning och utvärdering av verksamheten behöver utvecklas.

I fråga om uppföljning delar regeringen Förvarsberedningens bedömning att Förvarsmakten i fredstid löser uppgifter såväl nationellt som internationellt med god kvalitet. Regeringen konstaterar att Förvarsmaktens sammantagna operativa förmåga har ökat de senaste åren. Regeringen bedömer samtidigt att den operativa förmågan inte har utvecklats i den takt som förutsågs i försvarsbeslutet 2015 eller som omvärldsutvecklingen motiverar. När det kommer till kravet att kunna möta ett väpnat angrepp har Förvarsmakten en operativ förmåga med begränsningar. Detta innefattar såväl begränsningar i krigsorganisationens samlade förmåga att möta väpnat angrepp som enskilda krigsförbands förmåga att lösa sina uppgifter. I totalförvarspropositionen redovisar regeringen att begränsningarna i förmåga beror på bl.a. personella och materiella brister i krigsförbanden, otillräcklig

samövning av förbanden, alltför liten förbandsvolym samt begränsad uthållighet.

Med utgångspunkt i riksdagens beslut om målet för det militära försvaret avser regeringen besluta om mål för Försvarsmaktens operativa förmåga. Försvarsmaktens operativa förmåga utgörs av krigsförbandens förmåga att lösa sina uppgifter samt myndighetens förmåga att använda krigsförbanden i militära operationer i fredstid och för att försvara Sverige mot ett väpnat angrepp. I totalförsvarspropositionen anförs att de förslag till mål för den operativa förmågan som Försvarsmakten har lämnat utgör en god grund för regeringens fortsatta överväganden.

Regeringen redovisar att de operativa målen ska vara styrande för utformningen av verksamheten och för ekonomiska avvägningar inom verksamheten och att de ska bidra till att åstadkomma en mer sammanhållen styrning av försvarsområdet där målen för den operativa förmågan är styrande för inriktning och uppföljning av materielanskaffning, infrastrukturinvesteringar samt utbildnings- och övningsverksamheten. Därmed ökar också möjligheten att precisera vilket stöd som Försvarsmakten behöver från det civila försvaret.

Försvarsberedningen anser att riksdagen behöver få en bättre inblick i hur den operativa förmågan utvecklas, i syfte att kunna ta ställning till krigsorganisationens sammantagna utvecklingsbehov. Regeringen ser löpande över redovisningen till riksdagen, bl.a. resultatredovisningens utformning i budgetpropositionen, och kommer inom ramen för detta arbete att se över möjligheterna att mer utförligt redovisa hur den operativa förmågan utvecklas över tid. Regeringen bedömer att mål för den operativa förmågan kommer att förbättra förutsättningarna att följa upp utvecklingen av den operativa förmågan.

Även om styrningen blir mer strategisk och fokus i ökad utsträckning ligger på målen och på att följa upp verksamhetens resultat, ser regeringen fortsatt behov av att kunna följa produktionen av krigsorganisationen, bl.a. när det kommer till uppsättning, istandsättande och omsättning av krigsförbanden samt utveckling av krigsförbandens krigsduglighet. Regeringen avser därför uppdra åt Försvarsmakten att redovisa en plan för utvecklingen av krigsorganisationen i ett tioårsperspektiv som inkluderar bl.a. utvecklingen vad gäller personal, materiel, infrastruktur samt övningar. Myndigheten ska årligen redovisa för regeringen hur krigsorganisationen utvecklas i relation till planen och till anslagen ekonomi. Regeringen ska i sin tur redovisa årligen till riksdagen hur krigsorganisationen utvecklas i budgetpropositionen.

När det gäller det civila försvaret framhåller regeringen att verksamheten bedrivs av många olika aktörer på central, regional och lokal nivå. För att sådan omfattande verksamhet ska utföras effektivt krävs välfungerande planering, samordning och uppföljning. Regeringen konstaterar vidare att MSB och Försvarsmakten, som ett resultat av ett gemensamt regeringsuppdrag, har utarbetat en modell för sammanhängande planering, med fokus framför allt på det civila försvaret. Inom ramen för denna modell

planeras att en nationell programplan ska tas fram. Programplanen är bl.a. avsedd att ge en sammanhållen utvärdering av läget i beredskapsplaneringen. Det är av vikt att myndigheternas påbörjade arbete med att åstadkomma en ändamålsenlig planering och uppföljning av det civila försvaret fortsätter att utvecklas under försvarsbeslutsperioden.

Försvarsberedningen har framhållit att det i dag saknas resultatindikatorer för att bedöma och följa upp utvecklingen inom det civila försvaret och föreslog att sådana indikatorer tas fram. Regeringen delar Försvarsberedningens bedömning att det finns behov av resultatindikatorer för att bedöma och följa upp utvecklingen inom det civila försvaret.

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3443 av Pål Jonson m.fl. (M) framhålls behovet av en ändamålsenlig organisation för att klara omställningen till en kraftig tillväxt av försvaret. Motionärerna anför att det behövs en översyn som syftar till att effektivisera ledning av Försvarsmakten och klargöra de framtida resursbehoven hos den politiska ledningen (yrkande 13).

I kommittémotion 2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) instämmer motionärerna i behovet av att utvärdera planeringen och återuppbyggnaden av totalförsvaret. De anser dock att det redan finns myndigheter, t.ex. FOI som kan göra denna typ av utvärderingar och uppföljningar och bedömer inte att en ny myndighet är nödvändig. I motionen anføres därför att regeringen inte bör inrätta någon ny myndighet för uppföljning och utvärdering av verksamheten i totalförsvaret (yrkande 4)

I kommittémotion 2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) föreslår motionärerna att riksdagen gör ett tillkännagivande till regeringen om att en oberoende analys av Försvarsmaktens förmågor kontinuerligt ska göras (yrkande 22).

Utskottets ställningstagande

Utskottet har, som nämnts ovan, välkomnat att regeringen skapar förutsättningar för förmågebedömningar inom totalförsvarets olika områden så att riksdagen fortsättningsvis kan få en samlad uppföljning och bedömning av måluppfyllelsen. I budgetbetänkandet lägger utskottet vikt vid att förbättringsarbetet från regeringens sida fortsätter på området för att riksdagen ska kunna ta ställning till redovisningen av uppnådda resultat, vilket inkluderar utvecklingen av uppföljningsbara och tydliga delmål.

I budgetpropositionen för 2021 har regeringen föreslagit att anslagen till såväl det militära som det civila försvaret tillförs ytterligare medel för att stärka totalförsvaret under den kommande försvarsbeslutsperioden. Att elva utgiftsområden berörs av dessa angelägna och omfattande satsningar är en logisk konsekvens av ansvarsprincipen. Det civila försvarets verksamhet bedrivs av många olika aktörer på central, regional och lokal nivå, och

utskottet delar regeringens bedömning att det ställer höga krav på välfungerande planering, samordning och uppföljning för att verksamheten ska utföras effektivt. Utskottet ser positivt på regeringens utgångspunkt att en ökad ambitionsnivå och betydande ekonomiska tillskott också kräver att man säkerställer att avsedd effekt uppnås och att offentliga medel används effektivt. Utskottet utgår från att sektorsspecifika mål och bedömningskriterier eller resultatindikatorer för totalförsvars syften tas fram inom utgiftsområden där sådana saknas i dag. Därmed skapas förutsättningar för uppföljning och utvärdering av verksamheten i totalförsvaret genom den anslagsfinansierade myndighet regeringen aviserar att man kommer att inrätta senast den 1 januari 2023. I budgetbetänkandet för 2021 understryker utskottet vikten av att riksdagens möjligheter att utvärdera och följa upp verksamheten inom totalförsvaret stärks och framhåller att resultatindikatorer för det civila försvaret är en förutsättning för att man ska kunna följa upp utvecklingen.

Utöver det ömsesidiga beroendet mellan civilt och militärt försvar vill utskottet betona vikten av en sammanhållen styrning av berörda myndigheter och aktörer. Utöver Försvarsmakten kommer exempelvis FMV, Totalförsvarets plikt- och prövningsverk (TPP), FOI, FRA, FHS och Fortifikationsverket att lösa uppgifter inom såväl det militära som det civila försvaret. För att åstadkomma en tillväxt av krigsorganisationen och förstärkning av den operativa förmågan bör det återspeglas i styrningen av dessa myndigheter att de ska bidra till måluppfyllelsen samt till att öka Försvarsmaktens operativa förmåga. Som utskottet anfört ovan välkomnas också förslaget till mål för totalförsvaret som både ger en gemensam utgångspunkt och inriktning och en gemensam målsättning för de många olika aktörer och myndigheter som bidrar till olika verksamhetsområden inom totalförsvaret.

När det gäller styrningen av det militära försvaret delar utskottet regeringens bedömning att den bör inriktas på att bli mer strategisk genom att vara tydlig, långsiktig, verksamhetsanpassad och resultatinkriktad. Utmaningarna att klara en kraftig tillväxt av försvaret är omfattande, och regeringen konstaterar att den operativa förmågan inte har utvecklats i den takt som förutsågs i försvarsbeslutet 2015. Regeringen redovisar att det finns förmågebegränsningar som beror på bl.a. personella och materiella brister i krigsförbanden, otillräcklig samövning av förbanden, alltför liten förbandsvolym och begränsad uthållighet. Utskottet lägger i likhet med Försvarsberedningen vikt vid att utvärdera förverkligandet av försvarsbeslut. Det är viktigt med en analys av vad de redovisade bristerna betyder som utgångspunkt för kommande förmågeförstärkningar. Betydelsen av en kontrollstation 2023 som kan utvärdera om förstärkningen och kostnadsutvecklingen är i fas enligt riksdagens beslut om inriktning och ekonomisk ram för totalförsvaret bör inte underskattas.

Av totalförsvarspropositionen framgår att Försvarsmaktens förslag till mål för den operativa förmågan ger regeringen en god grund för fortsatta överväganden och att regeringen med utgångspunkt i målen för operativ förmåga

kommer att styra inriktning och uppföljning av infrastrukturinvesteringar, utbildnings- och övningsverksamhet samt materielanskaffning. Det senare har även riksdagen förutsättningar att styra långsiktigt och strategiskt genom de tolvåriga investeringsplanerna för Försvarsmaktens materiel. Utskottet framhåller i budgetbetänkandet för 2021 att det riktlinjebeslut som sträcker sig fram till 2032 för samhällsinvesteringar i form av försvarsmateriel bidrar till stabila planeringsförutsättningar för försvarssektorn. Utskottet utgår från att regeringen fortsätter att utveckla investeringsplanerna med utgångspunkten att materieförsörjningen ska ge operativ effekt, vara kostnadseffektiv och rationell. Utskottet kan vidare konstatera att det har identifierats behov av att likrikta styrningen av samhällsinvesteringar för Försvarsmaktens behov så att även styrningen av infrastrukturinvesteringar anpassas till den styrning som etablerats för investeringar i materiel.

Med det utskottet anfört förbättras förutsättningarna för att utvärdera uppbyggnaden av totalförsvaret, klargöra framtida resursbehov för den kraftiga tillväxt av försvaret som väntar och att utvärdera och följa upp verksamhet inom totalförsvaret. Utskottet avstyrker med hänvisning till vad som anförts ovan samtliga motionsyrkanden om uppföljning och utvärdering.

Personalförsörjning inom totalförsvaret

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen bör utreda den moderna civilpliktens utformning och att riksdagen tillkännager detta för regeringen.

Riksdagen avslår övriga motionsyrkanden om personalförsörjningsfrågor som handlar om bl.a. värnplikt och frivilliga försvarsorganisationer.

Jämför reservation 10 (S, C, L, MP), 11 (SD), 12 (KD), 13 (M, KD), 14 (SD) och 15 (V).

Bakgrund och tidigare beredning

Lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt utgör en viktig beståndsdel av den rättsliga regleringen. Lagen ger förutsättningar för att få tillgång till personal i totalförsvaret, ytterst genom att staten får tillämpa tvångsmedel. Totalförsvarsplikt gäller för varje svensk medborgare mellan 16 och 70 år. Totalförsvarsplikten gäller också under motsvarande tid för var och en som utan att vara svensk medborgare är bosatt i Sverige (2 §). Tjänstgöring fullgörs som värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt. Skyldigheten att fullgöra värn- och civilplikt förutsätter sedan 2010 att regeringen med hänsyn till att det behövs för Sveriges försvarsberedskap har beslutat om det.

Riksdagen beslutade våren 2010 om lagstiftning som fastställde att försvarets personalförsörjning ska vila på frivillighet och att en könsneutral

totalförsvarspflicht endast ska tillämpas när försvarsberedskapen så kräver (prop. 2009/10:160, bet. 2009/10:FöU8, rskr. 2009/10:269). När förslaget behandlades konstaterade utskottet att det blivit alltmer uppenbart att totalförsvarspikten urholkats, och man såg ett behov av att reformera den militära utbildningen och att anpassa den till en insatsorganisation i enlighet med det försvarspolitiska inriktningsbeslutet.

I november 2014 beslutade utskottet att riksdagens förra försvarspolitiska beslut skulle följas upp. En utredare fick därför i uppdrag att analysera om Försvarsmaktens organisation har utvecklats i enlighet med det beslut som riksdagen fattade 2009 när det gäller bemanningsläget och att beskriva i vilken omfattning bemanningen har genomförts med anställd respektive värnpliktig personal. Utredarens rapport Blev det som vi tänkt oss? (2014/15:RFR4) överlämnades till utskottet i mars 2015 och visade bemanningsgraden vid årsskiftet 2014/15 i den insatsorganisation som riksdagen beslutat. För armé-, marin- och flygvapenförbanden uppgick bemanningen till ca 80 procent, men i logistik-, lednings- och underrättelseförband uppgick den endast till ca 65 procent. Frågor om Försvarsmaktens personalförsörjningssystem behandlas normalt årligen av utskottet i motionsbetänkanden.

I den försvarspolitiska inriktningspropositionen konstaterade regeringen våren 2015 att det fanns fortsatta utmaningar i den nya personalförsörjningen. Utskottet delade den bedömningen och välkomnade att regeringen avsåg att tillsätta en utredning i syfte att i ett bredare perspektiv föreslå hur en långsiktigt hållbar personalförsörjning skulle kunna säkerställas. Utskottet förutsatte då att regeringen skulle beakta totalförsvarets kompetensbehov. Utskottet framhöll därför att man delade Försvarsmaktens egen bedömning att en rekryteringsbas som främst består av unga män är otillräcklig för att garantera en effektiv framtida kompetensförsörjning (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11).

En särskild utredare fick i uppdrag (dir. 2015:98) av regeringen att föreslå en långsiktigt hållbar personalförsörjning av det militära försvaret. En förutsättning var att den även i fortsättningen huvudsakligen skulle baseras på frivillighet, men där en ökad användning av totalförsvarspikten kompletterar frivilligheten när krigsorganisationens behov inte kan tryggas enbart genom frivillig rekrytering. Utredaren överlämnade sitt betänkande En robust personalförsörjning av det militära försvaret (SOU 2016:63) i september 2016 med det huvudsakliga förslaget att återaktivera mönstring och grundutbildning med värnplikt. Med stöd av 1 kap. 3 a § lagen (1994:1809) om totalförsvarspflicht fattade regeringen beslut i mars 2017 om att totalförsvarspflichtiga ska vara skyldiga att mönstra och fullgöra grundutbildning med värnplikt. Skyldigheten att mönstra gäller lika för både män och kvinnor sedan den 1 juli 2017. Skyldigheten att fullgöra grundutbildning med värnplikt gäller sedan den 1 januari 2018.

I rapporten Motståndskraft redovisar Försvarsberedningen att man anser att en sammanhållen planering för krigsorganiseringen av civila verksamheter i totalförsvaret kräver att civilplikten aktiveras.

Propositionen

Totalförsvarets samlade behov av planlagd personal beskrivs av regeringen som grunden för hur personalförsörjningen bör utformas. Nuvarande ordning för personalförsörjningen inom det civila försvaret är att de som till vardags är anställda i samhällsviktig verksamhet stannar kvar i verksamheten under höjd beredskap, förutsatt att de inte ingår i det militära försvaret. Bemanning genom avtal beskrivs vidare som viktigt för personalförsörjningen inom det civila försvaret, särskilt frivilliga försvarsorganisationers stöd till myndigheter, kommuner och regioner. Viktiga steg för att säkerställa personalförsörjningen har enligt regeringen tagits genom att bevakningsansvariga myndigheter har krigsplacerat den personal som behövs för verksamhet under höjd beredskap. Även kommuner och regioner har påbörjat krigsplacering av sin personal. Regeringen framhåller att detta arbete behöver fortsätta. Därtill behöver samarbetet mellan offentliga aktörer och frivilliga försvarsorganisationer utvecklas ytterligare.

En utökning av krigsorganisationen i enlighet med förslagen i totalförsvarspropositionen innebär enligt regeringens bedömning ett utökat personalbehov. Regeringen bedömer att det totala antalet befattningar i krigsorganisationen kommer att uppgå till ca 90 000 när organisationen är personellt och materiellt uppfyllt. Grundutbildningsvolymerna bör successivt öka för att 2025 uppgå till 8 000 värnpliktiga per år, och i propositionen framhålls att grundutbildningens längd bör vara minst 9 månader. Kapaciteten hos TRM att mönstra och ta ut individer till värnplikt behöver ökas genom etablering av ett tredje prövningskontor.

När det gäller personalbehovet inom det civila försvaret delar regeringen Försvarsberedningens bedömning att det framför allt kommer att tillgodoses av anställd personal som i händelse av höjd beredskap tjänstgör med stöd av den allmänna tjänsteplikten. Även frivilliga bedöms ha en viktig roll att fylla i personalförsörjningen för det civila försvaret. I likhet med beredningen menar regeringen att personalförsörjningen så långt som möjligt ska bygga på den enskildes intresse, motivation och vilja. Regeringen konstaterar, i likhet med Försvarsberedningen, att det kan uppstå situationer när den personal som finns tillgänglig för arbetsgivaren inte räcker för att upprätthålla nödvändig verksamhet. Utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap (SOU 2020:23), Utredningen om totalförsvarets försörjningstrygghet (SOU 2019:51) samt MSB (Ju2019/03951) föreslår att regelverken kring personalförsörjning för det civila försvaret ses över. Utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap bedömer också att civilplikt skulle skapa ökade möjligheter för områdets personalförsörjning i krig (SOU 2020:23).

I totalförsvarspropositionen anförts att det stora antalet privata aktörer som utför samhällsviktig verksamhet samt det över tid försämrade säkerhetspolitiska läget är två bidragande orsaker till att en översyn av personalförsörjningen inom det civila försvaret är angelägen. Regeringen anser att en sådan översyn bör innehålla en bedömning av det personalbehov som kan uppstå vid en situation med höjd beredskap och krig. Översynen bör

även belysa frågan om hur detta personalbehov kan tillgodoses. I översynen bör tidigare erfarenheter av olika personalförsörjningslösningar beaktas. Det bör samtidigt övervägas om en sådan översyn av personalförsörjningen även bör omfatta en bredare hotbild, som hybridhot och allvarliga fredstida kriser. Regeringen bedömer att ambitionsnivån för detta område samtidigt behöver anpassas efter de finansiella förstärkningar som regeringen avser fördela år 2024 och 2025 till en mer säker personalförsörjning inom det civila försvaret.

Regeringen bedömer således att det skulle krävas ytterligare överväganden för att identifiera de eventuella behov av skydd och förstärkningsresurser som kan finnas i en situation av höjd beredskap och ytterst krig utifrån ett helhetsperspektiv samt hur de på ett kostnadseffektivt sätt kan bidra till bästa möjliga försvarsförmåga utifrån ett totalförsvarsperspektiv. I fråga om personalförsörjning inom det civila försvaret bedömer regeringen att det är angeläget att göra en översyn av personalförsörjningen inom det civila försvaret som helhet, vilket skulle inkludera det eventuella behovet av förstärkningsresurser och en organisation för beredskapspolis. I det sammanhanget anser regeringen att det bör övervägas om en förstärkningsresurs kan bygga på plikt för t.ex. nyligen pensionerade poliser eller sådana som övergått till annan karriär.

I totalförsvarspropositionen framhålls att de frivilliga försvarsorganisationernas möjligheter att bidra till totalförsvarets förmåga långsiktigt bör säkerställas. Inom totalförsvaret bidrar de frivilliga försvarsorganisationerna med folkförankring, förstärkningsresurser och försvarsvilja. Folkförankring och en stark vilja att försvara Sverige är en förutsättning för totalförsvarets krigsavhållande uppgift. Med en utökad roll för de frivilliga försvarsorganisationerna i totalförsvaret anser regeringen att detta bidrag kommer att behöva öka ytterligare inte minst för att säkerställa en långsiktigt hållbar organisatorisk struktur för de frivilliga försvarsorganisationernas verksamhet.

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3446 av Pål Jonson m.fl. (M) framhåller motionärerna att det i händelse av kris och krig kommer att finnas ett utökat behov av personal som kan utföra enklare uppgifter för att samhället ska kunna fungera. Civilplikten bör därför återaktiveras. Motionärerna anser dock att det krävs en grundlig analys kring civilpliktens utformning och syfte innan den aktiveras. Motionärerna bedömer att det finns ett antal frågor som måste besvaras för att vi ska få en så ändamålsenlig civilplikt som möjligt. Det handlar bl.a. om hur många som ska utbildas, vilka positioner det är mest relevant i dagsläget att använda civilplikten till, hur den även kan bidra till krisberedskapen och slutligen kostnader för olika koncept för den återaktiverade civilplikten. I motionen yrkas därför på att regeringen låter genomföra en analys av civilpliktens utformning (yrkande 1).

När det gäller den radikala försämringen av det säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde avser den enligt kommittémotion 2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) bl.a. ett ökat hot mot vital infrastruktur. Motionärerna yrkar därför på att den särskilda beredskapspolisen återupprättas (yrkande 5).

I kommittémotion 2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) anförs att till de viktigaste komponenterna i det civila försvaret hör befolkningsskydd och räddningstjänst. Motionärerna anser att dagens civila räddningstjänstorganisationer inte är dimensionerade för att kunna hantera de påfrestningar som ett väpnat angrepp mot Sverige skulle medföra. Civilplikten kan den enskilde fullgöra inom räddningstjänsten eller som sanerare, sjukvårdare, ammunitionsröjare eller som stabsassistent i exempelvis kommunens krigsorganisation. Civilpliktiga ska enligt motionärerna kunna kallas in för tjänstgöring utan att höjd beredskap råder för att stötta det civila samhället vid särskilt svåra påfrestningar såsom stora skogsbränder, pandemier och liknande. Motionärerna yrkar därför på att civilplikten snarast återaktiveras fullt ut (yrkande 42). Vidare framhåller motionärerna de frivilliga försvarsorganisationerna viktiga funktion och bidrag till folklig förankring. Motionärerna yrkar på att deras möjligheter att bidra till det civila och militära försvaret i större utsträckning än idag behöver utredas och på att en översyn av det frivilliga försvarets finansieringsmodell behöver genomföras (yrkande 29). Motionärerna yrkar även på att samtliga män och kvinnor ska kunna kallas till mönstring (yrkande 10). De anser att detta är en förutsättning för utbildning och krigsplacering av dem. För att klara av den ökande mängden mönstrande föreslår motionärerna ytterligare ett rekryteringskontor i Luleå och att ett tillfälligt rekryteringskontor etableras på Gotland (yrkande 11).

I kommittémotion 2020/21:2944 av Daniel Bäckström m.fl. (C) beskriver motionärerna att de frivilliga försvarsorganisationerna verkar över hela landet och har en viktig roll både i den fredstida krisberedskapen och i ett civilt försvar. Frivilligheten ger alla människor en möjlighet att bidra vid större kriser men också ett modernt civilt försvar utifrån sina egna förutsättningar. För att samhället ska få ut så mycket som möjligt av frivilligheten anser motionärerna att ansvariga aktörer också måste planera in att använda sig av frivilliga under krishantering och att avtal bör skrivas. Frivilliga kan erbjuda expertstöd inom olika sakområden men också skapa uthållighet i organisationen, enligt motionärerna som yrkar på att riksdagen gör ett tillkännagivande till regeringen om frivillighet och de frivilliga försvarsorganisationerna (yrkande 10).

I partimotion 2020/21:175 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkas att regeringen ska återkomma med en utredning om hur en modern civilplikt ska se ut. Motionärerna menar att Sveriges beredskap i högre utsträckning måste inkludera civila kriser såsom större olyckor, bränder, översvämningar och pandemier. Att återuppväcka den nu vilande civilplikten är en fråga för regeringen, således ingenting som behandlas i riksdagen. Dock anser motionärerna att det krävs en modern civilplikt som inkluderar ett brett spektrum av arbetsuppgifter och befattningar som kan vara nödvändiga för

samhället i en kris. I kommittémotion 2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) understryker motionärerna att de frivilliga försvarsorganisationerna och hemvärdet har en viktig roll i Sveriges totalförsvar. De bidrar till att öka enskilda människors och samhällets förmåga att hantera allvarliga händelser, olyckor och kriser. I motionen anförs därför att regeringen bör utreda om samtliga kommuner bör åläggas att inrätta en frivillig resursgrupp (yrkande 1).

I kommittémotion 2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) beskrivs att Försvarsberedningens förslag om en ny krigsorganisation innebär ett utökat personalbehov och att det totala antalet befattningar i krigsorganisationen kommer att uppgå till ca 90 000 personer, inklusive hemvärn och civilanställda, jämfört med dagens ca 60 000 personer. Grundutbildningsvolymerna bör fr.o.m. 2024 gå upp till 8 000 personer. Motionärerna yrkar därför på att personalförsörjningssystemet även i fortsättningen bygger på en kombination av värnpliktiga och anställda soldater (yrkande 18).

I motion 2020/21:1486 föreslår Ingela Nylund Watz och Abraham Halef (båda S) att Sverige steg för steg bygger ut den allmänna värnplikten.

I motion 2020/21:3538 av Margareta Cederfelt (M) anförs att ett modernt totalförsvar behöver ha ett mer utvecklat samarbete med den frivilliga försvarsverksamheten som tydligt anpassas efter dagens behov.

I motion 2020/21:3042 av Annicka Engblom m.fl. (M) framhålls att de fakta och den kunskap som finns på bibliotek, arkiv och museer behövs tillsammans med kulturarvets berättelser och att detta spelar en roll för befolkningens motståndskraft. I en ny och hård verklighet bör de ses som en naturlig del i totalförsvaret. Motionärerna yrkar därför att riksdagen ställer sig bakom kultursektorns viktiga roll i uppbyggnaden av totalförsvaret (yrkande 1) och att regeringen ger TRM i uppdrag att undersöka möjligheten att även krigsplacera kulturarbetare i deras professioner (yrkande 2).

Yttrande från justitieutskottet

Justitieutskottet har i sitt yttrande till utskottet anfört att man, utifrån de utgångspunkter som justitieutskottet har att beakta i propositionen, anser att försvarsutskottet bör tillstyrka regeringens förslag och avstyrka motion 2020/21:3747 (M, KD) yrkande 5. I yttrandet finns två avvikande meningar (M, SD, KD) och ett särskilt yttrande (L).

(Se yttrande 2020/21:JU3y i bilaga 5.)

Utskottets ställningstagande

Totalförsvarsplikt, mönstring och krigsplacering

Utskottet delar regeringens bedömning att det är angeläget att göra en översyn av personalförsörjningen inom det civila försvaret som helhet. Utskottet anser att totalförsvarets samlade behov av planlagd personal utgör grunden för hur personalförsörjningen bör utformas. Nuvarande ordning för personalförsörjningen inom det civila försvaret är att de som till vardags är anställda i

samhällsviktig verksamhet stannar kvar i verksamheten under höjd beredskap, förutsatt att de inte är ianspråkta för det militära försvaret.

En utökning av krigsorganisationen i enlighet med förslagen i totalförsvarspropositionen bedöms även enligt utskottet medföra ett utökat personalbehov. Utskottet välkomnar därför regeringens inriktning att det totala antalet befattningar i krigsorganisationen kommer att uppgå till ca 90 000 när organisationen är personellt uppfyllt. Grundutbildningsvolymerna bör successivt öka för att 2025 uppgå till 8 000 värnpliktiga per år och i propositionen framhålls att grundutbildningens längd bör vara minst 9 månader.

I totalförsvarspropositionen anförs att det stora antalet privata aktörer som utför samhällsviktig verksamhet samt det över tid försämrade säkerhetspolitiska läget är två bidragande orsaker till att en översyn av personalförsörjningen inom det civila försvaret är angelägen. Utskottet delar den bedömningen och anser att en sådan översyn bör innehålla en bedömning av det personalbehov som kan uppstå vid en situation med höjd beredskap och krig. Översynen bör omfatta en bredare hotbild, som hybridhot och allvarliga fredstida kriser och även belysa frågan om hur detta personalbehov kan tillgodoses. Det krävs följaktligen ytterligare överväganden för att identifiera vilka eventuella behov av skydd och förstärkningsresurser som kan finnas i en situation av höjd beredskap och ytterst i krig utifrån ett helhetsperspektiv samt hur de på ett kostnadseffektivt sätt kan bidra till bästa möjliga försvarsförmåga utifrån ett totalförsvarsperspektiv. Med utgångspunkt i behovet av en helhetssyn och det faktum att utskottet delar regeringens syn på inriktningen för personalförsörjningen finner utskottet inte skäl att i nuläget vidta ytterligare åtgärder varför samtliga motionsyrkanden om mönstring, plikt och krigsplacering avstyrkes.

När det gäller civilplikt noterar utskottet att Försvarsberedningen i delrapporten Motståndskraft uttrycker att en sammanhållen planering för krigsorganiseringen av civila verksamheter i totalförsvaret kräver att civilplikten aktiveras. Utskottet lägger stor vikt vid att säkerställa att civilplikten utformas på ett ändamålsenligt sätt och vill se en modern civilplikt som inkluderar ett brett spektrum av arbetsuppgifter och befattningar som kan vara nödvändiga för samhället i en kris. För att få en så ändamålsenlig civilplikt som möjligt och till följd av ett nytt säkerhetspolitiskt läge menar utskottet att det är viktigt att grundligt utreda vilka behov och förutsättningar som finns, i stället för att återuppväcka den nu vilande civilplikten i samma form som tidigare. Därför anser utskottet att regeringen bör tillsätta en utredning som får i uppgift att lämna förslag om hur en modern civilplikt ska se ut. Utskottet tillstyrker därmed motionerna 2020/21:3446 (M) yrkande 1 och 2020/21:175 (V) samt delvis motion 2020/21:877 (SD) yrkande 42 och föreslår att riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att utreda den moderna civilpliktens utformning och tillkännager detta för regeringen.

Särskilda beredskapspolisen

Som nämnts ovan anser utskottet i likhet med regeringen att man bör överväga om en översyn av personalförsörjningen även bör omfatta en bredare hotbild, som hybridhot och allvarliga fredstida kriser. Utskottet välkomnar en översyn som även inkluderar det eventuella behovet av förstärkningsresurser och en organisation för beredskapspolis. I det sammanhanget anser regeringen att det bör övervägas om en förstärkningsresurs kan bygga på plikt för till exempel nyligen pensionerade poliser eller sådana som övergått till annan karriär, vilket utskottet ställer sig positivt till. Försvarsutskottet vill inte föregripa en sådan översyn och är inte av någon annan uppfattning än regeringen och Justitieutskottet när det gäller beredskapspolisen och avstyrker därför motion 2020/21:3747 (M, KD) yrkande 5.

Frivilliga försvarsorganisationer

Inom totalförsvaret bidrar de frivilliga försvarsorganisationerna med folkförankring, förstärkningsresurser och försvarsvilja. Utskottet anser att folkförankring och en stark vilja att försvara Sverige är en förutsättning för totalförsvarets krigsavhållande uppgift. Med en utökad roll för de frivilliga försvarsorganisationerna i totalförsvaret anser regeringen att detta bidrag kommer att behöva öka ytterligare inte minst för att säkerställa en långsiktigt hållbar organisatorisk struktur för de frivilliga försvarsorganisationernas verksamhet. Utskottet delar den uppfattningen och välkomnar inriktningen att de frivilliga försvarsorganisationernas möjligheter att bidra till totalförsvarets förmåga långsiktigt säkerställs. Precis som regeringen konstaterar utskottet att hemvärnets långsiktiga personalförsörjning måste säkerställas för att de ska kunna lösa sina uppgifter och att tillgången av frivilliga i gruppen tidigare totalförsvarspliktiga, utgör hemvärnets mest betydelsefulla rekryteringsgrupp.

Utskottet lägger stor vikt vid att översynen av personalförsörjningen sker utifrån ett helhetsperspektiv för att den på ett kostnadseffektivt sätt ska kunna bidra till bästa möjliga försvarsförmåga utifrån ett totalförsvarsperspektiv. Utskottet utgår från att de frivilliga försvarsorganisationerna kommer att ses som en värdefull personalresurs i detta sammanhang. Med vad som anförts ovan bedömer utskottet att samtliga motionsyrkanden som handlar om frivilliga försvarsorganisationer kan anses vara tillgodosedda, och de avstyrks därmed.

Cybersäkerhet inom totalförsvaret

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om cybersäkerhet inom totalförsvaret som handlar om bl.a. cyberförmågor, organisation för cybersäkerhet och en ny cyberförsvarsmyndighet.

Jämför reservation 16 (M), 17 (SD), 18 (M, KD) och 19 (KD).

Bakgrund och tidigare beredning

I den försvarspolitiska propositionen för 2016–2020 bedömde regeringen att Sveriges samlade förmåga att hantera hot och angrepp i cybermiljön måste förstärkas och att Sverige även bör kunna genomföra aktiva operationer i cybermiljön. Utskottet instämde i regeringens bedömning och har därefter behandlat cyberfrågor bl.a. i betänkandet Nationell strategi för samhällets informations- och cybersäkerhet (bet. 2017/18:FöU4). Utskottet har lagt stor vikt vid att Försvarsmakten utvecklar sin förmåga att försvara Sverige mot kvalificerade angripare i cyberrymden och att informations- och cybersäkerheten i samhället utvecklas (se bl.a. bet. 2019/20:FöU1, 2019/20:FöU7). Utskottet har sett positivt på regeringens strategi för samhällets informations- och cybersäkerhet och att den följs upp regelbundet, vilket enligt utskottet bidrar till att skapa långsiktiga förutsättningar för informations- och cybersäkerheten för hela det svenska samhället. Utskottet har också välkomnat arbetet med att verka för att säkerhetsskyddslagstiftningen bättre motsvarar de förändrade kraven på säkerhetsskydd inom informationssäkerhetsområdet, bl.a. genom ett adekvat system för sanktioner och en effektiv tillsyn. Den 25 november beslutade riksdagen efter regeringens förslag om kompletteringar av säkerhetsskyddslagen (prop. 2020/21:13, bet. 2020/21:JuU10, rskr. 20/21:79). Utskottet yttrade sig till justitieutskottet som beredde proposition 2020/21:13 Åtgärder till skydd för Sveriges säkerhet vid överlåtelser av säkerhetskänslig verksamhet och motioner i de delar som berör utskottets beredningsområde (2020/21:FöU2y).

Pågående arbete med att utveckla cyberförsvarsförmågan och samhällets informations- och cybersäkerhet har redovisats av regeringen och myndigheterna. Bland annat beskrev regeringen i budgetpropositionen för 2021 för att Försvarsmakten, med stöd av Försvarets radioanstalt, har fortsatt att utveckla och förstärka cyberförsvarsförmågan, inklusive förmågan att genomföra aktiva operationer i cybermiljön. Regeringen redogjorde också för Försvarsmaktens arbete med att etablera en militär utbildningsanläggning och införandet av cybersoldater. I fråga om samhällets informations- och cybersäkerhet föreslog regeringen att sammanlagt 50 miljoner kronor tillförs 2021 för det samlade arbetet med att inrätta ett nationellt cybersäkerhetscenter. Inrättandet av det nationella cybersäkerhetscentret innebär enligt regeringen att Sveriges samlade förmåga att förebygga, upptäcka och hantera

antagonistiska cyberhot stärks. Regeringen beskriver också att den utökade samordning som etableringen av centret innebär kommer att utgöra en viktig komponent i utvecklingen av informations- och cybersäkerheten i Sverige. I oktober 2020 redovisade FRA, Försvarmakten, MSB och Säpo sitt arbete med att inrätta det nationella cybersäkerhetscentret för utskottet.

När det gäller samhällets informations- och cybersäkerhet redovisades också att flertalet myndigheter med tillsynsansvar enligt förordningen (2018:1175) om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster har påbörjat sitt tillsynsarbete och att flera myndigheter har påbörjat arbetet med att ta fram egna föreskrifter, samt att myndigheterna inom Samverkansgruppen för informationssäkerhet har fortsatt arbetet med den samlade informations- och cybersäkerhetsbehandlingsplanen.

Inom EU har arbetet med ökad cybersäkerhet bl.a. inkluderat utformningen av det s.k. NIS-direktivet, som avser åtgärder för en hög gemensam nivå på säkerhet i nätverks- och informationssystem och som antogs av Europaparlamentet och rådet 2016. Direktivet behandlades i utskottet och riksdagen beslutade mot bakgrund av utskottets betänkande 2017/18:FöU14 bl.a. om en ny lag om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster. Cybersäkerhetsakten är en EU-förordning som trädde ikraft under 2019. Syftet med förordningen är att säkerställa en väl fungerande inre marknad och samtidigt sträva efter att uppnå en hög nivå i fråga om cybersäkerhet, cyberresiliens och förtroende inom unionen. I september 2020 lämnade Cybersäkerhetsutredningen ett delbetänkande till regeringen (SOU 2020:58) och ska i sitt slutbetänkande i mars 2021 analysera om det bör införas särskilda krav på certifiering och godkännande av vissa produkter, tjänster och processer som ska användas i verksamheter som är av betydelse för Sveriges säkerhet.

För att stärka cybersäkerheten inom EU har kommissionen föreslagit att ett europeiskt kompetenscentrum för cybersäkerhet ska inrättas liksom ett nätverk av nationella samordningscentrum för cybersäkerhetsfrågor. Centrumet ska stärka kapaciteten, kunskapen och infrastrukturen inom cybersäkerhet i unionen genom att bl.a. utveckla infrastruktur och tjänster för näringsliv och forskning. Förordningen om inrättandet av kompetenscentrumet förväntas antas i slutet av 2020.

Propositionen

Regeringen bedömer att Sveriges cyberförsvarsförmåga bör stärkas ytterligare vilket inkluderar förmågan att genomföra defensiva och offensiva operationer i cyberdomänen. Defensiva operationer syftar till att försvara informationssystem inklusive elektroniska kommunikationsnät för att på så sätt förhindra motståndare att påverka information, informationssystem, datorer eller nätverk. Offensiva operationer syftar till att förhindra motståndaren att använda sina system eller att tvinga motståndaren att avbryta angrepp mot svenska system. Effekterna av ett cyberangrepp kan få lika stora konsekvenser

för samhällsviktiga funktioner och kritiska it-system som ett konventionellt väpnat angrepp.

Med utgångspunkt i den försvarspolitiska inriktningspropositionen från 2015 (prop. 2014/15:109) har en cyberförsvarsförmåga etablerats av Försvarsmakten med stöd av Försvarets radioanstalt. Utvecklingen av defensiv och offensiv cyberförsvarsförmåga bygger på tre samverkande delar: kunskap om hoten, skyddsåtgärder och motåtgärder. Det kräver i sin tur en stark säkerhetstjänst och försvarsunderrättelseförmåga för att kunna förebygga och identifiera hotande verksamhet, god förmåga att upptäcka, varna för och hantera intrång och angrepp, samt ett starkt skydd av de mest skyddsvärda verksamheterna i samhället. Regeringen ser ett betydande värde av samarbetet mellan Försvarets radioanstalt, Försvarsmakten och Säkerhetspolisen om utvecklat skydd för de mest skyddsvärda verksamheterna i Sverige mot de allvarligaste hoten. Det finns skäl att överväga om kvalificerat stöd bör kunna lämnas även till enskilda verksamheter som är att anse som särskilt skyddsvärda.

Till följd av den snabba teknikutvecklingen krävs kontinuerlig forskning och utveckling, och kvalificerad personal krävs för att långsiktigt kompetensförsörja och stärka både den defensiva och offensiva förmågan.

Regeringen bedömer att det systematiska arbetet med informations- och cybersäkerhet bör stärkas hos aktörer i totalförsvaret och understryker vikten av det förebyggande arbetet och av att öka medvetenheten såväl som förmågan hos alla användare av it-system. Regeringen delar Försvarsberedningens bedömning att det behövs en högre grad av nationell samordning på cyberområdet. Ett nationellt center för cybersäkerhet inrättas 2020 som ska stärka Sveriges förmåga att förebygga, upptäcka och hantera antagonistiska cyberhot mot Sverige och minska sårbarheter. Myndigheter och organisationer med ansvar inom totalförsvaret behöver ha tillgång till säkra och robusta kommunikationstjänster samt nätlösningar med höga säkerhetskrav som är ändamålsenliga för hantering och kommunikation av säkerhetsskyddsklassad information. Regeringen bedömer också att ytterligare åtgärder behöver vidtas för att aktörer ska kunna verka från andra ledningsplatser.

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3444 av Pål Jonson m.fl. (M) framhåller motionärerna att cyber- och informationssäkerhet blir en allt viktigare del av den allmänna samhällssäkerheten och av Sveriges totalförsvaret. Motionärerna anser att det behövs ett samlat grepp kring hur Sverige kan stärka och kontinuerligt arbeta med cybersäkerhet och föreslår att en större utredning ska genomföras om cybersäkerhet som kan utgöra grunden för en svensk cybersäkerhetsstrategi (yrkande 1).

I motionen betonas att ett viktigt steg för att stärka den svenska cybersäkerheten är inrättandet av det nya svenska cybersäkerhetscentrumet. Motionärerna anser att cybersäkerhetscentret ska ligga hos FRA, men ha en

egen budget och ett starkt mandat att samverka med näringslivet, och att det kan utgöra knutpunkten i det nationella och internationella cybersäkerhetsarbetet. Motionärerna understryker att det är särskilt viktigt att centret bidrar till att stärka cybersäkerheten hos privata aktörer så att Sverige betraktas som en säker marknadsplats där både svenska och utländska företag kan verka. Huvudmannaskapet för centret bör enligt motionärerna läggas hos FRA och Justitiedepartementet bör ges mandat för att inrikta FRA:s verksamhet på cybersäkerhetsområdet i ett särskilt regleringsbrev, fram till dess att Moderaternas, Kristdemokraternas och Försvarsberedningens förslag om ett totalförsvarsdepartement har genomförts. Vidare framhåller motionärerna att det behövs nya strukturer för ledning och ansvar på cybersäkerhetsområdet och att en cyberkoordinator ska återinföras på Regeringskansliet (yrkande 2). När det gäller cybersäkerhetscentret föreslås samma sak även i yrkande 6 i kommittémotion 2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) och i yrkande 13 i kommittémotion 2020/21:3447 av Pål Jonson m.fl. (M).

I ovan nämnda motion (2020/21:3444) beskriver motionärerna också att utredningen om informations- och cybersäkerhet i Sverige (SOU 2015:23) har pekat på att lagen om offentlig upphandling kan vara ett problem vid upphandling av it-drift då frågor om cyber- och informationssäkerhet kan prioriteras ned till förmån för ett lägre pris. Motionärerna föreslår att regeringen ska se över hur offentliga aktörer ska kunna använda sig av lagen om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet (LUFS) i större utsträckning för att stärka möjligheterna för offentliga aktörer att ställa krav utifrån nödvändiga säkerhetshänsyn (yrkande 4). Motionärerna lyfter fram att en offensiv förmåga på cyberområdet kräver ett förhållningssätt för hur, var och när förmågan ska användas. Därför föreslår motionärerna att Sverige ska ha en tydlig cyberdoktrin som stipulerar hur vi ser på principerna för användandet av den aktiva cyberförmågan (yrkande 6). Motionen beskriver att resurssättning och kompetensförsörjning kommer att bli en viktig framtidsfråga i utvecklingen av det svenska cyberförsvaret. Därför föreslås att Försvarsmakten ges möjligheter att själv utbilda cybersoldater och upprätta samarbeten med näringslivet, och att möjligheten att knyta upp civil it-kompetens genom hemvärnsavtal eller frivilliga försvarsorganisationer bör undersökas (yrkande 8).

I kommittémotion 2020/21:3447 av Pål Jonson m.fl. (M) redovisar motionärerna förslag på nödvändiga åtgärder för att skydda näringslivet i Sverige, bl.a. måste det nya cybersäkerhetscentret få ett tydligt uppdrag att stärka cybersäkerheten i svenskt näringsliv och tilldelas tillräckliga resurser för att lösa den uppgiften. Motionärerna yrkar på att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder för att skydda näringslivet och tillkännager detta för regeringen (yrkande 15).

I kommittémotion 2020/21:3207 av Jessika Roswall m.fl. (M) föreslår motionärerna att EU:s cyberförsvaret ska förstärkas (yrkande 6).

I kommittémotion 2020/21:3479 av Maria Stockhaus m.fl. (M) framhåller motionärerna vikten av stärkt cyber- och informationssäkerhet i Sverige. Svenska myndigheters säkerhetsarbete bedöms inte ha hållit jämna steg med digitaliseringen. I motionen föreslås att regeringen ska snabba på utbyggnaden av det nationella cybersäkerhetscentret för att göra det mer operativt (yrkande 13).

I kommittémotion 2020/21:677 av Björn Söder m.fl. (SD) anförs att informationsteknologi används i allt högre utsträckning av militär underrättelsetjänst, terrorister och organiserad brottslighet och att det blir allt viktigare att vidta adekvata åtgärder för att skydda och försvara vitala nationella intressen mot cyberhot. Särskilt viktigt är att skydda betalsystem, energiförsörjning och transporter. Motionärerna föreslår att Sverige ska skaffa sig ett aktivt informationsteknologiskt försvar (aktiv cyberförmåga) och att en samordnande myndighet ska ansvara för att den offentliga sektorn skyddas mot angrepp genom tillräckligt skydd och tillräcklig kompetens (yrkande 17).

I kommittémotion 2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) lyfter motionärerna fram att de cyberrelaterade hoten mot Sverige är omfattande och att det är angeläget att utveckla en förmåga att aktivt kunna motverka cyberattacker. Motionärerna anser att det krävs en central cybersäkerhetsmyndighet för att kunna möta olika typer av cyberangrepp och yrkar att en sådan myndighet bör inrättas. Cybersäkerhetsmyndigheten bör bl.a. ges tillsynsansvar i frågor som gäller informations- och cybersäkerhet och ansvar för att ta fram föreskrifter på området, och övriga aktörer åläggas en skyldighet att rapportera alla former av cyberangrepp till myndigheten. Myndigheten skulle på så vis kunna skaffa den kunskapsbredd som krävs för att möta olika typer av cyberangrepp (yrkande 36).

Utskottets ställningstagande

Cyberförmågor och cybersäkerhet

Utskottet lägger stor vikt vid att Sveriges cyberförmåga stärks och att samhälles cybersäkerhet förbättras. Cyberhoten mot Sverige och svenska intressen är omfattande och effekterna av cyberangrepp kan få allvarliga konsekvenser. Att en cyberförsvarsförmåga nu har etablerats av Försvarsmakten med stöd av Försvarets radioanstalt är centralt för att Sverige ska kunna skydda kritiska samhällsfunktioner och försvara sig mot cyberangrepp från kvalificerade motståndare. Ändringar i lagstiftningen och utökad tillsynsverksamhet är andra exempel på redan vidtagna åtgärder som innebär ett starkare skydd för Sveriges säkerhet

Samtidigt är det mycket angeläget att den påbörjade utvecklingen fortsätter och att Sveriges förmåga stärks. Sverige måste ha en god förmåga att försvara sig mot hot i cyberdomänen och skydda viktiga samhällsfunktioner. Utskottet instämmer därmed i regeringens bedömning att Sveriges cyberförsvarsförmåga bör stärkas ytterligare och att det inkluderar defensiva och offensiva operationer i cyberdomänen. Teknikutvecklingen på området går snabbt och

utskottet delar regeringens mening om att kontinuerlig forskning krävs för att bidra till att vidmakthålla och utveckla cyberförsvarsförmågan, samt att kvalificerad personal behövs för att långsiktigt kompetensförsörja och stärka förmågan.

Regeringen beskriver i totalförsvarspropositionen att utvecklingen av defensiv och offensiv cyberförsvarsförmåga bygger på tre samverkande delar: kunskap om hoten, skyddsåtgärder och motåtgärder. I likhet med regeringen framhåller utskottet att det i sin tur kräver en stark säkerhetstjänst och försvarsunderrättelseförmåga för att kunna förebygga och identifiera hotande verksamhet, god förmåga att upptäcka, varna för och hantera intrång och angrepp, samt ett starkt skydd av de mest skyddsvärda verksamheterna i samhället. Samarbetet mellan FRA, Försvarsmakten och Säpo har ett betydande värde för utvecklat skydd för de mest skyddsvärda verksamheterna i Sverige mot de allvarligaste hoten. Utskottet delar också regeringens och Försvarsberedningens bedömning att en nära samverkan mellan Försvarsmakten och FRA är nödvändig för att utveckla och behålla förmågan över tid.

En förutsättning för ett starkt cyberförsvar är att alla aktörer inom totalförsvaret har en god informations- och cybersäkerhet. Utskottet anser likt regeringen att det systematiska arbetet med informations- och cybersäkerhet bör stärkas hos samtliga aktörer. Ökad rapportering av it-incidenter till MSB, anmälan av säkerhetshotande händelser och verksamhet till Försvarsmakten och Säpo samt ökat hänsynstagande till informations- och cybersäkerhetsperspektivet redan i anskaffningsfasen av it-system, är av stor vikt. För ett förstärkt totalförsvaret är det också viktigt att myndigheter och organisationer har tillgång till säkra och robusta kommunikationstjänster och nätlösningar med höga säkerhetskrav. Utskottet noterar också att regeringen arbetar aktivt med de insatser som görs inom EU för att stärka cybersäkerheten och att ett europeiskt kompetenscentrum för cybersäkerhet ska inrättas.

Med anledning av det ovan anförda anser utskottet att det för tillfället inte finns skäl att vidta ytterligare åtgärder. Vidare vill utskottet påminna om att beslutet om totalförsvarets mål för med sig krav på förmåga att möta en stor bredd av olika hot, och att det bl.a. förutsätter ett adekvat säkerhetsskydd. Utskottet avstyrker med det anförda samtliga motionsyrkanden om cyberförmågor och cybersäkerhet.

Organisation för cybersäkerhet och en ny cybersäkerhetsmyndighet

Utskottet delar regeringens och Försvarsberedningens bedömning att en högre grad av samordning behövs på cybersäkerhetsområdet och anser att det är av stor betydelse för ett effektivare och mer ändamålsenligt skydd mot antagonistiska hot. I totalförsvarspropositionen beskriver regeringen att ett nationellt center för cybersäkerhet inrättas under 2020 och att centret ska stärka Sveriges förmåga att förebygga, upptäcka och hantera antagonistiska cyberhot mot Sverige och minska sårbarheter. Regeringen har gett i uppdrag till FRA, Försvarsmakten, MSB och Säpo att förbereda centrets inrättande och

i budgetpropositionen för 2021 lämnat förslag om finansiering för det samlade arbetet med att inrätta centret. Ovan nämnda myndigheter redogjorde för sitt arbete med att inrätta centret på ett utskottssammanträde i oktober 2020. I enlighet med inrikesminister Mikael Dambergs svar på en riksdagsfråga den 11 november fattar regeringen beslut om centrrets inrättande under 2020 och ger den närmare inriktningen för centrrets verksamhet.

Utskottet konstaterar att förberedelser pågår för att inrätta ett nationellt center för cybersäkerhet under 2020 vilket regeringen och myndigheterna har redogjort för i olika sammanhang och utskottet ställer sig positivt till de åtgärder som vidtagits. Utskottet vill däremot inte föregripa regeringens beslut och avstyrker därför samtliga motionsyrkanden som handlar om organisationsfrågor på cybersäkerhetsområdet. Samtidigt anser utskottet att det är viktigt att betona betydelsen av en effektiv och ändamålsenlig samordning på alla nivåer. Utskottet förutsätter därför att regeringen säkerställer att även Regeringskansliet har en ändamålsenlig organisationsstruktur för detta prioriterade område.

Totalförsvarets försörjningsberedskap

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om försörjningsberedskap som handlar om bl.a. beredskapslager, samordningsansvar och att inrätta ett näringslivsråd.

Jämför reservation 20 (SD) och 21 (M, KD).

Bakgrund och tidigare beredning

I delrapporten Motståndskraft anger Försvarsberedningen att säkerställandet av en nödvändig försörjning av bl.a. livsmedel, dricksvatten, energi och läkemedel är avgörande för att skydda civilbefolkningen. Det är även avgörande för att upprätthålla förmågan inom hela totalförsvaret vid en allvarlig säkerhetspolitisk kris och i krig. Försvarsberedningen anger dessutom att den befintliga lagringen av drivmedel bör vara tillräcklig för att försörja viktiga samhällsverksamheter även vid en allvarlig säkerhetspolitisk kris i vårt närområde. Enligt Försvarsberedningen behöver aktörer med ansvar för samhällsviktig verksamhet analysera sina respektive behov av drivmedel vartefter regeringen kan fatta beslut om en eventuell reglering av hur befintlig beredskapslagring av olja ska kunna användas för att möta totalförsvarets krav.

I Värnkraft framhåller Försvarsberedningen att företag som är viktiga för det militära försvaret ska kunna planera för hur varor och tjänster ska kunna tillhandahållas. Försvarsberedningen understryker vikten av att Försvarsmakten inom ramen för försvarsplaneringen fastställer hur behoven ser ut nationellt, i olika delar av landet och vid olika tidsperspektiv och hotnivåer. Behoven behöver sedan kommuniceras med berörda företag och

andra berörda myndigheter som har en roll i t.ex. försörjningsberedskapen. Beredningen betonar dessutom vikten av att privata aktörer uppfyller kraven på sekretess- och säkerhetsskydd för att kunna ta del av Försvarsmaktens planering i detta avseende.

I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1) föreslår regeringen att totalt 1 miljard kronor tillförs det civila försvaret på anslag inom ytterligare 10 utgiftsområden, utöver tillskotten till det civila försvaret inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap, vilket beskrivs närmre under avsnittet civilt försvar.

I budgetpropositionen för 2021 framhåller regeringen även att pandemin har synliggjort behoven av att trygga samhällets försörjningsberedskap och av åtgärder för att samhällsviktig verksamhet ska fungera under en kris. Ökade medel för planering, kunskapsuppbyggnad och förmågeutveckling inom samhällsviktiga funktioner kommer enligt regeringen att stärka totalförsvarets robusthet och uthållighet. Regeringens inriktning är att återuppbyggnaden av det civila försvaret ska intensifieras, att länsstyrelserna fortsätter att arbeta med beredskapsfrågor och civilt försvar samt att de vidtar åtgärder för att minska risker och sårbarheter i sina verksamheter. Regeringen understryker även att åtgärder för ett fungerande finansiellt system utgör en viktig del i ett motståndskraftigt civilt försvar vid höjd beredskap och ytterst i krig. Åtgärderna bedöms även bidra till att stärka förmågan att hantera svåra påfrestningar på det finansiella systemet i fredstid. Regeringen föreslår därför att medel tillförs Finansinspektionen, Skatteverket och Riksgäldskontoret för att stärka myndighetens verksamhet som gäller civilt försvar.

I samma proposition föreslår regeringen vidare satsningar för förstärkt robusthet i energisektorn som en del i arbetet med att återuppbygga det civila försvaret. Enligt regeringen behöver robustheten omfatta såväl krig och höjd beredskap som krissituationer. Regeringen beskriver även att en grundläggande funktionalitet inom transportområdet är en förutsättning för att flera andra samhällsviktiga funktioner ska kunna upprätthållas inför och vid höjd beredskap och ytterst i krig. Funktionaliteten ska även bidra till att stärka förmågan att hantera svåra påfrestningar i fredstid. Eftersom det kommer att krävas stora investeringar för att möjliggöra både anpassning av existerande infrastruktur och för nybyggnationer för att öka robustheten inför och vid höjd beredskap har regeringen föreslagit att medel anvisas för att åtaganden med uppbyggnaden av det civila försvaret ska kunna fullföljas.

En tryggad livsmedels- och dricksvattenförsörjning beskrivs i budgetpropositionen för 2021 som viktiga delar i ett motståndskraftigt civilt försvar. Mot bakgrund av det behov regeringen ser av ytterligare åtgärder utöver insatserna inom ramen för livsmedelsstrategin föreslås satsningar för uppbyggnad av livsmedelsberedskap och tryggad dricksvattenförsörjning vid höjd beredskap och då ytterst krig.

Enligt lag (2012:806) om beredskapslagring av olja är importörer, säljare och förbrukare av olja skyldiga att hålla beredskapslager för att trygga tillgången av råolja och oljeprodukter vid allvarliga försörjningsavbrott. Det

är Energimyndigheten som är tillsynsmyndighet och ansvarig för att fastställa vem som är lagringskyldig och hur omfattande den enskilda lagringen ska vara.

FOI har på uppdrag av regeringen analyserat frågor om en nationell försörjningsberedskap (FOI-2020-1155). Huvuduppgiften för uppdraget var att belysa vilka frågor som en central aktör med sammanhållet ansvar för försörjningsfrågor skulle kunna ha. I uppdraget redovisas fyra kategorier av uppgifter som skulle kunna tillkomma en central aktör med ett sammanhållet ansvar för försörjningsfrågorna: inriktning och samordning vid normal-tillstånd, ledning och samverkan vid kris och krig, verkställande uppgifter inom utpekad sektorsansvar och övriga verkställande beredskapsuppgifter.

Propositionen

Det militära försvaret är beroende av att ett antal viktiga samhällsfunktioner fungerar för att kunna genomföra sina uppgifter. Det civila försvaret ska därför bistå de militära försvarsåtgärderna och medverka i de samlade försvarsansträngningarna. De åtgärder som vidtas inom det civila försvaret bidrar till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar för samhället i fredstid, och resurser ska även kunna användas i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

Civilt försvar är den civila verksamhet som myndigheter, kommuner och regioner samt enskilda, företag och det civila samhället m.fl. vidtar för att förbereda Sverige för krig. I fredstid utgörs verksamheten av beredskapsplanering och förmågehöjande åtgärder. Under höjd beredskap och då ytterst krig utgörs verksamheten av nödvändiga åtgärder för att upprätthålla målet för civilt försvar. Civilbefolkningen ska värnas genom att det civila försvaret bereder skydd, räddar nödlidande och ombesörjer vård. De viktigaste samhällsfunktionerna ska säkerställas och nödvändig försörjning upprätthållas. Enligt regeringen ska ett av målen för det civila försvaret vara att upprätthålla en nödvändig försörjning. Den svenska försörjningsberedskapen bör utvecklas, och näringslivet bör i ökad utsträckning involveras i arbetet med att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna.

I händelse av krigsfara eller krig kommer det civila försvarets verksamhet bl.a. omfatta att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna inklusive nödvändig försörjning, värna civilbefolkningen samt ge stöd till det militära försvaret. I stor utsträckning äger och ansvarar privata aktörer för många av de viktigaste samhällsfunktionerna, som bl.a. handlar om produktion och transporter av nödvändiga varor och tjänster. För att kunna lösa sina uppgifter är även det militära försvaret beroende av att ett antal funktioner i samhället fungerar, t.ex. el- och drivmedelsförsörjning, transporter samt försörjning av vatten och livsmedel. Det är viktigt att det civila försvaret bidrar till Försvarsmaktens operativa förmåga vid höjd beredskap och då ytterst i krig.

Näringslivet är av central betydelse för totalförsvaret och för försörjningsberedskapen. Involveringen av det privata näringslivet i planeringsarbetet bör

öka. Offentliga aktörer bör, i nära dialog med privata aktörer, bedöma behovet av förberedelser för att säkerställa en rimlig beredskap. Det kan avse bl.a. prioritering och fördelning av resurser samt andra nödvändiga åtgärder såsom att framställa eller lagra produkter och materiel inom t.ex. hälso- och sjukvården och i livsmedelskedjan.

Regeringen bedömer i propositionen att försörjningsberedskapen så långt som möjligt ska kunna säkerställa flödena i varukedjorna under fredstida kriser, höjd beredskap och då ytterst krig. Frågor om ansvar och metoder för att uppnå försörjningstrygghet såsom lagerhållning i statlig eller privat regi och tillverkningsberedskap är angelägna och komplicerade frågor som behöver analyseras och utredas närmare under kommande år. En omfattande analys av försörjningsberedskapen pågår till del redan inom ett flertal ansvariga myndigheter. För att försörjningsberedskapen ska utvecklas ytterligare avser regeringen att tillsätta en utredning om vad en nationellt samordnad försörjningsberedskap bör omfatta samt hur den bör organiseras och finansieras. Erfarenheter från tidigare lösningar bör beaktas i arbetet. Regeringens utgångspunkt är att en försörjningsmodell i tillämpliga delar ska vara avgiftsfinansierad. I ett första steg har regeringen uppdragit åt FOI att analysera vissa övergripande frågor om nationell försörjningsberedskap. Uppdraget redovisades den 16 november 2020.

I propositionen anger regeringen att Försvarsberedningen anser att ett nationellt näringslivsråd bör inrättas för att etablera en långsiktig samverkan mellan offentliga och privata aktörer på den centrala, regionala och lokala nivån och för att möjliggöra användandet av näringslivets resurser för totalförsvarets behov. Regeringen instämmer i Försvarsberedningens bedömning att en långsiktig samverkan mellan offentliga och privata aktörer på den centrala, regionala och lokala nivån behöver etableras. Inom flera områden som t.ex. transportsektorn samt hälso- och sjukvården pågår redan arbete med att utveckla och förtydliga samverkan med näringslivet. Regeringen anser att denna typ av samverkan som sker områdes- och sektorsvis behöver stärkas ytterligare. Regeringens uppdrag till Utredningen om civilt försvar att föreslå en sektorsindelning för statliga myndigheter och föreslå vilka myndigheter som bör ges ett särskilt ansvar för krisberedskapen och civilt försvar bör i förlängningen skapa goda förutsättningar för arbetet.

Regeringen redovisar att ett tvärsektoriellt näringslivsråd ska inrättas under perioden 2021–2025 som ett komplement till de näringslivsråd inom olika samhällsområden där näringslivet och branschorganisationer deltar i utvecklingen av svensk försörjningsförmåga inom totalförsvaret. Försvarsberedningen anser att inrättandet av ett näringslivsråd ska syfta till ett ömsesidigt informationsutbyte med uppgift att ta fram en gemensam inriktning, planer och villkor för samverkan mellan offentliga och privata aktörer på samtliga nivåer. Regeringen delar Försvarsberedningens bedömning om behovet av ett näringslivsråd för totalförsvaret.

Regeringen delar Försvarsberedningens bedömning att ändamålsenliga och tydliga lednings- och ansvarsförhållanden för att skapa samordning såväl inom

det civila försvaret som mellan det militära och civila försvaret är avgörande för ett stärkt totalförsvaret. Flera statliga myndigheter framhåller i sina redovisningar av underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret vikten av att ansvarsförhållanden, planeringsförutsättningar och styrning inom området tydliggörs. Försvarsberedningen lämnar flera förslag om ansvars- och ledningsförhållanden på central, regional och lokal nivå och föreslår att dessa ska utredas vidare. Regeringen har tillsatt Utredningen om civilt försvar (Ju 2018:05) som ska redovisa sitt uppdrag senast den 1 mars 2021 (dir. 2018:79 och 2019:98). Regeringen avser att fatta beslut om en struktur för ansvar, ledning och samordning inom civilt försvar på central, högre regional, regional och lokal nivå. En sådan struktur syftar även till att stärka samhällets förmåga att hantera framtida kriser.

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3747 anför Pål Jonson m.fl. (M, KD) att den svenska försörjningsberedskapen bör utvecklas och att näringslivet i ökad utsträckning bör involveras i arbetet med att utveckla det civila försvaret. För att etablera en långsiktig samverkan mellan offentliga och privata aktörer på den centrala, regionala och lokala nivån och för att möjliggöra användandet av näringslivets resurser för totalförsvarets behov bör ett nationellt näringslivsråd så snart som möjligt inrättas i enlighet med Försvarsberedningens förslag (yrkande 7).

I kommittémotion 2020/21:3350 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) anför motionärerna att en lämplig myndighet bör ges ett tydligare och samlat samordningsansvar för försörjningstrygghetsfrågorna (yrkande 10).

Roger Richthoff m.fl. (SD) anger i kommittémotion 2020/21:877 yrkande 38 att det svenska försvaret och rikets krisberedskap är i behov av beredskapslager. För vissa produkter krävs nationella och regionala lager, för andra behövs storskalig central lagerhållning kompletterat med lokala lager. Riktvärdet bör enligt motionärerna vara att beredskapslagren klarar av att täcka minst tre månaders förbrukning.

I kommittémotion 2020/21:677 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkar motionärerna på att Sverige ska satsa på att återuppbygga en inhemsk lagerhållning av basförmödenheter och vissa insatsmedel, bekämpningsmedel, drivmedel, olja, gödselmedel och visst utsäde såväl som vissa foder- ingredienser och viktigt veterinärmedicinskt material samt reservdelar. Detta behövs enligt motionärerna för att säkerställa att svensk livsmedelsproduktion kan fortgå även i tider av utebliven import (yrkande 21).

Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkar i kommittémotion 2020/21:2944 på att ett näringslivsråd ska införas som tillsammans med det offentliga på nationell, regional och kommunal nivå ska kunna diskutera praktiska lösningar, avtal och ersättningsfrågor för en bättre och mer uthållig beredskap av viktiga varor och produkter (yrkande 7). Motionärerna anser att näringslivet har en viktig

roll inom det civila försvaret och besitter kunskaper om hur lösningar för t.ex. logistik och distribution bäst kan utformas.

I kommittémotion 2020/21:2922 av Rickard Nordin m.fl. (C) anger motionärerna att det i takt med att andelen etanol, biodrivmedel och andra förnybara bränslen ökar kan bli aktuellt att beredskapslagra också dessa drivmedel. Därför yrkar motionärerna på att det finns ett behov av att beredskapslagra även fossilfria drivmedel (yrkande 18).

Markus Wiechel (SD) anför i motion 2020/21:62 att Finland har en bättre beredskapsplanering än Sverige vilken innebär att det finns stora beredskapslager som är både underhållna och kontinuerligt utvecklade. Motionären yrkar därför på att Sverige bör införa en finskinspirerad beredskapslag.

I motion 2020/21:123 av Ann-Christine From Utterstedt och Eric Westroth (båda SD) yrkar motionärerna på att det bör säkerställas att det finns industrier i Sverige som har förmågan att ställa om sin produktion mot tillverkning av skyddsmaterial vid kris.

Samma motionärer anför i motion 2020/21:288 att det finns vissa krav på kommersiella aktörer att lagra olja och drivmedel, men att det nuvarande systemet där ansvaret enbart läggs på kommersiella aktörer har brister. Enligt motionärerna kan Sveriges förbrukning av bränsle komma att öka i samband med en kris eller ofred. Motionärerna yrkar därför på återinförandet av statliga beredskapslager med olja och drivmedel (yrkande 4).

Yttrande från trafikutskottet

Trafikutskottet har i sitt yttrande till utskottet anført att propositionen identifierar ett mycket angeläget behov av att förstärka och vidareutveckla den civila försvarsförmågan och robustheten inom transporter, elektronisk kommunikation och post. Utskottet anser att det är av stor vikt att tillräckliga medel anslås för att understödja detta arbete och ställer sig bakom den aviserade inriktningen i propositionen i denna del.

(Se yttrande 2020/21:TU3y i bilaga 6.)

Utskottets ställningstagande

Beredskapslagring och beredskap för inhemsk produktion

Utskottet instämmer med regeringen i att ett av målet för det civila försvaret ska vara att upprätthålla en nödvändig försörjning, vilket bereds i sin helhet i avsnittet om det civila försvaret nedan. I fråga om att upprätthålla nödvändig försörjning vill utskottet betona vikten av att stärka totalförsvarets robusthet och uthållighet men även betona utgångspunkten om att det civila och det militära försvaret är ömsesidigt beroende av varandra. I stor utsträckning äger och ansvarar privata aktörer för många av de viktigaste samhällsfunktionerna, som bl.a. handlar om produktion och transporter av nödvändiga varor och tjänster. Offentliga aktörer bör därför, i nära dialog med privata aktörer, bedöma behovet av förberedelser för att säkerställa en rimlig beredskap. Det

kan avse bl.a. prioritering och fördelning av resurser samt andra nödvändiga åtgärder såsom att framställa eller lagra produkter och materiel inom t.ex. hälso- och sjukvården och i livsmedelskedjan.

Utskottet delar regeringens bedömning att försörjningsberedskapen så långt som möjligt ska kunna säkerställa flödena i varukedjorna under fredstida kriser, höjd beredskap och då ytterst krig och instämmer exempelvis med trafikutskottet om vikten av transportsystemets olika delar för att säkerställa försörjningen av nödvändiga varor och tjänster till och i hela landet. Frågor om ansvar och metoder för att uppnå försörjningstrygghet, såsom lagerhållning i statlig eller privat regi och tillverkningsberedskap, är angelägna och komplicerade frågor som behöver analyseras och utredas närmare under kommande år. För att försörjningsberedskapen ska utvecklas ytterligare avser regeringen att tillsätta en utredning om vad en nationellt samordnad försörjningsberedskap bör omfatta samt hur den bör organiseras och finansieras, vilket utskottet välkomnar.

För att kunna lösa sina uppgifter är även det militära försvaret beroende av att ett antal funktioner i samhället fungerar, t.ex. el- och drivmedelsförsörjning, transporter samt försörjning av vatten och livsmedel. Utskottet anser, likt regeringen, att det är viktigt att det civila försvaret bidrar till Försvarsmaktens operativa förmåga vid höjd beredskap och då ytterst i krig.

Med hänvisning till regeringens mål om att en nödvändig försörjning ska upprätthållas och regeringens avsikt att tillsätta en utredning om en nationellt samordnad försörjningsberedskap anser utskottet att det för närvarande inte finns skäl att vidta ytterligare åtgärder inom beredskapslagring och beredskap för inhemsk produktion. Samtliga motionsyrkanden inom områdena avstyrks.

Organisation och samordning av försörjningsberedskap

Utskottet välkomnar regeringens bedömning att en långsiktig samverkan mellan offentliga och privata aktörer på den centrala, regionala och lokala nivån behöver etableras. Likt regeringen anser utskottet att Utredningen om civilt försvars uppdrag att föreslå en sektorsindelning för statliga myndigheter och vilka myndigheter som bör ges ett särskilt ansvar för krisberedskapen och civilt försvar i förlängningen bör skapa goda förutsättningar för arbetet med att utveckla och förtydliga samverkan med näringslivet. Utskottet finner därför för närvarande inte skäl att föregripa utredningens slutsatser samt regeringens arbete med dessa och avstyrker motion 2020/21:3350 (M) yrkande 10.

Utskottet anser, likt regeringen, att näringslivet är av central betydelse för totalförsvaret och för försörjningsberedskapen. I propositionen redovisar regeringen att ett tvärsektorieellt näringslivsråd ska inrättas under perioden 2021–2025 som ett komplement till de näringslivsråd inom olika samhällsområden där näringslivet och branschorganisationer deltar i utvecklingen av svensk försörjningsförmåga inom totalförsvaret. Utskottet instämmer i regeringens bedömning att inrättandet av ett näringslivsråd ska syfta till ett ömsesidigt informationsutbyte med uppgift att ta fram en

gemensam inriktning, planer och villkor för samverkan mellan offentliga och privata aktörer på samtliga nivåer. Med det som anförts ovan bedömer utskottet att samtliga motionsyrkanden som handlar om instiftandet av ett näringslivsråd får anses vara tillgodosedda och inte behöver tillstyrkas 2020/21:2944 (C) yrkande 7 och 2020/21:3747 (M, KD) yrkande 7.

Det civila försvaret

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner regeringens förslag om det mål för det civila försvaret som ska gälla fr.o.m. 2021.

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om det civila försvarets verksamhet som t.ex. organisering av det civila försvaret, befolkningsskydd och betalningssystem.

Jämför reservation 22 (SD), 23 (SD), 24 (M, KD), 25 (SD), 26 (V), 27 (KD) och 28 (SD).

Bakgrund och tidigare beredning

Civilt försvar är den civila verksamhet som myndigheter, kommuner och regioner samt enskilda, företag och det civila samhället m.fl. vidtar för att förbereda Sverige för krig. I fredstid utgörs verksamheten av beredningsplanering och förmågehöjande åtgärder. Under höjd beredskap och ytterst krig utgörs verksamheten av nödvändiga åtgärder för att upprätthålla målet för civilt försvar. Det civila försvaret ska bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred. Enligt förordningen (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap är alla statliga myndigheter skyldiga att beakta totalförsvarets krav i sin verksamhet och ska planera för att kunna fortsätta verksamheten så långt som möjligt även under höjd beredskap.

Den nuvarande inriktningen för det civila försvaret behandlade utskottet senast i samband med regeringens proposition Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020. Med bifall till propositionen godkände riksdagen regeringens förslag för det civila försvaret den 16 juni 2015 (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:F6U11, rskr. 2014/15:251). Utskottet instämde bl.a. i regeringens bedömning att det är av särskild betydelse att planeringen av det civila försvarets bidrag till Försvarsmaktens operativa förmåga vid höjd beredskap, och då ytterst i en krigssituation, omhändertas och att förmågan att samutnyttja militära och civila resurser bör öka. Utskottet vidhöll även att det civila försvaret till stor del bygger på – och ska bygga på – dagens befintliga krisberedskapsverksamhet och att ansvarsprincipen är central.

Försvarsberedningens anger i delrapporten Motståndskraft att förmågan att hantera kriser i samhället i fredstid också ska ge en grundläggande förmåga att

hantera krigssituationer. Vidare föreslår Försvarsberedningen att det civila försvaret ska bidra till målet för totalförsvaret genom att ha följande uppgifter:

- värna civilbefolkningen
- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
- upprätthålla en nödvändig försörjning
- bidra till det militära försvarets förmåga vid väpnat angrepp eller krig i vår omvärld
- upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar och bidra till att stärka försvarsviljan
- bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred
- med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

I syfte att stärka och ytterligare intensifiera återuppbyggnaden av det civila försvaret föreslår regeringen i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 6) en stegvis förstärkning som omfattar 1 miljard kronor 2021, 1,5 miljarder kronor 2022, 2,5 miljarder kronor 2023, 3 miljarder kronor 2024 och 3,8 miljarder kronor 2025. Regeringen redovisar att tillsammans med de medel som tillfördes i budgetpropositionen för 2018 uppgår summan av förstärkningarna för civilt försvar till sammanlagt 4,2 miljarder kronor per år 2025.

Utöver tillskotten till det civila försvaret inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap föreslår regeringen att medel tillförs det civila försvaret på anslag inom ytterligare 10 utgiftsområden. Dessa bereds av konstitutionsutskottet (utg.omr. 1 Rikets styrelse), finansutskottet (utg.omr. 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning), skatteutskottet (utg.omr. 3 Skatt, tull och exekution), justitieutskottet (utg.omr. 4 Rättsväsendet), socialutskottet (utg.omr. 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg), socialförsäkringsutskottet (utg.omr. 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning och utg.omr. 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom), trafikutskottet (utg.omr. 22 Kommunikationer), näringsutskottet (utg.omr. 21 Energi) samt miljö- och jordbruksutskottet (utg.omr. 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel).

Propositionen

Regeringen föreslår i sak samma mål för det civila försvaret som Försvarsberedningen men med en delvis annan utformning. Då uttrycket uppgifter vanligen används i regeringens förordningar med instruktioner till myndigheter för att beskriva den enskilda myndighetens uppdrag och verksamhet är regeringens förslag i stället utformat som mål. I enlighet med budgetlagen kommer regeringen att återkomma till riksdagen med en redovisning i budgetpropositionen av vad som årligen uppnåtts i förhållande till de mål som riksdagen beslutat om. För att öka möjligheten att följa upp och uttala sig om målluppfyllelse föreslår regeringen att termen förmåga infogas i förslaget till mål.

Målet för det civila försvaret ska vara att ha förmåga att:

- värna civilbefolkningen
- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
- upprätthålla en nödvändig försörjning
- bidra till det militära försvarets förmåga vid väpnat angrepp eller krig i vår omvärld
- upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar och bidra till att stärka försvarsviljan
- bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred
- med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

Civilt försvar är den civila verksamhet som myndigheter, kommuner och regioner samt enskilda, företag och det civila samhället m.fl. vidtar för att förbereda Sverige för krig. I fredstid utgörs verksamheten av beredningsplanering och förmågehöjande åtgärder. Under höjd beredskap och då ytterst krig utgörs verksamheten av nödvändiga åtgärder för att upprätthålla målet för civilt försvar. Civilbefolkningen ska värnas genom att det civila försvaret bereder skydd, räddar nödlidande och ombesörjer vård. De viktigaste samhällsfunktionerna ska säkerställas och nödvändig försörjning upprätthållas. Försvarsviljan hos befolkningen ska stärkas och motståndskraften mot externa påtryckningar som hotar Sveriges handlingsfrihet och rätt till självbestämmande upprätthållas. Detta uppnås bl.a. genom ett starkt psykologiskt försvar.

Det militära försvaret är beroende av att ett antal viktiga samhällsfunktioner fungerar för att kunna genomföra sina uppgifter. Det civila försvaret ska därför bistå de militära försvarsåtgärderna och medverka i de samlade försvarsansträngningarna. De åtgärder som vidtas inom det civila försvaret bidrar till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar för samhället i fredstid, och resurser ska även kunna användas i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

Regeringen anför att arbetet med att utveckla styrningen och uppföljningen av det civila försvaret bör fortsätta. Styrningen och uppföljningen bör vara långsiktig och tydligt inriktad mot verksamhetens resultat. Inom det civila försvaret bör berörda aktörer planera för att under höjd beredskap kunna stödja Försvarsmakten.

Regeringen delar Försvarsberedningens bedömning att ändamålsenliga och tydliga lednings- och ansvarsförhållanden för att skapa samordning såväl inom det civila försvaret som mellan det militära och civila försvaret är avgörande för ett stärkt totalförsvar. Flera statliga myndigheter framhåller i sina underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret vikten av att tydliggöra ansvarsförhållanden, planeringsförutsättningar och styrning inom området. Försvarsberedningen lämnar flera förslag på ansvars- och ledningsförhållanden på central, regional och lokal nivå och föreslår att dessa ska

utredas vidare. Regeringen har tillsatt Utredningen om civilt försvar (Ju 2018:05) som ska redovisa sitt uppdrag senast den 1 mars 2021 (dir. 2018:79 och 2019:98). Regeringen avser att fatta beslut om en struktur för ansvar, ledning och samordning inom civilt försvar på central, högre regional, regional och lokal nivå. En sådan struktur ska även stärka samhällets förmåga att hantera framtida kriser.

När det gäller funktionaliteten i det finansiella systemet och underliggande infrastrukturer behöver dessa upprätthållas även vid framtida kriser, under höjd beredskap och ytterst i krig. Regeringen delar Försvarsberedningens bedömning att utvecklingen av den framtida krisberedskapen i finanssektorn bör kompletteras med fortsatt totalförsvarsplanering och förberedelser för att hantera höjd beredskap och då ytterst krig. Regeringen delar vidare bedömningen att det måste finnas förutsättningar att upprätthålla grundläggande ekonomiska transaktionsmöjligheter genom tillgång till kontanter, alternativa betalningsmedel eller någon form av statliga krediter. Det måste finnas en totalförsvarsplanering, övade förberedelser och reservförfaranden som syftar till att upprätthålla det finansiella systemets grundläggande funktionalitet även vid allvarliga störningar. För att uppnå detta bör de berörda statliga myndigheterna fortsätta arbetet med att stärka beredskapen så att de kan fullgöra sina uppgifter. I detta ligger att det måste finnas relevanta beredskapsföreskrifter och planer för personalförsörjning i krissituationer och att finanssektorns internationella beroenden beaktas. Regeringen anser att det finns skäl att överväga om lagstiftning som rör betalningsväsendet bör uppdateras. Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den snarast ska tillsätta en utredning av digitaliseringens och den minskade kontant-användningens konsekvenser för betalningsmarknaden och statens och den privata sektorns roller på denna marknad (bet. 2018/19:FiU44 punkt 1, rskr. 2018/19:293). Regeringen avser att återkomma i frågan. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) anför motionärerna bl.a. att uppbyggnaden av det civila försvaret är central om Sverige ska kunna ha ett fungerande totalförsvar och att det väpnade angreppet ska vara dimensionerande för det civila försvaret. Motionärerna anser att det behövs ett totalförsvarsdepartement med ansvar för både militärt och civil försvar, likt det som Försvarsberedningen föreslagit, för att uppnå detta. Eftersom det civila försvaret till stor del bygger på Sveriges krisberedskap i fred pekar motionärerna även på behovet av riksdagsbundna och uppföljningsbara mål för krisberedskapen. Motionärerna anser också bl.a. att det ska utses en sektorsansvarig myndighet för ledning av det civila försvaret och att det är en prioriterad uppgift att se till att försörjningskedjorna fungerar även vid allvarligare kriser (yrkande 3).

I kommittémotion 2020/21:877 yrkande 3 och i kommittémotion 2020/21:3748 yrkande 2, båda av Roger Richthoff m.fl. (SD), yrkar motionärerna att målen för det civila försvaret bör vara att:

- värna civilbefolkningen
- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
- upprätthålla en nödvändig försörjning
- bidra till det militära försvarets förmåga vid ett väpnat angrepp mot Sverige
- upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar och bidra till att stärka försvarsviljan
- bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred
- säkerställa funktionaliteten i den samhällsviktiga infrastrukturen i fred, kris och krig.

I kommittémotion 2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) anför att det civila försvaret ska ha förmåga och en planering för att ge stöd till det militära försvaret. Vidare ska det civila försvaret stärka samhällets samlade förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar såväl i fred som i krig och kunna lösa sin uppgift i minst 90 dygn (yrkande 33). Enligt motionärerna behövs det en ansvarig myndighet för att upprätta det civila försvaret igen. Motionärerna menar därför att MSB bör få ett övergripande ansvar som civilförsvarsmyndighet och en tydligare roll som samordnare av det civila försvaret (yrkande 34). Motionärerna vill även att en inventering och besiktning av befintliga skyddsrum genomförs och menar att det därefter kan ställas krav på upprustning på de skyddsrum som är möjliga att återta. Godkända skyddsrum ska kunna iordningställas av fastighetsägaren på 72 timmar och skyddsnivån ska enligt motionärerna fortsatt vara den som ansvarig myndighet fastställt (yrkande 35). I fråga om civil-militär samverkan anför motionärerna att det i varje totalförsvarsområde ska finnas en civilbefälhavare som leder arbetet i krig såväl som i fred och att principerna om ansvar, likhet och närhet bör genomsyra det civila försvaret (yrkande 36). Slutligen framförs att det digitala betalningssystemet är sårbart och kan bli omöjligt att upprätthålla i samband med en större kris eller krig. Därför yrkar motionärerna på att åtgärder behöver vidtas för att minska sårbarheten (yrkande 39).

Daniel Bäckström m.fl. (C) anför i kommittémotion 2020/21:2944 att krisberedskapen är underreglerad i Sverige. Motionärerna föreslår därför att beredskapsuppgifter tydliggörs i myndighetsinstruktionerna för att visa på vikten av att styra utvecklingen av samhällets krisberedskap och ett starkt civilt försvar (yrkande 5).

I kommittémotion 2020/21:3743 anför Hanna Gunnarsson m.fl. (V) att det inte går att bortse från att enskilda personer måste ha en egen beredskap hemma. Därför yrkar motionärerna på att regeringen bör utreda möjligheten att kontinuerligt med några års mellanrum skicka ut broschyren Om krisen eller kriget kommer (yrkande 2). Motionärerna anger vidare att det inom

Försvarsmakten finns tre centrum där militärt arbete görs i nära samarbete med civila myndigheter: Totalförsvarets skyddscentrum (SkyddC), Totalförsvarets signalskyddsskola (TSS) och Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum (Swedec). Enligt motionärerna finns det stora fördelar för samhället om dessa centrum kan nyttjas av hela totalförsvaret så att synergier skapas. Därför yrkar motionärerna på att det bör tillsättas en utredning om hur det kan skapas ett bättre samarbete mellan dessa tre centrum och civila myndigheter som t.ex. MSB (yrkande 3).

Magnus Oscarsson m.fl. (KD) anför i kommittémotion 2020/21:2808 att bönder gör viktiga insatser vid olika typer av kriser, bl.a. vid snöstormar och skogsbränder. Motionärerna anser att beredskapen skulle stärkas om kommunerna i förväg inventerade de resurser som finns bland lantbrukarna och att alla kommuner borde vara skyldiga att skapa avtal med lantbrukare om hur deras utrustning ska kunna användas vid kriser (yrkande 49).

I motion 2020/21:1959 yrkar Lotta Finnstorp (M) på att regeringen bör tillsätta en utredning som ska se över hur Sverige kan bygga fler skyddsrum samt hur en samlad organisation som ansvarar för driftsättning av skyddsrum och information till allmänheten om skyddsrummens placering kan skapas.

Ann-Sofie Alm (M) yrkar i motion 2020/21:2761 på att möjligheten att införa ett säkert och tryggt nationellt betalningssystem, oberoende av el och internet, bör ses över. Enligt motionären gör digitaliseringen samhället mer sårbart, och den minskade kontanthantering kan få stora konsekvenser vid avsaknad av elförsörjning och/eller tillgång till internet vid exempelvis ett angrepp.

I motion 2020/21:2172 anger Cecilie Tenfjord Toftby (M) att jordbruks- och livsmedelssektorn är av stor betydelse för Sverige och att sektorn därför bör betecknas som samhällsviktig verksamhet även efter coronakrisens slut (yrkande 2).

Maria Nilsson (L) anför i motion 2020/21:2683 att MSB på längre sikt behöver reformeras och bli ansvarig för beredskapslagring. I reformeringsprocessen behöver man flytta den samordnande samverkanskomponenten till återinrättade civilbefälhavare som är placerade vid t.ex. länsstyrelserna.

Yttrande från miljö- och jordbruksutskottet

Miljö- och jordbruksutskottet har i sitt yttrande till försvarsutskottet beslutat att yttra sig över bl.a. motionerna 2020/21:3747 (M, KD) yrkande 3 och 2020/21:3748 (SD) yrkande 2. Miljö- och jordbruksutskottet anser att försvarsutskottet bör föreslå att riksdagen avslår motionsyrkandena. I yttrandet finns tre avvikande meningar (M, KD, SD, V). Resterande delar av yttrandet behandlas under avsnittet Försvarsmaktens miljöarbete.

(Se yttrande 2020/21:MjU4y i bilaga 7.)

Utskottets ställningstagande

Mål för det civila försvaret och befolkningsskydd

Utskottet instämmer med regeringen som föreslår att målen för det civila försvaret ska vara att värna civilbefolkningen genom att det civila försvaret bereder skydd, räddar nödlidande och ombesörjer vård. Målen innefattar också att de viktigaste samhällsfunktionerna ska säkerställas och nödvändig försörjning upprätthållas. Även försvarsviljan hos befolkningen ska stärkas och motståndskraften mot externa påtryckningar som hotar Sveriges handlingsfrihet och rätt till självbestämmande upprätthållas, vilket uppnås bl.a. genom ett starkt psykologiskt försvar. Det civila försvaret ska även bistå de militära försvarsåtgärderna och medverka i de samlade försvarsansträngningarna. De åtgärder som vidtas inom det civila försvaret ska också bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar för samhället i fredstid och resurser ska även kunna användas i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

För att öka möjligheten att följa upp och uttala sig om måluppfyllelse föreslår regeringen att termen förmåga infogas i förslaget till mål, vilket utskottet tycker är positivt. Samtidigt ser utskottet att många andra åtgärder också krävs för att regeringen ska kunna redovisa måluppfyllelsen av målet för riksdagen. Utskottets överväganden i denna del framkommer i avsnittet Styrning och uppföljning av totalförsvarsverksamhet. I sammanhanget vill utskottet understryka att det civila och militära försvaret är ömsesidigt förstärkande och att utskottet i budgetbetänkandet för 2021 betonat vikten av att riksdagens möjligheter till att utvärdera och följa upp verksamheten inom totalförsvaret stärks och att bl.a. resultatindikatorer för det civila försvaret är en förutsättning för att kunna följa upp utvecklingen. Samhällets krisberedskap ska utgöra en grund för det civila försvaret och utskottet ser som nämnts utmaningar i riksdagens möjligheter att styra och följa upp såväl det fredstida krisberedskapsarbetet som i dag saknar riksdagsbundna mål som det civila försvaret där t.ex. resultatindikatorer saknas.

Ovan framkommer att regeringen i budgetpropositionen för 2021 har föreslagit att anslagen till det civila försvaret tillförs ytterligare medel för att stärka totalförsvaret under den kommande försvarsbeslutsperioden. Att elva utgiftsområden berörs av dessa angelägna och omfattande satsningar är, likt vad utskottet framför i avsnittet om styrning och uppföljning av totalförsvarsverksamhet, en logisk konsekvens av ansvarsprincipen. Det civila försvarets verksamhet bedrivs av många olika aktörer på central, regional och lokal nivå och utskottet delar regeringens bedömning att det ställer höga krav på välfungerande planering, samordning och uppföljning för att verksamheten ska utföras effektivt. Trafikutskottets likväl som miljö- och jordbruksutskottets yttrande exemplifierar även vikten av delaktighet på sektornivå för att stärka det civila försvaret. Utskottet ser positivt på regeringens utgångspunkt att en ökad ambitionsnivå och betydande

ekonomiska tillskott också kräver att man säkerställer att avsedd effekt uppnås och att offentliga medel används effektivt.

Utskottet tillstyrker målen för det civila försvaret som regeringen föreslagit, vilka bl.a. innefattar stärkande av försvarsviljan samt samhällets förmåga att hantera svåra påfrestningar på samhället. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2020/21:877 (SD) yrkandena 3 och 33 och 2020/21:3748 (SD) yrkande 2 om andra mål och om det civila försvarets roll i att stärka samhällets samlade förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar.

Utskottet anser därutöver att målet för det civila försvaret om att värna civilbefolkningen torde förutsätta att regeringen vidtar nödvändiga åtgärder för dess uppfyllnad. Motionerna 2020/21:877 (SD) yrkande 35 och 2020/21:1959 (M) avstyrks därför.

Förstärkning av det civila försvaret och krisberedskap samt samhällsviktig verksamhet

Utskottet konstaterar att regeringens föreslagna mål för det civila försvaret innefattar att upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar och att bidra till att stärka försvarsviljan samt att bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred. Eftersom målet är så omfattande och regeringen får antas vidta de åtgärder som krävs för att uppfylla det anser utskottet att motion 2020/21:3743 (V) yrkande 2 inte behöver tillstyrkas.

Utskottet instämmer med regeringens och Försvarsberedningens bedömning att ändamålsenliga och tydliga lednings- och ansvarsförhållanden för att skapa samordning såväl inom det civila försvaret som mellan det militära och civila försvaret är avgörande för ett starkt totalförsvaret. Likt flera statliga myndigheter framhåller i sina underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret anser utskottet att det är av vikt att tydliggöra ansvarsförhållanden, planeringsförutsättningar och styrning inom området. Av den anledningen emotser utskottet redovisningen av Utredningen om civilt försvar och avser att följa regeringens intentioner om att fatta beslut om en struktur för ansvar, ledning och samordning inom civilt försvar på central, högre regional, regional och lokal nivå. Eftersom utskottet inte vill föregripa utredningens slutsatser och regeringens arbete avstyrker utskottet även övriga motionsyrkanden om förstärkning av det civila försvaret och krisberedskap samt samhällsviktig verksamhet.

Betalningssystem

Utskottet instämmer med regeringen i fråga om betydelsen av att funktionaliteten i det finansiella systemet och underliggande infrastrukturer upprätthålls även vid fredstida kriser, under höjd beredskap och ytterst i krig. Likt regeringen anser utskottet att det måste finnas en totalförsvarsplanering, övade förberedelser och reservförfaranden som syftar till att upprätthålla det finansiella systemets grundläggande funktionalitet även vid allvarliga

störningar. Utskottet ser därför fram emot regeringens fortsatta arbete med riksdagens tillkännagivande till regeringen om att den snarast ska tillsätta en utredning av digitaliseringens och den minskade kontant användningens konsekvenser för betalningsmarknaden och statens och den privata sektorns roller på denna marknad. Med det anförda finner utskottet för närvarande inte skäl att vidta ytterligare åtgärder i frågan och båda motionsyrkandena om betalningssystem avstyrks.

Det militära försvaret

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner regeringens förslag om det mål för det militära försvaret som ska gälla fr.o.m. 2021 och inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation.

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkandena om det militära försvaret, Försvarsmaktens stöd till samhället och den framtida krigsorganisationen.

Jämför reservation 29 (SD), 30 (M), 31 (SD), 32 (KD), 33 (M, KD), 34 (V), 35 (SD) och 36 (SD).

Bakgrund och tidigare beredning

Inom ramen för Försvarsberedningens arbete lämnades i delrapporten Motståndskraft förslag om att det militära försvaret ska bidra till målet för totalförsvaret genom att ha följande uppgifter:

- försvara Sverige mot väpnat angrepp
- hävda Sveriges territoriella integritet samt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i Sverige och utanför svenskt territorium i enlighet med internationell rätt
- främja vår säkerhet samt förebygga och hantera konflikter och krig genom att i fredstid genomföra operationer på vårt eget territorium, i närområdet samt delta i internationella fredsfrämjande insatser
- skydda samhället och dess funktionalitet genom att med befintlig förmåga och resurser bistå övriga samhället såväl i fred som vid höjd beredskap.

När det gäller den nuvarande inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation behandlade utskottet senast regeringens proposition Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020. Med bifall till propositionen godkände riksdagen regeringens förslag om den huvudsakliga inriktningen för krigsförband i Försvarsmaktsorganisation 2016 den 16 juni 2015 (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:F6U11, rskr. 2014/15:251). Regeringen föreslog då att en ny förbandstyp, s.k. depåförband, skulle få i uppgift att lämna stöd till andra krigsförband och att bistå med kompletteringsutbildning i fredstid och vid mobilisering. Eftersom förbanden var

nya och regeringen har framhållit att det är avgörande för höjningen av den operativa förmågan att alla krigsförband är personellt och materiellt uppfyllda och är samövade såg utskottet skäl att följa depåförbandens utveckling i dessa avseenden.

Vid utskottssammanträdet den 3 november 2020 redovisade försvarsminister Peter Hultqvist att regeringens avsikt är att det i tabellen Försvarsmaktens krigsorganisation (8.2.1 s. 100–101) ska stå två it-försvarsförband och att skrivningen i propositionen med förslag om endast ett it-försvarsförband är en felskrivning.

När det gällde målen för det militära försvaret och Försvarsmaktens uppdrag att bistå det övriga samhället vid allvarliga olyckor och fredstida kriser ansåg utskottet att det var positivt att regeringen beskrivit det som en av myndighetens fyra uppgifter. Utskottet ansåg att uppgiften var viktig och tydligt formulerad men att den aldrig får bli dimensionerande för Försvarsmakten. Utskottet framhöll därför att polisen och andra myndigheter själva bör ha de personella och kompetensmässiga resurser som krävs för att lösa grundläggande uppgifter i den dagliga verksamheten.

Försvarsmakten kan i dagsläget lämna stöd till samhället enligt förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet om Försvarsmakten har lämpliga resurser som medger detta, om stödet inte allvarligt hindrar Försvarsmaktens ordinarie verksamhet och om övriga villkor enligt förordningen är uppfyllda. Som statlig myndighet har Försvarsmakten också en skyldighet att bistå i en räddningsinsats enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. I februari 2017 beslutade regeringen vidare förordningen (2017:113) om Försvarsmaktens stöd till polisen med helikoptertransport enligt vilken Försvarsmakten ska bistå polisen med helikoptertransport vid genomförande av polisiära insatser. Den sistnämnda uppgiften framgår även av 3 b § 8 i förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten. I lagen (2006:343) om Försvarsmaktens stöd till polisen vid terrorismbekämpning finns vidare bestämmelser om Försvarsmaktens stöd till Polismyndigheten och Säkerhetspolisen vid terrorismbekämpning i form av insatser som kan innebära användning av våld eller tvång mot enskilda.

Propositionen

Mål för det militära försvaret

Regeringen föreslår i sak samma mål för det militära försvaret som Försvarsberedningen men med en delvis annan utformning. Då uttrycket uppgifter vanligen används i regeringens förordningar med instruktioner till myndigheter för att beskriva den enskilda myndighetens uppdrag och verksamhet är regeringens förslag i stället utformat som mål. I enlighet med budgetlagen (2011:203) kommer regeringen att återkomma till riksdagen med en redovisning i budgetpropositionen av vad som årligen uppnåtts i förhållande till de mål som riksdagen beslutat om. I totalförsvarspropositionen

konstaterar regeringen att försvarsutskottet har betonat vikten av uppföljningsbara och tydliga mål som resultatredovisningen till riksdagen kan baseras på. För att öka möjligheten att följa upp och uttala sig om målpuppfyllelse föreslår regeringen att termen förmåga infogas i förslaget till mål. Målet för det militära försvaret ska vara att ha förmåga att:

- försvara Sverige mot väpnat angrepp
- hävda Sveriges territoriella integritet samt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i Sverige och utanför svenskt territorium i enlighet med internationell rätt
- främja vår säkerhet samt förebygga och hantera konflikter och krig genom att i fredstid genomföra operationer på vårt eget territorium och i närområdet samt delta i internationella fredsfrämjande insatser
- skydda samhället och dess funktionalitet genom att med befintlig förmåga och resurser bistå övriga samhället såväl i fred som vid höjd beredskap.

Regeringen anför att det militära försvaret ska verka fredsbevarande och krigsavhållande. Dess viktigaste funktion är att kunna möta ett väpnat angrepp mot Sverige. För en eventuell angripare ska nackdelarna med krigshandlingar mot Sverige te sig större än fördelarna. En förutsättning för att kunna förebygga, möta och hantera ett väpnat angrepp är att det militära försvaret har de resurser och har vidtagit de förberedelser som behövs för att kunna verkställa beslut om beredskapshöjningar för att genomföra verksamheten uthålligt. Det militära försvaret ska dessutom ha förmåga att ge och ta emot stöd från andra länder och organisationer. Försvarsmakten ska, med stöd av andra myndigheter, främja Sveriges säkerhet samt förebygga konflikter och krig genom att i fredstid och efter beslut av regeringen och riksdagen kunna genomföra operationer på svenskt territorium och i närområdet. I totalförsvarspropositionen anføres att Försvarsmakten ska fortsätta att bidra till att förebygga konflikter och krig genom att i fredstid kunna delta i internationella insatser. Förmågan att genomföra operationer med andra länder och organisationer bör stärkas och regeringen bedömer att den är viktig för att utveckla kompetensen inom krigsorganisationen. Regeringen betonar vikten av att fortsätta övningssamarbetet med länder kring, och med engagemang i, Östersjöregionen. I totalförsvarspropositionen framhålls särskilt samarbetet mellan svenska och finska förband. Internationella försvarssamarbeten bedöms vara viktiga för att stärka vår militära förmåga i olika avseenden. Deltagande i bilaterala och multilaterala internationella samarbeten stärker totalförsvaret samt bidrar till stabilitet och säkerhet i närområdet. Verksamheten inom det militära försvaret ska därför kunna bedrivas enskilt och tillsammans med andra.

Försvarsmakten ska hävda Sveriges territoriella integritet samt värna suveräna rättigheter och nationella intressen. Det militära försvaret ska utifrån befintlig förmåga och befintliga resurser kunna skydda samhället och dess funktionalitet genom att, under vissa förutsättningar, bistå samhället bl.a. vid fredstida kriser. Med en förstärkt grund- och krigsorganisation samt utökad

utbildning av totalförsvarspliktiga m.m. kan förutsättningarna i detta avseende öka. Försvarsmakten behöver, tillsammans med andra berörda myndigheter, samverka och genomföra planering för hur resurser ska kunna användas effektivt vid olika situationer. Stödet till samhället ska om det är möjligt även kunna ges vid krigsfara och krig. Regeringen vill i detta sammanhang också lyfta den betydelse som hemvärnet och de frivilliga försvarsorganisationerna har i hanteringen av framtida kriser.

Inriktningen av Försvarsmaktens krigsorganisation

Försvarsmakten har utifrån Försvarsberedningens förslag redovisat hur myndigheten anser att krigsorganisationen bör utvecklas under perioden 2021–2030. Regeringen delar i huvudsak Försvarsberedningens och Försvarsmaktens bedömningar. Den föreslagna krigsorganisationen utgör en målbild för hur organisationen är avsedd att tillväxa till år 2030. Utvecklingen av den nya krigsorganisationen påbörjas från den 1 januari 2021. Krigsförbanden kommer successivt att organiseras och fyllas upp med personal och materiel samt samövas.

Krigsorganisationen bör vara allsidigt sammansatt för att kunna genomföra olika typer av operationer. Krigsorganisationen behöver bl.a. ges en stärkt uthållighet givet de krav som bör ställas på totalförsvaret i sin helhet. Vidare behövs en bättre balans mellan ingående delar, framför allt mellan stöd- och verkansförband. Av detta följer att antalet förband i krigsorganisationen behöver utökas, inte minst inom armén, samt att stödfunktioner såsom bl.a. logistik och ledning behöver förstärkas. Respektive försvarsgren ska kunna verka enskilt och tillsammans med andra. Förmågan att genomföra operationer med andra länder och organisationer bör stärkas och är viktig för att utveckla kompetensen inom krigsorganisationen. Regeringen vill i sammanhanget betona vikten av att fortsätta övningsarbetet med länder kring, och med engagemang i Östersjöregionen. Samarbetet mellan svenska och finska förband bör särskilt framhållas.

Utöver krigsförband som regeringen föreslår att riksdagen beslutar om en inriktning för bedömer regeringen även att det ska finnas fristående förband. När Försvarsmakten mobiliserar organiseras t.ex. militärbaser som del av krigsorganisationen. Militärbaserna utgörs i fredstid av de förbandsproducerande grundorganisationsenheterna och ansvarar i krigsorganisationen för stöd till krigsförbanden. Utvecklingen av den nya krigsorganisationen ska påbörjas den 1 januari 2021 med befintlig personal och materiel. Med hänsyn till de långa ledtiderna för anskaffning av materiel och infrastruktur samt för personalförsörjningen bedömer regeringen att den nya krigsorganisationen kommer att vara färdig först 2030.

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3446 av Pål Jonson m.fl. (M) anförs att Försvarsmakten bör ha en tydligare skyldighet att bistå andra myndigheter i samband

med civila kriser och att det kräver att myndigheten tillförs mer resurser. Utvecklingen av skyddet mot olyckor och krisberedskapen bör, enligt motionärerna, gå hand i hand med utvecklingen av Försvarsmakten eftersom det skulle innebära ökade möjligheter till ett effektivt utnyttjande av samhällets samlade resurser. Motionärerna anser att det finns anledning att överväga om regeringen bör ges möjlighet att i större utsträckning överpröva Försvarsmaktens beslut att neka bistånd i samband med allvarliga civila kriser. Motionärerna yrkar därför att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Försvarsmaktens roll vid civila kriser (yrkande 2).

I kommittémotion 2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) anförs vidare att samarbetet mellan Polismyndigheten och Försvarsmakten behöver stärkas. I motionen beskrivs att rikspolischefen hemställde hos regeringen i januari 2020 om att Polismyndigheten ska kunna ta hjälp av Försvarsmakten vid extraordinära händelser och inte bara vid terroristattentat som tidigare. Regeringen har hittills inte vidtagit några åtgärder för att ge polisen möjligheter att fokusera på sin kärnverksamhet. I motionen föreslår därför motionärerna att lagstiftningen ändras så att Försvarsmakten ges möjlighet att stödja Polismyndigheten vid extraordinära händelser och att Försvarsmakten kompenseras resursmässigt för denna nya uppgift (yrkande 4).

I kommittémotion 2020/21:3748 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkar motionärerna att riksdagen ställer sig bakom motionärernas förslag till mål för det militära försvaret (yrkande 1). Sverige ska med alla till buds stående medel bevara rikets frihet och självständighet. Försvarsmaktens viktigaste del i detta är att kunna möta, hejda och avgöra mot alla former av intrång från främmande stridskrafter. Därför anser motionärerna att målen för det militära försvaret ska vara att:

- avvisa främmande stridskrafter som kränker svenskt territorium
- avgöra mot främmande stridskrafter som tränger in på svenskt territorium och detta kräver att Försvarsmakten ska kunna möta militära intrång i hela landet, hejda sådana i flera riktningar samtidigt samt kunna avgöra i en riktning
- skydda den samhällsviktiga infrastrukturen samt kontrollera och skydda sjö- och luftfart inom svenskt territorium
- skydda svensk resursutvinning i den svenska ekonomiska zonen
- vidmakthålla aktuell försvarsplanering för skydd av alla strategiska resurser
- frigöra resurser och skapa kvalitativa övningar genom försvarssamarbete i fred med alla nordiska länder
- stödja andra myndigheter i kris och krig
- stödja Polismyndigheten, Kustbevakningen och andra blåljusmyndigheter i kris och krig
- stödja svenska fredsfrämjande internationella insatser så länge som stödet inte påverkar den nationella försvarsförmågan på ett negativt sätt

Utöver de krigsförband som regeringen föreslagit yrkar motionärerna dessutom att ytterligare en mekaniserad brigad behöver sättas upp (yrkande 3). I kommittémotion 2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) anförs i frågan om arméns storlek att det behövs en fältarmé med flera olika typer av brigader och att ett väl spritt lokalförsvaret är nödvändigt om Sverige ska kunna försvaras. Motionärerna anser att två mekaniserade brigader bör sättas upp under kommande försvarsbeslutsperiod med befintliga anläggningar, materiel, yrkesofficerare, kontrakterade och värnpliktiga. De bedömer vidare att ytterligare en brigad med tillhörande divisionsledning ska vara uppsatt senast 2030 (yrkande 16). Motionärerna föreslår att regeringen bör ge direktiv till det militära försvaret (yrkandena 2) och att ledning och samverkan utökas så att samarbetet mellan försvarsgrenarna framöver omfattar våra nordiska grannländer (yrkande 4). I motionen anförs att lokalförsvarfsförband krävs (yrkande 17). Vidare lämnar motionärerna förslag om marinens utformning (yrkande 19) och flygvapnets utformning där de föreslår att antalet stridsflygdivisioner framöver uppgår till tio stycken utspridda på fem flygflottiljer (yrkande 21). När det gäller flygvapnets basorganisation anser motionärerna att regeringen bör ge flygflottiljerna i uppdrag att organisera minst två stycken flygbasbataljoner med förmåga att tillsammans upprätthålla en ordinarie flottiljbas samt flera sidobaser (yrkande 23). Motionärerna yrkar även på att riksdagen gör ett tillkännagivande till regeringen om det som anförs i motionen om flygvapnets stridsledning (yrkande 24) och om helikopterförbanden (yrkande 25).

I kommittémotion 2020/21:677 av Björn Söder m.fl. (SD) anförs motionärerna att Försvarsmakten och ordningsmakten ska ges i uppdrag att genomföra det som krävs i form av samövning och samordning för att Försvarsmakten ska kunna leverera ett snabbt och effektivt stöd till ordningsmakten vid ett storskaligt terrorangrepp (yrkande 12). Motionärerna föreslår vidare att samtliga lagar om Försvarsmaktens stöd till ordningsmakten bör ändras så att Försvarsmakten ges laga stöd att assistera polisen i upprätthållandet av lag och ordning vid extraordinära situationer (yrkande 13).

I kommittémotion 2020/21:2950 av Daniel Bäckström m.fl. (C) föreslår motionärerna att krigsdugligheten ska öka inom alla krigsförband och försvarsgrenar (yrkande 1). Förmågan att samtidigt kunna mobilisera hela krigsorganisationen i händelse av höjd beredskap är av grundläggande betydelse och behöver stärkas. Hela landet ska försvaras även om geografiska prioriteringar kan behöva göras utifrån rådande hotbild. Motionärerna anförs att balans långsiktigt måste råda mellan verkansförband och stödfunktioner (yrkande 2). Krigsdugligheten ska öka inom alla försvarsgrenar men i motionen betonas särskilt vikten av att säkerställa förmåga vid arméns krigsförband och att hela landet ska kunna försvaras (yrkande 3).

I kommittémotion 2020/21:303 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) anförs att Försvarsmaktens främsta uppgift är att tillhandahålla ett militärt försvar som kan möta de kriser vi ställs inför – ytterst en väpnad konflikt. Motionärerna framhåller att Sverige är ett alltför litet land för att inte samordna och

koordinera sina resurser och att Försvarsmaktens stöd till samhället och andra myndigheter i dag enbart sker inom ramen för Försvarsmaktens befintliga förmåga och resurser. I motionen anförts att det är direkt kontraproduktivt att våra myndigheter inte har i uppdrag att samarbeta när det gäller vårt lands säkerhet och motståndskraft mot civila hot. Motionärerna yrkar därför på en utredning om hur Försvarsmakten kan få i uppdrag att både i sin planering och i sin verksamhet dimensionera för att kunna bistå samhället vid nationella kriser och katastrofer samt vid extraordinära händelser. Detta bör omfatta såväl pandemier, cyberattacker och sjöräddning som brandbekämpning och naturkatastrofer, och utredningen bör även se över hur ett eventuellt ersättningssystem kan konstrueras.

I kommittémotion 2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkar motionärerna att riksdagen bör godkänna inriktningen för krigsförband i krigsorganisation 2021 som anges i Försvarsberedningens rapport Värnkraft (yrkande 3) och att Sverige utvecklar förmågan att ge och ta emot internationell hjälp vid en kris (yrkande 10). I motionen anförts att försvaret i stor utsträckning handlar om att öka bredden och volymen i krigsorganisationen (yrkande 17), vilket också anförts i fråga om markstridskrafterna (yrkande 23). Motionärerna yrkar att fartygsförbandens förmåga att snabbt ombasera från en kuststräcka till en annan bör utvecklas (yrkande 24) och att möjligheten att förstärka sjöstridskrafterna för att säkerställa skyddet av importsjöfart och mottagande av utländsk hjälp i anslutning till västkusten samtidigt som sjöstrid bedrivs på ostkusten bör ses över (yrkande 26). När det gäller luftstridskrafternas yrkar motionärerna på en förstärkning av basorganisationen (yrkande 29).

I kommittémotion 2020/21:3498 av Andreas Carlson m.fl. (KD) framhåller motionärerna att polis och militär vid extrema situationer ska ha ett gott samarbete. Polisens möjlighet att ta hjälp av försvaret för att bevaka skyddsobjekt bör utökas till att även gälla annat än skyddsobjekt. Motionärerna yrkar därför på vikten av ett tätare samarbete mellan försvar och polis i extrema situationer (yrkande 5).

I motion 2020/21:2259 av Sten Bergheden (M) anförts att Sverige omgående bör vidta åtgärder och rusta upp vårt försvar för att stärka vår försvarsförmåga och kunna hantera ett eventuellt allvarligt krisläge (yrkande 1).

I motion 2020/21:3542 av Hans Wallmark m.fl. (M) anförts att riksdagen bör ställa sig bakom försvaret av Sydsverige och att ett starkare försvar för att säkra Sverige är en central prioritering. Med den ambitionen anser motionären att en ökad militär närvaro i Östersjöregionen är nödvändig och att man bör gå vidare med en tredje armébrigad baserad i Skåne.

I motion 2020/21:2244 av David Josefsson m.fl. (M) anför motionärerna att regeringen bör se över möjligheten att stärka försvaret av Göteborg och västkusten. Något som även framhålls i motion 2020/21:3465 av David Josefsson (M).

Yttrande från justitieutskottet

Justitieutskottet har i sitt yttrande till utskottet anfört att man, utifrån de utgångspunkter som justitieutskottet har att beakta i propositionen, anser att försvarsutskottet bör tillstyrka regeringens förslag och avstyrka motion 2020/21:3747 (M, KD) yrkande 4. I yttrandet finns två avvikande meningar (M, SD, KD) och ett särskilt yttrande (L).

(Se yttrande 2020/21:JU3y i bilaga 5).

Utskottets ställningstagande

Mål för det militära försvaret och det militära försvarets förmåga

Utskottet instämmer med regeringen som föreslagit att målet för det militära försvaret ska vara att ha förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp, att hävda Sveriges territoriella integritet samt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i Sverige och utanför svenskt territorium i enlighet med internationell rätt. Det militära försvaret ska även ha förmåga att främja vår säkerhet samt förebygga och hantera konflikter och krig genom att i fredstid genomföra operationer på vårt eget territorium och i närområdet samt delta i internationella fredsfrämjande insatser, vilket utskottet också välkomnar. Vidare delar utskottet regeringens syn att förmågan att skydda samhället och dess funktionalitet genom att bistå övriga samhället såväl i fred som vid höjd beredskap avser insatser med befintlig förmåga och befintliga resurser.

För att öka möjligheten att följa upp och uttala sig om måluppfyllelse föreslår regeringen att termen förmåga infogas i förslaget till mål, vilket utskottet tycker är positivt. Samtidigt ser utskottet att många andra åtgärder också krävs för att regeringen ska kunna redovisa måluppfyllelsen av målet för riksdagen. Utskottets överväganden i denna del framkommer i avsnittet Styrning och uppföljning av totalförsvarsverksamhet. I sammanhanget vill utskottet understryka att det civila och militära försvaret är ömsesidigt förstärkande. I totalförsvarspropositionen lyfts de operativa målen fram i regeringens styrning av Försvarsmakten i fråga om utformning och ekonomiska avvägningar inom verksamheten i syfte att åstadkomma en mer sammanhållen styrning av försvarsområdet. Utskottet välkomnar regeringens utgångspunkt att den operativa förmågan ska vara styrande för inriktning och uppföljning av materielanskaffning, infrastrukturinvesteringar samt utbildnings- och övningsverksamheten. Utskottet delar vidare regeringens bedömning att detta ökar möjligheten att precisera vilket stöd Försvarsmakten behöver från det civila försvaret.

Inom ramen för den svenska säkerhetspolitiken ska bi- och multilaterala försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten fortsätta att fördjupas. De internationella försvarssamarbetena bidrar till att höja det nationella försvarets förmåga och förmågan att agera tillsammans med andra, och de tjänar ett viktigt säkerhetspolitiskt syfte. Utskottet delar regeringens bedömning att Nato är en central aktör för europeisk säkerhet och integration samt för

internationell krishantering och att samarbetet med Nato bör utvecklas inom ramen för partnerskapet. Regeringen bedömer att det ger en möjlighet att utveckla den militära förmåga och att bidra till civila och militära kvalificerade krishanteringsinsatser, vilket utskottet också anser.

Utskottet vill dock betona att försvarssamarbetet med Finland intar en särställning och bör fördjupas ytterligare. Samarbetet med Finland omfattar även planering och förberedelser för hävdandet av respektive lands territoriella integritet. Precis som regeringen framhållit anser utskottet att Sverige så långt som möjligt bör utveckla en gemensam operationsplanläggning med Finland. Att Sverige kan ge och ta emot militärt och civilt stöd är avgörande för att skapa en reell möjlighet att agera tillsammans och samordnat i händelse av en kris eller krig.

Utskottet tillstyrker det mål för det militära försvaret som regeringen föreslagit och utskottet bedömer att det även ger en inriktning för förmågan att ge och ta emot hjälp samt för förutsättningarna för Försvarsmaktens roll vid civila kriser. Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden om andra mål för det militära försvaret och om det militära försvarets förmåga.

Dimensionering av Försvarsmaktens stöd till samhället

Som utskottet anført ovan tillstyrker utskottet regeringens förslag om att det militära försvaret ska ha förmåga att skydda samhället och dess funktionalitet genom att med befintlig förmåga och befintliga resurser bistå övriga samhället såväl i fred som vid höjd beredskap, vilket i sak också överensstämmer med försvarsberedningens förslag. Med en förstärkt grund- och krigsorganisation samt utökad utbildning av totalförsvarspflichtiga m.m. bedömer utskottet att det militära försvarets förutsättningar att kunna bistå övriga samhället kan öka. Utskottet välkomnar därför regeringens inriktning att Försvarsmakten tillsammans med andra berörda myndigheter ska samverka och planera för hur resurser ska kunna användas effektivt vid olika situationer. Utskottet är vidare positivt till att inriktningen att hemvärnet även fortsättningsvis ska utföra viktiga uppgifter vid hanteringen av fredstida kriser.

I fråga om motion 2020/21:3747 (M, KD) om Försvarsmaktens möjlighet att stödja polisen vid extraordinära händelser (yrkande 4) noterar utskottet att justitieutskottet i sitt yttrande avstyrker yrkandet och konstaterar att motionärernas förslag är mer långtgående än Försvarsberedningens förslag, som utgår från situationer då beslut om beredskapshöjningar eller höjd beredskap har fattats och inte fredstida situationer. Försvarsutskottet delar justitieutskottets uppfattning när det gäller denna fråga. Eftersom utskottet tillstyrker målet för det militära försvaret i detta avseende och delar regeringens bedömning avstyrker utskottet samtliga motionsyrkandena om dimensionering av Försvarsmaktens stöd till samhället, inklusive stöd till polisen.

Försvarsmaktens krigsorganisation och ytterligare förstärkningar av krigsorganisationen

Regeringen delar i huvudsak Försvarsberedningens och Försvarsmaktens bedömningar om hur krigsorganisationen bör utvecklas under perioden 2021–2030. Utskottet välkomnar därför det föreslag till inriktning av Försvarsmaktens krigsorganisation som regeringen har lämnat. Regeringen anför att inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation gäller från den 1 januari 2021 då utvecklingen av den nya krigsorganisationen påbörjas. Utskottet delar dock regeringens bedömning att de långa leetiderna för anskaffning av materiel och infrastruktur samt för personalförsörjningen medför att krigsorganisationen kommer att vara färdig först 2030. Krigsförbanden kommer successivt att organiseras och fyllas upp med personal och materiel samt samövas. Utskottet välkomnar inriktningen att JAS 39 C/D även i fortsättningen kommer att utgöra kärnan i stridsflygsystemet under nästa försvarsbeslutsperiod och tillsammans med JAS 39 E, kommer att vara en viktig del av krigsorganisationen även bortom 2030. Vidmakthållande av JAS 39 C/D gör det även möjligt att nyttja ett antal flygplan som avancerat skolflygplan och är grundläggande för uppbyggnaden av stridsflygsdivisionerna på det sätt regeringen anför i totalförsvarspropositionen.

Eftersom riksdagen beslutar om krigsorganisationen och regeringen har framhållit att det är avgörande att alla krigsförband är personellt och materiellt uppfyllda och är samövade lägger utskottet stor vikt vid att riksdagen får en resultatredovisning av organisationens utveckling i dessa avseenden. När det gäller övning vill utskottet i likhet med regeringen även betona vikten av att fortsätta övningssamarbetet med länder kring, och med engagemang i, Östersjöregionen. Utskottet vill särskilt framhålla samarbetet mellan svenska och finska förband. Förmågan att genomföra operationer med andra länder och organisationer bör stärkas och regeringen bedömer att den är viktig för att utveckla kompetensen inom krigsorganisationen.

Regeringens inriktning är att krigsorganisationen bör vara allsidigt sammansatt för att kunna genomföra olika typer av operationer. Regeringen har i sammanhanget även betonat att krigsorganisationen bör ges en stärkt uthållighet givet de krav som ställs på totalförsvaret i sin helhet. Vidare framhåller regeringen att det behövs en bättre balans mellan ingående delar, framför allt mellan stöd- och verkansförband. Utskottet delar regeringens syn på inriktningen i alla dessa avseenden och välkomnar att regeringen avser att ta fram en plan för utvecklingen av krigsorganisationen i ett tioårsperspektiv eftersom det ökar långsiktigheten när det gäller utvecklingen av personal, infrastruktur och övningar. I budgetpropositionen avser regeringen att årligen redovisa till riksdagen hur krigsorganisationen utvecklas i relation till planen och till anslagen ekonomi. Utskottet ser mycket positivt på förbättringar av resultatredovisningen, men kan samtidigt konstatera att riksdagen redan i dag beslutar om inriktningen för Försvarsmaktens anskaffning och vidmakthållande av försvarsmateriel i ett tolvårsperspektiv, vilket ska resultatredovisas årligen i budgetpropositionerna.

När det gäller hemvärnet vill utskottet understryka att det utgör en viktig del i försvaret av det svenska territoriet och har en central roll i att skydda mobilisering av övriga krigsförband samt för skyddet och försvaret av viktiga områden och anläggningar. Utskottet lägger stor vikt vid att hemvärnets materielförsörjning och personalförsörjning säkerställs eftersom detta skapar förutsättningar för att andra delar av Försvarmakten ska kunna verka. I fråga om lokalförsvarskyttebataljonerna i krigsorganisationen bedömer utskottet att det finns skäl att överväga om dessa i stället bör benämnas skyttebataljoner bl.a. mot bakgrund av soldaternas långa grundutbildning.

Sammanfattningsvis tillstyrker utskottet regeringens förslag i bilaga 2 om Försvarmaktens krigsorganisation efter justering av skrivfelet som regeringen pekat på. Utskottet ser den föreslagna krigsorganisationen som en helhet och finner inte skäl att ompröva enskilda delar eller enskilda förstärkningar av denna. Med det utskottet anfört avstyrks samtliga motionsyrkanden om Försvarmaktens krigsorganisation och ytterligare förstärkningar av krigsorganisationen.

Försvarmaktens grundorganisation

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bemyndigar regeringen att under perioden 2021–2025 återinrätta ett antal grundorganisatoriska enheter.

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden.

Jämför reservation 37 (V), 38 (M), 39 (SD) och 40 (V).

Bakgrund och tidigare beredning

Riksdagen beslutar om huvuddelen av Försvarmaktens grundorganisation, vilket gjordes i det försvarspolitiska inriktningsbeslutet i december 2004 (prop. 2004/05:43, bet. 2004/05:F6U5, rskr. 2004/05:143). Riksdagen beslutade då om grundorganisationens omfattning och förbandens lokalisering. Med detta som utgångspunkt reglerar regeringen Försvarmaktsorganisationen i förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarmakten. Av myndighetens instruktion framgår vidare att Försvarmakten själv beslutar om sin organisation i de delar som inte regleras i instruktionen.

Den 16 november 2005 godkände riksdagen regeringens förslag att lägga ned Södra militärdistriktsstaben i Göteborg, Mellersta militärdistriktsstaben i Strängnäs och Norra militärdistriktsstaben i Boden (prop 2004/05:160, bet. 2005/06:F6U2, rskr. 2005/06:28).

I budgetpropositionen för 2007 redovisade regeringen bedömningen att Försvarmaktens sjukvårdscentrum borde omorganiseras genom att Flygmedicincentrums verksamhet skulle inordnas i Sjukvårdscentrum. Regeringen bedömde vidare att Försvarmaktens sjukvårdscentrum borde byta namn till

Försvarsmedicincentrum, att Upplands regemente borde byta namn till Ledningsregementet och Göta trängregemente till Trängregementet.

Det försvarspolitiska inriktningsbeslutet 2015 (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251) innebar inga förändringar i grundorganisationen. I betänkandet konstaterade utskottet att det värdesätter den samsyn som råder mellan regeringen och Försvarsmakten när det gäller organisationens utformning. Utskottet ansåg vid beredningen av frågorna att det inte fanns skäl att ompröva enskilda delar av den helhet som grundorganisationen utgör och som riksdagen har fattat beslut om. Även när utskottet behandlat frågorna därefter har utskottet framhållit att det inte funnits skäl att ompröva enskilda delar av den grundorganisation som riksdagen har fattat beslut om (bet. 2015/16:FöU3, bet. 2016/17:FöU6 och bet. 2017/18:FöU6). Utskottet har konstaterat att regeringen reglerar Försvarsmaktens organisation med riksdagens beslut som grund. Inom ramen för riksdagens och regeringens beslut är det Försvarsmaktens ansvar att bestämma verksamhetens utformning.

Den 12 december 2017 biföll riksdagen regeringens förslag om att inrätta Gotlands regemente som organisationsenhet i Försvarsmakten och lokalisera det till Visby (prop. 2017/18:1, bet. 2017/18:FöU1, rskr. 2017/18:101).

Den 18 december 2018 beslutade riksdagen om att bemyndiga regeringen att inrätta organisationsenheter i form av en arméstab, en marinstab och en flygstab i Försvarsmakten samt att lokalisera dessa till Enköping, Haninge/Muskö respektive Uppsala (prop. 2018/19:18 bet. 2018/19:FöU3, rskr. 2018/19:91).

När det gäller den framtida infrastrukturförsörjningen har Försvarsmakten och Fortifikationsverket gemensamt lämnat förslag om bl.a. regeringens målstyrning av Fortifikationsverket samt regeringens styrning för ökad lokaleffektivitet, vilket redovisas i Försvarsmaktens kompletterande budgetunderlag för 2021 (FM2019-9956:33). Utöver detta redovisas att myndigheterna anser att styrningen bör likriktas när det gäller samhällsinvesteringar för Försvarsmaktens behov så att styrningen av infrastrukturinvesteringar anpassas till den styrning som etablerats för investeringar i materiel. Försvarsmakten och Fortifikationsverket ser det som en förutsättning för att de ska kunna genomföra planerade investeringar inom angivna tidsförhållanden.

I det kompletterande budgetunderlag för 2021 har Försvarsmakten på regeringens uppdrag planerat för att etablera ett nytt regemente i Östersund under perioden 2026–2030 samt förlägga artilleriutbildning till Kristinehamn och Villingsberg. Försvarsmakten och Fortifikationsverket redovisar att de inte haft möjlighet att genomföra en fördjupad analys av förutsättningarna för etablering på de angivna orterna varför myndigheternas planering uppges utgå från antaganden som är förknippade med väsentliga osäkerheter. Försvarsmaktens initiala bedömning, tillsammans med Fortifikationsverket, är att kostnaden för att etablera en organisationsenhet i Östersund uppgår till ca 1,2 miljarder kronor under perioden 2023–2030. Försvarsmakten har vidare

inplanerat utbildning av en till två lokalförsvarskyttebataljoner till en bedömd kostnad om ca 150 miljoner kronor under perioden 2024–2030. I det kompletterande budgetunderlaget lyfts ett antal planeringsmässiga osäkerheter fram om tillgänglighet till befintlig infrastruktur och eventuella nyförhyrningar. Tillkommande kostnader för tillfälliga infrastruktur-anpassningar utesluts inte och skjutfältens förutsättningar och miljötillstånd för att möjliggöra relevanta utbildningsförutsättningar utgör del av dessa osäkerheter.

På motsvarande sätt har Försvarsmakten bl.a. planerat att förlägga artilleriutbildning till Kristinehamn och Villingsberg med en etableringsstart under perioden 2021–2025 och med full kapacitet innan 2030. Försvarsmaktens uppdrag var även att förstärka förmågan till indirekt eld genom etablering av en divisionsartilleribataljon med eldrörsartilleri. Av främst ekonomiska och produktionsrationella skäl förordar Försvarsmakten i det kompletterande budgetunderlaget att artilleriutbildningen förläggs i Villingsberg framför en delad gruppering med Kristinehamn. Myndigheter bedömer att ökade investeringskostnader riskerar att uppstå och att det sannolikt finns behov av nybyggnationer vid en etablering i Kristinehamn. Försvarsmakten framhåller vidare osäkerheter kring miljötillstånd för skjut- och övningsverksamhet. (Fortifikationsverket har i sitt samråd till det kompletterande budgetunderlaget för 2021 meddelat att de delar Försvarsmaktens bedömning i fråga om Kristinehamn och Villingsberg.) I Villingsberg bedöms till stora delar befintlig infrastruktur, skjutfält, förläggningsplatser och utbildningslokaler finnas som kan motsvara utbildningens omfattning, även om fortsatt beredning och analys krävs för etablering av artilleriutbildningen. Försvarsmakten konstaterar vidare att det inte är produktionsrationellt att dela upp en avgränsad verksamhet, som utbildning av en artilleribataljon, mellan två orter.

Fortifikationsverket och Försvarsmakten anser dock att det i nuläget finns betydande risker både i tid och kostnad kopplade till otillräckliga underlag om infrastruktur för militär etablering i Kristinehamn och Villingsberg. I budgetunderlaget för 2022 bedömer Försvarsmakten att det blir möjligt att redovisa ett genomarbetat, realiserbart och ekonomiskt beräknat förslag till etablering i Kristinehamn samt vilka andra verksamheter som behöver nedprioriteras eller utgå till följd av etableringen där.

Propositionen

I propositionen föreslås att riksdagen bemyndigar regeringen att under perioden 2021–2025 återinrätta Norrlands dragonregemente (K 4) i Arvidsjaur, Älvsborgs amfibieregemente (Amf 4) i Göteborg, Upplands flygflottilj (F 16) i Uppsala, Bergslagens artilleriregemente (A 9) i Kristinehamn, Dalregementet (I 13) i Falun och Västernorrlands regemente (I 21) i Sollefteå, med utbildningsdetachmentet i Östersund, som egna organisationsenheter, med inriktningen att Dalregementet (I 13) i Falun och

Västernorrlands regemente (I 21) i Sollefteå återinrättas senast 2022 och når full kapacitet under perioden 2026–2030.

Försvarsmaktens grundorganisation utgörs av de regementen, flottiljer, skolor och centrum m.m. som med en samlingsbeteckning benämns organisationsenheter. Försvarsberedningen anser att det krävs utökningar i grundorganisationen för att åstadkomma en större krigsorganisation. Försvarsberedningen föreslår att Norrlands dragonregemente (K 4) återetableras i Arvidsjaur, att organisationsenheten Luftstridsskolan i Uppsala omorganiseras till Upplands flygflottilj (F 16) samt att ett regemente återetableras på västkusten. Därutöver föreslår Försvarsberedningen även etablering av två mindre regementen för grundutbildning av territoriella skyttebataljoner. Försvarsberedningen konstaterar att bl.a. Falun, Härnösand, Sollefteå och Östersund har visat intresse för att etablera försvarsmaktsverksamhet. Vidare föreslår Försvarsberedningen utökad artilleriutbildning i Kristinehamn och Villingsberg samt utökad grundutbildning på Gotland.

Försvarsmakten föreslår i sitt underlag inför den försvarspolitiska propositionen att tre nya organisationsenheter bör inrättas: Norrlands dragonregemente (K 4) i Arvidsjaur, Älvsborgs amfibieregemente (Amf 4) i Göteborg samt Upplands flygflottilj (F 16) i Uppsala. I huvudsak rör det sig enligt Försvarsmakten om en omorganisation av befintliga organisationsenheter och återetablering av tidigare regementen som tar över befintlig verksamhet från en annan organisationsenhet samtidigt som verksamheten utökas med anledning av att nya krigsförband tillförs.

Regeringen instämmer i Försvarsberedningens och Försvarsmaktens bedömningar att en förstärkt krigsorganisation även kräver en utökning av Försvarsmaktens grundorganisation. I totalförsvarspropositionen understryker regeringen att militär närvaro runt om i landet bidrar även till folkförankringen av försvaret. I enlighet med detta föreslår regeringen ett återinrättande av de tre grundorganisationsenheterna Norrlands dragonregemente (K 4) i Arvidsjaur, Älvsborgs amfibieregemente (Amf 4) i Göteborg samt Upplands flygflottilj (F 16) i Uppsala. Regeringen föreslår därutöver ett återinrättande av Dalregementet (I 13) i Falun, Västernorrlands regemente (I 22) i Sollefteå och Bergslagens artilleriregemente (A 9) i Kristinehamn med Villingsberg som skjutfält. Som en följd av förslagen kommer Amfibieregementet i Berga att byta namn till Stockholms amfibieregemente samt Artilleriregementet i Boden att återigen benämnas Bodens artilleriregemente (A 8). Återinrättandet av Norrlands dragonregemente (K 4) i Arvidsjaur motiveras av den utökade grundutbildningen som följer av organiseringen av två norrlandsjägarbataljoner. Med utökad utbildning i Arvidsjaur av norrlandsjägarbataljoner särskilt utformade och utbildade för att verka i subarktisk miljö förstärks också den militära närvaron och förmågan i övre Norrland liksom möjligheterna att verka på Nordkalotten. Eftersom verksamhet kontinuerligt bedrivits i Arvidsjaur även sedan Norrlands dragonregemente lades ned finns huvuddelen av den infrastruktur som behövs redan på plats. För att återinrätta

organisationsenheten Norrlands dragonregemente behöver, utöver befintliga lokaler, ytterligare militär och civil personal tillföras för att inrätta en regementsstab samt vissa stödenheter.

Vidare behövs ett amfibieregemente i Göteborg enligt regeringen för att bereda plats åt och utbilda den amfibiebataljon som föreslås etableras på västkusten. En permanent militär närvaro på västkusten är också viktig av operativa skäl, inte minst för att skydda hamnområden och förbindelserna västerut. Sedan Älvsborgs amfibieregemente avvecklades har viss verksamhet fortsatt genomförts på området och den grundläggande infrastrukturen finns därför kvar. I flera fall behöver den dock åtgärdas med anledning av att verksamheten utökas. För att återetablera Älvsborgs amfibieregemente (Amf 4) kommer en successiv omfördelning av personal att genomföras, främst från amfibieregementet i Berga.

I propositionen framhåller regeringen att återinrättandet av Upplands flygflottilj (F 16) skapar en mer robust basorganisation och förutsättningar för en eventuell tillväxt inom flygvapnet på längre sikt med permanent basering av stridsflyg. Nuvarande organisationsenheter i Uppsala, dvs. Luftstridsskolan och Flygstaben bör enligt regeringen kvarstå vid sidan av Upplands flygflottilj. I totalförsvarspropositionen anförs att den infrastruktur som behövs redan finns på plats.

När det gäller Dalregementet (I 13) i Falun och Västernorrlands regemente (I 21) i Sollefteå motiverar regeringen dessa framför allt av militärgeografiska skäl samt ur beredskapshänseende. Regimentena föreslås återinrättas senast 2022 för att nå full kapacitet under perioden 2026–2030. Försvarsberedningen konstaterar att det finns ett tydligt behov av förband för skyddet av de västliga förbindelserna via västra Svealand till Osloområdet samt via Jämtlands län till Trondheim. I totalförsvarspropositionen redovisar regeringen att det även finns behov av förband för skyddet av viktiga totalförsvarsanläggningar. Av geografiska-, beredskaps- och utbildningsskäl bedömde beredningen att två nya grundorganisationsenheter behövde etableras i form av två mindre regementen med årlig utbildningskapacitet om ca 200–250 inryckande värnpliktiga. De värnpliktiga skulle i största utsträckning tas ut regionalt för att bl.a. säkerställa hög beredskap vid krigsförbanden. Regeringen instämmer i Försvarsberedningens bedömning och föreslår att Dalregementet (I 13) i Falun återinrättas för att utbilda två lokalförsvarsskyttebataljoner för skyddet av förbindelserna till Oslo samt av viktiga totalförsvarsanläggningar. Regeringen avser också att ge Försvarsmakten i uppdrag att redovisa hur hemvärnsverksamheten vid Dalregementsgruppen ytterligare kan utvecklas och stärkas, t.ex. genom fortsatt utveckling av särskilda funktioner eller verkanssystem inom ramen för hemvärdet. Vidare återinrättas ett regemente i nedre Norrland för att utbilda två lokalförsvarsskyttebataljoner för skyddet av förbindelserna till Trondheim. Regimentet förläggs till Sollefteå i form av återinrättande av Västernorrlands regemente (I 21). Ett utbildningsdetachment, Jämtlands fältjägarbataljon (motsvarande bataljon), förläggs till

Östersund. Regeringen bedömer att Östersund har en strategisk betydelse för Försvarsmaktens framtida utveckling.

För att omhänderta de ökade utbildningsbehoven som följer av fler artilleribataljoner anser regeringen att Bergslagens artilleriregemente (A 9) bör återinrättas i Kristinehamn med Villingsberg som skjutfält. Regimentet ska ansvara för utbildning av två till tre artilleribataljoner för bl.a. brigaderna i södra Sverige. Återinrättandet föreslås inledas under perioden 2021–2025 för att nå full kapacitet under perioden 2026–2030. Regeringen anser att det på sikt finns behov av ytterligare militär förmåga i övre Norrland. Inför försvarsbeslutet 2025 bör därför Försvarsmakten ges i uppdrag att redovisa en analys av hur en förmågeförstärkning bäst skulle kunna se ut i Norra Lappland för att verka i såväl subarktisk miljö som på Nordkalotten inom ramen för det trilaterala samarbetet mellan Finland, Norge och Sverige.

Utökningen av grundorganisationen men också förstärkningarna av krigsorganisationen leder till ett ökat behov av investeringar i infrastruktur. Regeringen redovisar därutöver att tillgång till övnings- och skjutfält är av avgörande betydelse för Försvarsmaktens möjlighet att nå de uppsatta målen under perioden. På de platser där nya grundorganisationsenheter inrättas bedömer regeringen att det kan finnas behov av att ansöka om nya miljötillstånd för tidigare övnings- och skjutfält och att ansöka om ändringsvillkor i redan lämnade miljötillstånd. Med beaktande av de krav som Försvarsmaktens uppgifter ställer ska myndigheten ta miljöhänsyn i sin verksamhet i fred.

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3443 av Pål Jonson m.fl. (M) anförs att Försvarsmaktens tillväxt och Sveriges försvarsförmåga till stor del avgörs av hur rekrytering och kompetensförsörjning lyckas. I dag genomförs utbildningen av officerare till stor del vid Militärhögskolan Karlberg i Stockholm. Delar av utbildningen sker också på andra platser. För att öka tillgänglighet och valfrihet och bidra till mindre sårbarhet anser motionärerna att man bör överväga om utbildning av officerare bör ske på ytterligare en plats. De anför att en eventuell ny ort bör ha koppling till både ett militärt förband, ett universitet och förläggas till en annan plats än Stockholm och yrkar därför på ytterligare en militärhögskola på sikt (yrkande 14).

I kommittémotion 2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) föreslås att en ny militärhögskola bör etableras (yrkande 14). Kring den principiella frågan om försvarets lokalförsörjning anser motionärerna att markområden och lokaler som tillhör Försvarsmakten inte får avyttras utan tillstånd från regeringen. Vid all avyttring ska det finnas en klausul i kontraktet som ger staten förköpsrätt vid en framtida försäljning av objektet. Innan avyttring sker av infrastruktur som är av större militärstrategisk betydelse, eller som har ett större ekonomiskt värde, anser motionärerna att ett yttrande ska inhämtas från försvarsutskottet. Avslutningsvis anser de att regeringen bör ge Fortifika-

tionsverket i uppdrag att regelbundet informera riksdagen om vilka objekt som avses avyttras (yrkande 15).

I kommittémotion 2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkas att riksdagen bör avslå regeringens förslag om att bemyndiga regeringen att under perioden 2021–2025 återinrätta Bergslagens artilleriregemente (A 9) i Kristinehamn, Dalregementet (I 13) i Falun och Västernorrlands regemente (I 21) i Sollefteå (yrkande 13). Motionärerna bedömer att regeringens förslag i propositionen i stort stämmer överens med Försvarsberedningens, men Försvarsmakten har kommit med ett remissvar på hur man ser på de orter som föreslagits och myndigheten gjorde en rangordning utifrån detta. Utifrån remissvaren och efterföljande diskussioner menar motionärerna att ett nytt regemente i Mellansverige inte är önskvärt. Försvarsmakten bör hellre växa på de orter där det redan finns etablerad verksamhet eftersom det är det mest effektiva både vad gäller ekonomi och personalförsörjning. Motionärerna bedömer att regionalpolitik fått spela allt för stor roll i regeringens förhandlingar med samarbetspartierna om nya regementsorter. I motionen anføres att det inte är ett ansvarsfullt sätt att bedriva försvarspolitik. Vad gäller Göteborg, Arvidsjaur och Uppsala anser motionärerna att det är orter som på olika sätt är strategiska och där Försvarsmakten redan i dag har en stor verksamhet. Där finns t.ex. redan infrastruktur och personal, vilket innebär att det inte ger särskilt stora kostnader att utveckla verksamheten på dessa orter. I samma yrkande i motionen är man därför positiv till nya organisationsenheter i Göteborg, Arvidsjaur och Uppsala. Motionärerna ser dessutom med oro på hur stora delar av Norrbotten görs om till ett militärt övningsfält. De anser att en ökad övningsverksamhet, oavsett om den sker tillsammans med Nato, PESCO eller andra konstellationer inom EU, riskerar att få negativa konsekvenser för såväl människor och miljö som för viktig näringsverksamhet i området. De ställer sig även tveksamma till att Sveriges försvarsförmåga skulle stärkas genom att andra länder ges möjlighet att testa och öva i vårt kalla klimat. I motionen yrkas därför att regeringen bör ge i uppdrag åt Försvarsmakten att återkomma med en plan på hur Vidsel Test Range kan avskaffas som militärt testområde (yrkande 6). Motionärerna understryker även att det behöver finnas en jämvikt mellan försvarets intressen av att öva och miljöintressen och behov av att säkra rent dricksvatten. Dagens övningar innebär att stora mängder ammunition hamnar i Vättern samtidigt som den tidigare ammunitionen ligger kvar. Motionärerna bedömer att samövningar med internationella förband innebär att okänd ammunition kan spridas i området och yrkar därför att regeringen bör utreda möjligheterna till ett totalstopp för Försvarsmaktens övningar i och runt Vättern (yrkande 19).

I kommittémotion 2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) föreslår motionärerna i yrkande 20 att riksdagen bör ställa sig bakom att Luftstridsskolan i Uppsala ombildas till Upplands flygflottilj (F16).

I motion 2020/21:3060 av Emma Hult m.fl. (MP) anføres att riksdagen bör ställa sig bakom en översyn av möjligheten att flytta försvarets verksamhet bort från Vättern och området runt sjön (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att såväl regeringen, som Försvarsberedningen och Försvarsmakten bedömt att en förstärkt krigsorganisation även kräver en utökning av Försvarsmaktens grundorganisation. Utskottet delar den bedömningen och anser att militär närvaro runt om i landet även bidrar till folkförankringen av försvaret.

Av de geografiska skäl och beredskaps- och utbildningsskäl som regeringen angett bör grundorganisationsenheter därför återinrättas. Utskottet avstyrker därför yrkande 13 i motion 2020/21:3743 (V) om avslag i vissa delar och föreslår, med bifall till proposition 2020/21:30 punkt 10, att riksdagen bemyndigar regeringen att under perioden 2021–2025 återinrätta de grundorganisatoriska enheter som regeringen föreslår.

Utskottet noterar att Försvarsmaktens och Fortifikationsverkets bedömning är att väsentliga osäkerheter förknippas med antagandena när det gäller tidsförhållanden och investeringskostnader. Utskottet noterar att Försvarsmakten aviserat att myndigheten i budgetunderlaget för 2022 kommer att redovisa ett realiserbart och ekonomiskt beräknat förslag och eventuella behov av nedprioriteringar av andra verksamheter. Regeringen har framhållit att Försvarsberedningen genom en kontrollstation 2023 bör utvärdera förverkligandet av försvarsbeslutet 2020 för att säkerställa att förstärkning och kostnadsutveckling är i fas enligt riksdagens beslut. Utskottet vill i sammanhanget betona vikten av detta arbete. Utskottet vidhåller precis som tidigare att det inte finns skäl att ompröva enskilda delar av den helhet som grundorganisationen utgör och som riksdagen nu fattar beslut om. Utskottet avstyrker med det ovan anförda yrkande 14 i motion 2020/21:3443 (M) och yrkande 14 i motion 2020/21:877 (SD).

I propositionen föreslås att riksdagen bemyndigar regeringen att under perioden 2021–2025 återinrätta bl.a. Upplands flygflottilj (F 16) i Uppsala. Utskottet anser därmed att motion 2020/21:2775 (KD) yrkande 20 är tillgodosett och inte behöver tillstyrkas.

När det gäller försvarets lokalförsörjning och avveckling delar utskottet regeringens bedömning att tillgång till övnings- och skjutfält är av avgörande betydelse för Försvarsmaktens möjlighet att nå de uppsatta målen under perioden. På de platser där nya grundorganisationsenheter inrättas bedömer utskottet i likhet med regeringen att det kan finnas behov av att ansöka om nya miljötillstånd för tidigare övnings- och skjutfält och att ansöka om ändringsvillkor i redan lämnade miljötillstånd. Utskottet har ingen annan uppfattning än regeringen om att Försvarsmakten med beaktande av de krav som uppgifterna ställer ska ta miljöhänsyn i sin verksamhet i fred. Utskottet välkomnar vidare regeringens avsikt att åstadkomma en mer sammanhållen styrning av försvarsområdet där målen för den operativa förmågan är styrande för bl.a. inriktningen av infrastrukturinvesteringar. Utskottet utgår vidare från att regeringen med utgångspunkt i de brister ESV uppmärksammat i styrningen av försvarets infrastrukturförsörjning utvecklar planering för investeringar i anläggningar och infrastruktur så att tillgång till övnings- och

skjutfält och lokalförsörjning är i fas med riksdagens beslut om inriktning för det militära försvaret. Därmed avstyrker utskottet motionsyrkande 15 i motion 2020/21:877 (SD), motionsyrkandena 6 och 19 i motion 2020/21:3743 (V) och motionsyrkande 2 i motion 2020/21:3060 (MP).

Materieförsörjning i det militära försvaret

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om materieförsörjning i det militära försvaret som handlar bl.a. om materiel- och försvarsindustristrategi, Försvarets materielverk, internationellt materielsamarbete och förutsättningar för försvarsindustrin och försörjningsberedskapen.

Jämför reservation 41 (M), 42 (SD), 43 (KD), 44 (SD), 45 (M), 46 (SD), 47 (M) och 48 (SD).

Bakgrund och tidigare beredning

Under försvarsperioden 2016–2020 genomfördes flera stora förändringar i materiel- och logistikförsörjningen i syfte att bidra till förbättrad operativ förmåga. Mot bakgrund av förslagen i utredningen Logistik för högre försvarsberedskap (SOU 2016:88) och regeringens förslag i budgetpropositionen för 2018 förändrades organiseringen och den finansiella styrningen inom materiel- och logistikförsörjningen, vilket riksdagen biföll i budgetbetänkandet för 2018 (bet. 2017/18:F6U1, rskr. 2017/18:101). Reformen innebar att ansvarsfördelningen förändrades mellan Försvarmakten och FMV i fråga om såväl vissa uppgifter som anslag. Mot bakgrund av utredningen Investeringsplanering för försvarsmateriel (SOU 2014:15) reviderades processen för planering, styrning och uppföljning av materielinvesteringar under försvarsperioden. Riksdagen hade sedan tidigare fattat årliga beslut om materielanslagens storlek, ändamål och beställningsbemyndiganden. Efter att de nya investeringsplanerna infördes i statsbudgeten 2017 tar riksdagen också ställning till den långsiktiga inriktningen för planerade materielinvesteringar genom att godkänna regeringens förslag på investeringsplaner i budgetpropositionen. I budgetpropositionen för 2021 bedömer regeringen att reformerna inom materielområdet har skapat bättre förutsättningar för en långsiktig och strategisk styrning av materielinvesteringarna och för ökade leveranser av försvarsmateriel till krigsförbanden. Regeringen framhåller också att de omfattande förändringarna behöver tid för att konsolideras och få genomslag.

I den försvarspolitiska inriktningspropositionen för perioden 2016–2020 (prop. 2014/15:109) anförde regeringen att all materieförsörjning bör bedömas utifrån uppgiften att höja krigsförbandens operativa förmåga. Materieförsörjningsprinciperna som hade fastställts i försvarsbeslutet 2009

förblev oförändrade. Materieförsörjningsprinciperna innebär att vidmakthållande och uppgradering av befintlig materiel bör väljas före nyanskaffning om det är ekonomiskt försvarbart och operativa krav kan uppnås, att nödvändig nyanskaffning bör i första hand ske av på marknaden befintlig, färdigutvecklad och beprövad materiel samt att utveckling bör genomföras först när behoven inte kan tillgodoses. Utskottet ansåg vid behandlingen av propositionen (bet. 2014/15:FöU11) att materieförsörjningen måste ses som instrumentell för att höja krigsförbandens operativa förmåga under försvarsinriktningsperioden och delade regeringens bedömning av principerna för materieförsörjning och att en operativ balans behöver säkerställas på längre sikt.

I fråga om väsentliga säkerhetsintressen angav regeringen i samma proposition att stridsflygförmågan och undervattensförmågan var exempel på förmågor av väsentligt säkerhetsintresse för Sverige, vilket utskottet ställde sig bakom i betänkande 2014/15:FöU11. Regeringen har därefter även pekat ut integritetskritiska delar av ledningsområdet såsom sensorer, telekrig och krypto. Utskottet såg i betänkande 2019/20:FöU1 positivt på regeringens avsikt att återkomma till riksdagen i fråga om statens roll och åtagande kring de väsentliga säkerhetsintressena och bedömde att det finns ett behov av att förtydliga åtagandena inom ramen för en materieförsörjningsstrategi.

I sin hantering av investeringsplanerna har utskottet ansett att investeringsplanerna kan förbättra förutsättningarna för en långsiktig strategisk styrning av materieförsörjningen och att de är ett viktigt led i regeringens arbete med att förbättra regeringens redovisning till riksdagen (bet. 2016/17:FöU1). Samtidigt som utskottet har värdesatt förbättrade möjligheter att följa upp materielprojekt och fatta investeringsbeslut på strategisk nivå har utskottet konstaterat att det finns avvikelser och betydande osäkerheter i materieförsörjningen och lagt stor vikt vid att myndigheterna och regeringen vidtar åtgärder (bet. 2018/19:FöU1). I budgetpropositionen för 2021 redovisade regeringen att myndigheternas arbete med att utveckla investeringsplaneringen hade fortsatt i samarbete med Ekonomistyrningsverket (ESV), och lett till en mer rättvisande styrning, planering och uppföljning. I ESV:s iakttagelser i regeringsuppdraget att stödja Försvarsmakten och FMV 2019–2020 (2019-00649) som redovisades den 11 november 2020 konstaterar ESV att merparten av de brister som ESV har redovisat i tidigare rapporter är åtgärdade, men att vissa brister kvarstår som är kopplade till hantering av risker när det gäller prisutveckling och fördyringar. ESV uppmärksammar även brister i styrningen av försvarets infrastrukturförsörjning.

Regeringen lämnade i budgetpropositionen för 2021 förslag på investeringsplaner för anskaffning respektive vidmakthållande av materiel för åren 2021–2032. Regeringens förslag beskrivs närmare nedan i avsnittet Framtida ekonomiska förutsättningar.

Utskottet behandlade frågor om materieförsörjning, logistik, export och svensk försvarsindustri i betänkande 2019/20:FöU6 Försvarspolitik. Utskottet

konstaterade att materielförsörjningen och försvarslogistiken genomgår omfattande förändringar och utgick från att regeringen kommer att redovisa resultatet av arbetet. I fråga om export delade utskottet regeringens bedömning att exporten av försvarsmateriel är en förutsättning för att upprätthålla och utveckla en försvarsindustriell och teknologisk bas som kan stödja utvecklingen av Försvarsmaktens operativa förmåga och bidra till att upprätthålla nationell integritet och självständighet i förhållande till andra stater. Utskottet konstaterade dock samtidigt att såväl Försvarsmakten som tidigare utredning angett att det inte är så att den exportrelaterade verksamheten generellt bidrar med försvarsnytta eller stärker operativ förmåga. När det gällde FMV:s effektivitet och roll konstaterade utskottet att reformen när det gäller ansvarsfördelning och finansiell styrmodell för materielförsörjningen som infördes 2019 kan bidra till ökad kostnadskontroll och spårbarhet. Utskottet konstaterade också att regeringen hade aviserat att man skulle återkomma i fråga om en materielförsörjningsstrategi.

Den 12 november 2020 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att redovisa en strategi som på ett uthålligt och kostnadseffektivt sätt bidrar till att det militära försvarets behov av materiel och relaterad forskning, teknikutveckling och tjänster tillgodoses i fred, kris och krig (dir. 2020:119). Utredaren ska klarlägga förutsättningarna för materielförsörjningen, analysera försvarsmarknaden och utveckla statens relation till försvarsföretagen. En parlamentariskt sammansatt referensgrupp ska knytas till utredningen och uppdraget redovisas senast den 4 maj 2022.

Propositionen

Regeringen bedömer att materielförsörjningen bör säkerställa Försvarsmaktens behov av materiel och tjänster i fred, höjd beredskap och ytterst i krig. Den militära försörjningstryggheten, dvs. möjligheten att erhålla den materiel och de förnödenheter som verksamheten kräver, bör utvecklas för att tillgodose kraven på krigsorganisationens uthållighet. Fortsatt ökning av försvarsförmågan ställer ökade krav på alla myndigheter med uppgifter inom materielförsörjningen, vilket regeringen menar också gäller Fortifikationsverkets planering och underlag för investeringar i anläggningar och infrastruktur som kopplas till materielen. Regeringen anför att Försvarsmaktens operativa förmåga ska vara styrande, att de ekonomiska ramarna ska vara gränssättande och att volymer och krav ska anpassas efter tillgängliga medel.

I tillämpningen av de s.k. materielförsörjningsprinciperna anser regeringen att det är nödvändigt att beakta det ökade fokuset på nationellt försvar och väpnat angrepp, kraven på försörjningstrygghet, väsentliga säkerhetsintressen och förändrade internationella förutsättningar. När det gäller väsentliga säkerhetsintressen anser regeringen att staten har av försörjningstrygghetsskäl ett särskilt behov av nationellt tekniskt kunnande och en försvarsindustriell bas inom särskilt utpekade områden vilket bl.a. förutsätter att försvarsföretagen ges långsiktiga förutsättningar för sin verksamhet. Det är samtidigt företagens

ansvar att i varje enskild anskaffning bevisa sin leveransförmåga, effektivitet och konkurrenskraft.

I totalförsvarspropositionen som överlämnades till riksdagen den 14 oktober 2020 beskriver regeringen att man avser ge en särskild utredare i uppdrag att ta fram en långsiktig materielförsörjningsstrategi för det militära försvaret. En del av utredningens uppdrag blir enligt propositionen att klarlägga innebörd och tillämpning av väsentliga säkerhetsintressen och integritetskritiska områden, och utredningen ska också beskriva statens och försvarsföretagens roller och ansvar samt tydliggöra statens åtagande i försvarsföretagsfrågor. Strategin ska ge vägledning för ett agerande från statens sida som är väl övervägt, långsiktigt och uthålligt i förhållande till försvarets operativa förmåga samt statens resurser och säkerhetsintressen. Utredningen ska ha parlamentarisk förankring och en parlamentarisk referensgrupp.

Regeringen bedömer att försvarsföretagen bidrar till Försvarmaktens operativa förmåga. Den kompetens som finns inom försvarsföretagen gör även Sverige attraktivt som samarbetsland och stärker därför möjligheterna att få tillgång till utländsk spetsteknologi. Regeringen understryker vikten av att även i fortsättningen ha en verksam försvarsindustri i Sverige som utvecklar och producerar kvalificerad försvarsmateriel. Vad gäller Europeiska försvarsfonden (European Defence Fund, EDF) anser regeringen att fonden bör vara en integrerad del i den svenska materielförsörjningen och användas aktivt som ett instrument för att bl.a. bygga kunskap inom vissa områden, ge större trygghet i försörjningsmöjligheterna för strategiska kompetenser och ge tillgång till forskning. Fonden finansieras inom ramen för EU:s fleråriga budget 2021–2027 via den svenska EU-avgiften.

Regeringen anser att exportstödjande verksamhet bör användas som ett medel för att främja kostnadseffektiv materielförsörjning som bidrar till Försvarmaktens operativa förmåga.

I syfte att öka graden av förutsägbarhet och transparens i den ekonomiska planeringen för de två mest resurskrävande materielområdena, stridsflygs- och undervattenssystemet, har regeringen utvecklat redovisningen av dessa i budgetpropositionen för 2021. I propositionen redovisar regeringen avsikten att införa objektsramar för dessa system och att objektsramarna på regeringens förslag kommer att fastställas av riksdagen.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen vad utskottet anfört om Sveriges tillgång till långräckviddiga bekämpningssystem under kommande mandatperiod (bet. 2015/16:FöU3 punkt 7, rskr. 2015/16:49). I totalförsvarspropositionen redovisar regeringen att långräckviddig bekämpningsförmåga bör anskaffas och tillförsel till stridsflygdivisionerna påbörjas under perioden 2026–2030 och anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3442 av Pål Jonson m.fl. (M) betonar motionärerna att en stark försvarsindustri är en del av Sveriges samlade försvarsförmåga och viktig ur ett försörjningsperspektiv. De framhåller att industrin bidrar till att öka Sveriges säkerhetspolitiska handlingsfrihet och stärka våra internationella förbindelser. Motionärerna anser att det behövs en stark försvarsindustri i Sverige (yrkande 1). Motionärerna framhåller också vikten av planering och förberedelser i totalförsvaret för att tillgodose att materiel, reservdelar, ammunition och andra förnödenheter m.m. finns tillgängliga i tillräcklig omfattning för att Försvarsmakten ska kunna lösa sina uppgifter även om möjligheterna till import är begränsade. Bland annat behöver staten i högre grad ställa krav att både produkter och tjänster kan levereras vid höjd beredskap och krig, och företag som Försvarsmakten är beroende av måste kunna påvisa leveransförmågan i dessa situationer, inklusive leveransförmågan i sina underleverantörsled. Motionärerna föreslår att materieförsörjningen ska stärkas vid höjd beredskap och krig (yrkande 2).

I samma motion anförs att en uppdaterad materielstrategi bl.a. behöver främja innovation för att säkra att Försvarsmakten långsiktigt ligger i teknikens framkant, inte minst behöver livscykelperspektivet integreras på ett bättre sätt i materieförsörjningsprocessen. Motionärerna föreslår därför att principerna för materieförsörjningen ska ses över (yrkande 3). De anser att det behövs en parlamentarisk utredning med uppdrag att ta fram en ny materiel- och industristrategi. Utredningen bör bl.a. ge underlag i fråga om ambitionen i statens försvarsindustriåtagande inom den i försvarsbeslutet fastställda ekonomiska ramen 2021–2030. Utredningen bör också ge vägledning för de väsentliga säkerhetsintressena, försörjningstrygghet och krigsviktiga företag, liksom belysa förutsättningarna för försvarsföretagens marknadstillträde internationellt och inom EU (yrkande 4).

Motionärerna föreslår dessutom att de väsentliga nationella säkerhetsintressena ses över och definieras till sitt innehåll och sin omfattning (yrkande 5). De yrkar också på att objektsramar bör införas för flyg- och under-vattenssystem, liksom för andra större och långsiktiga materielprojekt, för att ge riksdag och regering bättre möjligheter att följa upp de väsentliga nationella säkerhetsintressena (yrkande 6).

När det gäller export, redovisar motionärerna förslag på åtgärder för att stärka den exportstödjande och exportfrämjande verksamheten. Motionärerna anser bl.a. att en utredning bör få i uppdrag att ta fram förslag på hur exportfrämjandet av försvarsmateriel på myndighetsnivå kan stärkas på bästa tänkbara sätt (yrkande 8). I samma motion anförs också att det finns starka skäl att öka det internationella materielsamarbetet främst inom EU, och motionärerna föreslår att det internationella materielsamarbetet ska ses över (yrkande 10).

Motionärerna lyfter fram att det behövs ett forum för strategisk dialog mellan försvarsmyndigheter och försvarsföretag. Genom bättre samarbetsytor mellan försvarsmyndigheterna och försvarsindustrin kan den omvärlds-

kunskap som finns i industrin stärka den samlade beslutskompetensen i Sverige anser motionärerna, och de yrkar på att ett försvarsindustriråd ska införas (yrkande 11).

I motionen framhålls vidare att det behövs en svensk strategi för EU:s säkerhets- och försvarssamarbete för att tillgodose att Sverige fullt ut kan spela sin roll inom EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik (yrkande 12).

John Widegren (M) lyfter i motion 2020/21:2249 fram vikten av att säkerställa att svensk försvarsindustri kan vara fortsatt stark och innovativ. Motionären föreslår att regeringen tar fram en strategi för hur vi bäst stärker och utvecklar svensk försvarsindustri.

I kommittémotion 2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) redovisar motionärerna vilka principer de anser bör vara ledande i försvarets materielförsörjning, och de yrkar på att riksdagen ställer sig bakom det som anförs om nyanskaffning och vidmakthållande (yrkande 6). Motionärerna framhåller att en väl fungerande logistikfunktion är avgörande för att Försvarsmakten ska kunna verka och ytterst kunna möta ett väpnat angrepp och att det är av yttersta vikt att uppbyggnaden av logistikorganisationen harmoniserar med återuppbyggnaden av övriga delar av Försvarsmakten. I linje med det bör försvarslogistiken förstärkas (yrkande 8). I samma motion föreslås att FMVs roll ska utredas ytterligare i syfte att effektivisera myndighetens verksamhet (yrkande 9).

I kommittémotion 2020/21:677 av Björn Söder m.fl. (SD) anför motionärerna att för att bevara Sverige som ett militärt alliansfritt land och garantera en stabil och god tillgång på krigsmateriel måste Sverige förfoga över en försvarsindustri som på egen hand kan ge ett tillräckligt bidrag till utvecklingen av ny materiel, framförallt genom export. Motionärerna föreslår därför att Sverige ska ha en egen krigsmaterielindustri (yrkande 6). Motionärerna anser också att småföretagande inom krigsmaterielområdet bör värnas särskilt och föreslår att regeringen utreder hur småföretagande kan stötta i högre grad inom krigsmaterielområdet (yrkande 7). I motionen framhålls att Sveriges handlingsfrihet eller möjlighet att upprätthålla och utveckla en inhemska dynamisk försvarsindustri aldrig får inskränkas. Motionärerna anser att artikel 346 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt om skyddandet av inhemska försvarsindustrier ska respekteras (yrkande 8). I kommittémotion 2020/21:663 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) anför motionärerna att fortsatt utveckling av svensk krigsmaterielexport är av vikt (yrkande 13).

I kommittémotion 2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) välkomnar motionärerna Försvarsberedningens förslag om förstärkt logistik för att få hela logistikkedjan att fungera. Motionärerna anför bl.a. att det inbegriper försörjning när det kommer till livsmedel, ammunition, reparationsresurser, sjukvårdstjänst och transporttjänst (yrkande 21).

I motionen framhålls att Sverige i dag saknar en sammanhängande försvarsindustristrategi där säkerhetspolitiska överväganden, försvarsindustrins roll i det nationella försvaret, dess roll som internationell

samarbetspartner samt Sveriges teknologiska möjligheter vägs samman. Motionärerna ser det som mycket angeläget att en sådan strategi tas fram och föreslår att regeringen återkommer till riksdagen med en samlad materieförsörjningsstrategi (yrkande 33).

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning att materieförsörjningen bör säkerställa Försvarmaktens behov av materiel och tjänster i fred, höjd beredskap och ytterst i krig. Försvarmaktens operativa förmåga ska vara styrande för materieförsörjningen. Utskottet konstaterar att de materieförsörjningsprinciper som fastställdes 2009 alltså gäller men ser skäl att framhålla att det i tillämpningen av principerna är nödvändigt att beakta det ökade fokuset på nationellt försvar och väpnat angrepp, kraven på försörjningstrygghet, väsentliga säkerhetsintressen och förändrade internationella förutsättningar.

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i Sveriges närområde och förstärkningen av det nationella försvaret har försörjningstryggheten fått en ökad betydelse. Att verksamhet som är kritisk för det militära försvaret kan bedrivas under höjd beredskap är viktigt. En tillräcklig försörjningstrygghet, dvs. möjligheten att erhålla den materiel och de förnödenheter som verksamheten kräver, är nödvändig för ett trovärdigt militärt försvar. Utskottet anser likt regeringen att försörjningstryggheten behöver utvecklas för att tillgodose kraven på krigsorganisationens uthållighet, och instämmer i att det behövs planering och förberedelser för att säkerställa att materiel, tekniskt kunnande, reservdelar, ammunition och andra förnödenheter finns tillgängliga i tillräcklig omfattning för att Försvarmakten ska kunna lösa sina uppgifter.

Utskottet välkomnar regeringens beslut att ge en särskild utredare i uppdrag att redovisa en materieförsörjningsstrategi för det militära försvaret samt att knyta en parlamentariskt sammansatt referensgrupp till utredningen (dir. 2020:119). Enligt uppdraget ska utredaren bl.a. klargöra förutsättningarna för materieförsörjningen, analysera försvarsmarknaden, utveckla statens relation till försvarsföretagen och lämna förslag om hur staten bör hantera väsentliga säkerhetsintressen. Uppdraget omfattar också förutsättningar för försvarsföretagens marknadstillträde internationellt och inom EU samt förslag kring hur nationella intressen bäst ska tillgodoses inom ramen för den europeiska försvarsfonden. Utskottet har tidigare framhållit behovet av att bl.a. tydliggöra statens åtaganden i relation till väsentliga säkerhetsintressen och välkomnar att utredningen omfattar området liksom ett antal andra centrala frågeställningar kopplade till materieförsörjningen i det militära försvaret. När det gäller exportstödande verksamhet, noterar utskottet att regeringen bl.a. anför i propositionen att exportstödet, med de tydliga begränsningar som Sveriges exportkontrollagstiftning medför, är nödvändigt för att bibehålla den försvaret så betydelsefulla kompetensbasen hos försvarsföretagen. Utskottet

konstaterar också att regeringen i budgetpropositionen för 2021 föreslagit ökade anslag för verksamheten.

Med utgångspunkt i den helhet som materieförsörjningen, försvarsindustrins villkor och exportens betydelse utgör finner utskottet inte skäl att i nuläget vidta ytterligare åtgärder på dessa områden. Utskottet konstaterar att regeringen har beslutat om en utredning som ska redovisa en materieförsörjningsstrategi för det militära försvaret, som på ett över tiden kostnadseffektivt sätt ska bidra till att det militära försvarets behov av materiel och relaterad forskning, teknikutveckling och tjänster tillgodoses i fred, kris och krig. Utskottet anser inte att det finns skäl att föregripa utredningen. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2020/21:3442 (M) yrkandena 1, 3, 4, 5, 8, 10, 11 och 12, 2020/21:2249 (M), 2020/21:877 (SD) yrkande 6, 2020/21:677 (SD) yrkande 6, 7 och 8, 2020/21:663 (SD) yrkande 13 samt 2020/21:2775 (KD) yrkande 33.

I budgetbetänkandet för 2021 såg utskottet positivt på att regeringen redovisade investeringsutgifter för stridsflygs- och undervattensområdet. Utskottet välkomnar också den ökade ambition och avsikt som regeringen uttrycker i totalförsvarspropositionen om att införa objektsramar för stridsflygs- och undervattenssystemet, som på regeringens förslag kommer att fastställas av riksdagen. Eftersom regeringen aviserar att objektsramar ska införas för stridsflygs- och undervattenssystemet anser utskottet att motionsyrkande 6 i 2020/21:3442 (M) måste anses vara tillgodosedd och inte behöver tillstyrkas.

Utskottet konstaterar att omfattande förändringar gjorts i fråga om materieförsörjningen under den föregående försvarsbeslutsperioden och att det kan ta viss tid innan alla effekter blir tydliga. När det gäller FMV:s effektivitet och roll konstaterar utskottet, i likhet med utskottets konstaterande i betänkande 2019/20:FöU6, att reformen när det gäller ansvarsfördelning och finansiell styrmodell för materieförsörjningen som infördes 2019 kan bidra till ökad kostnadskontroll och spårbarhet. Utskottet utgår från att regeringen kommer att följa FMV:s leveransförmåga och effektivitet och ser inte några skäl att tillstyrka yrkande 9 i 2020/21:877 (SD). Som utskottet anförde i budgetbetänkandet för 2021 är det dock fortsatt angeläget att säkerställa att både Försvarsmakten och FMV har väl fungerande metoder för ekonomisk styrning, planering och uppföljning. Utskottet framhöll i budgetbetänkandet för 2021 att man utgår från att regeringens översyn av nya resultatindikatorer ska ge riksdagen möjlighet att följa hur materielprocessen effektiviseras under den kommande inriktningsperioden.

När det gäller förstärkningar av materiel- och logistikförsörjningen kan utskottet konstatera att de kommande åren ökar anslagen till det militära försvaret och en betydande del av ökningen avsätts för att anskaffa ny materiel och vidmakthålla befintliga system. Detta framgår av bl.a. investeringsplaner och beskrivs även närmare i bl.a. avsnittet Framtida ekonomiska förutsättningar. Utskottet konstaterar även att regeringen aviserar ytterligare förstärkningar till utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap och

avser att presentera de ekonomiska effekterna av de ytterligare förstärkningarna i 2021 års ekonomiska vårproposition. Utskottet välkomnar detta och utgår från att regeringen även kommer att redogöra för vad det närmare innebär för materielanslagen. I totalförsvarspropositionen anför regeringen att logistik-funktionen inom respektive försvarsgren ska tillväxa anpassat till försvarsgrenarnas tillväxt i övrigt under perioden 2021–2025, och att förstärkning av logistikfunktionen ingår i den lista på åtgärder som ska vidtas i det fall den ekonomiska ramen skulle höjas åren 2026–2030. Utskottet ser inte att det finns skäl för riksdagen att vidta ytterligare åtgärder och avstyrker därmed motionsyrkande 2 i 2020/21:3442 (M), motionsyrkande 21 i 2020/21:2775 (KD) och yrkande 8 i 2020/21:877 (SD).

Avslutningsvis vill utskottet, i likhet med vad som ovan anförts i avsnittet om styrning, fortsättningsvis betona vikten av kostnadskontroll, transparens och effektivitet i materieförsörjningsprocessen. Uppbyggnaden av försvaret kräver god kostnadskontroll, spårbarhet och uppföljning, vilket utskottet vill understryka. I totalförsvarspropositionen anför regeringen att volymer och krav ska anpassas efter tillgängliga medel och att de ekonomiska ramarna ska vara gränssättande.

Utskottet konstaterade i budgetbetänkandet för 2021 att regeringens resultatredovisning av pågående materielprojekt visar att det är påfallande mycket materiel som ännu inte har levererats till Försvarsmakten och som därför heller inte kan bidra till att stärka den operativa förmågan. Utskottet instämmer med vad regeringen anför i totalförsvarspropositionen att det är av central betydelse att leveranser av materiel till krigsförbanden sker i utsatt tid för att skapa förutsättningar för en förstärkt krigsorganisation. Vad utskottet i övrigt anför om styrning och uppföljning på materielområdet framgår i avsnittet Styrning och uppföljning av totalförsvarsverksamhet samt avsnittet Framtida ekonomiska förutsättningar.

Regeringen redovisar i propositionen att riksdagens tillkännagivande om tillgång till långräckviddiga bekämpningssystem under kommande mandatperiod är slutbehandlad. Utskottet delar den bedömningen eftersom regeringen redovisat att man avser att anskaffa långräckviddig bekämpningsförmåga som tillförs stridsflygdivisionerna med början under perioden 2026–2030.

Försvarsmaktens miljöarbete

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om Försvarsmaktens miljöarbete som bl.a. handlar om miljöhänsyn och miljöpåverkan. Jämför reservation 49 (V).

Bakgrund och tidigare beredning

Inriktningen för den svenska klimatpolitiken bygger sedan 2017 på ett klimatpolitiskt ramverk som består av en klimatlag, nya klimatmål och ett klimatpolitiskt råd. Klimatlagen (2017:720) anger bl.a. att regeringen ska bedriva det klimatpolitiska arbetet så att de klimatpolitiska målen och de budgetpolitiska målen får förutsättningar att samverka. Klimatmålen innebär att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. I klimatredovisningen i budgetpropositionen för 2021 redovisar regeringen att det pågår en översyn (dir. 2019:101) av all relevant lagstiftning för att uppnå Sveriges klimatmål och att utredaren ska lämna ett delbetänkande senast den 1 april 2021 och slutredovisning senast den 15 maj 2022. Klimatpolitiska rådets uppdrag är att utvärdera hur regeringens samlade politik är förenlig med de klimatmål som riksdagen och regeringen har beslutat om. Regeringen har också uttryckt att Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling, och lämnade i juni 2020 en proposition till riksdagen om hur Sverige ska arbeta med att genomföra agendan nationellt och internationellt (prop. 2019/20:188).

Flera bestämmelser styr Försvarsmaktens arbete med miljö och klimat. I samband med införandet av miljö kvalitetsmål beslutade regeringen att Försvarsmakten skulle ingå bland de 26 utpekade myndigheter som fick ett särskilt ansvar för att bidra till att miljömålen ska uppnås. Regeringen har i förordning (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten uppdragit åt myndigheten att ta miljöhänsyn i sin verksamhet i fredstid. Inom ramen för miljöarbetet ska Försvarsmakten bidra till att det generationsmål för miljöarbetet och de miljö kvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås samt vid behov föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling. När det gäller föroreningsrisker som har orsakats av tidigare militär verksamhet ska Försvarsmakten, utöver de skyldigheter som följer av miljöbalken, avhjälpa dem i enlighet med Försvarsmaktens inventering. Enligt instruktionen ska Försvarsmakten rapportera till Naturvårdsverket och samråda med verket om vilken rapportering som behövs.

Försvarsmakten omfattas av förordning (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete och har en skyldighet att arbeta med klimatanpassning. I enlighet med förordningen ska myndigheten årligen redovisa på det sätt som Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut bestämmer.

Försvarsmakten omfattas också av klimatrapporteringsförordningen (2014:1434) och deltar i enlighet med förordningen i rapporteringsarbetet. Naturvårdsverket har fått i uppdrag att göra en översyn av förordningen och ska lämna sin redovisning till regeringen den 31 maj 2021.

Ett miljöledningssystem infördes 2001 på Försvarsmakten. Enligt regeringens uppdrag skulle miljöledningssystemet uppfylla kraven enligt standarden ISO 14001 kompletterat med kraven på offentlig miljöredovisning enligt den europeiska standarden EMAS. Övergångsbestämmelserna i förordning (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter anger att om en statlig myndighet genom ett särskilt beslut före den 1 januari 2010 har fått i uppdrag av regeringen att införa eller ha ett miljöledningssystem eller att följa riktlinjer för redovisning av arbete med miljöledning, ska myndigheten anses ha fullföljt uppdraget genom att följa bestämmelserna i förordningen. I februari 2020 fick Naturvårdsverket regeringens uppdrag (M2020/00238/Nm) att genomföra en översyn och ge förslag på förändringar i förordning (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter för att stärka myndigheternas roll i arbetet för att nå de nationella miljömålen och bidra till genomförandet av miljödimensionen i FN:s globala mål för hållbar utveckling (Agenda 2030). Inom ramen för uppdraget skulle Naturvårdsverket se över vilka myndigheter och vilka moment som miljöledningssystemet ska omfatta. I Naturvårdsverkets redovisning (NV-02142-20) som lämnades den 23 oktober 2020 föreslår myndigheten bl.a. att Försvarsmakten ska föreslås omfattas av kraven i miljöledningsförordningen, samtidigt som regler för undantag av rapportering tydliggörs ur ett säkerhetsperspektiv. Ärendet bereds inom Regeringskansliet.

Miljöbalkens bestämmelser gäller för Försvarsmakten. Försvarsmaktens flottilflygplatser och övnings- och skjutfält omfattas av tillståndsplikt enligt miljöbalken och förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. En ansökan om miljötillstånd ska alltid innehålla en miljökonsekvensbeskrivning som redovisar den sökta verksamhetens direkta och indirekta påverkan på miljö och människors hälsa. Miljötillstånden innebär en rätt att bedriva verksamhet inom givna ramar med vissa förpliktelser och villkor. Till exempel regleras hur många och vid vilken tidpunkt skjutningar får göras vid ett skjutfält. En övningsledare måste inför varje enskild övning göra miljöriskbedömningar av alla olika övningsmoment. I miljöbalkens 3 kap. 10 § anges att om ett område är av riksintresse för flera oförenliga ändamål ska företräde ges åt ändamål som på det lämpligaste sättet främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Om området behövs för en totalförsvarsanläggning ska försvarsintresset ges företräde. Bestämmelserna om riksintresse gäller också vid byggslovsprövning enligt plan- och bygglagen (2010:900).

Försvarsmakten redovisar varje år en lägesrapport om myndighetens arbete med förorenade områden till Naturvårdsverket. I regleringsbrevet för 2020 fick Försvarsmakten i uppdrag att ta fram en handlingsplan för PFAS-förorenade områden och bl.a. redovisa åtgärder för efterbehandling av

föreordnade områden och hur takten kan snabbas på, samt hur man rapporterar föreordnade områden till relevanta myndigheter. Försvarsmakten redovisade handlingsplanen den 27 maj 2020 (FM2020-12174:1) och anger att myndigheten rapporterar årligen det genomförda arbetet kopplat till föreordningar till Naturvårdsverket och rapporterar miljötekniska utredningar löpande till försvarsinspektören för hälsa och miljö.

Utskottet har tidigare uttalat sig om Försvarsmaktens miljöarbete i bl.a. betänkande 2018/19:FöU9 Militära frågor. Utskottet konstaterade då att Försvarsmakten har i uppdrag att verka för att miljö- och klimatmålen nås. Redan dagens beslutsprocess förutsätter att riksdagen för flera oförenliga ändamål prövas och ställer krav på att Försvarsmaktens ansökningar om miljötillstånd alltid innehåller miljökonsekvensbeskrivningar. Utskottet ansåg därför inte att riksdagen behövde vidta några åtgärder.

I fråga om tillsyn och kontroll inom miljö och hälsa, gav regeringen 2014 en särskild utredare i uppdrag att se över den dåvarande generalläkarfunktionen inom Försvarsmakten. Uppdraget inkluderade analys av om tillsynsfunktionen alljämt skulle vara organisatoriskt inordnad i Försvarsmakten. I proposition 2016/17:144 gjorde regeringen bedömningen att tillsynsfunktionen även i fortsättningen skulle vara organisatoriskt inordnad i Försvarsmakten. Åtgärder föreslogs för att förstärka tillsynsfunktionens självständighet. Försvarsinspektörens tillsyn över hälso- och sjukvården skulle även omfatta FMV, vilket uttryckligen skulle framgå av patientsäkerhetslagen enligt förslagen. Riksdagen antog på förslag av utskottet regeringens förslag till ändringar genom att bifalla samtliga punkter i propositionen (bet. 2016/17:FöU11, rskr. 2016/17:314). I försvarsutskottets betänkande 2018/19:FöU9 Försvarspolitik konstaterade utskottet att man inte såg skäl för riksdagen att ompröva detta beslut. Utskottet konstaterade att frågan hade utretts om en effektiv och rationell tillsyn när det gäller miljö- och hälsoskydd, hälso- och sjukvård m.m. inom försvarets område och att riksdagen hade antagit regeringens förslag till ändringar inom området.

Propositionen

I totalförsvarspropositionen redovisar regeringen att Försvarsmakten ska ta miljöhänsyn i sin verksamhet i fred och samtidigt beakta de krav som myndighetens uppgifter ställer. Regeringen beskriver att Försvarsmakten arbetar systematiskt för att uppnå en hållbar verksamhet som återspeglar målen som är uppsatta i Agenda 2030 och de nationella miljö kvalitetsmålen, och anger att Försvarsmakten har ett miljöledningssystem som syftar till att vägleda verksamheten i hur den ska bemöta och hantera miljöfrågor och på så sätt minska myndighetens miljöpåverkan och ta miljöhänsyn i all verksamhet.

Det är enligt regeringen viktigt att Försvarsmakten ska fortsätta att utveckla och integrera miljöhänsyn i verksamheten och att myndigheten fortsatt ska bidra till att det generationsmål för miljöarbetet och de miljö kvalitetsmål som riksdagen fastställt nås samt vid behov föreslå åtgärder för miljöarbetets

utveckling. Vidare beskrivs att utökning av verksamheten eller ny verksamhet vid Försvarsmaktens skjut- och övningsfält miljöprövas i enlighet med miljöbalkens bestämmelser. Tillgång till övnings- och skjutfält av avgörande betydelse för Försvarsmaktens möjlighet att nå de uppsatta målen under perioden. Detta kan innebära behov av att ansöka om ändringsvillkor i redan lämnade miljötillstånd och behov av att ansöka om nya miljötillstånd för tidigare övnings- och skjutfält som behövs på de platser där nya grundorganisationsenheter inrättas.

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) anförts att det är centralt att ett brett säkerhetspolitiskt arbetssätt även inkluderar åtgärder för att bygga ett långsiktigt hållbart samhälle. Eventuella motsättningar mellan olika intressen måste lösas och det är en angelägen uppgift för riksdag och regering att se till att så är möjligt. En viktig åtgärd är enligt motionärerna att myndigheterna får tydliga instruktioner i syfte att eliminera målkonflikter, underlätta avvägningar samt styra besluten mot att undanröja hinder och skapa förutsättningar för att nå klimatlagens mål. Motionärerna anser därför att regeringen bör ge Försvarsmakten nya instruktioner som går i linje med klimatlagen och det klimatpolitiska ramverket (yrkande 14). I motionen beskrivs att det är svårt att få tillräckliga uppgifter för att kunna göra en analys av Försvarsmaktens miljöpåverkan, de totala utsläppen och myndighetens miljöarbete. Motionärerna menar att Försvarsmakten visserligen har behov av en stor sekretess runt sitt arbete men att det måste gå att granska och följa det som görs inom miljöarbetet. Motionärerna föreslår därför att regeringen bör ge i uppdrag åt Naturvårdsverket att utvärdera Försvarsmaktens miljöarbete utifrån samma grundläggande krav och förväntningar som för övriga miljömålsmyndigheter (yrkande 15). Vidare framhålls vikten av en självständig kontrollfunktion på miljöområdet. Att tillsynsansvaret för hälso- och miljöområdet inom försvaret i dag ligger hos försvarsinspektören för hälsa och miljö beskrivs av motionärerna som en märklig ordning då det innebär att det är Försvarsmakten själv som både granskar och utövar tillsyn och kontroll över den egna verksamheten. De anser att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att undersöka förutsättningarna för en fristående myndighet för tillsyn och kontroll på hälso- och miljöområdet inom försvaret (yrkande 16). Motionärerna anser också att undantaget för miljökonsekvensbeskrivningar enligt miljöbalken bör begränsas. De föreslår att regeringen ska utreda hur undantag från krav på strategisk miljöbedömning och krav på undersökning i fråga om miljöpåverkan för totalförsvaret och räddningstjänst när det gäller planer och program kan begränsas i lagstiftningen för att minska risken för negativ miljöpåverkan (yrkande 17).

I motionen framhålls att det är av stor vikt att föroreningen av Vättern som orsakas av militära övningar upphör och att en sanering av Vätterns botten av bl.a. gammal ammunition sker. Motionärerna föreslår att regeringen bör ge i

uppdrag åt Försvarsmakten att ta fram en handlingsplan för att minska föroreningarna av Vättern orsakade av militära övningar (yrkande 18).

I motion 2020/21:3011 av Lars Püss (M) anförs att den nuvarande lagstiftningen försvårar såväl Försvarsmaktens möjligheter att öva som kommunernas möjligheter att bygga nya bostäder. Motionären föreslår att rikets säkerhet ska låtas gå före miljöbalken.

Yttrande från miljö- och jordbruksutskottet

Miljö- och jordbruksutskottet har i sitt yttrande framhållit vikten av att totalförsvaret fortsätter arbetet med att minska verksamhetens miljö- och klimatpåverkan. Utskottet konstaterade också att de miljötillstånd som övnings- och testverksamheten kräver kombinerat med Försvarsmaktens eget arbete med miljöfrågor gör att miljöriskerna på ett godtagbart sätt kan anses vara balanserade mot behoven av att öva för att uppnå målen för det militära försvaret. Därutöver har utskottet framhållit att försvarsinspektören för hälsa och miljö i rollen som tillsyns- och kontrollorgan är underställd regeringen och inte överbefälhavaren och att denna ordning måste anses garantera funktionens självständighet. Vidare har utskottet utgått från att regeringen utfärdar regleringsbrev på det sätt den anser är lämpligt utifrån klimatlagen. Utskottet har i sitt yttrande framhållit att man inte avser ta initiativ till någon förändring av bestämmelsen i 6 kap. 3 § i miljöbalken om undantag från kravet på strategisk miljöbedömning av planer och program som enbart syftar till att tjäna totalförsvaret. Miljö- och jordbruksutskottet anser att försvarsutskottet bör föreslå att riksdagen bifaller propositionen och avslår motion 2020/21:3743 (V) yrkandena 14–19.

(Se yttrande 2020/21: MJU4y i bilaga 7).

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att Försvarsmakten har i uppdrag att bidra till att miljö- och klimatpolitiska mål uppnås och att rapportera om miljö- och klimatarbete till ansvariga myndigheter. Utskottet noterar att regeringen i sin myndighetsinstruktion till Försvarsmakten har gett myndigheten ansvar för att bidra till att miljömålen nås, att ta miljöhänsyn i fredstid, vid behov föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling, avhjälpa föroreningsskador och rapportera till Naturvårdsverket och samråda med Naturvårdsverket när det gäller rapporteringen. Utskottet ser även positivt på att de årliga regleringsbrev har innehållit uppdrag på miljö- och klimatområdet. Bland de bestämmelser som gäller för Försvarsmakten finns också bl.a. miljöbalken och förordningen om myndigheters klimatanpassningsarbete. Utskottet konstaterar att Försvarsmakten införde ett miljöledningssystem 2001 som myndigheten sedan dess har använt i sin verksamhet. Utskottet noterar att Naturvårdsverket, som har i uppdrag att följa upp och utvärdera de nationella

miljömålen nyligen har föreslagit till regeringen att även Försvarsmakten ska omfattas av förordningen om miljöledning i statliga myndigheter.

Utskottet har i tidigare betänkanden understrukit vikten av att Försvarsmakten ges goda förutsättningar att öva. Utskottet vill fortsatt betona betydelsen av detta och anser likt regeringen att tillgång till övnings- och skjutfält är av avgörande betydelse för Försvarsmaktens möjlighet att nå de uppsatta målen under perioden. I enlighet med vad utskottet tidigare har anfört kan utskottet också konstatera att dagens miljöprövningsprocesser ger utrymme för avvägningar mellan olika riksintressen. Utskottet konstaterar, i likhet med miljö- och jordbruksutskottet, att Försvarsmaktens övnings- och testverksamhet visserligen medför vissa risker för miljö, men noterar samtidigt att de miljötillstånd som verksamheten kräver kombinerat med Försvarsmaktens eget arbete med miljöfrågor gör att dessa risker på ett godtagbart sätt kan anses balanserade mot Försvarsmaktens behov att öva för att uppnå de mål för det militära försvaret som riksdagen beslutar.

I fråga om försvarsinspektören för hälsa och miljö, har miljö- och jordbruksutskottet i sitt yttrande anfört att försvarsinspektören i rollen som tillsyns- och kontrollorgan är underställd regeringen och inte överbefälhavaren. Det är utskottets mening att denna ordning måste antas garantera funktionens självständighet. Försvarsutskottet är av samma uppfattning, och konstaterar också att funktionen varit föremål för en utredning och att riksdagen ställt sig bakom nuvarande ordning (prop. 2016/17:144, bet. 2016/17:F6U1, rskr. 2016/17:314). Utskottet ser därmed inte skäl att vidta ytterligare åtgärder på detta område och avstyrker därför yrkande 16 i motion 2020/21:3743 (V).

Utskottet utgår från att regeringen beslutar om myndighetsinstruktioner och regleringsbrev på ett ändamålsenligt sätt med utgångspunkt i de skyldigheter som följer av klimatlagen. Utskottet konstaterar att riksdagen har ställt sig bakom det klimatpolitiska ramverket som bl.a. omfattar ovan nämnda klimatlag och ett långsiktigt klimatmål liksom etappmål för att minska inhemska växthusgaser, samt att Sverige har åtagit sig att genomföra Parisavtalet och bidra till att uppnå EU:s klimatmål liksom de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030. Utskottet vill, i linje med det som regeringen beskriver i propositionen och som miljö- och jordbruksutskottet anför i sitt yttrande, lyfta fram vikten av att totalförsvaret på bred front fortsätter arbetet med att minska verksamhetens miljö- och klimatpåverkan.

Med det ovan anförda ser utskottet inte skäl att vidta ytterligare åtgärder och avstyrker därmed även övriga motionsyrkanden i fråga om Försvarsmaktens miljöarbete.

Försvarsmaktens jämställdhetsarbete

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om Försvarsmaktens jämställdhetsarbete som bl.a. handlar om myndighetens förmåga att rekrytera och behålla kvinnor.

Jämför reservation 50 (M) och 51 (V).

Bakgrund och tidigare beredning

Försvarsmakten har enligt förordning (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten till uppgift att integrera jämställdhetsperspektiv i verksamheten. I instruktionen anges att myndigheten ska verka i enlighet med FN:s säkerhetsråds resolutioner 1325 och 1820 om kvinnor, fred och säkerhet och att resolutionerna särskilt ska beaktas vid utbildning samt vid planering, genomförande och utvärdering av insatser. Försvarsmakten ingår i regeringens utvecklingsprogram för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) som syftar till att stärka myndigheternas arbete med jämställdhetsintegrering för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Återrapporteringskrav kring jämställdhet och 1325 har återkommit i Försvarsmaktens regleringsbrev. Enligt regleringsbrevet för 2020 ska Försvarsmakten redovisa resultat av de åtgärder avseende jämställdhetsintegrering som vidtagits för att myndighetens verksamhet ska bidra till att uppnå målen för jämställdhetspolitiken, liksom resultatet av vidtagna åtgärder för att öka andelen kvinnor inom myndigheten, inklusive andelen kvinnor under grundutbildning med värnplikt. Enligt regleringsbrevet ska Försvarsmakten också fortsatt bidra till genomförandet av Sveriges nationella handlingsplan för perioden 2016–2020 om FN:s säkerhetsråds resolutioner om kvinnor, fred och säkerhet.

Försvarsmakten uppger i sin årsredovisning för 2019 att trots framsteg inom vissa personal- och utbildningskategorier så ökar andelen kvinnor inte i takt med måltal och förväntningar. Försvarsmakten strävar efter att 20 procent av de som antas till grundutbildning med värnplikt och officers- och specialistofficersutbildningarna ska vara kvinnor. Jämfört med föregående år ökade andelen kvinnor som påbörjade utbildningarna 2019 men målet om 20 procent uppnåddes inte. Andelen kvinnor som påbörjade grundutbildningsomgång 2019/20 var drygt 16 procent och andelen kvinnor som började officersprogrammet och specialistofficersutbildningen 2019 var 19 procent respektive 14 procent. Andelen kvinnor inom personalkategorierna för soldater och sjömän uppgick till 11,5 procent för GSS/K och 10,5 procent för GSS/T och uppnådde därmed inte målet om 14 procent kvinnor. Inom personalkategorin kontinuerligt tjänstgörande officerare (OFF/K) ökade andelen kvinnor till 7,2 procent 2019 och når därmed målet. Myndighetens avsikt är att fortsätta arbetet med att ta bort eventuella hinder för kvinnor att söka sig till Försvarsmakten. Bland de åtgärder som Försvarsmakten redan

vidtagit redovisas informations- och kommunikationsinsatser, översyn av befattningskrav och att karriärhinder för militära kvinnor belyses i högre utsträckning. Försvarsmakten anger att den översyn av kravprofiler som genomfördes inför mönstring mot grundutbildning med start under 2019 resulterade i förändrade krav för ett antal befattningar inom marinen och flygvapnet. Mönstrings- och prövningsprocessen spelar en viktig roll för en jämställd rekrytering. Att urvalstesterna ska vara utformade så att de främjar en jämställd rekrytering är angivet i förordning (2010:1472) med instruktion för Totalförsvarets rekryteringsmyndighet (TRM). I sin årsredovisning för 2019 redovisar TRM att myndigheten arbetar kontinuerligt med att säkerställa att de metoder som används i de olika momenten i mönstrings- och prövningsprocesserna är validerade och icke-diskriminerande.

Försvarsmakten uppger i sin årsredovisning för 2019 att resultatet i den senaste medarbetarundersökningen visar en lägre andel som upplevt ovälkommet beteende relativt föregående år. Av samtliga respondenter i medarbetarundersökningen 2019 svarade 6,6 procent att de hade utsatts för ovälkommet beteende och 0,3 procent svarade att de hade utsatts för sexuella trakasserier (totalt svarade 46 personer att de hade utsatts för sexuella trakasserier, 36 av dessa var kvinnor, 5 var män och 5 hade valt att inte ange könsidentitet). I föregående års medarbetarundersökning uppgick andelen som hade utsatts för ovälkommet beteende till 7 procent och andelen som hade utsatts för sexuella trakasserier till 0,56 procent. Myndigheten redovisar att man har arbetat med att utveckla hanteringen av kränkande särbehandling och sexuella trakasserier och att arbetet under 2019 har fokuserat på att skapa ökad struktur och systematik i syfte att utveckla förmågan att omhänderta kränkande särbehandling, trakasserier och sexuella trakasserier. Av redovisningen framgår att ett centralt verksamhetsstöd har inrättats, fem befattningar har tillsatts på heltid för att arbeta med att utveckla förmågan att omhänderta kränkande särbehandling, trakasserier och sexuella trakasserier och att projektet har fått ansvar för den tidigare inrättade telefonlinjen som tar emot anmälningar om ovälkommet beteende för att sammanhållande fungera som stödfunktion. Arbetet, som involverar arbetstagarorganisationer och skyddsombud, kommer enligt myndigheten att fortsätta med verksamhetsutveckling i form av gemensamma rutiner, metoder och processer parallellt med genomförande av utredningar. Myndighetens bedömning är att åtgärderna skapar bättre förutsättningar för uppföljning och utvärdering samt bidrar till ökad tillit och förtroende för Försvarsmaktens hantering av problematiken, vilket på sikt kommer att kunna utveckla det förebyggande lika-behandlingsarbetet.

Nordic Centre for Gender in Military Operations (NCGM) är Försvarsmaktens internationella kompetenscentrum inom Swedint för utbildning av gender i militära operationer, och Försvarsmakten redovisar att utbildningspaket när det gäller genderrådgivare- och fokalpunkter fortskrider.

I fråga om materiel, har Försvarets materielverk enligt förordning (2007:854) med instruktion för Försvarets materielverk i uppgift att när det är

relevant i sin verksamhet säkerställa att de varor och tjänster som myndigheten upphandlar är ändamålsenligt utformade för kvinnor och män. Regeringen har angett återrapporteringskrav om det i myndighetens regleringsbrev för 2019 och 2020. I budgetpropositionen för 2021 beskriver regeringen att FMV:s arbete med integration av humanfaktorer (HFI) har fortsatt för att åstadkomma en mer jämställd arbetsmiljö. I FMV:s årsredovisning för 2019 redogör FMV för arbetet och fortsatta åtgärder, och anger också att det tar tid från att kravställning ger reell effekt i Försvarmaktens verksamhet, givet de förhållandevis långa tidsförhållandena i materielanskaffningsprocessen.

Utskottet såg i betänkande 2018/19:FöU8 Vissa frågor om Försvarmaktens personal skäl till att fortsättningsvis följa resultatet av myndigheternas arbete inom jämställdhetsområdet. Utskottet konstaterade att Försvarmakten har många utmaningar att hantera för att möta kraven på tillväxt och såg positivt på myndighetens avsikt att fortsätta att intensifiera de lokala åtgärderna för att öka andelen kvinnor. Utskottet välkomnade att strävan att attrahera och behålla kompetenta medarbetare och att vara en inkluderande, jämställd och jämlik organisation utgör del av Försvarmaktens strategiska inriktning och konstaterade att regeringen har gett såväl Försvarmakten som TRM i uppgift att bidra till att uppnå målen för jämställdhetspolitiken. I samma betänkande bedömde utskottet att frågan om att motverka och hantera trakasserier och kränkningar är central. Försvarmaktens redovisningar visade att myndigheten tog steg i rätt riktning när det gäller det långsiktiga och systematiska arbetet för att förebygga kränkande särbehandling, trakasserier och diskriminering, men utskottet lade stor vikt vid att arbetet fortsätter, inte minst mot bakgrund av att allt fler unga kvinnor och män med stöd av lagen om totalförsvarspåbudsplikt mönstras och skrivs in för militär grundutbildning.

När det gäller det internationella arbetet har utskottet tidigare lyft fram betydelsen av Nordic Centre for Gender in Military Operations (NCGM) som sedan centrets etablerande 2012 har en viktig roll i att genomföra och utvärdera arbetet med genusperspektiv i de internationella insatserna. Swedint och NCGM spelar en viktig roll inför internationella insatser genom alla de utbildningar som genomförs, och lägger en grund för ett genusperspektiv på taktisk och operativ nivå.

Propositionen

I propositionen framhålls att jämställdhet i Försvarmaktens personalsammansättning bidrar till det militära försvarets legitimitet, trovärdighet och folkförankring. Att kunna nå hela rekryteringsbasen i befolkningen är också en förutsättning för att kunna anställa de mest lämpade. Regeringen anser att ett fortsatt aktivt arbete för att öka antalet kvinnor på alla nivåer i Försvarmakten bör bedrivas. Totalförsvarspåbudsplikten och skyldigheten att genomgå mönstring och fullgöra grundutbildning med värnplikt omfattar både kvinnor och män och återinförandet av grundutbildning med värnplikt ger

bättre förutsättningar att öka antalet kvinnor i det militära försvaret. I detta avseende är det viktigt med välavvägda befattningskrav. Regeringen anser att det är viktigt att Försvarsmakten bedriver ett systematiskt utvecklingsarbete för att vara en jämställd och jämlik organisation genom att fortsatt arbeta med information och kommunikation samt identifiera och ta bort eventuella hinder för bl.a. kvinnor att söka sig till och ta anställning i Försvarsmakten. I det avseendet bör Försvarsmakten bl.a. ställa krav på att den materiel och utrustning som anskaffas är ändamålsenligt utformad för hela rekryteringsbasen.

Regeringen anser att det behövs en systematisk integration av miljö-, klimat- och jämställdhetsperspektiv i internationella insatser. Genomförande av FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 från år 2000 och efterföljande sju relaterade resolutioner, vilka tillsammans utgör den internationella agendan för kvinnor, fred och säkerhet, ska vara en integrerad del i arbetet med internationella militära insatser, både internt och externt.

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3443 av Pål Jonson m.fl. (M) lyfter motionärerna fram att arbetet med att öka andelen kvinnor i försvaret går långsamt och att uppropet #givakt och bitihop liksom FOI:s rapport Karriärhinder för militära kvinnor visar att många kvinnor blivit utsatta för kränkningar inom Försvarsmakten. Försvarsmakten bör enligt motionärerna kontinuerligt förbättra organisationens hantering av trakasserier eller kränkningar och genomföra förtroendeskapande åtgärder. Materielrelaterade hälso- och säkerhetsrisker för kvinnor bör analyseras av en objektiv utredning som ska återkomma med förslag på omedelbara åtgärder. För att nå ökad jämställdhet måste Försvarsmakten också se över osakliga fysiska krav på befattningar och kartlägga och förtydliga karriärvägarna inom myndigheten. Motionärerna föreslår därför att regeringen vidtar åtgärder för att stärka det proaktiva jämställdhetsarbetet inom Försvarsmakten (yrkande 12).

I kommittémotion 2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) framhåller motionärerna vikten av en jämställd försvarsmakt. Med tanke på hur viktig jämställdheten är för Sverige som land och Försvarsmakten som organisation anser motionärerna att texten kring jämställdhet borde ha utvecklats i propositionen och att regeringen har uttryckt för svaga krav när man skriver att ett aktivt arbete bör bedrivas för att öka andelen kvinnor i Försvarsmakten. Till skillnad från regeringen anser motionärerna att ett aktivt arbete alltid ska finnas för att öka antalet kvinnor. Andelen kvinnor i organisationen ökar inte i takt med förväntningar och måltal och motionärerna yrkar på att Försvarsmakten bör ges i uppdrag att återkomma med en plan för hur man ska uppnå en jämn könsfördelning på organisationens olika nivåer till senast 2035 (yrkande 11). Motionärerna anser också att Försvarsmakten bör få i uppdrag att genomföra en årlig jämställdhetskartläggning för att följa arbetet med hur jämställdheten utvecklas (yrkande 12).

I samma motion beskriver motionärerna att sexuellt utnyttjande förekommer vid internationella insatser. De föreslår därför att regeringen säkerställer att det finns tillgänglig information och nödvändiga rutiner för att möjliggöra uppgiftslämnande i fråga om sexuellt våld, sexuella trakasserier eller liknande missförhållanden för anställda inom Försvarsmakten oavsett arbetsplats (yrkande 20).

I kommittémotion 2020/21:2950 av Daniel Bäckström m.fl. (C) anförs att en jämställd försvarsmakt är ett försvar för alla som bor i Sverige. Motionärerna anser att Försvarsmakten behöver arbeta aktivt med kravställning på olika befattningar och att mer behöver göras för att kvinnor ska känna sig välkomna och inkluderade i Försvarsmakten (yrkande 4).

Utskottets ställningstagande

Det finns många utmaningar att hantera när det gäller jämställdhet i det militära försvaret och utskottet delar regeringens uppfattning om vikten av ett systematiskt utvecklingsarbete för att Försvarsmakten ska vara en jämställd och jämlik organisation. Utskottet anser att det är viktigt att kunna nå hela rekryteringsbasen i befolkningen för att kunna anställa de mest lämpade och personalförsörja krigsförbanden i en tid när försvaret ska tillväxa. Utskottet vidhåller uppfattningen att en rekryteringsbas som främst består av unga män är otillräcklig för att garantera en effektiv framtida kompetensförsörjning. Jämställdhet i Försvarsmaktens personalsammansättning bidrar dessutom till det militära försvarets legitimitet, trovärdighet och folkförankring. Utskottet välkomnar därför att Försvarsmakten har fastställt kvantitativa mål i fråga om fördelningen mellan kvinnor och män och att myndigheten fortsätter att vidta åtgärder för att öka andelen kvinnor.

Tidigare har utskottet betonat att frågan om att motverka och hantera trakasserier och kränkningar är central. Detta är fortsatt utskottets mening. Utskottet konstaterar att Försvarsmakten fortsätter att utveckla arbetet med att omhänderta kränkande särbehandling, trakasserier och sexuella trakasserier och att myndigheten som led i detta bl.a. har inrättat ett centralt verksamhetsstöd och tillsatt flera befattningar. Utskottet kan också konstatera att regeringen har gett flera av myndigheterna på försvarsområdet uppgifter för att bidra till att öka jämställdheten och utgår från att regeringen utformar styrdokument på ett ändamålsenligt sätt utifrån de behov och mål som finns på området. Utskottet ser skäl att fortsätta följa resultatet av regeringens och myndigheternas arbete men ser inte i nuläget skäl att vidta några åtgärder, och avstyrker därmed samtliga motionsyrkanden om Försvarsmaktens jämställdhetsarbete.

Framtida ekonomiska förutsättningar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om de framtida ekonomiska ramarna för försvaret.

Jämför reservation 52 (M, KD), 53 (SD) och 54 (L).

Bakgrund och tidigare beredning

I sitt yttrande till finansutskottet över budgetramarna (ytt. 2020/21:FöU1y) konstaterade utskottet att förslagen i budgetpropositionen innebär att utgiftsområde 6 blir föremål för betydande förstärkningar under åren 2021, 2022 och 2023 samt att det civila försvaret tillförs medel inom ett flertal olika utgiftsområden. Det är utskottets mening att tillskotten är viktiga för att bygga nödvändig förmåga i totalförsvaret. Utskottet välkomnade vidare att regeringen avser att återkomma i 2021 års ekonomiska vårproposition i fråga om ytterligare förstärkningar till det militära försvaret genom en höjning av anslagen 1:1–1:12 för åren 2024 och 2025. Med det ovan anförda föreslog utskottet att finansutskottet skulle tillstyrka regeringens förslag till utgiftsram för utgiftsområde 6 Försvär och samhällets krisberedskap för 2021 och de preliminära utgiftsramarna för utgiftsområdet för åren därefter.

I Motståndskraft konstaterar Försvärsberedningen att alla säkerhets- och försvarspolitiska vägval, liksom all försvarsplanering, måste utgå från bedömningar av möjliga framtida händelseutvecklingar. Att göra långsiktigt korrekta bedömningar av den säkerhetspolitiska utvecklingen har enligt beredningen historiskt visat sig bjuda på betydande svårigheter. I Motståndskraft konstateras att utvecklingen upprepade gånger har tagit en vändning som inte förutsetts ens av initierade experter eller i stort upplagda analysarbeten. Försvärsberedningen konstaterar att omvärldsutvecklingen kan förändras betydligt snabbare än vad det är möjligt att anpassa totalförsvaret och att återtagande av militär och civil försvarsförmåga flera gånger har inletts för sent, både i förhållande till omvärldsförändringar och de långa ledtiderna för många av delarna inom totalförsvaret. Denna insikt måste vara vägledande för utformandet av det svenska totalförsvaret och enligt Försvärsberedningen måste den nationella försvarsförmågan utformas så att landet kan försvara mot väpnat angrepp också när omvärldsläget förefaller gynnsamt.

När det gäller riktlinjer för anskaffning av försvarsmaterielinvesteringar föreslår regeringen i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1) en investeringsplan som för perioden 2026–2032 uppgår till totalt ca. 220,1 miljarder kronor. Regeringen föreslår att riksdagen godkänner investeringsplanen som riktlinje och att beloppet fördelas enligt följande:

- Arméstridskrafter ca 54,7 miljarder kronor
- Marinstridskrafter ca 52,3 miljarder kronor
- Flygstridskrafter ca 66,3 miljarder kronor

- Operativ ledning ca 18,4 miljarder kronor
- Logistik ca 15,1 miljarder kronor
- Stödfunktioner ca 13,3 miljarder kronor.

I fråga om riktlinje för vidmakthållande av befintliga försvarsmateriel-investeringar har regeringen föreslagit att riksdagen beslutar om en investeringsplan som för perioden 2026–2032 uppgår till totalt knappt 95,6 miljarder kronor. I regeringens förslag fördelas beloppet enligt följande:

- Arméstridskrafter ca 24,1 miljarder kronor
- Marinstridskrafter ca 11,3 miljarder kronor
- Flygstridskrafter ca 21,6 miljarder kronor
- Operativ ledning ca 12,7 miljarder kronor
- Logistik ca 6,5 miljarder kronor
- Stödfunktioner ca 19,4 miljarder kronor.

Regeringen föreslår dessutom att riksdagen godkänner förslag om beställningsbemyndiganden som innebär att riksdagen åtar sig att anvisa ca 91,7 miljarder kronor för betalningar som måste göras när de ekonomiska åtagandena infrias i framtiden.

Propositionen

I jämförelse med den ekonomiska ram för det militära försvaret 2021 som följer av regeringens förslag i budgetpropositionen för 2021 bedömer regeringen att det finns det skäl att, utöver de aviseringar som gjorts före 2019, höja den ekonomiska ramen för det militära försvaret med 5 miljarder kronor 2022, 10 miljarder kronor 2023, 16 miljarder kronor 2024 och 22 miljarder kronor 2025. I totalförsvarspropositionen anger regeringen att den ekonomiska ramen 2025 kommer att prolongeras fr.o.m. 2026. Regeringen framhåller att den ekonomiska ramen för det militära försvaret då höjs med 1 miljard kronor 2024 och ytterligare 1 miljard kronor 2025, vilket sammantaget är 3 miljarder kronor utöver vad som tidigare har aviserats fram till 2025.

Med en prolongering av den ekonomiska ramen 2025 redovisar regeringen att det militära försvaret tillförs sammantaget ytterligare 13 miljarder kronor mellan åren 2024 och 2030. Regeringens avsikt enligt den totalförsvarspolitiska propositionen är att de ekonomiska effekterna för utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap av de ytterligare förstärkningarna presenteras i 2021 års ekonomiska vårproposition. Regeringen framhåller vidare att Försvarsberedningen genom en kontrollstation 2023 utvärderar förverkligandet av försvarsbeslutet 2020 i syfte att säkerställa att förstärkningen och kostnadsutvecklingen är i fas enligt riksdagens beslut om inriktning och ekonomisk ram.

Regeringen avser att återkomma i budgetpropositionen för 2024 om genomförandet av försvarsbeslutet och hantering av planeringsramen för perioden 2026–2030. Försvarsberedningen ska lämna förslag om planeringsramen inför det beslutet. Av totalförsvarspropositionen framgår att det

definitiva beslutet angående försvarsbeslutsperioden 2026–2030 sker på basis av Försvarsberedningens förslag i försvarsbeslutet 2025. I propositionen redovisas att Försvarsberedningens rapport Värnkraft genomförs i sin helhet om den ekonomiska ramen höjs åren 2026–2030. Myndigheterna ska, enligt regeringen, från 2021 ges i uppdrag att planera för ett möjligt genomförande av denna helhet. I totalförsvarspropositionen redovisas 17 prioriterade åtgärder som ska inplaneras vid utökad ekonomisk ram.

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) anför motionärerna att försvaret kräver långsiktiga planeringsramar och att det därför, i enlighet med Försvarsberedningens förslag, ska vara en tioårig planeringshorisont med beslutade ekonomiska ramar för perioden 2021–2025 och en reell planeringsram för 2026–2030. Motionärerna föreslår en höjd planeringsram för anslagen till det militära försvaret 2026–2030 i form av 5 miljarder kronor 2026 och ytterligare 5 miljarder kronor 2027 och därefter prolongering av denna nivå. Motionärerna anser att planeringsramen bör skrivas in i försvarsbeslutet för att genomföra prioriterade åtgärder med den långsiktighet som Försvarsberedningen avsåg i utvecklingen av försvarsförmåga i två på varandra följande försvarsbeslutsperioder. Motionärerna anser vidare att regeringen med anledning av den högre ekonomiska ramen bör ge Försvarsmakten i uppdrag att ta fram en reviderad investeringsplan. Dessutom anser de att beställningsbemyndigandena löpande behöver anpassas till anslagsutvecklingen under kommande år för att försvarsmyndigheterna ska kunna leverera en planerad förmågeökning. I motionen understryks vidare att Försvarsmakten och myndigheterna i det militära försvaret bör arbeta utifrån principen design to cost för att säkerställa ett fortsatt effektiviserat resursutnyttjande (yrkande 1).

I kommittémotion 2020/21:3448 av Pål Jonson m.fl. (M) föreslår motionärerna att riksdagen ska anvisa ekonomiska planeringsramar för försvarsbeslutsperioden 2026–2030. Motionärerna anser att detta vore förenligt med logiken från Försvarsberedningens rapporter, som utgår från principen att förmåga långsiktigt byggs i två på varandra följande försvarsbeslutsperioder, dvs 2021–2025 och 2026–2030. Sammanlagt skulle det enligt motionärerna innebära 45 miljarder kronor extra till försvaret i försvarsbeslutsperioden 2026–2030 (yrkande 2). I kommittémotion 2020/21:3442 av Pål Jonson m.fl. (M) beskriver motionärerna dessutom den exponentiella teknikutvecklingen som kraftigt påverkar framtidens slagfält. De föreslår därför ökade satsningar på forskning och teknikutveckling inom Försvarsmakten, FOI och FMV för att Sverige ska kunna ha omvärldsbevakning, göra relevanta förstudier och bedriva forskning på framtida styrkeområden (yrkande 7).

I kommittémotion 2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) anför motionärerna att en grundlagsstadgad budgetram bör fastställas för

utgiftsområde 6 som innebär att anslagen inte får understiga två procent av bruttonationalprodukten som ett snitt under en mandatperiod (yrkande 1). Motionärerna framhåller vidare att världen runt omkring oss, men även Sverige förändras och för att klara av att möta nya och gamla hot behöver Försvarsmakten och övriga totalförsvaret få utökade resurser och riksdagen bör därför ställa sig bakom vad motionärerna anför om totalförsvaret bortom 2030 och tillkännager detta för regeringen (yrkande 30).

I kommittémotion 2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) föreslår motionärerna att de ekonomiska förutsättningarna för totalförsvaret och om att de samlade anslagen för det militära försvaret bör uppgå till minst 84 miljarder kronor, beräknat i 2019 års penningvärde, år 2025 (yrkande 5).

I kommittémotion 2020/21:3429 av Allan Widman m.fl. (L) anförs att den långsiktiga svenska försvarsplaneringen behöver utgå från att Sverige i en nära framtid blivit medlem av Nato och inom ett tiotal år ska nå upp till målet om minst 2 procent av BNP i försvarsanslag i enlighet med Natos rekommendationer (yrkande 1).

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar att totalförsvarspropositionens utgångspunkt är att Försvarsberedningens rapport Värnkraft ska genomföras i sin helhet om den ekonomiska ramen höjs åren 2026–2030. I propositionen redovisas 17 prioriterade åtgärder som ska inplaneras vid utökad ekonomisk ram. Utskottet instämmer med vad regeringen anført om stabila och långsiktiga planeringsförutsättningar som viktiga för att skapa en effektiv utveckling av försvaret och för att åstadkomma de förändringar man vill uppnå.

Att riksdagen sedan 2017 beslutar om inriktningen för Försvarsmaktens anskaffning och vidmakthållande av försvarsmateriel i ett tolvårsperspektiv ger enligt utskottet förutsättningar för viss stabilitet och långa planeringsförutsättningar inom materielområdet. Totalförsvarspropositionen omfattar i huvudsak perioden 2021–2025, men regeringen ger även en övergripande inriktning för perioden 2026–2030. Därigenom stärks förutsebarheten och långsiktigheten när det gäller de ekonomiska förutsättningarna för myndigheternas planering. Utvecklingen som föreslås innebär en avsevärd förmågeökning inom såväl det militära som det civila försvaret inom de närmaste fem respektive tio åren. Även utskottet har tidigare framhållit att stabila planeringsförutsättningar för försvarssektorn måste skapas för att kunna ha en fungerande process och bibehålla trovärdigheten för såväl försvarsmyndigheterna som försvarspolitikerna. Utskottet konstaterade då att investeringsplanerna varken gav en översikt över materielobjektens eller vidmakthållandeåtgärdernas förväntade utfall över tid eller hur Försvarsmakten avser att prioritera materielförsörjningen inom det beräknade anslaget. Mot bakgrund av problemen med den överplanering som tillämpades tidigare tillkännagav riksdagen, med bifall till motion 2018/19:2946 (M) yrkande 2, att

regeringen borde ge Försvarsmakten i uppdrag att ta fram reviderade investeringsplaner (bet. 2018/19:FöU1, rskr. 2018/19:89).

Utskottet vidhåller att trovärdigheten för försvarssektorn och försvarspolitikerna missgynnas av osäkerheten om vad som faktiskt kan realiseras och välkomnar att regeringen avser att vidta åtgärder för att öka långsiktigheten i planeringsförutsättningarna för försvaret i fråga om personal, infrastruktur och övningar så att ett tioårsperspektiv kan bli utgångspunkten för strategisk styrning och planering inom dessa områden. Utskottet konstaterar samtidigt att man noga bör överväga om en sänkning från dagens tolvårsperspektiv till ett tioårsperspektiv för riksdagens beslut om inriktningen för Försvarsmaktens anskaffning och vidmakthållande av försvarsmateriel skulle svara upp mot de syften regeringen ger uttryck för när det gäller långsiktigheten i planeringsförutsättningarna. I budgetpropositionen för 2021 föreslås att riksdagen godkänner investeringsplanen för anskaffning av försvarsmaterielinvesteringar om drygt 220 miljarder kronor som riktlinje under perioden 2026–2032. För att vidmakthålla befintliga försvarsmaterielinvesteringar under perioden föreslås att riksdagen godkänner en investeringsplan som riktlinje som för perioden 2026–2032, vilken summerar tillca 95,6 miljarder. När beslutet bereddes betonade utskottet (bet. 2020/21:FöU1) betydelsen av att riksdagen ska kunna följa resultatet av arbetet med att åstadkomma en balans mellan stridskrafterna och mellan verkans- och stödförband, inte minst mot bakgrund av den kraftiga tillväxt inom arméområdet som riksdagen nu är i stånd att besluta om. Utskottet utgår från att regeringen med den beslutade inriktningen som utgångspunkt även fortsättningsvis prioriterar materieförsörjningen inom det beräknade ekonomiska utrymme som de av riksdagen beslutade investeringsplanerna anger som riktlinje.

Utskottet välkomnar den prolongering av den ekonomiska ramen 2025 som aviseras i totalförsvarspropositionen och som innebär att det militära försvaret tillförs ytterligare 13 miljarder kronor 2024–2030. Utskottet delar Försvarsberedningens bedömning att långsiktigt korrekta bedömningar av den säkerhetspolitiska utvecklingen historiskt har visat sig bjuda på betydande svårigheter och att omvärldsutvecklingen kan förändras betydligt snabbare än vad det är möjligt att anpassa totalförsvaret. Mot denna bakgrund lägger utskottet stor vikt vid att regeringen avser att ge Försvarsberedningen uppgiften att lämna förslag om planeringsramar inför inriktningsbeslutet för perioden 2026–2030 och att det definitiva beslutet om prioriteringar inom beräknade anslag för den kommande försvarsbeslutsperioden ska ske på basis av Försvarsberedningens förslag till 2025. Utskottet bedömer att Försvarsberedningen har en viktig uppgift i att väga behovet av långsiktig planering mot behovet av handlingsfrihet med möjligheter till anpassning till den snabbt föränderliga omvärldsutveckling som beredningen pekat på.

Utskottet välkomnar de aviserade förstärkningarna och utgår från att regeringen vidtar åtgärder för att öka långsiktigheten när det gäller utvecklingen av personal, infrastruktur och övningar så att dessa kan planeras och följas upp i relation till anslagen ekonomi på ett liknande sätt som

investeringsplanerna för försvarsmateriel som sträcker sig till 2032. Utskottet anser med vad som anförts ovan att riksdagen inte har skäl att vidta ytterligare åtgärder och avstyrker därför samtliga motionsyrkanden om de framtida ekonomisk förutsättningar.

Totalförsvarets plikt- och prövningsverk

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till följdändringar i en rad författningar med anledning av att Totalförsvarets rekryteringsmyndighet byter namn.

Därmed bifaller regeringen punkterna 1–6 i proposition 2020/21:30.

Propositionen

Regeringen beskriver att Totalförsvarets rekryteringsmyndighet är central för personalförsörjningen av totalförsvaret och bör ha ett namn som tydligt återspeglar dess verksamhet och uppdrag. Regeringen avser därför att byta namn på Totalförsvarets rekryteringsmyndighet till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk. Det nya namnet uppfyller detta krav enligt regeringens bedömning. Namnbytet leder till ändringar i de författningar i vilka uttrycket Totalförsvarets rekryteringsmyndighet förekommer.

Utskottets ställningstagande

Med de skäl som regeringen angett anser utskottet att riksdagen bör bifalla punkterna 1–6 i proposition 2020/21:30.

Reservationer

1. Breddad hotbild och totalförsvarets förmåga att möta den, punkt 2 (M)

av Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Jörgen Berglund (M) och Alexandra Anstrell (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3367 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkandena 8 och 10 samt

2020/21:3447 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkandena 1, 3, 5 och 16 samt

avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 31,

2020/21:1433 av Hanna Westerén (S),

2020/21:2285 av Marléne Lund Kopparklint (M) och

2020/21:2684 av Maria Nilsson (L).

Ställningstagande

Vi anser att de senaste årens erfarenheter har visat att de lagar som styr regeringens möjligheter att agera vid kris inte är fullt ut ändamålsenliga. Regeringen får endast besluta om skärpt eller högsta beredskap i händelse av krig eller krigsfara, men inte vid en allvarlig kris. Vi vill därför att en översyn av den lagstiftning som ligger till grund för den svenska krisberedskapen och det svenska totalförsvaret ska genomföras. Möjligheterna att agera snabbt och effektivt i händelse av kris och krig behöver stärkas.

Vi vill även möjliggöra granskning av överlåtelser av säkerhetskänslig egendom. Det finns ett behov av ett statligt kontrollsystem som ger staten möjlighet att granska och ytterst villkora eller förbjuda överlåtelser och upplåtelser av utpekad egendom som är av väsentligt intresse för totalförsvaret. Det gäller i första hand hamnar och flygplatser, men också fastigheter i områden med geografiska förhållanden av väsentlig betydelse för det militära försvaret. Vi vill se skarp lagstiftning inom området och anser vidare att en utredning bör tillsättas som ser över möjligheten att införa en liknande granskningsmöjlighet kopplad till områden omkring viktiga anläggningar för civilt försvar.

Säkerhetsläget i Sveriges närområde och även globalt har försämrats. Det finns ett starkt politiskt stöd för att tillgodose behoven hos både det militära och det civila försvaret för att Sverige långsiktigt och uthålligt ska

återuppbygga ett trovärdigt totalförsvaret. Det ska dimensioneras så att både de som hotar oss och de vi samarbetar med förstår att Sverige menar allvar. Vi anser även att fler aktiviteter ska klassas som hybridhot och att Sveriges förmåga att stå emot dessa hot måste utvecklas.

Slutligen menar vi att det är viktigt att bevaka hur personer med koppling till den kinesiska underrättelsetjänsten kan hindras från att ges tillgång till känslig forskning och att det därför är viktigt att skydda svenska universitet och högskolor. Underrättelsemyndigheterna bör därför få ett regeringsuppdrag att utveckla en strategi om hur svenska universitet och högskolor ska stärka sin säkerhet och kunna arbeta med screening samt vid behov samarbeta med exempelvis Säpo, Must och FRA.

2. Breddad hotbild och totalförsvarets förmåga att möta den, punkt 2 (SD)

av Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 31 och
avslår motionerna
2020/21:1433 av Hanna Westerén (S),
2020/21:2285 av Marléne Lund Kopparklint (M),
2020/21:2684 av Maria Nilsson (L),
2020/21:3367 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkandena 8 och 10 samt
2020/21:3447 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkandena 1, 3, 5 och 16.

Ställningstagande

Vår vision för 2030 är att alla medborgare som totalförsvaret har behov av har blivit krigsplacerade. Om kriget kommer vet alla som är krigsplacerade var och när han eller hon ska inställa sig. Ur varje årsklass utbildas en stor andel vämpliktiga eller civilpliktiga. Att genomföra värn- eller civilplikt är något som ungdomarna ser fram emot och som ger mervärden i det övriga livet. Om kriget skulle komma finns det en vilja att göra sitt yttersta för att försvara Sveriges oberoende och vår frihet att själva forma vår rättsordning och kultur. Medborgarna vet t.ex. att det är den personliga insatsen från var och en som i slutändan kommer att avgöra vårt lands öde. Hela Försvarsmakten är beredd att understödja den finska försvarsmakten i att möta en gemensam fiende som så många gånger tidigare i historien. Det civila försvaret har bl.a. en god

förmåga att stödja det militära försvaret. Det ekonomiska försvaret har byggts upp till en nivå där vi kan hantera en situation där vårt lands kontakt med omvärlden har upphört eller begränsats. Det psykologiska försvaret är dessutom väl utbyggt för att möta fientliga desinformationskampanjer innan och under en väpnad konflikt.

3. Central samordning och organisation av totalförsvaret, punkt 3 (M)

av Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Jörgen Berglund (M) och Alexandra Anstrell (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3447 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 7 och avslår motionerna

2020/21:2717 av Lars Jilmstad (M) och

2020/21:3429 av Allan Widman m.fl. (L) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi anser att det behövs ett omtag på frågan om central krisledning. Den centrala krisledningsförmågan har varit ett problem vid i princip alla större kriser de senaste åren. Utifrån den rådande ansvarsprincipen ska den myndighet som har ansvar för en verksamhet till vardags även ansvara för verksamheten i händelse av kris. Motionärerna anser att denna princip har visat sig vara otillräcklig vid större kriser som omfattar flera sektorer och geografiska områden. Ett nationellt säkerhetsråd behöver därför inrättas med koppling till Statsrådsberedningen. Säkerhetsrådet skulle lämpligtvis kunna organiseras i olika viktiga underavdelningar som t.ex. underrättelse, cyber, Ryssland och Kina. Det nationella säkerhetsrådet i Storbritannien som möts en gång i veckan och har ett permanent kansli där även relevanta myndighetschefer vid behov ingår bör kunna tjäna som inspiration för Sverige.

4. Central samordning och organisation av totalförsvaret, punkt 3 (L)

av Allan Widman (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3429 av Allan Widman m.fl. (L) yrkande 2 och
avslår motionerna
2020/21:2717 av Lars Jilmstad (M) och
2020/21:3447 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 7.

Ställningstagande

Jag anser att bra krishantering kräver en tydlig ledningsstruktur och att det därför behövs ett nationellt säkerhetsråd med placering i Statsrådsberedningen. Det yttersta ansvaret för den nationella säkerheten bör ligga hos statsministern och inte diffust utspritt på olika departement som i dag.

Ett nationellt säkerhetsråd ska inte förväxlas med regeringens säkerhetspolitiska råd som är strategiskt. Sverige ska inte reagera på redan uppkomna kriser utan agera adekvat innan krisen uppstår och därmed avvärja eller lindra den. Målet är att det nationella säkerhetsrådet ska ge kvalificerade råd till regeringen om säkerhetshot ur ett brett perspektiv för att få till stånd en departements- och myndighetsövergripande respons mot de säkerhetshot som är på agendan. Krisledningsansvaret behöver läggas vid Statsrådsberedningen hos statsministern och stödjas av ett nationellt säkerhetsråd eftersom regeringen aldrig kan släppa ifrån sig ansvaret för att leda och samordna myndigheternas agerande vid civila eller militära kriser.

5. Psykologiskt försvar, punkt 4 (M)

av Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Jörgen Berglund (M) och Alexandra Anstrell (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3447 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 10 och avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 40,

2020/21:3204 av Hans Wallmark m.fl. (M) yrkande 23 och

2020/21:3206 av Hans Wallmark m.fl. (M) yrkande 5.

Ställningstagande

Fientligt sinnade staters försök att påverka utgången av demokratiska val är en problematik vi ser alltmer av. Påverkansförsök vid i princip alla val i större demokratier kan ha förekommit de senaste åren och bl.a. digitaliseringen har ökat sårbarheten. Det kan handla om att sprida felaktig information, desinformation eller känslig information som man tillskansat sig genom dataintrång i syfte att diskreditera en viss aktör och ytterst skada förtroendet för den demokratiska processen. Nu behövs det konkreta åtgärder för att stärka förmågan att identifiera påverkanskampanjer, genomföra större informationskampanjer till allmänheten samt utveckla samverkan och öva tillsammans med viktigare aktörer inom medierna. Vi vill därför att regeringen ger ett särskilt uppdrag till den nya myndigheten för psykologiskt försvar och det nya cybersäkerhetscentrumet att samverka för att identifiera valpåverkan och i förekommande fall möta densamma.

6. Psykologiskt försvar, punkt 4 (SD)

av Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 40 och avslår motionerna

2020/21:3204 av Hans Wallmark m.fl. (M) yrkande 23,

2020/21:3206 av Hans Wallmark m.fl. (M) yrkande 5 och

2020/21:3447 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 10.

Ställningstagande

I snabba förlopp, vare sig det handlar om ett väpnat angrepp eller en katastrof, är behovet av rätt information stort. För att beslut om att använda resurser ska bli rätt krävs goda underlag. Det psykologiska försvaret ska verka för att personal och civilbefolkning nås av rätt information i tid. I krig är det också viktigt att undergräva en angripares moral och taktiska förmåga genom

informationsinsatser. Vi anser därför att en myndighet behöver ges ansvar för det psykologiska försvaret.

7. Uppföljning av totalförsvarsverksamhet, punkt 5 (M)

av Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Jörgen Berglund (M) och Alexandra Anstrell (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3443 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 13 och
avslår motionerna
2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 22 och
2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 4.

Ställningstagande

De kommande åren kommer utbildningsvolymen att öka, antalet krigsförband kommer att växa och de internationella åtagandena kommer att ligga på ungefär samma nivå som nu. En viktig del i tillväxten är t.ex. att materiel-försörjningen förbättras. Vi ser därför behov av en ändamålsenlig organisation för att klara omställningen till en kraftig tillväxt av försvaret. Vi föreslår därför en översyn som syftar till att effektivisera ledningen av Försvarsmakten och klargöra de framtida resursbehoven hos den politiska ledningen.

8. Uppföljning av totalförsvarsverksamhet, punkt 5 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 4 och
avslår motionerna
2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 22 och
2020/21:3443 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 13.

Ställningstagande

Regeringen avser att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och lämna förslag om att senast den 1 januari 2023 inrätta en ny myndighet för uppföljning och utvärdering av verksamheten i totalförsvaret. Jag instämmer i att det finns ett behov av att utvärdera planeringen och återuppbyggnaden av totalförsvaret. Jag anser dock att det redan finns myndigheter, t.ex. FOI som kan göra denna typ av utvärderingar och uppföljningar och bedömer inte att en ny myndighet är nödvändig. Jag föreslår därför att regeringen inte inrättar någon ny myndighet för uppföljning och utvärdering av verksamheten i totalförsvaret.

9. Uppföljning av totalförsvarsverksamhet, punkt 5 (KD)

av Mikael Oscarsson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 22 och
avslår motionerna

2020/21:3443 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 13 och

2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 4.

Ställningstagande

Jag anser att en oberoende analys av Försvarsmaktens förmågor ska göras kontinuerligt.

10. Civilplikt, punkt 6 (S, C, L, MP)

av Paula Holmqvist (S), Mattias Ottosson (S), Daniel Bäckström (C),
Kalle Olsson (S), Allan Widman (L), Elisabeth Falkhaven (MP),
ClasGöran Carlsson (S) och Heléne Björklund (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:175 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V),

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 42 och

2020/21:3446 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 1.

Ställningstagande

I totalförvarspropositionen anför regeringen att det stora antalet privata aktörer som utför samhällsviktig verksamhet och det försämrade säkerhetspolitiska läget är två bidragande orsaker till att en översyn av personalförsörjningen inom det civila försvaret är angelägen. Regeringen konstaterar, i likhet med Försvarsberedningen, att det kan uppstå situationer när den personal som finns tillgänglig för arbetsgivaren inte räcker för att upprätthålla nödvändig verksamhet. Vi kan konstatera att regeringens ansats utgår från Försvarsberedningens bedömning som det råder politisk enighet om. Även Utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap (SOU 2020:23) och Utredningen om totalförsvarets försörjningstrygghet (SOU 2019:51) föreslår att regelverken för personalförsörjning för det civila försvaret ses över. Vi delar regeringens och utredningarnas bedömning och ser ett behov av en övergripande översyn av personalförsörjningen som omfattar den bredare hotbild, hybridhot och allvarliga fredstida kriser som beskrivs i totalförvarspropositionen. Regeringen har framhållit att en sådan översyn bör innehålla en bedömning av det personalbehov som kan uppstå vid en situation med höjd beredskap och krig. Översynen ska även belysa frågan om hur detta personalbehov kan tillgodoses och beakta tidigare erfarenheter av olika personalförsörjningslösningar.

Eftersom regeringen aviserar att en bredare översyn av personalförsörjningen inom det civila försvaret planeras finner vi inte skäl att rikta ett tillkännagivande till regeringen som är avgränsat till frågan om civilplikt. Vi anser därmed att riksdagen bör avslå samtliga motionsyrkanden om civilplikt.

11. Mönstring, värnplikt och krigsplacering, punkt 7 (SD)

av Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 10 och 11 samt
avslår motionerna
2020/21:1486 av Ingela Nylund Watz och Abraham Halef (båda S),
2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 18 och
2020/21:3042 av Annicka Engblom m.fl. (M) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Vi anser att samtliga män och kvinnor ska kunna kallas till mönstring. Vi menar att detta är en förutsättning för utbildning och krigsplacering av dem. För att klara av den ökande mängden mönstrande anser vi att ytterligare ett rekryteringskontor bör etableras i Luleå och att ett tillfälligt rekryteringskontor bör finnas på Gotland.

12. Mönstring, värnplikt och krigsplacering, punkt 7 (KD)

av Mikael Oscarsson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 18 och avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 10 och 11,

2020/21:1486 av Ingela Nylund Watz och Abraham Halef (båda S) och

2020/21:3042 av Annicka Engblom m.fl. (M) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

De förslag som Försvarsberedningen lämnar om en ny krigsorganisation innebär ett utökat personalbehov. Bedömningen är att det totala antalet befattningar i krigsorganisationen kommer att uppgå till ca 90 000 personer, inklusive hemvärn och civilanställda, jämfört med dagens ca 60 000 personer. Beredningen föreslår en fördubbling av grundutbildningsvolymerna fr.o.m. 2024, från ca 4 000 personer till 8 000 personer. Försvarsmaktens personalförsörjningssystem behöver därför fortsättningsvis bygga på en kombination av värnpliktiga och anställda soldater. För att förse Försvarsmakten med både professionalitet i form av yrkessoldater och volym i form av värnpliktiga föreslår jag att personalförsörjningssystem fortsatt bygger på en kombination av värnpliktiga och anställda soldater.

13. Särskilda beredskapspolisen, punkt 8 (M, KD)

av Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Jörgen Berglund (M), Mikael Oscarsson (KD) och Alexandra Anstrell (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) yrkande 5.

Ställningstagande

Den särskilda beredskapspolisen avskaffades 2012. Skälen som angavs var en låg säkerhetspolitisk hotbild och att styrkan endast hade använts vid ett fåtal tillfällen. Sedan dess har det säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde försämrats radikalt, bl.a. ökar hoten mot vital infrastruktur.

Försvarsberedningen föreslog i sin rapport Motståndskraft från 2017 att det borde inrättas en förstärkningsresurs till polisen. Beredningen menade att denna resurs bara ska användas vid höjd beredskap. Vi anser dock att det även i fredstid finns behov av att stärka förmågan att möta bl.a. de hybridhot som följer med det allt sämre säkerhetsläget. Vi föreslår därför att den särskilda beredskapspolisen återupprättas för att stärka Sveriges möjligheter att möta hybridhot även i fredstid.

14. Frivilligorganisationer, punkt 9 (SD)

av Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 29 och
avslår motionerna
2020/21:2944 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 10,
2020/21:3538 av Margareta Cederfelt (M) och
2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 1.

Ställningstagande

De frivilliga försvarsorganisationerna har skapats med enskildas personliga engagemang som grund och fyller en viktig funktion både genom att komplettera Försvarsmakten och genom att bidra till den folkliga förankringen. Rekryteringen av personal kommer att vara en nyckelfaktor för att det framtida totalförsvaret ska kunna personalförsörjas. I denna process har de frivilliga försvarsorganisationerna en särskilt viktig roll. De frivilliga försvarsorganisationernas möjlighet att bidra till det civila och militära försvaret i

större utsträckning än i dag behöver utredas och en översyn av det frivilliga försvarets finansieringsmodell behöver göras.

15. Frivilligorganisationer, punkt 9 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 1 och avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 29,

2020/21:2944 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 10 och

2020/21:3538 av Margareta Cederfelt (M).

Ställningstagande

Jag anser att det i varje kommun bör finnas en frivillig resursgrupp där frivilliga kan engagera sig för att hjälpa till vid mindre eller större kriser. Sådana grupper har spelat en viktig roll under coronapandemin men även under tidigare kriser. Både frivilliga försvarsorganisationer och hemvärdet har viktiga roller i Sveriges totalförsvar. De bidrar till att öka enskilda människors och samhällets förmåga att hantera allvarliga händelser. Med tanke på de stora fördelarna med frivilliga resursgrupper bör de finnas i fler kommuner. Regeringen bör därför utreda om samtliga kommuner kan åläggas att inrätta en frivillig resursgrupp.

16. Cyberförmågor och cybersäkerhet, punkt 10 (M)

av Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Jörgen Berglund (M) och Alexandra Anstrell (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3207 av Jessika Roswall m.fl. (M) yrkande 6,

2020/21:3444 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkandena 1, 4, 6 och 8 samt

2020/21:3447 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 15 och

avslår motion

2020/21:677 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 17.

Ställningstagande

Cyber- och informationssäkerhet blir en allt viktigare del av såväl den allmänna samhällssäkerheten som av Sveriges totalförsvaret. Sverige är ett av världens mest digitaliserade länder, men när det gäller cybersäkerhet ligger vi betydligt sämre till enligt internationella jämförelser. Vi anser att det behövs ett samlat grepp kring hur Sverige kan stärka och kontinuerligt arbeta med cybersäkerhet. Vi föreslår därför att en större cybersäkerhetsutredning ska genomföras, som kan lägga grunden för en skarp, svensk cybersäkerhetsstrategi. Vi vill även att regeringen ska se över hur offentliga aktörer ska kunna använda sig av lagen om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet (LUFS) i större utsträckning för att stärka möjligheterna att ställa krav utifrån nödvändiga säkerhetshänsyn vid upphandling av it-drift. Fler åtgärder behöver också vidtas för att skydda näringslivet. Bland annat måste det nya cybersäkerhetscentrumet, som blir operativt 2020, få ett tydligt uppdrag att stärka cybersäkerheten i svenskt näringsliv och tilldelas tillräckliga resurser för att lösa den uppgiften.

Ett trovärdigt cyberförsvaret handlar om förmågan att kunna skydda de egna it-systemen från angrepp, men även om att cyberförsvaret ska ha förmågan att kunna slå tillbaka mot en potentiell angripare. Det finns en bred, politisk enighet om att Sverige ska ha ett cyberförsvaret med en offensiv förmåga, men denna förmåga väcker också många svåra frågor. Det är därför viktigt att ta fram ett förhållningssätt för hur, var och när förmågan ska användas. Vi anser att Sverige ska ha en tydlig cyberdoktrin som stipulerar hur vi ser på principerna för användandet av den aktiva cyberförmågan.

Resursättning och kompetensförsörjning kommer att bli viktiga framtidsfrågor i utvecklingen av det svenska cyberförsvaret. Försvaret kommer inte att kunna konkurrera fullt ut med det privata näringslivet när det gäller lön och därför måste Försvarsmakten dels vidareutveckla möjligheten att själv utbilda cybersoldater, dels upprätta fler samarbeten med företag i det svenska näringslivet som besitter stor kompetens på it-området. Det finns en stor potential att utnyttja de som i dag är tidvis tjänstgörande soldater när det gäller cybersäkerhet. Därutöver bör möjligheten att knyta upp civil it-kompetens genom hemvärnsavtal eller frivilliga försvarsorganisationer undersökas. Vi vill också framhålla vikten av att stärka EU:s cyberförsvaret.

17. Cyberförmågor och cybersäkerhet, punkt 10 (SD)

av Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:677 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 17 och avslår motionerna

2020/21:3207 av Jessika Roswall m.fl. (M) yrkande 6,

2020/21:3444 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkandena 1, 4, 6 och 8 samt

2020/21:3447 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 15.

Ställningstagande

Vi anser att Sverige bör skaffa sig ett aktivt informationsteknologiskt försvar (aktiv cyberförmåga) och att en samordnande myndighet ska ansvara för att den offentliga sektorn skyddas mot angrepp genom tillräckliga skydd och kompetens. Informationsteknologi används i allt högre utsträckning av militära underrättelsetjänster, terrorister och organiserad brottslighet och det blir allt viktigare att vidta adekvata åtgärder för att skydda och försvara vitala nationella intressen mot cyberhot. Större delen av samhället är beroende av fungerande informationsteknologi, men vi vill särskilt framhålla vikten av att skydda betalsystem, energisystem och transporter.

18. Organisation för cybersäkerhet, punkt 11 (M, KD)

av Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Jörgen Berglund (M), Mikael Oscarsson (KD) och Alexandra Anstrell (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3444 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 2,

2020/21:3447 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 13,

2020/21:3479 av Maria Stockhaus m.fl. (M) yrkande 13 och

2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) yrkande 6.

Ställningstagande

Ett viktigt steg för att stärka den svenska cybersäkerheten är inrättandet av det nya cybersäkerhetscentret. Centret, som är ett samarbete mellan de fyra myndigheterna FRA, Försvarsmakten, Säpo och MSB, ska arbeta brett med både offentliga och privata aktörer för att stärka svensk cybersäkerhet. Vi vill understryka att det är särskilt viktigt att det bidrar till att stärka cybersäkerheten hos privata aktörer för att Sverige ska betraktas som en säker marknadsplats där både svenska och utländska företag kan verka. Huvudmannaskapet för centret bör läggas hos FRA och Justitiedepartementet bör ges mandat för att inrikta FRA:s verksamhet på cybersäkerhetsområdet i ett särskilt regleringsbrev, fram till dess att Moderaternas, Kristdemokraternas och Försvarsberedningens förslag om ett totalförsvarsdepartement har genomförts. Centret bör ha en egen budget och ett starkt mandat att samverka med näringslivet, samt utgöra knutpunkten i det nationella och internationella cybersäkerhetsarbetet. Vi vill också framhålla behovet av nya strukturer för ledning och ansvar på cybersäkerhetsområdet. Vi anser att Regeringskansliet behöver samla ansvaret för cybersäkerhetsfrågor och inrätta en cybersäkerhetskoordinator. Koordinatören bör ha ett tydligt mandat, ett eget kansli, utgöra kontaktyta mellan Regeringskansliet och det nya cybersäkerhetscentret samt ingå i det nationella säkerhetsrådet.

19. En ny cybermyndighet, punkt 12 (KD)

av Mikael Oscarsson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 36.

Ställningstagande

De cyberrelaterade hoten mot Sverige är omfattande och det är angeläget att utveckla förmågan att aktivt kunna motverka cyberattacker. Cyberangrepp kan få mycket omfattande följder för samhället, i vissa avseenden lika förödande som ett angrepp med konventionella vapen. Jag anser att det är positivt att regeringen vill avsätta medel för att inrätta ett nationellt center för informations- och cybersäkerhet, men Kristdemokraterna har under flera år krävt en fullskalig cybersäkerhetsmyndighet. En viktig uppgift för den nya myndigheten ska vara att se till att svenska myndigheter är övade för att hantera en it-attack. Myndigheten bör också bl.a. ges tillsynsansvar i frågor som gäller informations- och cybersäkerhet och ansvar för att ta fram

föreskrifter på området och övriga aktörer bör åläggas en skyldighet att rapportera alla former av cyberangrepp till myndigheten. Myndigheten skulle på så vis kunna skaffa den kunskapsbredd som krävs för att möta olika typer av cyberangrepp.

20. Beredskapslagring, punkt 13 (SD)

av Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:677 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 21 och

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 38 och

avslår motionerna

2020/21:62 av Markus Wiechel (SD),

2020/21:288 av Ann-Christine From Utterstedt och Eric Westroth (båda SD) yrkande 4 och

2020/21:2922 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 18.

Ställningstagande

Vi anser att det civila försvaret och krisberedskapen är i behov av beredskapslager. För vissa produkter krävs nationella och regionala lager, för andra behövs storskalig central lagerhållning kompletterat med lokala lager. Riktvärdet bör vara att beredskapslagren klarar av att täcka minst tre månaders förbrukning. Om händelseutvecklingen påkallar att beredskapslagren behöver nyttjas, ska inhemsk produktion kunna ökas eller ställas på krigsfot inom tre månader för att tillgången till vissa utpekade produkter ska kunna säkerställas.

Vi anser även att Sverige ska satsa på att återuppbygga en inhemsk lagerhållning av basförnödenheter och vissa insatsmedel som bl.a. bekämpningsmedel, drivmedel, utsäde, viktigt veterinärmedicinskt material och reservdelar. En satsning på att återuppbygga en inhemsk lagerhållning av basförnödenheter bidrar inte enbart till stärkt beredskap utan kan även användas till att stimulera den inhemska produktionen av livsmedel m.m. Om de ovannämnda basförnödenheterna finns tillgängliga i landet säkerställs att svensk livsmedelsproduktion kan fortgå även i tider av utebliven import. Sverige behöver ett lager av olja och måste återupprätta livsmedelslager för att säkerställa en basal livsmedelsförsörjning i tider av kris, oavsett om detta

försakats av krig, längre elavbrott, störningar i import- eller leveranskedjor eller annat.

21. Organisation och samordning av försörjningsberedskap, punkt 15 (M, KD)

av Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Jörgen Berglund (M), Mikael Oscarsson (KD) och Alexandra Anstrell (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3350 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 10 och

2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) yrkande 7 och
avslår motion

2020/21:2944 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 7.

Ställningstagande

Det civila försvaret är i dag betydligt mer beroende av samverkan med näringslivet än under det kalla kriget eftersom många av de resurser och funktioner som tidigare sköttes av offentliga aktörer i dag sköts av näringslivet. Detta gäller en rad vitala varor och tjänster. Vi anser att den svenska försörjningsberedskapen bör utvecklas och att näringslivet i ökad utsträckning bör involveras i arbetet med att utveckla det civila försvaret. För att etablera en långsiktig samverkan mellan offentliga och privata aktörer på den centrala, regionala och lokala nivån och för att möjliggöra användandet av näringslivets resurser för totalförsvarets behov bör ett nationellt näringslivsråd så snart som möjligt inrättas i enlighet med Försvarsberedningens förslag. Ett formaliserat näringslivsråd skulle vara en viktig kontaktyta mellan näringslivet och staten för att proaktivt hantera krisberedskaps- och totalförsvarsfrågor som effekterna av t.ex. coronaviruset samt för att under pågående kris kunna dela information och problem för att snabbt komma fram till gemensamma lösningar. Vi anser dessutom att regeringen bör ge lämplig myndighet ett tydligare och samlat samordningsansvar när det gäller försörjningstrygghetsfrågorna.

22. Mål för det civila försvaret, punkt 16 (SD)

av Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen

- a) avslår regeringens förslag om mål för det civila försvaret,
- b) ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 3 och 33 samt
2020/21:3748 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 2 och
avslår proposition 2020/21:30 punkt 9.

Ställningstagande

Vi anser att det civila försvaret ska ha förmåga och planering för att ge stöd till det militära försvaret. Vidare ska det civila försvaret stärka samhällets samlade förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar såväl i fred som i krig och kunna lösa sin uppgift i minst 90 dygn.

För att riket ska klara av framtida kriser är det av yttersta vikt med en hög ambition för det civila försvaret. Vi föreslår därför att målen för det civila försvaret bör vara att

- värna civilbefolkningen
- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
- upprätthålla en nödvändig försörjning
- bidra till det militära försvarets förmåga vid ett väpnat angrepp mot Sverige
- upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar
- bidra till att stärka försvarsviljan
- bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga
- hantera svåra påfrestningar på samhället i fred
- säkerställa funktionaliteten i den samhällsviktiga infrastrukturen i fred, kris och krig.

23. Befolkningsskydd, punkt 17 (SD)

av Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 35 och
avslår motion
2020/21:1959 av Lotta Finstorp (M).

Ställningstagande

Vi anser att skyddsrummen ska inventeras och besiktigas. Därefter anser vi att de skyddsrum som är möjliga att återta bör upprustas. Godkända skyddsrum ska kunna iordningställas av fastighetsägaren på 72 timmar och skyddsnivån ska vara den som ansvarig myndighet fastställt.

24. Förstärkning av det civila försvaret och krisberedskap, punkt 18 (M, KD)

av Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Jörgen Berglund (M), Mikael Oscarsson (KD) och Alexandra Anstrell (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) yrkande 3 och
avslår motionerna
2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 34 och 36,
2020/21:2683 av Maria Nilsson (L),
2020/21:2944 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 5 och
2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

Vi anser att det är det väpnade angreppet som ska vara dimensionerande för det civila försvaret. Viktigt för detta är att det totalförvarsdepartement, med

ansvar för både militärt och civil försvar, som Försvarsberedningen föreslagit kommer på plats. Eftersom det civila försvaret till stor del bygger på Sveriges krisberedskap i fred vill vi även peka på behovet av riksdagsbundna och uppföljningsbara mål även för krisberedskapen och inte bara för det militära och civila försvaret.

Frågan om uppbyggnaden av det civila försvaret är central om Sverige ska ha ett fungerande totalförsvar som kan värna Sverige i händelse av kris och krig. Överbefälhavaren har vid flera tillfällen varit mycket tydlig när det gäller behovet av att det civila försvaret utvecklas parallellt med det militära försvaret. Tyvärr har regeringen varit senfärdig i arbetet med det civila försvaret. Det har lett till att detta totalförsvarsbeslut inte fullt ut säkerställer att alla delar i det militära och civila försvaret tillgodoses.

Regeringens inriktning för det civila försvaret ligger dock i linje med det Försvarsberedningen har föreslagit. Med tanke på att det civila försvaret rör ett stort antal olika områden i samhället och berör lika många olika utgiftsområden i statens budget finns betydande utmaningar i att skapa en sammanhållen process för utvecklingen av det civila försvaret. Detta gäller särskilt mot bakgrund av att utredningen om civilt försvar som ska klargöra frågor som gäller ansvar, ledning och samordning inte blir klar förrän i mars 2021.

En viktig del i utredningen om ansvar, ledning och samordning är utpekandet av sektorsansvariga myndigheter som ska ges tydligt ansvar och resurser att samordna verksamheten inom sektorn, såväl i fred som under höjd beredskap. I detta arbete ingår bl.a. att samordna beredskapsförberedelser (såväl för krisberedskap som för höjd beredskap), samordna och genomföra operativ planläggning och svara för att personal utbildas och för att övningar genomförs. Vi vill peka på vikten av att det även utses en sektorsansvarig myndighet för ledning av det civila försvaret. I sektorsfunktionen för ledning bör MSB, länsstyrelserna samt de landshövdingar som utsetts till civilbefälhavare ingå. Mängden aktörer inom det civila försvaret, liksom den diversifierade sammansättningen av aktörer, ställer specifika krav på ledning och samordning. Särskilt fokus behöver därför läggas vid ledning och samordning inom det civila försvaret samt vid samordningen mellan det civila och militära försvaret.

Att stärka det civila försvaret är inte bara viktigt när det gäller effekten i det samlade totalförsvaret i händelse av höjd beredskap och krig. Det civila försvaret är även en viktig resurs i händelse av kris, vilket vi kunnat se under den pågående coronapandemin. Det är en prioriterad uppgift att börja bygga upp beredskapslager av t.ex. läkemedel, sjukvårdsmateriel och livsmedel igen samt att se till att våra försörjningskedjor fungerar även vid allvarligare kriser.

25. Förstärkning av det civila försvaret och krisberedskap, punkt 18 (SD)

av Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 34 och 36 samt avslår motionerna
2020/21:2683 av Maria Nilsson (L),
2020/21:2944 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 5,
2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 2 och 3 samt
2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) yrkande 3.

Ställningstagande

För att upprätta det civila försvaret igen anser vi att det behövs en ansvarig myndighet. MSB har hittills haft rollen som ”samverkare” mellan olika myndigheter; om MSB har ett övergripande ansvar som civilförsvarsmyndighet måste myndigheten få en tydligare roll som samordnare av civilförsvaret.

Eftersom Sverige är uppdelat i län och regioner måste det fastställas hur civilförsvaret ska organiseras. För att förenkla samordning med Försvarsmakten bör indelningen följa militärregionernas indelning. Inom varje totalförvarsområde ska det finnas en civilbefälhavare som leder civilförvarsarbetet i krig såväl som i fred. Principerna om ansvar, likhet och närhet bör genomsyra det civila försvaret. Nya hotbilder kräver att län och kommuner kan mobilisera i aktiv krishantering på höga våldsnivåer. Försvarsmakten bör upprätthålla en tät kontakt med de civila staberna på alla nivåer och om möjligt samlokalisera dessa. På länsstyrelsenivå bör det övervägas att återinföra militär närvaro, s.k. förening av tjänst för officerare.

26. Förstärkning av det civila försvaret och krisberedskap, punkt 18 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 2 och 3 samt avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 34 och 36,

2020/21:2683 av Maria Nilsson (L),

2020/21:2944 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 5 och

2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) yrkande 3.

Ställningstagande

Inom Försvarsmakten finns tre centrum där militärt arbete utförs i nära samarbete med civila myndigheter: Totalförsvarets skyddscentrum (SkyddC, för CBRN-arbete), Totalförsvarets signalskyddsskola (TSS) och Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum (Swedec). Det finns stora fördelar för samhället i stort om dessa centrum kan nyttjas av hela totalförsvaret så att synergier skapas och det bör därför tillsättas en utredning om hur ett bättre samarbete mellan civila myndigheter såsom MSB och Totalförsvarets skyddscentrum, Totalförsvarets signalskyddsskola och Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum kan skapas.

När det gäller civilt försvar och krisberedskap vill jag dessutom betona värdet av broschyren "Om krisen eller kriget kommer" som MSB skickade ut till alla Sveriges hushåll 2018. Den innehåller viktig information och det kan finnas behov av att påminna om detta med flera utskick. Jag anser därför att regeringen bör utreda möjligheten att kontinuerligt med några års mellanrum skicka ut broschyren Om krisen eller kriget kommer.

27. Samhällsviktig verksamhet, punkt 19 (KD)

av Mikael Oscarsson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:2808 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 49 och avslår motion

2020/21:2172 av Cecilie Tenfjord Toftby (M) yrkande 2.

Ställningstagande

Vid olika typer av kriser, bl.a. snöstorm och skogsbrand, gör bönderna viktiga insatser. Beredskapen skulle stärkas om kommunerna i förväg inventerade de resurser som finns bland lantbrukarna. Alla kommuner borde vara skyldiga att teckna avtal med lantbrukare om hur deras utrustning ska kunna användas vid kriser.

28. Betalningssystem, punkt 20 (SD)

av Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 39 och
avslår motion

2020/21:2761 av Ann-Sofie Alm (M).

Ställningstagande

Det digitala betalningssystemet är sårbart och kan vara omöjligt att upprätthålla i händelse av kris eller krig. För att säkerställa att det finns ett fungerande betalsystem även i dessa situationer är det av yttersta vikt att systemet med kontanthantering upprätthålls i fredstid. Undantag från kravet på kontanthantering ska kunna ges för vissa verksamheter. Dessutom anser vi att totalförsvaret måste kunna tillgodose sina behov och lämna kvitto på vad man rekviderat. Hushållen bör också uppmuntras att ha blandade kontanter för en månads sparsam förbrukning hemma.

29. Mål för det militära försvaret, punkt 21 (SD)

av Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen

a) avslår regeringens förslag till mål för det militära försvaret.

b) ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 2 och
2020/21:3748 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 1 och
avslår proposition 2020/21:30 punkt 8.

Ställningstagande

Vi föreslår andra mål för det militära försvaret än de regeringen föreslagit. Målen bör vara att:

- avvisa främmande stridskrafter som kränker svenskt territorium
- avgöra mot främmande stridskrafter som tränger in på svenskt territorium. Detta kräver att Försvarsmakten ska kunna möta militära intrång i hela landet, hejda sådana i flera riktningar och samtidigt kunna avgöra i en riktning
- skydda den samhällsviktiga infrastrukturen samt kontrollera och skydda sjö- och luftfart inom svenskt territorium
- skydda svensk resursutvinning i den svenska ekonomiska zonen
- vidmakthålla aktuell försvarsplanering för skydd av alla strategiska resurser
- frigöra resurser och skapa kvalitativa övningar genom försvarssamarbete i fred med alla nordiska länder
- stödja andra myndigheter i kris och krig
- stödja Polismyndigheten, Kustbevakningen och andra blåljusmyndigheter i kris och krig
- stödja svenska fredsfrämjande internationella insatser så länge stödet inte påverkar den nationella försvarsförmågan på ett negativt sätt.

30. Det militära försvarets förmåga, punkt 22 (M)

av Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Jörgen Berglund (M) och Alexandra Anstrell (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3446 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 2 och
avslår motionerna
2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 4,
2020/21:2259 av Sten Bergheden (M) yrkande 1,

2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkandena 10, 23, 24, 26 och 29 samt
2020/21:2950 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkandena 1–3.

Ställningstagande

Vi anser att Försvarsmakten bör ha en tydligare skyldighet att bistå andra myndigheter i samband med civila kriser och att det kräver att myndigheten tillförs mer resurser. Utvecklingen av skyddet mot olyckor och krisberedskapen bör gå hand i hand med utvecklingen av Försvarsmakten eftersom det skulle innebära ökade möjligheter till ett effektivt utnyttjande av samhällets samlade resurser. Försvarsmakten har en viktig roll vid civila kriser. Vi anser därför att det finns anledning att överväga om regeringen i större utsträckning ska kunna överpröva Försvarsmaktens beslut att neka bistånd i samband med allvarliga civila kriser.

31. Det militära försvarets förmåga, punkt 22 (SD)

av Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 4 och avslår motionerna

2020/21:2259 av Sten Bergheden (M) yrkande 1,

2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkandena 10, 23, 24, 26 och 29,

2020/21:2950 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkandena 1–3 och

2020/21:3446 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 2.

Ställningstagande

Om man samlar in mätdata från olika sensorer från var och en av försvarsgrenarna ger det gemensamma lägesbilder, vilket ökar Försvarsmaktens möjligheter att verka mot fientliga mål. Det är naturligt att fientliga aktörer vill störa denna möjlighet. Vi anser därför att höga krav måste ställas på teknik och taktik, inte minst inom cyberförsvarsområdet. Vi är positiva till samarbetet mellan försvarsgrenarna och föreslår att det framöver utökas till att även omfatta våra nordiska grannländer.

32. Det militära försvarets förmåga, punkt 22 (KD)

av Mikael Oscarsson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkandena 10, 23, 24, 26 och 29 samt

avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 4,

2020/21:2259 av Sten Bergheden (M) yrkande 1,

2020/21:2950 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkandena 1–3 och

2020/21:3446 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 2.

Ställningstagande

Jag anser att Sverige behöver utveckla förmågan att ge och ta emot internationell hjälp vid en kris och att markstridskrafternas förmåga behöver stärkas. Vidare anser jag att fartygsförbandens förmåga att snabbt ombasera från en kuststräcka till en annan bör utvecklas. Även möjligheten att förstärka sjöstridskrafterna för att säkerställa skyddet av importsjöfart och mottagande av utländsk hjälp i anslutning till västkusten samtidigt som sjöstrid bedrivs på ostkusten bör ses över. När det gäller luftstridskrafterna anser jag att basorganisationen behöver förstärkas.

33. Dimensionering av Försvarsmakten för stöd till samhället, punkt 23 (M, KD)

av Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Jörgen Berglund (M), Mikael Oscarsson (KD) och Alexandra Anstrell (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) yrkande 4,

bifaller delvis motion

2020/21:3498 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 5 och

avslår motionerna
2020/21:303 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) och
2020/21:677 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkandena 12 och 13.

Ställningstagande

Vi anser att samarbetet mellan Polismyndigheten och Försvarsmakten behöver stärkas. Rikspolischefen hemställde hos regeringen i januari 2020 om att Polismyndigheten ska kunna ta hjälp av Försvarsmakten vid extraordinära händelser och inte bara vid terrorattentat som tidigare. Regeringen har hittills inte vidtagit några åtgärder för att tillgodose polisens möjligheter att fokusera på sin kärnverksamhet. Vi föreslår att lagstiftningen ändras så att Försvarsmakten ges möjlighet att stödja Polismyndigheten vid extraordinära händelser och att Försvarsmakten kompenseras resursmässigt för denna nya uppgift.

34. Dimensionering av Försvarsmakten för stöd till samhället, punkt 23 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:303 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) och
avslår motionerna
2020/21:677 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkandena 12 och 13,
2020/21:3498 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 5 och
2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) yrkande 4.

Ställningstagande

Jag anser att Försvarsmaktens främsta uppgift är att tillhandahålla ett militärt försvar som kan möta de kriser vi ställs inför – ytterst en väpnad konflikt. Jag vill dock understryka att Sverige är ett alltför litet land för att inte samordna och koordinera sina resurser. Försvarsmaktens stöd till samhället och andra myndigheter ges enbart inom ramen för Försvarsmaktens befintliga förmåga och resurser i dag. Jag anser att det är direkt kontraproduktivt att våra myndigheter inte har i uppdrag att samarbeta när det gäller vårt lands säkerhet och motståndskraft mot civila hot. Jag föreslår därför att regeringen tillsätter en utredning om hur Försvarsmakten kan få i uppdrag att både i sin planering

och i sin verksamhet dimensionera för att kunna bistå samhället vid nationella kriser och katastrofer samt vid extraordinära händelser. Detta bör omfatta såväl pandemier, cyberattacker och sjöräddning som brandbekämpning och naturkatastrofer. Utredningen bör även se över hur ett eventuellt ersättnings-system kan konstrueras.

35. Försvarsmaktens krigsorganisation, punkt 24 (SD)

av Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen

a) godkänner regeringens förslag i bilaga 2 om inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation,

b) ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2020/21:30 punkt 10 och motion 2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 17, 19, 21 och 23–25 samt

avslår motion

2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkandena 3 och 17.

Ställningstagande

Vi anser att ytterligare lokalförsvarsförband krävs. När det gäller flygvapnets utformning föreslår vi att antalet stridsflygdivisioner i fortsättningen uppgår till tio stycken utspridda på fem flygflottiljer. I fråga om flygvapnets basorganisation anser vi att regeringen bör ge flygflottiljerna i uppdrag att organisera minst två stycken flygbasbataljoner med förmåga att tillsammans upprätthålla en ordinarie flottiljbas samt flera sidobaser. Regeringen bör utöver en förstärkning av flygvapnets stridsledning och helikopterförbanden även vidta åtgärder för en förstärkning av marinen.

36. Ytterligare förstärkningar av krigsorganisationen, punkt 25 (SD)

av Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 16 och
2020/21:3748 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 3 och
avslår motionerna
2020/21:2244 av David Josefsson m.fl. (M),
2020/21:3465 av David Josefsson (M) och
2020/21:3542 av Hans Wallmark m.fl. (M).

Ställningstagande

Utöver de krigsförband som regeringen föreslagit menar vi att ytterligare en mekaniserad brigad behöver sättas upp. När det gäller arméns storlek anser vi att det behövs en fältarmé med flera olika typer av brigader och ett spritt lokalförsvaret är dessutom nödvändigt för att Sverige ska kunna försvaras. Vi anser att två mekaniserade brigader bör sättas upp under kommande försvarsbeslutsperiod med befintliga anläggningar, materiel, yrkesofficerare, kontrakterade och värnpliktiga. Vi anser vidare att ytterligare en brigad med tillhörande divisionsledning ska vara uppsatt senast 2030.

37. En utökad grundorganisation, punkt 26 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen bemyndigar regeringen att under perioden 2021–2025 återinrätta Norrlands dragonregemente (K 4) i Arvidsjaur, Älvsborgs amfibieregemente (Amf 4) i Göteborg, Upplands flygflottilj (F 16) i Uppsala samt avslår regeringens förslag om bemyndigande att inrätta Bergslagens artilleriregemente (A 9) i Kristinehamn, Dalregementet (I 13) i Falun och Västernorrlands regemente (I 21) i Sollefteå med utbildningsdetachementet i Östersund.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 13,
bifaller delvis proposition 2020/21:30 punkt 11 och avslår motion
2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 20.

Ställningstagande

Jag anser att riksdagen bör avslå regeringens förslag om att bemyndiga regeringen att under perioden 2021–2025 återinrätta Bergslagens artilleriregemente (A 9) i Kristinehamn, Dalregementet (I 13) i Falun och Västernorrlands regemente (I 21) i Sollefteå. Regeringens förslag i propositionen stämmer överens i stort med Försvarsberedningens, men Försvarsmakten har kommit med ett remissvar på hur man ser på de orter som föreslagits och myndigheten gjorde en rangordning utifrån detta. Utifrån remissvaren och efterföljande diskussioner kan jag konstatera att ett nytt regemente i Mellansverige inte är önskvärt. Det är tydligt att Försvarsmakten hellre bör växa på de orter där det redan finns etablerad verksamhet eftersom det är det mest effektiva i fråga om både ekonomi och personalförsörjning. Jag anser att regionalpolitik har fått spela en alltför stor roll i regeringens förhandlingar med samarbetspartierna om nya regementsorter och det är inte ett ansvarsfullt sätt att bedriva försvarspolitik.

När det gäller Göteborg, Arvidsjaur och Uppsala anser jag att det är orter som på olika sätt är strategiska och där Försvarsmakten redan i dag har en stor verksamhet. Där finns t.ex. redan infrastruktur och personal, vilket innebär att det inte ger särskilt stora kostnader att utveckla verksamheten på dessa orter. Jag är därför positiv till nya organisationsenheter i Göteborg, Arvidsjaur och Uppsala.

38. Andra förstärkningar av grundorganisationen, punkt 27 (M)

av Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Jörgen Berglund (M) och
Alexandra Anstrell (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3443 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 14 och
avslår motion
2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 14 och 15.

Ställningstagande

Vi anser att Försvarsmaktens tillväxt och Sveriges försvarsförmåga till stor del avgörs av hur rekrytering och kompetensförsörjning lyckas. I dag genomförs utbildningen av officerare till stor del vid Militärhögskolan Karlberg i Stockholm. Delar av utbildningen sker också på andra platser. För att öka tillgänglighet och valfrihet och för att bidra till mindre sårbarhet anser vi att man bör överväga om utbildning av officerare bör ske på ytterligare en plats. Vi anser att en eventuell ny ort bör ha koppling till både ett militärt förband och ett universitet. Mot den bakgrunden föreslår vi att ytterligare en militärhögskola på sikt förläggas till en annan plats än Stockholm.

39. Andra förstärkningar av grundorganisationen, punkt 27 (SD)

av Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 14 och 15 samt avslår motion

2020/21:3443 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 14.

Ställningstagande

Vi föreslår att en ny militärhögskola etableras och att markområden och lokaler som tillhör Försvarsmakten inte ska få avyttras utan tillstånd från regeringen. Vid all avyttring anser vi att det ska finnas en klausul i kontraktet som ger staten förköpsrätt vid en framtida försäljning av objektet. Innan avyttring sker av infrastruktur som är av större militärstrategisk betydelse, eller som har ett större ekonomiskt värde, anser vi att ett yttrande ska inhämtas från försvarsutskottet. I den principiella frågan om försvarets lokalförsörjning anser vi att regeringen bör ge Fortifikationsverket i uppdrag att regelbundet informera riksdagen om vilka objekt man planerar att avyttra.

40. Avveckling av vissa test- och övningsområden, punkt 28 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 6 och 19 samt avslår motion

2020/21:3060 av Emma Hult m.fl. (MP) yrkande 2.

Ställningstagande

Jag ser med oro på hur stora delar av Norrbotten görs om till ett militärt övningsfält. En ökad övningsverksamhet, oavsett om den sker tillsammans med Nato, Pesco eller andra konstellationer inom EU, riskerar att få negativa konsekvenser såväl för människor och miljö som för viktig näringsverksamhet i området. Jag är även tveksam till tanken att Sveriges försvarsförmåga skulle stärkas genom att andra länder ges möjlighet att testa och öva i vårt kalla klimat. Regeringen bör därför ge i uppdrag åt Försvarsmakten att återkomma med en plan på hur Vidsel Test Range kan avskaffas som militärt testområde.

Jag anser dessutom att det behöver finnas en jämvikt mellan försvarets intressen av att öva och miljöintressen och behov av att säkra rent dricksvatten. Dagens övningar innebär att stora mängder ammunition hamnar i Vättern samtidigt som den tidigare ammunitionen ligger kvar. Jag bedömer att samövningar med internationella förband innebär att okänd ammunition kan spridas i området och anser därför att regeringen bör utreda möjligheterna till ett totalstopp för Försvarsmaktens övningar i och runt Vättern.

41. Materiel- och försvarsindustristrategi, punkt 29 (M)

av Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Jörgen Berglund (M) och Alexandra Anstrell (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 29 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3442 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkandena 3–6 och 11 samt avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 6 och 8,
2020/21:2249 av John Widegren (M) och
2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkandena 21 och 33.

Ställningstagande

Det behövs en parlamentarisk utredning med uppdrag att ta fram en ny materiel- och försvarsindustristrategi. Vi anser att utredningen bl.a. bör klarlägga faktorer som påverkar förutsättningarna för att över tiden på ett effektivt och uthålligt sätt säkerställa det militära försvarets behov av materiel och tjänster i fred, kris och krig. Det är också viktigt att utredningen ger underlag när det gäller ambitionen i statens försvarsindustriåtagande, ger vägledning för de väsentliga säkerhetsintressena, försörjningstrygghet och krigsviktiga företag samt belyser förutsättningarna för försvarsföretagens marknadstillträde internationellt och inom EU. Att utredningen är parlamentarisk skulle ge den kommande strategin större tyngd, samtidigt som det också förbinder de politiska partierna att stå upp för de principer som antas i strategin. Vi anser också att principerna för materieförsörjningen bör ses över. Inte minst är det viktigt att integrera livscykelperspektivet på ett bättre sätt i materieförsörjningsprocessen.

EU:s försvarsupp-handlingslagstiftning har lett till att Sverige identifierat ett antal väsentliga nationella säkerhetsintressen (VSI) som bl.a. undantas från konkurrensupphandlingar. Vi anser att de väsentliga nationella säkerhetsintressena bör ses över och definieras till sitt innehåll och sin omfattning. Exempelvis är det viktigt att klarlägga och kostnadsberäkna den inhemska tekniska kompetensen och systemkunskapen som krävs över tid, liksom att skapa tydlighet kring statens roll och åtagande. För att ge riksdagen och regeringen bättre möjligheter att följa upp de väsentliga nationella säkerhetsintressena vill vi också att objektsramar ska införas för flyg- och undervattenssystemen, liksom för andra större och långsiktiga materielprojekt. Vidare vill vi framhålla behovet av ett forum för strategisk dialog mellan försvarsmyndigheter och försvarsföretag. Genom bättre samarbetsytor mellan försvarsmyndigheterna och försvarsindustrin kan den omvärldskunskap som finns i industrin stärka den samlade beslutskompetensen i Sverige. Därför föreslår vi att ett försvarsindustriråd ska inrättas.

42. Materiel- och försvarsindustristrategi, punkt 29 (SD)

av Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 29 borde ha följande lydelse:

Riksdagen

- a) avslår regeringens förslag om mål för det militära försvaret
- b) ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 6 och 8 samt avslår motionerna

2020/21:2249 av John Widegren (M),

2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkandena 21 och 33 samt

2020/21:3442 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkandena 3–6 och 11.

Ställningstagande

Vi föreslår att principerna för nyanskaffning och vidmakthållande bl.a. bör utgå från att vidmakthållande och uppgradering av befintlig materiel ska väljas före nyanskaffning om det är ekonomiskt gynnsamt och de operativa kraven kan uppnås. Principerna bör också utgå från att forskning och utveckling av krigsmateriel sker kontinuerligt för att kunna behålla spetskompetens i svensk industri. Dessutom vill vi framhålla att en väl fungerande logistikfunktion är avgörande för att Försvarsmakten ska kunna verka och ytterst kunna möta ett väpnat angrepp. Försvarslagistiken bör därför förstärkas och uppbyggnaden av logistikorganisationen måste harmoniseras med återuppbyggnaden av övriga delar av Försvarsmakten.

43. Materiel- och försvarsindustristrategi, punkt 29 (KD)

av Mikael Oscarsson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 29 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkandena 21 och 33 samt avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 6 och 8,

2020/21:2249 av John Widegren (M) och

2020/21:3442 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkandena 3–6 och 11.

Ställningstagande

Sverige saknar i dag en sammanhängande försvarsindustristrategi där säkerhetspolitiska överväganden, försvarsindustrins roll i det nationella försvaret, dess roll som internationell samarbetspartner samt Sveriges teknologiska möjligheter vägs samman. Jag anser att det är mycket angeläget att en

sådan strategi tas fram och föreslår att regeringen återkommer till riksdagen med en samlad materielförsörjningsstrategi. I fråga om logistik stöder jag Försvarsberedningens förslag om förstärkt logistik för att få hela logistikkedjan att fungera. Det inbegriper försörjning av livsmedel, ammunition, reparationsresurser, sjukvårdstjänst och transporttjänster. Det kräver också anskaffning och lagerhållning av ammunition, reservdelar, drivmedel, läkemedel och hållbara livsmedel.

44. Försvarets materielverk, punkt 30 (SD)

av Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 9.

Ställningstagande

Vi anser att Försvarets materielverks roll bör utredas ytterligare. Utredningen bör syfta till att effektivisera myndighetens verksamhet. Utredningen bör också ta upp frågan om myndighetens verksamhet bör bedrivas som en enskild verksamhet eller inte.

45. Internationellt materielsamarbete och upphandling, punkt 31 (M)

av Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Jörgen Berglund (M) och Alexandra Anstrell (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 31 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3442 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkandena 8, 10 och 12 samt
avslår motionerna
2020/21:663 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkande 13 och
2020/21:677 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 8.

Ställningstagande

Vi ser starka skäl att öka det internationella materielsamarbetet främst inom EU. Som exempel på fördelar kan nämnas större serier, lägre styckpris och delade utvecklingskostnader för materielprojekt. Genom internationella materielsamarbeten ges Sverige möjlighet att behålla en inhemsk teknisk och industriell bas inom prioriterade områden på ett sätt som inte skulle ha varit ekonomiskt eller tekniskt möjligt enbart på nationell grund. Vi anser att det internationella materielsamarbetet ska ses över och att Sverige bör ta initiativ inom EU och Occar för ett främjande av utbildningskompetens inom projektledning av internationella materielsamarbeten. Vi föreslår också åtgärder för att stärka exportfrämjandet. En utredning bör genomföras i syfte att ta fram förslag på hur exportfrämjandet av försvarsmateriel på myndighetsnivå kan stärkas på bästa tänkbara sätt. Vidare bör det övervägas att stärka Regeringskansliets förmåga att främja exporten av försvarsmateriel genom att införa ytterligare en statssekreterare på Försvarsdepartementet som skulle ha ansvar för materiel- och försvarsindustrifrågor.

EU:s försvarssamarbete har utvecklats i snabb takt med genomgripande konsekvenser för marknad, materiel och industri. Vi anser att det behövs en svensk strategi för EU:s säkerhets- och försvarssamarbete, som även inkluderar Regeringskansliet, för att se till att Sverige fullt ut kan spela sin roll inom EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik.

46. Internationellt materielsamarbete och upphandling, punkt 31 (SD)

av Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 31 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:663 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkande 13 och

2020/21:677 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 8 och

avslår motion

2020/21:3442 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkandena 8, 10 och 12.

Ställningstagande

Sveriges handlingsfrihet eller möjlighet att upprätthålla och utveckla inhemsk, dynamisk försvarsindustri får aldrig inskränkas. Vi anser därför att Sveriges och övriga EU-länders möjlighet att tillämpa artikel 346 i fördraget om

Europeiska unionens funktionssätt om skyddandet av inhemska försvarsindustrier ska respekteras.

47. Förutsättningar för försvarsindustrin och försörjningsberedskapen, punkt 32 (M)

av Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Jörgen Berglund (M) och Alexandra Anstrell (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 32 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3442 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkandena 1 och 2 samt

avslår motion

2020/21:677 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkandena 6 och 7.

Ställningstagande

Vi anser att det behövs en stark försvarsindustri i Sverige. En stark försvarsindustri är en del av Sveriges samlade försvarsförmåga och viktig ur ett försörjningsperspektiv. Den bidrar också till att öka Sveriges säkerhetspolitiska handlingsfrihet och att stärka våra internationella förbindelser. Vi vill också att materielförsörjningen ska stärkas vid höjd beredskap och krig. Vi vill framhålla vikten av planering och förberedelser i totalförsvaret för att se till att materiel, reservdelar, ammunition och andra förnödenheter m.m. finns tillgängliga i tillräcklig omfattning för att Försvarsmakten ska kunna lösa sina uppgifter även om möjligheterna till import är begränsade. Bland annat behöver staten i högre grad ställa krav på att både produkter och tjänster kan levereras vid höjd beredskap och krig, och företag som Försvarsmakten är beroende av måste kunna påvisa leveransförmågan i dessa situationer, inklusive leveransförmågan i sina underleverantörsled.

48. Förutsättningar för försvarsindustrin och försörjningsberedskapen, punkt 32 (SD)

av Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 32 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:677 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkandena 6 och 7 samt avslår motion

2020/21:3442 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

För att bevara Sverige som ett militärt alliansfritt land och garantera en stabil och god tillgång på krigsmateriel måste Sverige förfoga över en försvarsindustri som på egen hand kan ge ett tillräckligt bidrag till utvecklingen av ny materiel, framför allt genom export. Därför anser vi att Sverige ska ha en egen krigsmaterielindustri. Vi vill också framhålla att småföretagande inom krigsmaterielområdet bör värnas särskilt och föreslår att regeringen utreder hur småföretagande kan stöttas i högre grad inom krigsmaterielområdet.

49. Miljöhänsyn och miljöpåverkan, punkt 33 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 33 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 14–18 och avslår motion

2020/21:3011 av Lars Püss (M).

Ställningstagande

Vi står inför en stor klimatförändring och ökande miljöproblem. För att ställa om till en mer hållbar riktning krävs att alla delar av samhället tar gemensamt ansvar och arbetar tillsammans i en mer hållbar riktning. Myndigheter, företag,

offentliga verksamheter och organisationer måste bidra på sitt sätt, så även Försvarmakten. Det svenska försvaret genomgår nu en genomgripande förändring och det är ett utmärkt tillfälle att ställa om till en organisation med större klimat- och miljöhänsyn. Det är centralt att ett brett säkerhetspolitiskt arbetssätt även inkluderar åtgärder för att bygga ett långsiktigt hållbart samhälle. Eventuella motsättningar mellan olika intressen måste lösas och det är en angelägen uppgift för riksdagen och regeringen att se till att så är möjligt. En viktig åtgärd för regeringen är att ge myndigheterna tydliga instruktioner för att eliminera målkonflikter, underlätta avvägningar samt styra besluten mot att undanröja hinder och skapa förutsättningar för att nå klimatlagens mål. Jag anser att regeringen ska ge Försvarmakten nya instruktioner som går i linje med klimatlagen och det klimatpolitiska ramverket.

Rapporter har pekat på att det är svårt att få tillräckliga uppgifter för att kunna göra en analys av Försvarmaktens miljöpåverkan, de totala utsläppen och myndighetens miljöarbete. Försvarmakten har visserligen behov av en stor sekretess, men jag menar att det måste gå att granska och följa det som görs inom miljöarbetet. Därför föreslår jag att regeringen ger i uppdrag åt Naturvårdsverket att utvärdera Försvarmaktens miljömålsarbete utifrån samma grundläggande krav och förväntningar som för övriga miljömålsmyndigheter. Jag vill också understryka vikten av en självständig kontrollfunktion på miljöområdet. Att tillsynsansvaret för hälso- och miljöområdet inom försvaret i dag ligger hos försvarsinspektören för hälsa och miljö är en märklig ordning, då det innebär att det är Försvarmakten själv som både granskar och utövar tillsyn och kontroll över den egna verksamheten. Jag anser att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att undersöka förutsättningarna för en fristående myndighet för tillsyn och kontroll på hälso- och miljöområdet inom försvaret. Vidare bör undantaget för miljökonsekvensbeskrivningar enligt miljöbalken begränsas. Jag föreslår att regeringen utreder hur undantag från krav på strategisk miljöbedömning och krav på undersökning i fråga om miljöpåverkan för totalförsvaret och räddningstjänst när det gäller planer och program kan begränsas i lagstiftningen för att minska risken för negativ miljöpåverkan.

Jag vill också lyfta fram att föroreningen av Vättern som orsakas av militära övningar bör upphöra och att Vätterns botten bör saneras på bl.a. gammal ammunition. Vättern behöver värnas som viktig dricksvattensintäkt för många hushåll. Regeringen bör därför ge i uppdrag åt Försvarmakten att ta fram en handlingsplan för att minska föroreningarna av Vättern orsakade av militära övningar.

50. Myndighetens förmåga att rekrytera och behålla kvinnor, punkt 34 (M)

av Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Jörgen Berglund (M) och Alexandra Anstrell (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 34 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3443 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 12 och avslår motionerna

2020/21:2950 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 4 och

2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 11, 12 och 20.

Ställningstagande

Arbetet med att öka andelen kvinnor i försvaret går långsamt. Upproptet #givakt och bitihop liksom FOI:s rapport Karriärhinder för militära kvinnor visar att många kvinnor blivit utsatta för kränkningar inom Försvarsmakten. Vi anser att Försvarsmakten kontinuerligt bör förbättra myndighetens hantering av trakasserier eller kränkningar och genomföra förtroendeskapande åtgärder. Materielrelaterade hälso- och säkerhetsrisker för kvinnor bör analyseras av en objektiv utredning som ska återkomma med förslag på omedelbara åtgärder. För att nå ökad jämställdhet måste Försvarsmakten också se över osakliga fysiska krav på befattningar och kartlägga och förtydliga karriärvägarna inom myndigheten. Vi föreslår därför att regeringen vidtar åtgärder för att stärka det proaktiva jämställdhetsarbetet inom Försvarsmakten.

51. Myndighetens förmåga att rekrytera och behålla kvinnor, punkt 34 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 34 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkandena 11, 12 och 20 samt avslår motionerna

2020/21:2950 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 4 och

2020/21:3443 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 12.

Ställningstagande

Jag vill se en försvarsmakt där kvinnor och män är jämlika och där kvinnor representeras i lika hög utsträckning som män, oavsett befattning. Med tanke på hur viktig jämställdheten är för Sverige som land och Försvarsmakten som organisation anser jag att texten om jämställdhet borde ha utvecklats i propositionen. Jag menar också att regeringen har ställt för låga krav när man skriver att ett aktivt arbete bör bedrivas för att öka andelen kvinnor i Försvarsmakten. Till skillnad från regeringen menar jag att ett aktivt arbete alltid ska finnas för att öka antalet kvinnor. Andelen kvinnor i myndigheten ökar inte i takt med förväntningar och måltal och jag vill därför att Försvarsmakten ska ges i uppdrag att återkomma med en plan för hur man ska uppnå en jämn könsfördelning på organisationens olika nivåer till senast 2035. Jag föreslår också att Försvarsmakten ska få i uppdrag att genomföra en årlig jämställdhetskartläggning för att följa arbetet med hur jämställdheten utvecklas.

52. Framtida ekonomiska förutsättningar, punkt 35 (M, KD)

av Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Jörgen Berglund (M), Mikael Oscarsson (KD) och Alexandra Anstrell (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 35 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3442 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 7,

2020/21:3448 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 2 och

2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) yrkande 1 och
avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 1 och 30,

2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 5 och

2020/21:3429 av Allan Widman m.fl. (L) yrkande 1.

Ställningstagande

Försvaret kräver långsiktiga planeringsramar. I enlighet med Försvarsberedningens förslag bör det därför införas en tioårig planeringshorisont med beslutade ekonomiska ramar för perioden 2021–2025 och en reell planeringsram för 2026–2030. Vi föreslår en höjd planeringsram för anslagen till det militära försvaret 2026–2030 i form av 5 miljarder kronor 2026 och

ytterligare 5 miljarder kronor 2027 och därefter en förlängning av denna nivå. Vi anser att planeringsramen är en del av försvarsbeslutet. Den är nämligen en nödvändighet för att kunna vidta prioriterade åtgärder med den långsiktighet som Försvarsberedningen avsåg i fråga om utvecklingen av försvarsförmåga i två på varandra följande försvarsbeslutsperioder. Med den högre ekonomiska ram som vi vill ha som inriktning för Försvarsmakten bör regeringen dessutom ge myndigheten i uppdrag att ta fram reviderade investeringsplaner. Dessutom anser vi att beställningsbemyndigandena behöver anpassas till anslagsutvecklingen under kommande år för att försvarsmyndigheterna ska kunna leverera en planerad förmågeökning. För att effektivisera resursutnyttjandet anser vi dessutom att Försvarsmakten och myndigheterna i det militära försvaret bör arbeta utifrån principen design to cost.

Inom ramen för de anslagsförstärkningar vi vill se föreslår vi ökade satsningar på forskning och teknikutveckling inom Försvarsmakten, FOI och FMV. Den exponentiella teknikutvecklingen som kraftigt påverkar framtidens slagfält ställer krav på riktade satsningar för att Sverige ska kunna ha omvärldsbevakning, göra relevanta förstudier och bedriva forskning på framtida styrkeområden.

53. Framtida ekonomiska förutsättningar, punkt 35 (SD)

av Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 35 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 1 och 30 samt avslår motionerna

2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 5,

2020/21:3429 av Allan Widman m.fl. (L) yrkande 1,

2020/21:3442 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 7,

2020/21:3448 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 2 och

2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) yrkande 1.

Ställningstagande

Världen runt omkring oss men även Sverige förändras och för att klara av att möta nya och gamla hot behöver Försvarsmakten och det övriga totalförsvaret få utökade resurser och riksdagen bör därför ställa sig bakom förstärkningar av totalförsvaret bortom 2030. Vi förordar mot denna bakgrund att en grundlagsstadgad budgetram fastställs för utgiftsområde 6 som innebär att

anslagen inte får understiga två procent av bruttonationalprodukten som ett snitt under en mandatperiod.

54. Framtida ekonomiska förutsättningar, punkt 35 (L)

av Allan Widman (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 35 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3429 av Allan Widman m.fl. (L) yrkande 1 och
avslår motionerna

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkandena 1 och 30,

2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 5,

2020/21:3442 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 7,

2020/21:3448 av Pål Jonson m.fl. (M) yrkande 2 och

2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) yrkande 1.

Ställningstagande

För mig är det en självklarhet att försvarsanslagen behöver öka så att helheten i försvarsberedningens förslag kan förverkligas. Jag anser vidare att den långsiktiga svenska försvarsplaneringen behöver utgå från att Sverige i en nära framtid blir medlem av Nato och inom ett tiotal år ska nå upp till målet om minst två procent av BNP i försvarsanslag i enlighet med Natos rekommendationer.

Särskilda yttranden

1. Särskilt yttrande (M, KD)

Pål Jonson (M), Jan R Andersson (M), Jörgen Berglund (M), Mikael Oscarsson (KD) och Alexandra Anstrell (M) anför:

Vi ser behov av ett starkare försvar för att hantera de allt svårare säkerhetsutmaningarna. Ett väpnat angrepp mot Sverige kan inte uteslutas och militära maktmedel eller hot om sådana kan komma att användas mot Sverige. Sverige blir oundvikligen påverkat om en säkerhetspolitisk kris eller väpnad konflikt uppstår i vårt närområde. Totalförsvaret måste därför utformas och dimensioneras för att kunna möta ett väpnat angrepp. Samtidigt växer andra hot mot samhällets sårbarhet redan här och nu. Förmågan att stå emot hybridhot i hela gråzonen mellan fred och krig behöver både breddas och stärkas. Även Sveriges förmåga att kunna säkerställa cyber- och informations-säkerhet blir en allt viktigare del såväl av den allmänna samhällssäkerheten som av Sveriges totalförsvar.

Försvarsberedningen presenterade en helhet av väl genomarbetade förslag för att stärka försvaret. Vi anser fortfarande att den helheten ska genomföras och att det kommer att kräva ytterligare höjningar av försvarsanslaget. Med Försvarsberedningens rapporter och ÖB:s militära råd finns en tydlig väg framåt för att stärka Sveriges försvar de kommande två försvarsbeslutsperioderna fram till 2030. Den inriktningen realiserar nu endast till del i regeringens proposition 2020/21:30 Totalförsvaret 2021–2025. Under hela processen fram till totalförvarspropositionen har det varit mycket tydligt att det civila försvaret behöver utvecklas parallellt med det militära försvaret. Regeringen har tyvärr varit senfärdig i arbetet med det civila försvaret och konsekvensen är att det försvarsbeslut som nu tas av riksdagen inte fullt ut kommer att vara ett totalförvarsbeslut där alla delar i såväl det militära som det civila försvaret kommer att tillgodoseas. Vi har eftersträvat att värna helheten i Försvarsberedningens förslag och att både inriktningen för totalförsvaret och försvarsekonomi skulle omfattas. Vi anser att den ökade förmågan i försvaret är en viktig signal till omvärlden om att Sverige är berett både att ta ett större ansvar för den egna säkerheten och att göra verklighet av Sveriges bidrag till stabilitet och säkerhet i närområdet. Därför hade vi önskat att regeringen hade haft förmåga att förvalta den breda politiska enighet som växte fram genom Försvarsberedningen.

När det gäller utvecklingen av det civila försvaret ser vi betydande utmaningar i att skapa en sammanhållen process mot bakgrund av att regeringen agerat för sent. Utredningen om civilt försvar som ska klargöra frågor som gäller ansvar, ledning och samordning blir inte klar förrän i mars 2021. Förslagen från den utredningen kommer att vara ryggraden i det civila försvaret, men regeringens bristande planering gör att riksdagen inte fått ett

sammanhållet förslag om utformningen och finansieringen av det civila försvaret som borde ha utgjort en självklar del av ett totalförsvarsbeslut.

Att stärka det civila försvaret är inte bara viktigt när det gäller effekten i det samlade totalförsvaret i händelse av höjd beredskap och krig. Det civila försvaret är även en viktig resurs i händelse av kris. Detta är något vi ser under den pågående coronapandemin. Efter att utredningen Ansvar, ledning och samordning av det civila försvaret är klar kommer de viktiga delar av totalförsvarets utveckling som saknas i den proposition regeringen har lämnat till riksdagen att behöva behandlas.

Det svenska försvaret har under en lång tid levt med konstanta nedskärningar av anslag och organisation. Resultatet har blivit att Sverige satsar betydligt mindre relativt BNP på försvaret än våra nordiska och baltiska grannar. Sedan några år tillbaka har den trenden börjat vända. Betydande resurser tillfördes försvaret, inte minst genom Moderaternas och Kristdemokraternas budget för 2019. Nu riskerar vi att ytterligare ett försvarsbeslut blir underfinansierat eftersom regeringen och dess stödpartier valt att varken finansiera försvarsberedningens förslag fullt ut eller den egna tilläggsöverenskommelsen som regeringen gjort med Centern och Liberalerna. Den sammanlagda kostnaden för de 17 åtgärder som regeringen redovisar och som bl.a. utgör en del av överenskommelsen har bedömts uppgå till 35 miljarder kronor utöver den ekonomi som regeringen föreslår. Att dessa enligt totalförsvarspropositionen ska genomföras ”om den ekonomiska ramen höjs” efter 2026 bidrar varken till långsiktighet eller till att Försvarsberedningens förslag blir den realiserbara helhet som var tänkt. Regeringens fokus har tyvärr varit på ambitionssänkningar i förhållande till Försvarsberedningens förslag och på att bortse från återkommande uppgifter om fördyringar och betydande osäkerheter kring kostnader för nya förband, organisationsenheter och större materielprojekt. Redan nu finns oroväckande indikationer på kommande fördyringar i strategiska materielprojekt. Därigenom har regeringen självt lagt grunden för ytterligare ett underfinansierat försvarsbeslut.

Att bygga ut Sveriges försvarsförmåga kommer att kräva god kostnads-kontroll, spårbarhet och uppföljning för att garantera att de extra resurserna också ger effekt. Vi vill därför se en ordnad process med tydliga avstämningar som tar hänsyn till behovet av att stärka försvaret men också till den ekonomiska utvecklingen. De ytterligare resurser som satsas måste ge en kontinuerligt ökande försvarsförmåga och effektiviseringar måste göras kontinuerligt. Vi anser dessutom att konsekvenser av eventuella omprioriteringar ska återredovisas till riksdagen.

Till skillnad från den försvarsöverenskommelse som regeringen ingått med Centerpartiet och Liberalerna hade vi velat se ett långsiktigt försvarsbeslut som på allvar stärker Sveriges försvar och som fullt ut finansierar helheten i försvarsberedningens förslag. Vi vill se stabila förutsättningar för tillväxten och anser därför att utgångspunkten borde vara en finansiering som tar hänsyn till den ekonomiska tillväxten och att anslagsförstärkningarna räknas upp. Den kommande försvarsbeslutsperiodens tillgängliga ekonomi måste bli tydlig för

hela perioden 2021–2025. Det är en styrka att det finns en bred politisk samsyn som vi delar om ekonomi och inriktning fram till 2025. Dock är det problematiskt att regeringen inte presenterar några långsiktiga ekonomiska planeringsramar för reell ökad tillväxt för perioden 2026–2030. Försvaret kräver långsiktiga planeringshorisonter. Därför anser vi att det ska vara minst en tioårig planeringshorisont med beslutade ekonomiska ramar för perioden 2021–2025 och en planeringsram för 2026–2030.

Till skillnad från regeringen har vi Moderaterna och Kristdemokraterna föreslagit medel för att finansiera dessa prioriterade åtgärder. Vår utgångspunkt för totalförvarsbeslutet var en höjd planeringsram för anslagen till det militära försvaret 2026–2030 i form av 5 miljarder kronor 2026 och ytterligare 5 miljarder kronor 2027 och därefter förlängning av denna nivå. Vi hade önskat att den planeringsramen hade utgjort en del av riksdagens beslut för att skapa den långsiktighet som Försvarsberedningen avsåg med utgångspunkt i utveckling av försvarsförmåga i två på varandra följande försvarsbeslutsperioder. Hade vi fått gehör för denna inriktning hade riksdagen fått ett förslag till försvarsbeslut som inte var underfinansierat och som byggde på en bred samsyn om den helhet som Försvarsberedningen arbetat fram.

2. Särskilt yttrande (SD)

Roger Richthoff (SD), Sven-Olof Sällström (SD) och Caroline Nordengrip (SD) anför:

Sommaren 2019 konstaterade en enig försvarsberedning i sin rapport Värnkraft (Ds 2019:88) att det säkerhetspolitiska läget hade försämrats avsevärt och att omfattande satsningar behövdes för att stärka det svenska totalförsvaret. Efter årtal av nedskärningar inom Försvarsmakten fanns det för första gången sedan det kalla krigets dagar en bred politisk enighet i Sveriges riksdag om behovet av höjda anslag till totalförsvaret. Vi såg mycket positivt på förändringen och den fick oss att tro att samtliga förslag i Försvarsberedningens rapport skulle genomföras. Efter att ha tagit del av regeringens totalförvarsproposition kan vi dock konstatera att regeringen och dess stödpartier inte fullt ut är beredda att ta ansvar för Sverige och vår säkerhet genom att satsa de medel som krävs för att genomföra Försvarsberedningens förslag. I stället skjuter regeringen fram nödvändiga satsningar till kommande försvarsbeslutsperiod 2026–2030. Vi ser med oro på det agerandet eftersom det riskerar att sända signaler till vår omvärld som kan påverka rikets trovärdighet på ett negativt sätt.

Vi anser att samtliga förslag som Försvarsberedningen har presenterat måste genomföras och att det behöver ske före 2030. Men på längre sikt har vi en ännu högre ambitionsnivå. De förslag som Sverigedemokraterna har presenterat skulle innebära att totalförsvaret kan börja rustas upp till en sådan nivå att det klarar av att försvara hela Sverige mot en väpnat angrepp från en kvalificerad motståndare och ge stöd till det civila samhället under svåra påfrestningar, kriser och krig. I linje med det har vi föreslagit nya mål för det

militära och det civila försvaret, som utgår från att Sverige med alla till buds stående medel ska bevara rikets frihet och självständighet.

Den krigsorganisation som regeringen föreslår i totalförsvarspropositionen innebär en tillväxt i förhållande till dagens läge. Vår mening är dock att det inte räcker för att Sverige ska få ett tillräckligt bra försvar och därför har vi föreslagit ytterligare förstärkningar av krigsorganisationen, inte minst inom armén. Vi vill också uppmärksamma risken för ett underfinansierat försvarsbeslut. Vår bedömning är att den krigsorganisation som regeringen föreslår i propositionen inte är finansierad fullt ut och att det kommer att behöva tillföras ytterligare medel framöver om regeringens målbild ska kunna uppnås före 2030.

I fråga om förändringar i Försvarsmaktens grundorganisation står vi fullt ut bakom regeringens förslag på vilka regementen som ska återetableras. Inte minst är det positivt att regeringens förslag nu inkluderar återetableringen av förband i Sollefteå och Falun, vilket Sverigedemokraterna som enda parti förespråkade sedan lång tid tillbaka. Vi anser att det återupprättade regementet i Falun ska utbilda brigadförband, och att regementet i Sollefteå ska få uppgiften att utbilda skyttebataljoner.

På sikt menar vi dessutom att det är nödvändigt med ytterligare förstärkningar. I sammanhanget vill vi också påminna om Försvarsmaktens hemställan om att ändra miljöbalkens 21 kap. 7 § i syfte att förkorta tillståndsprocessen för miljöprövningar. Det är ett välkänt problem att tillståndsprocessen tar alltför lång tid och vi är förvånade över att regeringen inte lägger fram något förslag i propositionen om hur problemen med miljötillstånd ska lösas.

Det civila försvaret är på väg att återuppbyggas, vilket är något som vi välkomnar och Sverigedemokraterna länge har arbetat för. Grunden för det framtida civila försvaret är de förslag som finns i Försvarsberedningens rapport, men samtidigt vill vi betona att det kommer att krävas ännu mer omfattande satsningar för att återupprätta ett trovärdigt och fungerande civilt försvar. Till skillnad från den hotbild som rådde under kalla kriget är dagens situation mer komplex och oförutsägbar och det nya civilförsvaret måste ha bredare kompetens, kunskap och förmågor än sin föregångare. Vi vill också lyfta fram behovet av beredskapslager för det civila försvaret och rikets krisberedskap, vilket inte minst den pågående covid-19-pandemin har tydliggjort. Dessutom har händelseutvecklingen under våren 2020 visat att EU är helt oförmöget att hantera situationer som denna.

Världen runt omkring oss men även Sverige förändras. För att klara av att möta nya hot och bygga upp totalförsvaret efter årtal av nedskärningar hade vi velat se starkare förstärkningar än dem som regeringen föreslår. Utöver högteknologiska system är det moderna militära försvaret också beroende av folkets samlade försvarsvilja. En starkt försvarsvilja och förankring av försvaret uppnås främst genom god kunskap om totalförsvaret, värnpliktsutbildning och starka frivilligorganisationer.

3. Särskilt yttrande (C)

Daniel Bäckström (C) anför:

Jag står bakom de delar av regeringens förslag till riksdagsbeslut med anledning av totalförsvarspropositionen för perioden 2021–2025 som bereds i detta betänkande. Jag har eftersträvat en bred politisk samsyn och förhandlat med regeringen för att utveckla det militära och civila försvaret. Även om jag hade önskat komma längre när det gäller de ekonomiska utfästelserna efter 2025, med inriktningen att 2030 nå 2 procent av BNP, anser jag att den överenskomna inriktningen för totalförsvaret tydligt leder framåt. Den ger Försvarmakten och andra berörda myndigheter goda planeringsförutsättningar. Det är trots allt viktigt att totalförsvarsbeslutet kan fattas nu och att utvecklingen av det svenska totalförsvaret kan inledas med utgångspunkt i en bred samsyn i Sveriges riksdag. Jag avstår därför från att följa upp de motioner som behandlas i detta betänkande genom att reservera mig.

Totalförsvarsbeslutet 2021–2025 innebär den största ambitionshöjningen av försvarsförmågan på 70 år och både Centerpartiet och Liberalerna har de facto spelat en avgörande roll även för de ekonomiska tillskott som nu planeras. Samtidigt vill jag understryka att ytterligare ekonomiska tillskott, som innebär en avsevärd och nödvändig ambitionshöjning jämfört med dagens, kommer att krävas för att helheten i Försvarsberedningens rapport Värnkraft ska kunna genomföras fram till och med 2030. Jag lägger stor vikt vid att helheten i Försvarsberedningens förslag Värnkraft genomförs på sikt för att säkerställa den förmågehöjning som ett ändrat säkerhetspolitiskt läge kräver. Det skapar förutsättningar för en långsiktig stabilitet i försvarspolitik och är vidare en trovärdighetsfråga. Det finns också en förväntan hos våra samarbetsländer att Sverige ska göra denna ambitionshöjning.

Jag vill betona vikten av att den svenska försvarsförmågan ska utvecklas så att hela landet kan försvaras genom ökad tillgänglighet och förbättrad operativ förmåga. Krigsförbanden ska kunna öka sin krigsduglighet och förmågan att samtidigt kunna mobilisera hela krigsorganisationen i händelse av höjd beredskap behöver stärkas. Detta kräver både organisatoriska förändringar i krigs- och grundorganisationen vilket regeringen föreslagit. Att antalet förband i krigsorganisationen utökas, inte minst inom armén, är något jag valt att prioritera. När totalförsvarsbeslutet ska genomföras vill jag även betona vikten av att grundläggande funktioner såsom ledning och logistik, vidmakthållande av befintlig materiel samt anskaffning av ammunition, mängdmateriel och robotar säkerställs.

Den utökade värnplikten, som grundar sig i både januariavtalet och försvarsberedningens förslag, innebär att fler ska genomgå mönstring. I Centerpartiets motion framhålls att detta måste fortsätta att vara lika viktigt nu

när värnplikten återinförts. Fler än i dag ska välja att bli soldat och officerare i det försvar som växer fram i och med detta riksdagsbeslut. Försvarsmakten behöver arbeta aktivt med kravställning på olika befattningar och myndigheten behöver göra mer för att kvinnor ska känna sig välkomna och inkluderade och för att Försvarsmakten ska vara en attraktiv arbetsgivare som människor i hela landet vill söka sig till.

När det gäller totalförsvarets behov av personal och de motioner som bereds vill jag understryka de frivilliga försvarsorganisationernas betydelse för folkförankringen och den betydelse deras verksamhet har inom många olika områden. Centerpartiet har länge drivit frågan om en stärkt frivillighet vid både fredstida kriser och i ett modernt civilt försvar. Inte minst kommer frivilligheten att få en större roll i befolkningsskyddet när det civila försvaret byggs upp. De frivilliga försvarsorganisationerna verkar över hela landet och har en viktig roll både i den fredstida krisberedskapen och i ett civilt försvar. Frivilligheten ger alla människor en möjlighet att bidra vid större kriser men också ett modernt civilt försvar utifrån sina egna förutsättningar. För att samhället ska få ut så mycket som möjligt av frivilligheten anser jag att det är viktigt att de ansvariga aktörerna också planerar in att använda sig av frivilliga under krishantering. De behöver komma in i planering, utbildning och övningar på ett mer systematiskt sätt.

I fråga om totalförsvarets uppbyggnad anser jag vidare att en tydligare styrning av samhällets krisberedskap som också är hållbar i ett nytt civilt försvar kommer att krävas. I brist på tydlig styrning uppges att olika myndigheter tolkar sitt sektorsansvar utifrån sin myndighetsinstruktion eller krisberedskapsförordningen. Detta riskerar att resultera i en ojämn beredskapsutveckling både över landet och hos olika myndigheter, vilket jag ser som negativt ur ett sårbarhetsperspektiv.

En viktig del i det civila försvaret är energiförsörjningen. Den är viktig såväl i fred som under höjd beredskap och krig. El, fjärrvärme, olja och drivmedel utgör i dag viktiga energislag i Sverige. Det finns flera viktiga beroenden mellan energislagen men också mellan dessa och andra samhällsviktiga verksamheter. Jag anser att sårbarheten och beroendena gör att Sverige behöver öka beredskapstänket om energiförsörjningen. När nya och renare energisystem utvecklas behöver därför totalförsvarets behov beaktas. Detsamma gäller när ny energiinfrastruktur byggs ut. Centerpartiet vill därför öka Sveriges produktion av biodrivmedel. Det behövs för klimatets skull, men gör dessutom att vi blir mindre beroende av importerade fossila bränslen. Ökad elektrifiering av transportsektorn i kombination med att vi kan möta en större del av efterfrågan med inhemskt producerade biodrivmedel med hög klimatnytta ökar Sveriges motståndskraft. I takt med att andelen etanol, biodrivmedel och andra förnybara bränslen ökar kan det också bli aktuellt att beredskapslagra även dessa drivmedel. Jag skulle välkomna om den ansvariga myndigheten fick i uppdrag att beakta ett eventuellt behov av att inkludera etanol och biogas i beredskapslagringen av drivmedel.

För att stärka motståndskraften i Sverige skulle jag vilja se att näringslivet som äger och producerar varor och gods också blir en tydlig del av lösningen. En möjlighet kan vara att identifiera kris- och krigsviktiga företag i olika sektorer. Lagerlösningar på olika nivåer är också aktuellt inom flera olika områden och för olika, särskilt viktiga, varor och produkter. Jag menar att det är näringslivet som sitter på lösningarna i vardagen och som vet hur lösningarna, exempelvis för produktion, olika lagerlösningar, logistik och distribution kan utformas och bäst användas i händelse av kris eller krig över hela landet. Jag tror på att staten ska ställa kraven på vad samhällsviktig verksamhet ska klara av och under hur lång tid men inte på att staten själv behöver äga eller förvalta alla resurser.

Med vad jag anfört ovan vill jag betona att den breda samsyn som finns i Sveriges riksdag om utvecklingen av totalförsvaret under perioden fram till 2025 tydligt leder framåt och utgör en viktig utgångspunkt för den största ambitionshöjningen av svensk försvarsförmåga på 70 år.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2020/21:30 Totalförsvaret 2021–2025:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:260) om offentlig anställning.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.
5. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).
6. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i totalförsvarsdatalagen (2020:151).
7. Riksdagen godkänner det övergripande mål för totalförsvaret som ska gälla fr.o.m. 2021 (avsnitt 6.2).
8. Riksdagen godkänner det mål för det militära försvaret som ska gälla fr.o.m. 2021 (avsnitt 6.3).
9. Riksdagen godkänner det mål för det civila försvaret som ska gälla fr.o.m. 2021 (avsnitt 6.4).
10. Riksdagen godkänner inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation (avsnitt 8.2).
11. Riksdagen bemyndigar regeringen att under perioden 2021–2025 återinrätta Norrlands dragonregemente (K 4) i Arvidsjaur, Älvsborgs amfibieregemente (Amf 4) i Göteborg, Upplands flygflottilj (F 16) i Uppsala, Bergslagens artilleriregemente (A 9) i Kristinehamn, Dalregementet (I 13) i Falun och Västernorrlands regemente (I 21) i Sollefteå, med utbildningsdetachementet i Östersund, som egna organisationsenheter, med inriktningen att Dalregementet (I 13) i Falun och Västernorrlands regemente (I 21) i Sollefteå återinrättas senast 2022 och når full kapacitet i perioden 2026–2030 (avsnitt 8.4).

Följdmotionerna

2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda om samtliga kommuner bör åläggas att inrätta en frivillig resursgrupp och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att kontinuerligt med några års mellanrum skicka ut broschyren Om krisen eller kriget kommer på nytt och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör tillsättas en utredning om hur ett bättre samarbete mellan civila myndigheter såsom Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Totalförsvarets skyddscentrum, Totalförsvarets signalskyddsskola och Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum kan skapas och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen inte bör inrätta någon ny myndighet för uppföljning och utvärdering av verksamheten i totalförsvaret och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge i uppdrag åt Försvarsmakten att återkomma med en plan på hur Vidsel Test Range kan avskaffas som militärt testområde och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försvarsmakten bör ges i uppdrag att återkomma med en plan för hur man ska uppnå en jämn könsfördelning på organisationens olika nivåer till senast 2035 och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försvarsmakten bör få i uppdrag att genomföra en årlig jämställdhetskartläggning för att följa arbetet med hur jämställdheten utvecklas och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen avslår regeringens förslag om att riksdagen bemyndigar regeringen att under perioden 2021–2025 återinrätta Bergslagens artilleriregemente (A 9) i Kristinehamn, Dalregementet (I 13) i Falun och Västernorrlands regemente (I 21) i Sollefteå.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i regleringsbrevet bör ge Försvarsmakten nya instruktioner som går i linje med klimatlagen och det klimatpolitiska ramverket och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge i uppdrag åt Naturvårdsverket att utvärdera Försvarsmaktens miljömålsarbete utifrån samma grundläggande krav

- och förväntningar som för övriga miljömålsmyndigheter och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att undersöka förutsättningarna för en fristående myndighet för tillsyn och kontroll på hälso- och miljöområdet inom försvaret och tillkännager detta för regeringen.
 17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ges i uppdrag att utreda hur undantag från krav på strategisk miljöbedömning och krav på undersökning i fråga om miljöpåverkan för totalförsvaret och räddningstjänst när det gäller planer och program kan begränsas i lagstiftningen för att minska risken för negativ miljöpåverkan, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
 18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge i uppdrag åt Försvarsmakten att ta fram en handlingsplan för att minska föroreningarna av Vättern orsakade av militära övningar och tillkännager detta för regeringen.
 19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheterna till ett totalstopp för Försvarsmaktens övningar i och runt Vättern och tillkännager detta för regeringen.
 20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i kontakter med berörda myndigheter bör säkerställa att det finns tillgänglig information och nödvändiga rutiner för att möjliggöra uppgiftslämnande i fråga om sexuellt våld, sexuella trakasserier eller liknande missförhållanden för anställda inom Försvarsmakten oavsett arbetsplats och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om långsiktiga planeringsramar för försvarsbeslutsperioden 2026–2030 och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om det civila försvaret och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försvarsmakten ska kunna stödja polisen vid extraordinära händelser och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återupprätta den särskilda beredskapspolisen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett cybersäkerhetscentrum med en egen budget och ett starkt mandat och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om näringslivets roll i totalförsvaret och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3748 av Roger Richthoff m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mål för det militära försvaret och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mål för det civila försvaret och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sätta upp ytterligare en mekaniserad brigad och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2020/21

2020/21:62 av Markus Wiechel (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en finskinspirerad beredskapslag och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:123 av Ann-Christine From Utterstedt och Eric Westroth (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att det finns industrier i Sverige som har förmågan att ställa om sin produktion mot tillverkning av skyddsmaterial vid kris och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:175 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en utredning om hur en modern civilplikt ska se ut och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:288 av Ann-Christine From Utterstedt och Eric Westroth (båda SD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återinföra statliga beredskapslager med olja och drivmedel och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:303 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur Försvarsmakten kan uppdras att både i sin planering och i sin verksamhet dimensionera för att kunna bistå samhället vid nationella kriser och katastrofer samt vid extraordinära händelser, som omfattar såväl pandemier, cyberattacker och sjöräddning som brandbekämpning och naturkatastrofer, och i detta

sammanhang även se över hur ett eventuellt ersättningssystem kan konstrueras, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:663 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla svensk krigsmaterielexport och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:677 av Björn Söder m.fl. (SD):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska ha en egen krigsmaterielindustri och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om småföretagande inom krigsmaterielindustrin och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att artikel 346 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt om skyddandet av inhemska försvarsindustrier ska respekteras och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försvarsmakten och ordningsmakten ska ges i uppdrag att genomföra det som krävs i form av samövning och samordning för att Försvarsmakten ska kunna leverera ett snabbt och effektivt stöd till ordningsmakten vid ett storskaligt terrorangrepp och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samtliga lagar om Försvarsmaktens stöd till ordningsmakten bör ändras så att Försvarsmakten ges laga stöd att assistera polisen i upprätthållandet av lag och ordning vid extraordinära situationer och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör skaffa sig ett aktivt informationsteknologiskt försvar (aktiv cyberförmåga) och att en samordnande myndighet bör ansvara för att den offentliga sektorn skyddas mot angrepp genom tillräckligt skydd och tillräcklig kompetens, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska satsa på att återuppbygga en inhemsk lagerhållning av basförnödenheter och vissa insatsmedel, bekämpningsmedel, drivmedel, olja, gödselmedel och visst utsäde såväl som vissa foderingredienser och viktigt veterinärmedicinskt material samt reservdelar och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:877 av Roger Richthoff m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en grundlagsstadgad budgetram om 2 procent av bnp för utgiftsområde 6 och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om direktiv till det militära försvaret och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om direktiv till det civila försvaret och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ledning och samverkan och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nyanskaffning och vidmakthållande och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka försvarslogistiken och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Försvarets materielverk och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samtliga män och kvinnor ska kunna kallas till mönstring och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att etablera nya rekryteringskontor och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att etablera en ny militärhögskola och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om försvarets lokalförsörjning och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om arméns storlek och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om lokalförsvarsförband och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om marinens utformning och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om flygvapnets utformning och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om flygvapnets basorganisation och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om flygvapnets stridsledning och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om helikopterförbanden och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om frivilligorganisationerna och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om totalförsvaret bortom 2030 och tillkännager detta för regeringen.

31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vision 2030 och bortom och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om det civila försvarets utformning och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skyddsrum och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om civil-militär samverkan och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om beredskapslager och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ekonomisk säkerhet och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om psykologiskt försvar och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om civilplikt och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1433 av Hanna Westerén (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att öka totalförsvarets förmåga i händelse av framtida kriser och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1486 av Ingela Nylund Watz och Abraham Halef (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att steg för steg bygga ut den allmänna värnplikten i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1959 av Lotta Finstorp (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett stärkt befolkningsskydd som är anpassat till nutida förhållanden, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:2172 av Cecilie Tenfjord Toftby (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att jordbruket och livsmedelssektorn ska förbli en samhällsviktig sektor också efter coronakrisen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:2244 av David Josefsson m.fl. (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att stärka försvaret av Göteborg och västkusten och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2249 av John Widegren (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en strategi för hur vi bäst stärker och utvecklar svensk försvarsindustri, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:2259 av Sten Bergheden (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör stärka sin försvarsförmåga och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2285 av Marlène Lund Kopparklint (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla förmågan ytterligare att möta hot mot samhället från biologiska smittor och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2683 av Maria Nilsson (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reformera MSB och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2684 av Maria Nilsson (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda vad det nationella intresset betyder i relation till kommuner och regioner och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2717 av Lars Jilmstad (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en beredskapskommission direkt under statsministern som skyndsamt ska vidta åtgärder för att stärka det svenska totalförsvaret och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2761 av Ann-Sofie Alm (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjligheterna att införa ett säkert och tryggt nationellt betalningssystem, oberoende av el och internet, bör ses över och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2775 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD):

2. Riksdagen godkänner det mål för totalförsvaret som anges i Ds 2019:8 Värnkraft – inriktningen av säkerhetspolitiken och utformningen av det militära försvaret 2021–2025 och att de krav på operativ förmåga som riksdagen tidigare beslutat ska upphöra att gälla vid utgången av 2020.
3. Riksdagen godkänner inriktningen för krigsförband i krigsorganisation 2021 som anges i Ds 2019:8 Värnkraft – inriktningen av säkerhetspolitiken och utformningen av det militära försvaret 2021–2025.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om totalförsvarets utgångspunkter, mål och uppgift samt organisation och verksamhet i enlighet med Ds 2019:8 Värnkraft – inriktningen av säkerhetspolitiken och utformningen av det militära försvaret 2021–2025 och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om de ekonomiska förutsättningarna för totalförsvaret och om att de samlade anslagen för det militära försvaret bör uppgå till minst 84 miljarder kronor, beräknat i 2019 års penningvärde, år 2025 och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om försvars- och säkerhetspolitisk inriktning och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige behöver utveckla förmågan att ge och ta emot internationell hjälp vid en kris och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om totalförsvaret och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om försvaret och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om personalförsörjning och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Upplands flygflottilj (F16) och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en fungerande logistikkedja och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en oberoende analys av Försvarsmaktens förmågor kontinuerligt ska göras och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om markstridskrafterna och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att utveckla fartygsförbandens förmåga att snabbt ombasera från en kuststräcka till en annan och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att förstärka sjöstridskrafterna för att säkerställa

- möjligheten till skydd av importsjöfart och mottagande av utländsk hjälp i anslutning till västkusten samtidigt som sjöstrid bedrivs på ostkusten och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka luftstridskrafternas basorganisation och tillkännager detta för regeringen.
 33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med en samlad materielförsörjningsstrategi och tillkännager detta för regeringen.
 36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en myndighet med ansvar för Sveriges cybersäkerhet och tillkännager detta för regeringen.
 41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om samhällsskydd och krisberedskap och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2808 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD):

49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om böndernas roll vid kriser och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2922 av Rickard Nordin m.fl. (C):

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det finns behov av beredskapslagring också av fossilfria drivmedel och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2944 av Daniel Bäckström m.fl. (C):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beredskapsuppgifter bör tydliggöras i myndighetsinstruktionerna som ett sätt att visa på vikten av att styra utvecklingen av samhällets krisberedskap och ett stärkt civilt försvar och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om näringslivets roll i en stärkt krisberedskap och stärkt civilt försvar och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om frivillighet och frivilliga försvarsorganisationer och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2950 av Daniel Bäckström m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att krigsdugligheten ska öka inom alla krigsförband och försvarsgrenar och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att balans långsiktigt måste råda mellan verkansförband och stödfunktioner och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hela landet ska kunna försvaras och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en jämställd försvarsmakt är ett försvar för alla som bor i Sverige, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:3011 av Lars Püss (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att låta rikets säkerhet gå före miljöbalken och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3042 av Annicka Engblom m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kultursektorns viktiga roll i uppbyggnaden av totalförsvaret och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Rekryteringsmyndigheten (TRM) i uppdrag att undersöka möjligheten att även krigsplacera kulturarbetare i deras professioner och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3060 av Emma Hult m.fl. (MP):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna för en flytt av försvarets verksamhet bort från sjön och området runt Vättern och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3204 av Hans Wallmark m.fl. (M):

23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att motverka desinformation och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3206 av Hans Wallmark m.fl. (M):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om beredskap mot desinformation och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3207 av Jessika Roswall m.fl. (M):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förstärkning av EU:s cyberförsvar och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3350 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge lämplig myndighet ett tydligare och samlat samordningsansvar för försörjningstrygghetsfrågorna och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3367 av Ulf Kristersson m.fl. (M):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett starkt svenskt totalförsvaret och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att utveckla Sveriges förmåga att stå emot hybridhot och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3429 av Allan Widman m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den långsiktiga svenska försvarsplaneringen behöver utgå från att Sverige i en nära framtid blivit medlem av Nato och inom ett tiotal år ska nå upp till målet om minst 2 procent av BNP i försvarsanslag i enlighet med Natos rekommendationer och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att nationens krisledningsansvar bör läggas hos statsministern via Statsrådsberedningen och att de bör stödas av ett nationellt säkerhetsråd och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3442 av Pål Jonson m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en stark försvarsindustri i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka materieförsörjningen vid höjd beredskap och krig och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att se över principerna för materieförsörjningen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en utredning om en ny materiel- och försvarsindustristrategi och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över de väsentliga nationella säkerhetsintressena och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa objektsramar för de väsentliga nationella säkerhetsintressena flyg- och undervattenssystem och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka satsningarna på forskning och teknikutveckling och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka den exportstödjande och exportfrämjande verksamheten och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över det internationella materielsamarbetet och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett försvarsindustriråd och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en svensk strategi för EU:s säkerhets- och försvarssamarbete och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3443 av Pål Jonson m.fl. (M):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av ett proaktivt jämställdhetsarbete inom Försvarsmakten och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en översyn som syftar till att effektivisera ledning av Försvarsmakten och klargöra de framtida resursbehoven hos den politiska ledningen och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet på sikt av ytterligare en militärhögskola i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3444 av Pål Jonson m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en bred utredning om cybersäkerhet som underlag för en svensk cybersäkerhetsstrategi och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om cybersäkerhetscentrumet och om strukturer för ledning och ansvar på cybersäkerhetsområdet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att använda lagen om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet (LUFS) i större utsträckning och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en svensk cyberförsvarsdoktrin och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utvecklingen av det svenska cyberförsvaret och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3446 av Pål Jonson m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en analys av civilpliktens utformning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Försvarsmaktens roll vid civila kriser och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3447 av Pål Jonson m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en sammanhållen krislagstiftning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda hamnar, flygplatser och annan viktig egendom och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kunna klassa fler aktiviteter som hybridhot och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett nationellt säkerhetsråd och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett särskilt uppdrag att motverka valpåverkan och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett cybersäkerhetscentrum med en egen budget och ett starkt mandat och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder för att skydda näringslivet och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att skydda svenska universitet och högskolor och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3448 av Pål Jonson m.fl. (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om långsiktiga planeringsramar för försvarsbeslutsperioden 2026–2030 och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3465 av David Josefsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att stärka försvaret av Göteborg och västkusten och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3479 av Maria Stockhaus m.fl. (M):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snabba på utbyggnaden av det nationella cybersäkerhetscentret för att göra det mer operativt och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3498 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av ett tätare samarbete mellan försvar och polis i extrema situationer och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3538 av Margareta Cederfelt (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett modernt totalförsvar behöver ha ett mer utvecklat samarbete med den frivilliga försvarsverksamheten som är tydligt anpassat efter dagens behov och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3542 av Hans Wallmark m.fl. (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om försvaret av Sydsverige och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens förslag om inriktning för Försvarsmaktens krigsorganisation

Inriktningen ska vara att Försvarsmaktens krigsorganisation i huvudsak ska bestå av nedanstående krigsförband.

Krigsförband	Antal
Armén	
Arméstab	1
Divisionsstab med divisionsledningsbataljon	1
Divisionsartilleribataljon	2
Mekaniserad brigad	3
Motoriserad brigad (reducerad)	1
Mekaniserad bataljon Gotland (förstärkt)	1
Jägarbataljon	1
Norrlandsjägarbataljon	2
Lokalförsvarsskyttebataljon	5
Militärpolisbataljon	1
Underrättelsebataljon	1
Säkerhetsbataljon	1
Luftvärnsbataljon	2
Marinen	
Marinstab	1
Korvettdivision	2
Minröjningsdivision	2
Röjdykardivision	1
Ubåtsdivision	1
Amfibiebataljon	2
Marin basbataljon	2

Krigsförband	Antal
Flygvapnet	
Flygstab	1
Flygflottilj	4
Stridsflygdivision	6
Transportflygdivision	1
Specialflygdivision	1
Statsflygdivision	1
Helikopterflottilj	1
Helikopterskvadron	4
Stridslednings- och luftbevakningsbataljon	1
Försvarsmaktsgemensamma förband	
Högkvarter med stabsförband	1
Militärregion med stab	4
Specialförband	1
Operativ sambandsbataljon	2
Försvarsmaktens telekommunikations- och informationssystemförband (FMTIS)	1
It-försvarsförband ¹	2
Telekrigsbataljon	1
Försvarsmaktens logistik (FMLOG)	1
Operativ logistikbataljon	3
Fältsjukhus	2
CBRN-förband	1
Hemvärnsbataljon	40

¹ Antalet förband är korrigerat, se s. 13, 65.

BILAGA 3

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 110 kap. 35 § och rubriken närmast före 110 kap. 35 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

110 kap.

Totalförsvarets rekryteringsmyndighet och andra ansvariga för grundutbildning av totalförsvarspliktiga¹

Totalförsvarets plikt- och prövningsverk och andra ansvariga för grundutbildning av totalförsvarspliktiga

35 §²

Totalförsvarets rekryteringsmyndighet ska lämna Pensionsmyndigheten de uppgifter som behövs för beräkning av pensionsgrundande belopp enligt 60 kap. 17 §.

Den som är ansvarig för grundutbildning av en totalförsvarspliktig enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt ska underrätta *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* om utbetalad dag-ersättning samt i förekommande fall om att utbildningen har avbrutits.

Totalförsvarets plikt- och prövningsverk ska lämna Pensionsmyndigheten de uppgifter som behövs för beräkning av pensionsgrundande belopp enligt 60 kap. 17 §.

Den som är ansvarig för grundutbildning av en totalförsvarspliktig enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt ska underrätta *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* om utbetalad dag-ersättning samt i förekommande fall om att utbildningen har avbrutits.

Denna lag träder i kraft den 1 februari 2021.

¹ Senaste lydelse 2010:467.

² Senaste lydelse 2010:467.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:260) om offentlig anställning

Härigenom föreskrivs att 31 § lagen (1994:260) om offentlig anställning ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

31 §¹
En arbetstagare vid Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, utrikesförvaltningen, Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk, *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*, Försvarshögskolan eller Försvarets radioanstalt får med omedelbar verkan skiljas från sina arbetsuppgifter, om det är nödvändigt med hänsyn till landets bästa.

31 §¹
En arbetstagare vid Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, utrikesförvaltningen, Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk, *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk*, Försvarshögskolan eller Försvarets radioanstalt får med omedelbar verkan skiljas från sina arbetsuppgifter, om det är nödvändigt med hänsyn till landets bästa.

Denna lag träder i kraft den 1 februari 2021.

¹ Senaste lydelse 2014:758.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt dels att 2 kap. 1, 2 och 4 §§, 3 kap. 1, 3–4 a, 9, 15, 15 a och 22 §§, 5 kap. 1, 6, 7, 10, 15 och 17 §§, 7 kap. 1 § och 10 kap. 6–8 §§ ska ha följande lydelse,

dels att punkt 10 och 15 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §¹

För att en totalförsvarspliktigs förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt ska kunna utredas och bedömas är han eller hon skyldig att, på begäran av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*, en annan statlig myndighet som regeringen bestämmer, en kommun eller en region, skriftligen eller muntligen eller, om det behövs, vid en personlig inställelse lämna nödvändiga uppgifter om hälso-tillstånd, utbildning, arbete och personliga förhållanden i övrigt.

För att en totalförsvarspliktigs förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt ska kunna utredas och bedömas är han eller hon skyldig att, på begäran av *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk*, en annan statlig myndighet som regeringen bestämmer, en kommun eller en region, skriftligen eller muntligen eller, om det behövs, vid en personlig inställelse lämna nödvändiga uppgifter om hälso-tillstånd, utbildning, arbete och personliga förhållanden i övrigt.

2 §²

Varje svensk medborgare som är totalförsvarspliktig är, för utredning som avses i 1 §, skyldig att vid *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* genomgå mönstring, om det inte är uppenbart att han eller hon saknar förmåga att fullgöra värnplikt och civilplikt.

Varje svensk medborgare som är totalförsvarspliktig är, för utredning som avses i 1 §, skyldig att vid *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* genomgå mönstring, om det inte är uppenbart att han eller hon saknar förmåga att fullgöra värnplikt och civilplikt.

Skyldigheten inträder det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller arton år eller, för den som förvärvar svenskt medborgarskap senare, från och med den dag när han eller hon blir svensk medborgare. Om det inte finns särskilda skäl, är ingen skyldig att genomgå mönstring efter det kalenderår när han eller hon fyller tjugofyra år.

¹ Senaste lydelse 2019:890.

² Senaste lydelse 2010:448.

4 §³

Kommuner, regioner och enskilda vårdinrättningar ska till *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* lämna de uppgifter om en totalförsvarspliktigs hälsotillstånd och personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt.

Kommuner, regioner och enskilda vårdinrättningar ska till *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* lämna de uppgifter om en totalförsvarspliktigs hälsotillstånd och personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt.

3 kap.1 §⁴

Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarspliktige har förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt, ska *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* placera honom eller henne i en eller flera befattningsgrupper samt skriva in honom eller henne för värnplikt eller civilplikt eller i en utbildningsreserv. Befattningsgrupper ska finnas för chefer, för specialister och för övriga.

Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarspliktige har förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt, ska *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* placera honom eller henne i en eller flera befattningsgrupper samt skriva in honom eller henne för värnplikt eller civilplikt eller i en utbildningsreserv. Befattningsgrupper ska finnas för chefer, för specialister och för övriga.

3 §⁵

Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarspliktige saknar förutsättningar att fullgöra värnplikt och civilplikt, ska *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* besluta att han eller hon inte är skyldig att fullgöra sådan tjänstgöring.

Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarspliktige saknar förutsättningar att fullgöra värnplikt och civilplikt, ska *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* besluta att han eller hon inte är skyldig att fullgöra sådan tjänstgöring.

4 §⁶

Den som efter en annan utredning än mönstring bedöms lämplig för civilplikt får av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* skrivas in för sådan tjänstgöring, dock inte för civilplikt

Den som efter en annan utredning än mönstring bedöms lämplig för civilplikt får av *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* skrivas in för sådan tjänstgöring, dock inte för

³ Senaste lydelse 2019:890.

⁴ Senaste lydelse 2010:448.

⁵ Senaste lydelse 2010:448.

⁶ Senaste lydelse 2010:448.

som omfattar längre grundutbildning än 60 dagar.

civilplikt som omfattar längre grundutbildning än 60 dagar.

4 a §⁷

En totalförsvarspliktig som har fullgjort annan motsvarande militär utbildning eller tjänstgöring än vad som anges i denna lag får av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* skrivas in för värnplikt.

En totalförsvarspliktig som har fullgjort annan motsvarande militär utbildning eller tjänstgöring än vad som anges i denna lag får av *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* skrivas in för värnplikt.

9 §⁸

Ett beslut enligt 1, 3, 4 eller 4 a § får ändras av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*. Om den som har skrivits in har påbörjat en grundutbildning, får beslutet också ändras av den myndighet som *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* bestämmer. Om det behövs för bedömningen, är den som är totalförsvarspliktig skyldig att genomgå förnyad mönstring eller annan utredning enligt 2 kap.

Ett beslut enligt 1, 3, 4 eller 4 a § får ändras av *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk*. Om den som har skrivits in har påbörjat en grundutbildning, får beslutet också ändras av den myndighet som *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* bestämmer. Om det behövs för bedömningen, är den som är totalförsvarspliktig skyldig att genomgå förnyad mönstring eller annan utredning enligt 2 kap.

Om en ändring av ett beslut om grundutbildningen blir längre än enligt det tidigare beslutet, krävs att den som beslutet avser godkänner ändringen. Om inte annat följer av 10 §, ska detsamma gälla i fråga om ändring av ett beslut om inskrivning i utbildningsreserven till inskrivning för värnplikt eller för sådan civilplikt som omfattar en längre grundutbildning än 60 dagar.

15 §⁹

Beslut om krigsplacering fattas av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* efter framställningar från statliga myndigheter, kommuner, regioner, bolag, föreningar, samfälligheter, registrerade trossamfund, organisatoriska delar av sådana samfund eller andra enskilda (bemanningsansvariga). Om ett beslut om krigsplacering upphävs, gäller 14 §.

Beslut om krigsplacering fattas av *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* efter framställningar från statliga myndigheter, kommuner, regioner, bolag, föreningar, samfälligheter, registrerade trossamfund, organisatoriska delar av sådana samfund eller andra enskilda (bemanningsansvariga). Om ett beslut om krigsplacering upphävs, gäller 14 §.

⁷ Senaste lydelse 2010:448.

⁸ Senaste lydelse 2010:448.

⁹ Senaste lydelse 2019:890.

Även utan sådan framställning som avses i första stycket får *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* besluta om krigsplacering, om det sker i enlighet med en anmälan om behov av totalförsvarspliktiga och den bemanningsansvarige inte har meddelat annat.

Även utan sådan framställning som avses i första stycket får *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* besluta om krigsplacering, om det sker i enlighet med en anmälan om behov av totalförsvarspliktiga och den bemanningsansvarige inte har meddelat annat.

15 a §¹⁰

En bemanningsansvarig får ändra ett beslut om krigsplacering i sin krigsorganisation till en annan krigsplacering i organisationen. Ett sådant beslut om ändrad krigsplacering ska anmälas till *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*.

Framställning om ändrad krigsplacering för den som är krigsplacerad i en verksamhet som är gemensam för flera bemanningsansvariga ska göras i samråd med den myndighet som regeringen bestämmer. Beslut om ändrad krigsplacering fattas i dessa fall av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*.

En bemanningsansvarig får ändra ett beslut om krigsplacering i sin krigsorganisation till en annan krigsplacering i organisationen. Ett sådant beslut om ändrad krigsplacering ska anmälas till *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk*.

Framställning om ändrad krigsplacering för den som är krigsplacerad i en verksamhet som är gemensam för flera bemanningsansvariga ska göras i samråd med den myndighet som regeringen bestämmer. Beslut om ändrad krigsplacering fattas i dessa fall av *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk*.

22 §¹¹

Ansökningar om rätt att vara vapenfri prövas av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*.

Ansökningar om rätt att vara vapenfri prövas av *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk*.

5 kap.

1 §¹²

Den som fullgör värnplikt eller civilplikt är skyldig att i den mån verksamheten kräver det tåla inskränkningar såväl i sin frihet att förflytta sig inom landet och att lämna detta som i sin personliga frihet i övrigt.

Den som fullgör värnplikt eller civilplikt är, efter beslut av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* eller efter myndighetens bestämmande av en annan statlig myndighet, också skyldig att genomgå den medicinska och

Den som fullgör värnplikt eller civilplikt är, efter beslut av *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* eller efter myndighetens bestämmande av en annan statlig myndighet, också skyldig att genomgå den

¹⁰ Senaste lydelse 2010:448.

¹¹ Senaste lydelse 2010:448.

¹² Senaste lydelse 2010:448.

psykologiska undersökning som krävs för att utreda och bedöma hans eller hennes förutsättningar att tjänstgöra inom totalförsvaret.

Utöver vad som framgår av andra stycket är den som fullgör värnplikt eller civilplikt, efter beslut av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* eller, efter myndighetens bestämmande, av annan statlig myndighet, skyldig att på anmaning lämna urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av beroendeframkallande medel eller något sådant dopningsmedel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor. Detta gäller dock inte om det finns medicinska eller liknande skäl mot sådan provtagning.

Kontroll enligt tredje stycket får ske endast i den mån åtgärden är försvarlig med hänsyn till dess syfte och övriga omständigheter. Vidare gäller att kontrollen får genomföras endast i den form och utsträckning som är nödvändig för det angivna syftet.

medicinska och psykologiska undersökning som krävs för att utreda och bedöma hans eller hennes förutsättningar att tjänstgöra inom totalförsvaret.

Utöver vad som framgår av andra stycket är den som fullgör värnplikt eller civilplikt, efter beslut av *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* eller, efter myndighetens bestämmande, av annan statlig myndighet, skyldig att på anmaning lämna urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av beroendeframkallande medel eller något sådant dopningsmedel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor. Detta gäller dock inte om det finns medicinska eller liknande skäl mot sådan provtagning.

6 §¹³

Inkallelser till tjänstgöring ska göras av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*, om inte regeringen föreskriver något annat.

Inkallelser till grundutbildning eller repetitionsutbildning ska sändas ut i god tid, om det inte finns särskilda skäl för något annat. Detsamma gäller för en återkallelse av inkallelsen.

Inkallelser till tjänstgöring ska göras av *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk*, om inte regeringen föreskriver något annat.

7 §¹⁴

En totalförsvarspliktig ska inställa sig till tjänstgöring enligt inkallelsen. Hinder att inställa sig ska snarast anmälas till

En totalförsvarspliktig ska inställa sig till tjänstgöring enligt inkallelsen. Hinder att inställa sig ska snarast anmälas till

¹³ Senaste lydelse 2010:448.

¹⁴ Senaste lydelse 2010:448.

Totalförsvarets myndighet. *rekryterings-* *Totalförsvarets* *plikt-* *och*
prövningsverk.

10 §¹⁵

Ärenden om uppskov prövas av *Totalförsvarets myndighet.* *rekryterings-* *Totalförsvarets* *plikt-* *och*
prövningsverk.

15 §¹⁶

Ärenden om avbrott ska prövas av *Totalförsvarets myndighet* eller efter myndighetens bestämmande av en annan statlig myndighet, en kommun eller en region. Ärenden som avses i 14 § ska dock alltid prövas av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet.* Ärenden om avbrott ska prövas av *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* eller efter myndighetens bestämmande av en annan statlig myndighet, en kommun eller en region. Ärenden som avses i 14 § ska dock alltid prövas av *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.*

17 §¹⁷

Om en grundutbildning avbryts sedan 40 tjänstgöringsdagar har fullgjorts, får den som fullgjort tjänstgöringen tillgodoräkna sig tiden före avbrottet, utom tjänstgöringsdagar under vilka han eller hon har varit frånvarande från tjänsten. Om det enda skälet till avbrottet är frånvaro på grund av sjukdom eller skada, behöver grundutbildningen inte fullföljas. Om den som fullgjort tjänstgöringen begär det, ska han eller hon dock på nytt inkallas till grundutbildning. I sådant fall ska *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* bestämma i vilken utsträckning utbildningstiden före avbrottet ska tillgodoräknas. Om en grundutbildning avbryts sedan 40 tjänstgöringsdagar har fullgjorts, får den som fullgjort tjänstgöringen tillgodoräkna sig tiden före avbrottet, utom tjänstgöringsdagar under vilka han eller hon har varit frånvarande från tjänsten. Om det enda skälet till avbrottet är frånvaro på grund av sjukdom eller skada, behöver grundutbildningen inte fullföljas. Om den som fullgjort tjänstgöringen begär det, ska han eller hon dock på nytt inkallas till grundutbildning. I sådant fall ska *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* bestämma i vilken utsträckning utbildningstiden före avbrottet ska tillgodoräknas.

Avbryts utbildningen i annat fall än som avses i första stycket, får ingen tjänstgöringstid tillgodoräknas.

7 kap.1 §¹⁸

En totalförsvarspliktig är skyldig att

¹⁵ Senaste lydelse 2010:448.

¹⁶ Senaste lydelse 2019:890.

¹⁷ Senaste lydelse 2010:448.

¹⁸ Senaste lydelse 2010:448.

1. se till att han eller hon inom rimlig tid kan nås av postförsändelser från *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*,

2. efter uppmaning bekräfta mottagandet av kallelser till utredning, inkallelser till tjänstgöring och beslut om krigsplacering och ta del av innehållet i sådana handlingar, samt

3. ta emot, väl förvara och efter uppmaning återlämna handlingar och utrustning som rör tjänstgöring inom totalförsvaret.

1. se till att han eller hon inom rimlig tid kan nås av postförsändelser från *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk*,

10 kap.

6 §¹⁹

Om en totalförsvarspliktig har kallats till mönstring eller personlig inställelse vid annan utredning enligt 2 kap., inkallats till värnplikt eller civilplikt eller ålagts att fullgöra allmän tjänsteplikt men utan giltigt skäl uteblir, får *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* eller den myndighet som *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* bestämmer besluta att han eller hon på egen bekostnad ska hämtas genom Polismyndighetens försorg.

En totalförsvarspliktig ska anses ha haft giltigt skäl att utebli, om det är sannolikt att han eller hon har hindrats att inställa sig på grund av avbrott i den allmänna samfärdseln, sjukdom eller annan omständighet som han eller hon inte bort förutse eller av en omständighet i övrigt som den beslutande myndigheten finner utgör giltigt ursäkt.

7 §²⁰

Totalförsvarets rekryteringsmyndighet får vid vite förelägga

1. en totalförsvarspliktig att till *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* eller annan myndighet som regeringen eller *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* bestämmer skriftligen lämna uppgifter som avses i 2 kap. 1 §, och

Totalförsvarets plikt- och prövningsverk får vid vite förelägga

1. en totalförsvarspliktig att till *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* eller annan myndighet som regeringen eller *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* bestämmer skriftligen lämna uppgifter som avses i 2 kap. 1 §, och

¹⁹ Senaste lydelse 2014:686.

²⁰ Senaste lydelse 2010:448.

2. en arbetsgivare, uppdragsgivare, arbetstagare och uppdragstagare att till en myndighet som avses i 6 kap. 3 § lämna upplysningar som avses i 6 kap. 5 §.

8 §²¹

Totalförsvarets rekryteringsmyndighet får i särskilda fall besluta att en totalförsvarspliktig tills vidare inte ska kallas till mönstring eller inkallas till värnplikt eller civilplikt, om han eller hon

Totalförsvarets plikt- och prövningsverk får i särskilda fall besluta att en totalförsvarspliktig tills vidare inte ska kallas till mönstring eller inkallas till värnplikt eller civilplikt, om han eller hon

1. vägrar eller underlåter att fullgöra vad som åligger honom eller henne eller avviker eller uteblir från tjänstgöringsstället och det kan antas att han eller hon inte kommer att fullgöra den värnplikt eller civilplikt som inskrivningen avser, eller

2. med hänvisning till sin anslutning till visst religiöst samfund förklarar att han eller hon inte kommer att fullgöra vare sig värnplikt eller civilplikt.

10.²² Äldre bestämmelser om tjänstgöringen gäller för dem som vid lagens ikraftträdande har påbörjat utbildning enligt värnpliktslagen (1941:967), lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, civilförsvarslagen (1960:74), lagen (1981:292) om hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m. m. samt lagen (1984:272) om skyldighet för civilförsvarspliktiga att tjänstgöra utanför civilförsvaret. *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* får dock avkorta tjänstgöringstiden för den som påbörjat tjänstgöringen före den 1 juli 1995, om den tjänstgöringsskyldige medger det.

15.²³ Om det i en lag eller annan författning förekommer hänvisning till Värnpliktsverket eller Vapenfristyrelsen, ska hänvisningen i stället avse

10. Äldre bestämmelser om tjänstgöringen gäller för dem som vid lagens ikraftträdande har påbörjat utbildning enligt värnpliktslagen (1941:967), lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, civilförsvarslagen (1960:74), lagen (1981:292) om hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m. m. samt lagen (1984:272) om skyldighet för civilförsvarspliktiga att tjänstgöra utanför civilförsvaret. *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* får dock avkorta tjänstgöringstiden för den som påbörjat tjänstgöringen före den 1 juli 1995, om den tjänstgöringsskyldige medger det.

15. Om det i en lag eller annan författning förekommer hänvisning till Värnpliktsverket eller Vapenfristyrelsen, ska hänvisningen i stället avse

²¹ Senaste lydelse 2010:448.

²² Senaste lydelse 2010:448.

²³ Senaste lydelse 2010:448.

Totalförsvarets myndighet. *rekryterings-* *Totalförsvarets* *plikt-* *och*
prövningsverk.

Denna lag träder i kraft den 1 februari 2021.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 1 § lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

1 §²

Enligt Genèvekonventionerna den 12 augusti 1949 rörande skydd för offren i internationella väpnade konflikter och tilläggsprotokollen till konventionerna ska uppgifter om identitet, vistelseort, hälsotillstånd och liknande förhållanden som avser krigsfångar och andra skyddade personer som är i Sveriges våld lämnas till en officiell nationell upplysningsbyrå. Varje kommun och region som har sådana uppgifter ska, under tid när den nationella upplysningsbyrån är upprättad, lämna dessa uppgifter i fråga om krigsfångar till *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* och i fråga om andra skyddade personer till Migrationsverket. *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* och Migrationsverket ska vidarebefordra uppgifterna till den nationella upplysningsbyrån.

Varje kommun och region ska också till *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* respektive Migrationsverket lämna uppsamlade värdeföremål och handlingar, som kvarlämnats av skyddade personer eller som efterlämnats av avlidna skyddade personer, om värdeföremålen eller

Enligt Genèvekonventionerna den 12 augusti 1949 rörande skydd för offren i internationella väpnade konflikter och tilläggsprotokollen till konventionerna ska uppgifter om identitet, vistelseort, hälsotillstånd och liknande förhållanden som avser krigsfångar och andra skyddade personer som är i Sveriges våld lämnas till en officiell nationell upplysningsbyrå. Varje kommun och region som har sådana uppgifter ska, under tid när den nationella upplysningsbyrån är upprättad, lämna dessa uppgifter i fråga om krigsfångar till *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* och i fråga om andra skyddade personer till Migrationsverket. *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* och Migrationsverket ska vidarebefordra uppgifterna till den nationella upplysningsbyrån.

Varje kommun och region ska också till *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* respektive Migrationsverket lämna uppsamlade värdeföremål och handlingar, som kvarlämnats av skyddade personer eller som efterlämnats av avlidna skyddade personer, om värdeföremålen eller

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2019:925.

² Senaste lydelse 2019:925.

handlingarna är av vikt för de närmast anhöriga. Uppgift ska även lämnas om var avlidna skyddade personers gravar är belägna. *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* och Migrationsverket ska lämna vidare uppsamlade värdeföremål och handlingar samt vidarebefordra uppgifter om gravars belägenhet till den nationella upplysningsbyrån.

handlingarna är av vikt för de närmast anhöriga. Uppgift ska även lämnas om var avlidna skyddade personers gravar är belägna. *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* och Migrationsverket ska lämna vidare uppsamlade värdeföremål och handlingar samt vidarebefordra uppgifter om gravars belägenhet till den nationella upplysningsbyrån.

Denna lag träder i kraft den 1 februari 2021.

5 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 37 kap. 4 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

37 kap.

4 §¹

Utöver vad som följer av 21 kap. 5 § gäller sekretess hos *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* och Migrationsverket i verksamhet som avser mottagande och vidarebefordran av upplysningar m.m. om krigsfångar och andra skyddade personer som avses i Genève-konventionerna den 12 augusti 1949 rörande skydd för offren i internationella väpnade konflikter och tilläggsprotokollen till konventionerna (SÖ 1953:14–17 samt 1979:22 och 23), för uppgift om en enskilds vistelseort, hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

Utöver vad som följer av 21 kap. 5 § gäller sekretess hos *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* och Migrationsverket i verksamhet som avser mottagande och vidarebefordran av upplysningar m.m. om krigsfångar och andra skyddade personer som avses i Genève-konventionerna den 12 augusti 1949 rörande skydd för offren i internationella väpnade konflikter och tilläggsprotokollen till konventionerna (SÖ 1953:14–17 samt 1979:22 och 23), för uppgift om en enskilds vistelseort, hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst femtio år.

Denna lag träder i kraft den 1 februari 2021.

¹ Senaste lydelse 2010:456.

6 Förslag till lag om ändring i totalförsvarsdatalagen (2020:151)

Härigenom föreskrivs att 1, 2, 5, 6, 8, 11, 12, 14 och 15 §§ totalförsvarsdatalagen (2020:151) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Syftet med denna lag är att ge *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* möjlighet att i sin verksamhet behandla personuppgifter om totalförsvarspliktiga och annan personal inom totalförsvaret på ett ändamålsenligt sätt samt att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks vid sådan behandling.

Denna lag gäller i *Totalförsvarets rekryteringsmyndighets* verksamhet vid behandling av personuppgifter om totalförsvarspliktiga och annan personal som har en uppgift inom totalförsvaret vid höjd beredskap.

I de fall det anges särskilt gäller lagen även i verksamhet som bedrivs av någon annan än *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*.

När sådan behandling av personuppgifter som avses i första stycket utförs av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* i egenskap av vårdgivare inom hälso- och sjukvården tillämpas patientdatalagen (2008:355).

Totalförsvarets rekryteringsmyndighet är *personuppgiftsansvarig* för den behandling av personuppgifter som myndigheten utför.

En kommun, region eller statlig myndighet som behandlar personuppgifter med stöd av denna lag eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen är personuppgiftsansvarig för den behandlingen.

Föreslagen lydelse

1 §

Syftet med denna lag är att ge *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* möjlighet att i sin verksamhet behandla personuppgifter om totalförsvarspliktiga och annan personal inom totalförsvaret på ett ändamålsenligt sätt samt att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks vid sådan behandling.

2 §

Denna lag gäller i *Totalförsvarets plikt- och prövningsverks* verksamhet vid behandling av personuppgifter om totalförsvarspliktiga och annan personal som har en uppgift inom totalförsvaret vid höjd beredskap.

I de fall det anges särskilt gäller lagen även i verksamhet som bedrivs av någon annan än *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk*.

När sådan behandling av personuppgifter som avses i första stycket utförs av *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* i egenskap av vårdgivare inom hälso- och sjukvården tillämpas patientdatalagen (2008:355).

5 §

Totalförsvarets plikt- och prövningsverk är *personuppgiftsansvarigt* för den behandling av personuppgifter som myndigheten utför.

6 §

Personuppgifter i *Totalförsvarets rekryteringsmyndighets* verksamhet får behandlas om det är nödvändigt för att

Personuppgifter i *Totalförsvarets plikt- och prövningsverks* verksamhet får behandlas om det är nödvändigt för att

1. ta fram underlag för beslut om mönstring, inskrivning, krigs-placering eller annat ianspråktagande av personal till totalförsvaret,

2. redovisa personal med uppgifter inom totalförsvaret,

3. säkerställa att den registrerade fortlöpande får ändamålsenlig utbildning och en lämplig placering inom totalförsvaret,

4. se till att den registrerade fullgör sina skyldigheter i fråga om totalförsvarsplikten,

5. tillgodose den registrerades rättigheter och trygghet i egenskap av totalförsvarspliktig, och

6. fullgöra *Totalförsvarets rekryteringsmyndighets* service-skyldighet gentemot bemannings-ansvariga organ inom totalförsvaret.

6. fullgöra *Totalförsvarets plikt- och prövningsverks* service-skyldighet gentemot bemannings-ansvariga organ inom totalförsvaret.

8 §

Känsliga personuppgifter enligt artikel 9.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), här benämnd EU:s dataskyddsförordning, får endast behandlas om det är absolut nödvändigt för de ändamål som anges i 6 och 7 §§.

Känsliga personuppgifter får även behandlas om det är absolut nödvändigt vid en utredning om den totalförsvarspliktiges personliga förhållanden som görs enligt 2 kap. 1 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt av någon annan statlig myndighet än *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*, en kommun eller region.

Känsliga personuppgifter får även behandlas om det är absolut nödvändigt vid en utredning om den totalförsvarspliktiges personliga förhållanden som görs enligt 2 kap. 1 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt av någon annan statlig myndighet än *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk*, en kommun eller region.

11 §

Tillgången till personuppgifter vid *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*, en annan statlig myndighet, en kommun eller region ska begränsas till vad varje anställd behöver för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter.

Tillgången till personuppgifter vid *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk*, en annan statlig myndighet, en kommun eller region ska begränsas till vad varje anställd behöver för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om hur tillgången till personuppgifter ska begränsas.

12 §

Direktåtkomst till personuppgifter hos *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* får endast medges Försvarsmakten och den registrerade. Direktåtkomst till personuppgifter hos *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* får endast medges Försvarsmakten och den registrerade.

Den registrerade får endast ha direktåtkomst till personuppgifter som rör honom eller henne.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om begränsningar av direktåtkomsten enligt första stycket och föreskrifter om behörighet och säkerhet vid sådan åtkomst.

14 §

Försvarsmakten får föra in och rätta personuppgifter om totalförsvarspliktiga i *Totalförsvarets rekryteringsmyndighets* informationssystem. Försvarsmakten får föra in och rätta personuppgifter om totalförsvarspliktiga i *Totalförsvarets plikt- och prövningsverks* informationssystem.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om Försvarsmaktens behandling av personuppgifter enligt första stycket och föreskrifter om behörighet och säkerhet vid sådan behandling.

15 §

Personuppgifter ska avskiljas så att tillgången till dem begränsas när de inte längre behövs i *Totalförsvarets rekryteringsmyndighets* löpande verksamhet för de ändamål som anges i 6 §. Personuppgifter ska avskiljas så att tillgången till dem begränsas när de inte längre behövs i *Totalförsvarets plikt- och prövningsverks* löpande verksamhet för de ändamål som anges i 6 §.

Personuppgifter om totalförsvarspliktiga ska avskiljas senast vid utgången av det kalenderår då den totalförsvarspliktige fyller 70 år, om inte den totalförsvarspliktige därefter har en uppgift inom totalförsvaret vid höjd beredskap.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om avskiljande av personuppgifter.

Denna lag träder i kraft den 1 februari 2021.

BILAGA 4

Konstitutionsutskottets yttrande 2020/21:KU4y

Totalförsvaret 2021–2025

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet beslutade den 22 oktober 2020 att ge bl.a. konstitutionsutskottet tillfälle att senast den 17 november 2020 yttra sig över proposition 2020/21:30 Totalförsvaret 2021–2025 (avsnitt 1–4, 6–15) och eventuella följdmotioner i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Konstitutionsutskottet begränsar sitt yttrande till propositionen och frågor om finansieringen av länsstyrelserna.

Utskottet betonar vikten av att länsstyrelsernas verksamhet inom totalförsvaret är finansierad och företrädesvis med direktfinansiering genom förvaltningsanslag.

Utskottets överväganden

Propositionen

Propositionen innehåller bl.a. förslag om ett övergripande mål för totalförsvaret, nya mål för det militära respektive civila försvaret, inriktningen för Försvarmaktens krigsorganisation, förändringar i Försvarmaktens grundorganisation samt lagändringar med anledning av namnbyte på Totalförsvarets rekryteringsmyndighet.

Det anförs i propositionen att kommuner, regioner och länsstyrelser har viktiga roller inför och under höjd beredskap. Det är viktigt att aktörerna ges goda förutsättningar att delta i arbetet med att stärka beredskapen. Regeringen konstaterar att de satsningar på viktiga samhällsfunktioner som föreslås i denna proposition även stärker kommunernas, regionernas och länsstyrelsernas arbete med civilt försvar. Det kan gälla personalresurser för grundläggande arbete med civilt försvar, investeringsstöd, resurser för genomförande av utbildningar och övningar samt lagring av vissa förnödenheter och insatsvaror. Det intensifierade arbetet med civilt försvar hos de statliga myndigheterna kan förväntas skapa delvis nya förutsättningar för arbetet i kommuner och regioner.

I propositionen föreslås bl.a. ändringar i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) till följd av att Totalförsvarets rekryteringsmyndighet byter namn till Totalförsvarets plikt- och provningsverk.

Motionerna

Med anledning av propositionen har fyra följdmotioner lämnats in.

Utskottets ställningstagande

Utskottet begränsar sitt yttrande till propositionen och frågar om finansieringen av länsstyrelsernas verksamhet inom totalförsvaret.

Av propositionen framgår att länsstyrelserna har en viktig roll inför och under höjd beredskap. Det är enligt regeringen viktigt att aktörerna ges goda förutsättningar att delta i arbete med att stärka beredskapen.

Utskottet noterar att regeringen i budgetpropositionen för 2021 anför att totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras (prop. 2020/21:1 utg.omr. 1 s. 61). Regeringen föreslår därför att anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m.* inom utgiftsområde 1 ökas med 30 000 000 kronor 2021 för att stärka myndigheternas organisation och ledning i fråga om civilt försvar 2021–2025. Från och med 2022 beräknas anslaget enligt budgetpropositionen ökas för samma ändamål med 36 000 000 kronor. Vidare föreslås att anslaget ökas med 15 000 000 kronor fr.o.m. 2021 med anledning

av ett planerat förslag om komplettering av säkerhetsskyddslagen (a. prop. s. 61).

Anslaget får huvudsakligen användas till länsstyrelsernas förvaltningsutgifter, dvs. det är ett förvaltningsanslag.

Vidare noterar utskottet att Riksrevisionen i januari 2019 presenterade en granskningsrapport om regeringens styrning av länsstyrelserna – Vanans makt – regeringens styrning av länsstyrelserna (RiR 2019:2). I rapporten anför Riksrevisionen att det är utmärkande för länsstyrelserna att finansieringen i så stor omfattning kommer från annat håll än från förvaltningsanslaget. Tidigare utredningar har enligt Riksrevisionen pekat på att principen att förvaltningsanslag ska användas för förvaltningskostnader och sakanslag till transfereringar, investeringar i infrastruktur etc. är satt ur spel när det gäller finansieringen av länsstyrelserna. I rapporten framgår också att merparten av länsledningarna tar upp som ett stort problem att uppdrag som tillkommer för länsstyrelserna saknar finansiering. Enligt rapporten har länsstyrelserna inom vissa verksamhetsområden fått nya tillsyns- och kontrolluppdrag som man ser som ofinansierade.

Regeringen anförde med anledning av Riksrevisionens granskning bl.a. att den avsåg att arbeta vidare med en ökad direktfinansiering genom förvaltningsanslag (skr. 2018/19:117).

Konstitutionsutskottet konstaterade i sitt betänkande där skrivelsen behandlades att två åtgärder som regeringen avsåg att arbeta vidare med var att öka direktfinansieringen genom förvaltningsanslag och en ökad dispositionsrätt i fråga om sakanslag (bet. 2019/20:KU2 s. 12). Utskottet välkomnade de åtgärder som regeringen avsåg att vidta med anledning av granskningsrapporten och noterade att regeringen instämmer i flera av problemformuleringarna.

Mot denna bakgrund vill utskottet betona vikten av att länsstyrelsernas verksamhet inom totalförsvaret är finansierad och företrädesvis med direktfinansiering genom förvaltningsanslag.

Stockholm den 17 november 2020

På konstitutionsutskottets vägnar

Karin Enström

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Karin Enström (M), Hans Ekström (S), Ida Karkiainen (S), Marta Obminska (M), Matheus Enholm (SD), Per-Arne Håkansson (S), Linda Modig (C), Mia Sydow Mölleby (V), Ida Drougge (M), Fredrik Lindahl (SD), Laila Naraghi (S), Tuve Skånberg (KD), Daniel Andersson (S), Tina Acketoft (L), Mikael Strandman (SD), Camilla Hansén (MP) och Erik Ottoson (M).

BILAGA 5

Justitieutskottets yttrande 2020/21:JuU3y

Totalförsvaret 2021–2025

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har beslutat att ge bl.a. justitieutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2020/21:30 Totalförsvaret 2021–2025 och de motioner som väckts med anledning av propositionen i de delar dessa berör justitieutskottets beredningsområde.

Mot denna bakgrund begränsar justitieutskottet sitt yttrande över propositionen till frågor om säkerhetsskydd samt ordning och säkerhet samt, när det gäller följdmotioner, till motion 2020/21:3747 (M, KD) yrkandena 4 och 5.

Utifrån de utgångspunkter som justitieutskottet har att beakta, anser justitieutskottet att försvarsutskottet bör tillstyrka regeringens förslag och avstyrka motion 2020/21:3747 (M, KD) yrkandena 4 och 5.

I yttrandet finns två avvikande meningar (M, SD, KD) och ett särskilt yttrande (L).

Utskottets överväganden

Gällande rätt m.m.

Försvarsmaktens möjligheter att stödja polisen

Försvarsmakten har länge gett stöd till samhället i övrigt, bl.a. i olika krissituationer. Generella bestämmelser om detta finns i förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet. Inom ramen för förordningen får Försvarsmakten lämna stöd till bl.a. Polismyndigheten och Säkerhetspolisen. I Sverige har det länge betraktats som en allmän grundsats för militär medverkan vid polisiär verksamhet att väpnade trupper inte får sättas in mot den egna befolkningen eller andra civila. Denna grundsats framgår av 7 § i förordningen. Enligt den bestämmelsen får Försvarsmaktens personal inte användas i situationer där det finns risk för att den kan komma att bruka tvång eller våld mot enskilda när stöd lämnas.

Med stöd av lagen (2006:343) om Försvarsmaktens stöd till polisen vid terrorismbekämpning finns möjlighet för polisen att begära stöd från Försvarsmakten även med uppgifter som kan innebära att våld och tvång används mot enskilda. En sådan begäran om stöd ska beslutas av Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen. Stödet ska gälla att förhindra eller på annat sätt ingripa mot en handling som kan utgöra brott enligt lagen (2003:148) om straff för terroristbrott. I förarbetena till lagen (prop. 2005/06:111 s. 19 f.) anför regeringen att det finns former av terrorattentat som polisen inte kan hantera på egen hand, främst vid händelser som utspelar sig i luftrummet eller till sjöss. Ett annat exempel på när polisens resurser inte räcker till kan enligt propositionen vara om flera terrorattentat inträffar samtidigt på olika håll i landet. Regeringen framhåller i propositionen att det inte kan komma i fråga att Försvarsmakten lämnar stöd till polisen som kan innebära användning av våld eller tvång i samband med sådan brottslighet som polisen återkommande har att hantera, t.ex. ordningsstörningar vid demonstrationer, gängbrottslighet eller fotbollshuliganism (s. 29).

Vidare finns i skyddslagen (2010:305) bestämmelser om vissa åtgärder till förstärkt skydd för byggnader, andra anläggningar, områden och andra objekt mot sabotage, terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, spioneri samt röjande i andra fall av hemliga uppgifter som rör totalförsvaret och grovt rån (1 §). Av 9 § skyddslagen framgår att poliser, militär personal eller annan särskilt utsedd personal får anlitas för bevakning av ett skyddsobjekt.

Beredskapspolisen

År 1986 skapades en beredskapspolisorganisation som förstärkning till polisen vid höjd beredskap och krig, vilken bemannades av civilpliktiga som lämnat krigsplaceringen vid Försvarsmakten. År 1996 utökades beredskapspolisen

och delades in i två delar: den allmänna och den särskilda beredskapspolisens. Den allmänna beredskapspolisens huvudsakliga uppgift var bevakning och skydd av viktiga totalförsvarsobjekt. De särskilda beredskapspoliserna hade genomgått en särskild utbildning och hade tillgång till tyngre utrustning, i syfte att kunna vara en kvalificerad resurs till polisen vid insatser mot sabotageförband.

Den 1 januari 2009 trädde förordningen (2008:1097) om beredskapspolisens i kraft, vilket i praktiken innebar att den allmänna beredskapspolisens avskaffades. Från och med denna tidpunkt bestod beredskapspolisens alltså endast av den del som tidigare benämns den särskilda beredskapspolisens.

Enligt förordningen skulle beredskapspoliser kallas in till polismyndigheterna under höjd beredskap eller när regeringen hade beslutat om tjänstgöring enligt 4 kap. 8 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsskydd. Beredskapspoliser som hade ingått avtal med Rikspolisstyrelsen om tjänstgöring fick också kallas in till en polismyndighet vid allvarliga eller omfattande störningar på samhället från ordnings- eller säkerhetssynpunkt eller vid risk för sådana störningar.

Efter att Rikspolisstyrelsen framfört att beredskapspolisens inte längre behövdes gjorde regeringen i budgetpropositionen för 2012 bedömningen att organisationen borde avvecklas under budgetåret. I budgetpropositionen anges att detta inte hindrar att regeringen, vid höjd beredskap eller när regeringen beslutat om beredskapstjänstgöring enligt lagen om totalförsvarsskydd, vid behov återinför organisationen. Beredskapspolisens avvecklades genom att förordningen om beredskapspolisens upphävdes den 1 oktober 2012.

Propositionen

I det följande redogörs i korthet för propositionens avsnitt om säkerhetsskydd samt ordning och säkerhet i de delar som rör justitieutskottets beredningsområde.

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att säkerhetsskyddet behöver stärkas. Regeringen har redan lagt fram förslag till lagstiftning som innebär en möjlighet att stoppa överlåtelse av säkerhetskänslig verksamhet och viss egendom som kan skada Sveriges säkerhet. Regeringen anser att det därutöver bör tas fram lagstiftning som bl.a. möter behoven av en ambitionshöjning när det gäller tillsynen och ett bättre skydd när säkerhetskänslig verksamhet exponeras för utomstående. En skärpning av lagstiftningen inom området bör enligt regeringen vara genomförd senast vid utgången av perioden 2021–2025.

I propositionen konstaterar regeringen att kraven på polisiär verksamhet kommer att öka inför och under ett krig. Ett försämrat säkerhetspolitiskt läge, höjd beredskap och krig kommer också att kräva resurser för bevakning av skyddsobjekt och annan samhällsviktig verksamhet. Mot denna bakgrund har Försvarsberedningen föreslagit att en förstärkningsresurs till polisen ska upprättas (Ds 2017:66 s. 156 f.).

Regeringen bedömer att det skulle krävas ytterligare överväganden för att identifiera de eventuella behov av skydd och förstärkningsresurser som kan finnas i en situation av höjd beredskap och ytterst krig utifrån ett helhetsperspektiv samt hur de på ett kostnadseffektivt sätt kan bidra till bästa möjliga försvarsförmåga utifrån ett totalförsvarsperspektiv. Enligt regeringen är det angeläget att göra en översyn av personalförsörjningen inom det civila försvaret som helhet, vilket inkluderar det eventuella behovet av förstärkningsresurser, även innefattat en beredskapspolisorganisation. I det sammanhanget bör även övervägas om en förstärkningsresurs kan bygga på plikt för t.ex. nyligen pensionerade poliser eller sådana som övergått till annan karriär.

Motionen

I kommittémotion 2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om att Försvarsmakten ska kunna stödja polisen vid extraordinära händelser. Motionärerna konstaterar att rikspolischefen i januari 2020 inkom med en sådan hemställan till regeringen och att inga åtgärder ännu har vidtagits av regeringen. Motionärerna anser att lagstiftningen bör ändras så att Försvarsmakten ges möjlighet att stödja polisen vid extraordinära händelser och tillse att Försvarsmakten kompenseras resursmässigt för denna nya uppgift. För att detta ska komma till stånd behöver målen för det militära försvaret ses över så att det tydligt framgår att Försvarsmaktens möjligheter att ge stöd till polisen inte begränsas.

I samma motion yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om att återupprätta den särskilda beredskapspolisen. Motionärerna framhåller att det säkerhetspolitiska läget har försämrats radikalt sedan år 2012, då den särskilda beredskapspolisen avskaffades. Till skillnad från Försvarsberedningens förslag från 2017 anser motionärerna att en sådan förstärkningsresurs också ska kunna användas i fredstid för att stärka Sveriges möjligheter att möta hybridhot, och inte endast vid höjd beredskap.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat förslag om att återinföra beredskapspolisen (se bet. 2014/15:JU1 s. 37). Utskottet anförde i betänkandet att det inte gjorde någon annan bedömning än vad försvarsutskottet gjort när det behandlade ett motionsyrkande med samma lydelse under det föregående riksmötet. Försvarsutskottet anförde då att det i avvägningen mellan behov, nyttjandegrad och kostnader inte gjorde någon annan bedömning än regeringen gjorde när den beslutade att det med dagens situation inte fanns tillräckliga skäl att upprätthålla beredskapspolisen (bet. 2013/14:FöU9 s. 22). Försvarsutskottet påminde vidare om att det finns en möjlighet att återinföra organisationen vid höjd beredskap. Justitieutskottet föreslog att motionen skulle avstyrkas, och riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2014/15:77).

Justitieutskottet har vidhållit sin uppfattning vid behandlingen av motsvarande motionsyrkanden senare år (se bl.a. 2019/20:JU1 s. 82 f.).

Det kan noteras att försvarsutskottet i ett yttrande (2017/18:F6U6y) föreslog att justitieutskottet skulle tillstyrka ett motionsyrkande om ett tillkännagivande om en förstärkningsresurs till Polismyndigheten. Justitieutskottet ansåg emellertid att det inte framkommit något som gav anledning att ta ett utskottsinitiativ, bl.a. mot bakgrund av att frågan redan hade uppmärksammats av Försvarsberedningen (bet. 2017/18:JU13 s. 98 f.). Justitieutskottet föreslog därför att motionen skulle avstyrkas, och riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2017/18:254).

Utskottet har flera gånger tidigare behandlat motioner om polisens samarbete med Försvarsmakten, bl.a. våren 2019 (bet. 2018/19:JU10 s. 68 f.). Utskottet anförde att det är viktigt att polisen i olika situationer kan samverka med andra myndigheter och få avlastning och hjälp i olika situationer. Utskottet vidhöll emellertid sin tidigare uppfattning att de bestämmelser om detta som finns i t.ex. förordningen om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet är ändamålsenligt utformade. Vidare noterade utskottet liksom tidigare år att polisen har möjlighet att förordna ordningsvakter att medverka till att upprätthålla den allmänna ordningen och att polisen också samarbetar i många sammanhang med olika frivilligorganisationer. Det finns även ett fungerande samarbete mellan polisen och hemvärdet i olika situationer, t.ex. vid sökningar efter försvunna personer. Utskottet var mot denna bakgrund inte berett att ställa sig bakom förslaget att Försvarsmakten ska ha möjlighet att använda militära resurser för att avlasta polisen och fann inte heller anledning att föreslå något tillkännagivande om ett bättre samarbete mellan polisen och andra aktörer. Därmed avstyrktes motionerna. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:191).

I utskottets senaste betänkande om polisfrågor (bet. 2019/20:JU25 s. 67 f.) konstaterade utskottet att rikspolischefen inkommit med en begäran till regeringen om en författningsöversyn med syftet att se över polisens behov av stöd från Försvarsmakten. Utskottet gjorde ingen annan bedömning än tidigare och uttalade att utskottet inte var berett att föreslå att riksdagen ska ta något initiativ i dessa frågor. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2019/20:256).

Utskottets ställningstagande

När det gäller frågorna om säkerhetsskydd samt ordning och säkerhet gör justitieutskottet, utifrån de utgångspunkter som utskottet har att beakta, ingen annan bedömning än regeringen. Utskottet tillstyrker således propositionen i dessa delar.

Utskottet konstaterar att den styrka som tidigare kallades den särskilda beredskapspolisen avvecklades för åtta år sedan, efter att endast ha använts i mycket begränsad utsträckning. Även med beaktande av att det säkerhetspolitiska läget har förändrats sedan dess anser utskottet att en avvägning

mellan behov, nyttjandegrad och kostnader resulterar i att det inte finns tillräckliga skäl att nu återinföra den särskilda beredskapspolisen.

Som framgår ovan har frågan om en förstärkningsresurs till polisen uppmärksammat av Försvarsberedningen och kan förutses bli föremål för vidare överväganden. Utskottet konstaterar i detta sammanhang att motionärernas förslag – att den särskilda beredskapspolisen ska kunna användas även i fredstid – är mer långtgående än Försvarsberedningens förslag, som utgår från situationer då beslut om beredskapshöjningar eller höjd beredskap har fattats. Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att försvarsutskottet bör avstyrka motion 2020/21:3747 (M, KD) yrkande 5.

Vad gäller yrkandet om att Försvarsmakten ska kunna stödja polisen vid extraordinära händelser anser utskottet, i likhet med tidigare behandling i utskottet, att det inte finns anledning att föreslå att riksdagen ska ta något initiativ i denna fråga. Därmed anser utskottet att försvarsutskottet bör avstyrka motion 2020/21:3747 (M, KD) yrkande 4.

Stockholm den 12 november 2020

På justitieutskottets vägnar

Fredrik Lundh Sammeli

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Lundh Sammeli (S), Andreas Carlson (KD), Johan Forssell (M), Petter Löberg (S), Louise Meijer (M), Adam Marttinen (SD), Maria Strömkvist (S), Johan Hedin (C), Linda Westerlund Snecker (V), Ellen Juntti (M), Katja Nyberg (SD), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S), Johan Pehrson (L), Bo Broman (SD), Ingemar Kihlström (KD) och Johanna Öfverbeck (MP).

Avvikande meningar

1. Den särskilda beredskapspolisen (M, SD, KD)

Andreas Carlson (KD), Johan Forssell (M), Louise Meijer (M), Adam Marttinen (SD), Ellen Juntti (M), Katja Nyberg (SD), Bo Broman (SD) och Ingemar Kihlström (KD) anför:

Under 1990-talet inrättades den särskilda beredskapspolisen för att fylla en lucka i den svenska beredskapen. Styrkan skulle ha förmåga att agera mot sabotageförband på svensk mark i ett läge där Sverige ännu inte gått in i höjd beredskap. Den särskilda beredskapspolisen var en spetsigare del av den vanliga civilpliktiga beredskapspolisen och bemannades av personer som genomgått en lång och mer kvalificerad militär utbildning.

År 2012 avskaffades den särskilda beredskapspolisen. Skälen som angavs var en låg säkerhetspolitisk hotbild och att styrkan endast hade använts vid ett fåtal tillfällen. Sedan dess har det säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde försämrats radikalt, bl.a. genom ett ökat hot mot vital infrastruktur.

Försvarsberedningen föreslog i rapporten ”Motståndskraft – Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025” (Ds 2017:66) att det borde inrättas en förstärkningsresurs till polisen, som bara ska användas vid höjd beredskap. Vi anser dock att det även i fredstid finns behov av att stärka förmågan att möta det allt sämre säkerhetsläget och de hybridhot som det innebär. Enligt vår mening bör den särskilda beredskapspolisen återupprättas för att stärka Sveriges möjligheter att möta hybridhot även i fredstid. Mot denna bakgrund bör försvarsutskottet tillstyrka motion 2020/21:3747 (M, KD) yrkande 5.

2. Stöd till polisen vid extraordinära händelser (M, KD)

Andreas Carlson (KD), Johan Forssell (M), Louise Meijer (M), Ellen Juntti (M) och Ingemar Kihlström (KD) anför:

Polisiära insatser är det viktigaste verktyget som finns för att i fredstid kunna hantera olika sorters otillbörlig påverkan mot det svenska samhället som har ett kriminellt inslag. Det är centralt att alla tillgängliga resurser som skulle stärka polisens verksamhet faktiskt kan användas och att det finns relevant lagstiftning för att upptäcka och stoppa aktiviteter som anses kunna skada Sveriges säkerhet.

Vi anser att samarbetet mellan polisen och Försvarsmakten behöver stärkas. Rikspolischefen kom i januari 2020 in med en hemställan till regeringen om att Polismyndigheten vill kunna ta hjälp av Försvarsmakten vid extraordinära

händelser. Syftet är att Försvarsmakten ska kunna assistera med resurser och verktyg som t.ex. bevakning för att kunna avlasta och göra det möjligt för polisen att fokusera på sin kärnverksamhet. Regeringen har hittills inte vidtagit några åtgärder för att tillgodose rikspolischefens hemställan.

Enligt vår mening bör lagstiftningen ändras så att Försvarsmakten ges möjlighet att stödja polisen vid extraordinära händelser och tillse att Försvarsmakten kompenseras resursmässigt för denna nya uppgift. För att detta ska komma till stånd behöver målen för det militära försvaret ses över så att det tydligt framgår att Försvarsmaktens möjligheter att ge stöd till polisen inte begränsas. Mot denna bakgrund bör försvarsutskottet tillstyrka motion 2020/21:3747 (M, KD) yrkande 4.

Särskilt yttrande

Den särskilda beredskapspolisen (L)

Johan Pehrson (L) anför:

Jag anser att det behövs en ny och modern beredskapspolis som en del av framtidens polisväsende. I vissa mycket ansträngda lägen, där hela samhällsorganisationen sätts på prov, måste polisen kunna kalla in förstärkningar. Jag vill också att beredskapspolisen fungerar som en flexibel förstärkning för polisväsendet även i vardagen.

Liberalerna har lagt fram sin syn på beredskapspolisen i motion 2020/21:3272, som inte behandlas i detta ärende. Jag har därför valt att denna gång inte reservera mig, utan avser att återkomma till frågan i samband med riksdagens behandling av polisväsendet och budgetarbetet för att bygga ut polisen.

BILAGA 6

Trafikutskottets yttrande 2020/21:TU3y

Totalförsvaret 2021–2025

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober 2020 att ge bl.a. trafikutskottet möjlighet att yttra sig över regeringens proposition 2020/21:30 Totalförsvaret 2021–2025 och eventuella följdmotioner i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Trafikutskottet yttrar sig över propositionen i de delar som rör de samhällsfunktioner inom det civila försvaret som berör transporter, elektroniska kommunikationer och post.

Trafikutskottet anser att propositionen identifierar ett mycket angeläget behov av att förstärka och vidareutveckla den civila försvarsförmågan och robustheten inom transporter, elektronisk kommunikation och post. Utskottet anser att det är av stor vikt att tillräckliga medel anslås för att understödja detta arbete och ställer sig bakom den aviserade inriktningen i propositionen i denna del.

Utskottets överväganden

Propositionen

I proposition 2020/21:30 Totalförsvaret 2021–2025 lämnar regeringen förslag om bl.a. mål för totalförsvaret och för det militära respektive det civila försvaret, liksom om inriktningen för det fortsatta arbetet inom området.

Sveriges förmåga att hantera höjd beredskap och ytterst krig behöver enligt regeringen stärkas på bred front. Regeringen understryker att det civila och det militära försvaret är ömsesidigt förstärkande. För att värna balansen i totalförsvaret är det därför viktigt att också det civila försvaret prioriteras och fortsätter att utvecklas.

Målet för det civila försvaret ska enligt regeringen vara att ha förmåga att bl.a. värna civilbefolkningen, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna och upprätthålla en nödvändig försörjning.

För att stärka och ytterligare intensifiera återuppbyggnaden av det civila försvaret är regeringens inriktning en stegvis förstärkning som omfattar 1 miljard kronor 2021, 1,5 miljarder kronor 2022, 2,5 miljarder kronor 2023, 3 miljarder kronor 2024 och 3,8 miljarder kronor 2025. Regeringen anför att det är särskilt viktigt att arbetet med att stärka motståndskraften i de viktigaste samhällsfunktionerna vidareutvecklas och fördjupas. Arbetet med att öka motståndskraften inom vissa utpekade områden – däribland transporter, elektroniska kommunikationer och post – behöver således vidareutvecklas och stärkas. Regeringens inriktning är att finansiella förstärkningar ska fördelas till dessa områden i enlighet med tabellen nedan.

Tabell 1 Medel till civilt försvar 2021–2025

Miljoner kronor

	2021	2022	2023	2024	2025
Totalt	1 000	1 500	2 500	3 000	3 800
varav					
- transporter	80	130	230	330	400
- elektroniska kommunikationer och post	80	120	150	160	180
- säkerhetsskydd (utg.omr. 1, utg.omr. 2, utg.omr. 4, utg.omr. 6, utg.omr. 21, utg.omr. 22)	100	110	110	120	120

Källa: prop. 2020/21:30.

Regeringen understryker att i händelse av krigsfara eller krig kommer det civila försvarets verksamhet bl.a. att omfatta att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna. I stor utsträckning äger och ansvarar privata aktörer för många av dessa samhällsfunktioner, som bl.a. handlar om att producera och transportera nödvändiga varor och tjänster. Näringslivet är därmed av central betydelse för totalförsvaret och för försörjningsberedskapen. Det framhålls i

propositionen att det privata näringslivets involvering i planeringsarbetet bör öka. Offentliga aktörer bör därför enligt regeringen, i nära dialog med privata aktörer, bedöma behovet av förberedelser för att säkerställa en rimlig beredskap.

Regeringen bedömer att arbetet med att utveckla styrningen och uppföljningen av det civila försvaret bör fortsätta. Styrningen och uppföljningen bör vara långsiktig och tydligt inriktad mot verksamhetens resultat. Regeringen påminner i propositionen om att den har beslutat om planeringsanvisningar för det civila försvaret och att de bevakningsansvariga myndigheterna har fått specificerade uppdrag i sina regleringsbrev att driva på utvecklingen inom det civila försvaret. Regeringen påminner också om att Utredningen om civilt försvar (Ju 2018:05) har i uppdrag att föreslå en struktur för ansvar, ledning och samordning på nationell, regional och lokal nivå. Utredningen ska bl.a. föreslå en struktur med statliga myndigheter indelade i sektorer och sektorsansvariga myndigheter.

Särskilt om transportområdet

Att transporter och transportinfrastruktur fungerar är enligt regeringen en nödvändig förutsättning för handel och resor såväl mellan länder som inom Sverige, och därmed för Sveriges försörjning av olika varor och tjänster. En grundläggande funktionalitet inom transportområdet är också en förutsättning för att flera andra viktiga samhällsfunktioner ska kunna upprätthållas vid kriser i fredstid och höjd beredskap och då ytterst i krig. Det gäller t.ex. transporter för livsmedels-, drivmedels- och bränsleförsörjning, ambulanssjukvård, polis och annan räddningsverksamhet. Transporter av personal och varor är också en förutsättning för Försvarsmaktens försörjningstrygghet. Det anförs i sammanhanget att kollektivtrafiken kommer att vara viktig vid höjd beredskap och krig, bl.a. för utrymning och transport av krigsplacerade till inställelseplatser.

Regeringen konstaterar att det enligt Försvarsberedningen kommer att krävas investeringar framöver för att möjliggöra både anpassning av existerande infrastruktur samt nybyggnationer, i syfte att öka motståndskraften och beredskapen för krigsförhållanden. För att skapa uthållighet under ett krig eller i en situation med hybridhot där t.ex. sabotage genomförs, är det även nödvändigt med en förmåga att skyndsamt reparera viss infrastruktur för att möjliggöra en efter omständigheterna rimlig funktionalitet.

Regeringen konstaterar att de fyra bevakningsansvariga myndigheterna inom transportområdet (Luftfartsverket, Trafikverket, Transportstyrelsen och Sjöfartsverket) delar Försvarsberedningens bedömning. Enligt vad de fyra transportmyndigheterna anför i sin redovisning av underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret finns behov av förstärkt säkerhetsskydd, informationssäkerhet och säkra kommunikationssystem som bygger på nationellt samordnade lösningar. I detta ingår bl.a. behov av att förstärka skyddet av trafikledningscentraler och andra viktiga anläggningar.

Grundläggande förutsättningar för de fyra transportmyndigheternas möjligheter att utveckla det civila försvaret är åtgärder för organisatorisk uppbyggnad och säkerställande av en robust it-infrastruktur. Regeringen framhåller att förslagen i propositionen innebär att medel tillförs myndigheterna i syfte att påbörja det ovan beskrivna arbetet.

Särskilt om elektroniska kommunikationer och post

Regeringen påtalar också att robustheten inom området elektroniska kommunikationer och post behöver höjas och att åtgärder behöver vidtas för att uthålligt utföra den verksamhet som samhället behöver och för att uppnå högsta möjliga totalförsvarsförmåga.

Försvarsberedningen betonar betydelsen av elektroniska kommunikationer för samhällets funktionalitet men påpekar samtidigt att systemen för elektroniska kommunikationer inte är dimensionerade för att hantera påfrestningar vid krig eller krigsfara. Regeringen anser att Post- och telestyrelsens (PTS) arbete med att stärka robustheten är av vikt och bedömer att åtgärder behöver vidtas inom området för att stärka förmågan vid krisberedskap samt förmågan att klara höjd beredskap och då ytterst krig. Det handlar bl.a. om att säkerställa ytterligare redundans i de elektroniska kommunikationsnäten, skalskydd för vissa teknikutrymmen för kritisk infrastruktur, ökad autonomi i kommunikationsnäten samt tillgång till reservdelar och reservkraft för att kunna upprätthålla förmågan under längre tid. Majoriteten av all trafik går i privata nätägares nät, vilket gör att det är viktigt att stärka dessa nät utifrån ett totalförsvarsperspektiv. Regeringens bedömning är att insatser med statlig finansiering bör genomföras för att stärka robustheten i privata nätägares nät i syfte att uppnå en förmåga som går utöver den som krävs vid fredstida kris. Det rör sig t.ex. om förmåga till uthållighet under långvariga förlopp och att klara många samtidigt händelser som är geografiskt spridda över hela landet.

Regeringen pekar vidare på att PTS har genomfört en förstudie av totalförsvarets behov av posttjänster och konstaterar bl.a. att de tillfrågade myndigheterna och organisationerna bedömer att det finns ett behov av en fungerande posthantering av fysiska försändelser både i fredstid och under höjd beredskap trots en ökad digitalisering av verksamheterna. Regeringen ser därför att arbetet inom detta område behöver fortsätta.

Särskilt om säkerhetsskydd

Regeringen anför att det finns ett stort behov av en ambitionshöjning inom tillsynen på säkerhetsskyddsområdet. Regeringen pekar på att den redan har lagt fram förslag till lagstiftning som innebär möjlighet att stoppa överlåtelser av säkerhetskänslig verksamhet och viss egendom som kan skada Sveriges säkerhet. Därutöver anser regeringen att det behöver tas fram en lagstiftning som bl.a. möter behoven av en ambitionshöjning när det gäller tillsynen och ett bättre skydd när säkerhetskänslig verksamhet exponeras för utomstående.

Enligt regeringen bör en skärpning av lagstiftningen inom området vara genomförd senast vid utgången av perioden 2021–2025.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla att Sverige ska ha en robust, miljöanpassad och pålitlig transportinfrastruktur som ligger i framkant när det gäller innovativa och effektiva lösningar. Ett sådant transportsystem ska på ett bra sätt kunna klara av både väntade och oväntade händelser och störningar. Den pågående covid-19-pandemin visar enligt utskottet tydligt på betydelsen av transportsystemets olika delar i att säkerställa försörjningen av nödvändiga varor och tjänster till och i hela landet. Utskottet anser liksom regeringen att en grundläggande funktionalitet inom transportområdet är en förutsättning för att flera andra samhällsviktiga funktioner ska kunna upprätthållas vid kriser, höjd beredskap och ytterst i krig.

Det kommer att krävas stora investeringar för att möjliggöra både anpassning av existerande infrastruktur och nybyggnationer i syfte att öka robustheten inför och vid höjd beredskap. Det är enligt utskottets mening angeläget att i detta sammanhang beakta de konsekvenser som uppstår till följd av den tilltagande elektrifieringen av transportsektorn liksom den snabbt ökande digitaliseringen och nyttjandet av ny teknik som artificiell intelligens (AI). Utskottet noterar också i sammanhanget att Trafikverket i det nyligen redovisade inriktningsunderlaget inför den långsiktiga infrastrukturplaneringen för två alternativa planperioder, 2022–2033 och 2022–2037, anför att kopplingen mellan åtgärdsplaneringen och planeringen för skydd och säkerhet, krisberedskap och höjd beredskap behöver stärkas.

Enligt vad de fyra transportmyndigheterna anför i sin redovisning av underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret finns behov av förstärkt säkerhetsskydd, informationssäkerhet och säkra kommunikationssystem som bygger på nationellt samordnade lösningar. Grundläggande förutsättningar för de fyra transportmyndigheternas möjligheter att utveckla det civila försvaret är också åtgärder för organisatorisk uppbyggnad och säkerställande av en robust it-infrastruktur. Genom de medel som myndigheterna kommer att tillföras i enlighet med den inriktning som redovisas i propositionen kommer myndigheterna att kunna påbörja det ovan beskrivna arbetet. Utskottet välkomnar detta.

Utskottet påminner om att Trafikverket sedan augusti 2017 ansvarar för övergripande samordning och planering av krisberedskap och det civila försvaret för transportområdet. I enlighet med förordningen (2010:185) med instruktion för Trafikverket ska myndigheten med utgångspunkt i ett trafikslagsövergripande perspektiv samverka med andra aktörer och vidta åtgärder för att utveckla och samordna krisberedskap och planering för höjd beredskap inom transportområdet. Trafikverket har i detta arbete en utpekad roll att bedriva omvärldsbevakning och analys samt stödja andra myndigheter med expertkompetens inom området. Utskottet är positivt till detta.

Flera samhällsviktiga verksamheter inom transportområdet förvaltas och drivs av kommersiella aktörer. Utskottet delar därför regeringens bedömning att näringslivet i ökad utsträckning bör inkluderas i totalförvarsplaneringen. Utskottet vill i sammanhanget framhålla vad Försvarsberedningen anför om att olika former för samverkan och kravställningar gentemot de privata aktörerna bör analyseras och utvecklas. I detta sammanhang bör enligt Försvarsberedningen även kommunalt ägda flygplatser och hamnar beaktas. Enligt Försvarsberedningen bör Trafikverket, med stöd av övriga myndigheter inom transportsektorn, leda arbetet med att utveckla beredskapsförmågan hos de kommersiella aktörerna. Utskottet vill i detta sammanhang också påminna om vad det tidigare har anfört (ytr. 2019/20:TU3y) om betydelsen av att stärka skyddet för känslig svensk infrastruktur från utländska investeringar och att därför beakta vad som föreslås av Direktinvesteringsutredningen (dir. 2019:50).

Enligt Trafikverket är nybyggnations-, reparations-, evakuerings- och röjningsberedskap avgörande delar i myndighetens förmåga att vid samhällsstörningar och höjd beredskap kunna reparera och vidmakthålla en fungerande transportinfrastruktur. Detta arbete behöver utgå från de behov totalförsvaret har av en funktionell och redundant infrastruktur och behöver utföras tillsammans med Trafikverkets entreprenörer. Regeringen delger i propositionen sin avsikt att ge Trafikverket i uppdrag att redovisa vad som behövs för att åstadkomma en ändamålsenlig beredskap för totalförsvaret baserat på identifierade behov av t.ex. varor och materiel, maskiner, kompetens samt beredskapsplaner. Utskottet välkomnar detta.

I fråga om beredskapsflygplatser konstaterar regeringen att det sedan det befintliga systemet med beredskapsflygplatser etablerades 2012 har skett förändringar i omvärlden som påverkat beredskapsflygplatsernas förutsättningar. Regeringen påminner om att den i december 2019 gav i uppdrag åt Trafikverket att göra en översyn av de svenska beredskapsflygplatserna och det nuvarande systemets effektivitet, funktionalitet och ändamålsenlighet. Uppdraget slutredovisades i juni 2020 och bereds nu inom Regeringskansliet. Utskottet emotser resultatet av detta med intresse. Utskottet planerar också att återkomma till frågan om beredskapsflygplatser senare under riksmötet i samband med beredningen av motioner på området från den allmänna motionstiden 2020.

Vad gäller elektroniska kommunikationer konstaterar utskottet att detta är en grundförutsättning i dagens digitala samhälle. Många kritiska tjänster är beroende av digital infrastruktur och systemomfattande och utbredda it-incidenter kan därför få omfattande konsekvenser för samhället i stort. Utskottet har därför i tidigare sammanhang (ytr. 2019/20:TU6y) uttalat att det är mycket angeläget att den framtida digitala infrastrukturen som kommer att ligga till grund för bl.a. AI-tillämpningar kan säkras mot tekniska, organisatoriska och rättsliga förhållanden som kan hota säkerhet, integritet och tillgänglighet, och därigenom skada Sveriges säkerhet. Utskottet kan konstatera att digitaliseringen under den pågående pandemin har fått ökad

betydelse och att den digitala utvecklingen har drivits på. Utvecklingen visar dock samtidigt på vikten av förmåga att hantera säkerhet, hot och sårbarheter. Regeringen understryker i propositionen att robustheten inom området elektroniska kommunikationer behöver höjas och att åtgärder behöver vidtas för att kunna upprätthålla förmågan inom området vid höjd beredskap och ytterst krig. Utskottet delar denna bedömning. Utskottet noterar även att PTS i sin redovisning av underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret aviserar att myndigheten under kommande år ska fördjupa analyserna av vilka förmågor som är viktiga att upprätthålla samt lämpliga kravnivåer utifrån ett totalförsvarsperspektiv. Utskottet välkomnar detta. Utskottet konstaterar också i sammanhanget att regeringen i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 22) delger sin avsikt att med början 2022 höja avgiften för finansiering av åtgärder mot allvarliga fredstida hot och påfrestningar som gäller elektronisk kommunikation.

Även inom postområdet anför regeringen att robustheten behöver höjas. Utskottet delar denna bedömning och menar att det är viktigt att säkerställa att posten fungerar både i vardagen och i allvarliga kriser, under höjd beredskap och ytterst krig. Utskottet påminner i detta sammanhang om att regeringen nyligen tillsatt en utredning (dir. 2020:101) som ska utreda möjliga finansieringsmodeller för den samhällsomfattande posttjänsten och då även redovisa konsekvenserna av förslagen på totalförsvarets behov av posttjänster. Utskottet ser fram emot detta med intresse.

Sammanfattningsvis anser utskottet att regeringen i proposition 2020/21:30 Totalförsvaret 2021–2025 identifierar ett mycket angeläget behov av att förstärka och vidareutveckla den civila försvarsförmågan och robustheten inom transporter, elektronisk kommunikation och post. Det är likaså av stor vikt att tillräckliga medel anslås för att understödja detta arbete. Utskottet kan därför ställa sig bakom den aviserade inriktningen i propositionen i denna del.

Stockholm den 17 november 2020

På trafikutskottets vägnar

Jens Holm

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jens Holm (V), Anders Åkesson (C), Magnus Jacobsson (KD), Teres Lindberg (S), Denis Begic (S), Maria Stockhaus (M), Jasenko Omanovic (S), Sten Bergheden (M), Jimmy Ståhl (SD), Anders Hansson (M), Thomas Morell (SD), Elin Gustafsson (S), Helena Gellerman (L), Patrik Jönsson (SD), Emma Berginger (MP), Åsa Coenraads (M) och Abraham Halef (S).

Särskilt yttrande

Om beredskapsflygplatser (M, KD)

Magnus Jacobsson (KD), Maria Stockhaus (M), Sten Bergheden (M), Anders Hansson (M) och Åsa Coenraads (M) anför:

Trafikutskottet planerar att återkomma till den angelägna frågan om beredskapsflygplatser senare under riksmötet i samband med beredningen av motioner på området. Vi önskar dock redan nu framföra att de regionala flygplatsernas betydelse för samhället i stort inte nog kan betonas. Dessa är nödvändiga för transporter men i lika hög utsträckning för sjukvård och beredskap vid krig eller katastrof, som exempelvis de stora skogsbränderna i Gästrikland. Vi ser just nu hur dessa flygplatser kämpar för sin överlevnad och att regeringspartiet Miljöpartiet aktivt arbetar för att flera av dessa ska läggas ned. Detta är en farlig väg att gå.

Trafikverket presenterade den 15 juni 2020 rapporten Översyn av de svenska beredskapsflygplatserna. Där föreslås att dagens tio beredskapsflygplatser utökas med ytterligare minst nio flygplatser. Man konstaterar vidare att dagens finansiering per flygplats är för låg och föreslår ökade anslag från dagens 9 miljoner kronor till 50 miljoner kronor per år. Trafikverket fokuserar tydligt på beredskap i fredstid. Myndigheten föreslår därför också att ytterligare en utredning tillsätts om flygplatser och deras roll och funktion, totalförsvarets behov samt infrastrukturen i luftrummet under höjd beredskap och krig.

Vi delar Trafikverkets bedömning att antalet beredskapsflygplatser behöver bli väsentligt större liksom att finansieringen av dessa behöver stärkas. Vi konstaterar att utredningen föreslår att dagens tio flygplatser ska utökas med ytterligare nio. Det innebär att ett tiotal flygplatser som i dag kör regional inrikestrafik ställs utanför och inte får statusen inrikesflygplats. Vi anser att detta är en onödig avgränsning som innebär en mycket liten ekonomisk vinst. Vi vill istället att samtliga regionala flygplatser med regionaltrafik också ska bli beredskapsflygplatser. På så sätt understryker staten vikten av en god flyginfrastruktur utifrån både säkerhet, välfärd, jobb och tillväxt. I en tid när flera regionala flygplatser riskerar att läggas ned är detta särskilt angeläget.

BILAGA 7

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 2020/21:MJU4y

Totalförsvaret 2021–2025

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har gett bl.a. miljö- och jordbruksutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens proposition 2020/21:30 Totalförsvaret 2021–2025 (avsnitt 1–4 och 6–15) och de följdmotioner som väckts i ärendet i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Miljö- och jordbruksutskottet har beslutat att yttra sig över propositionen och motionerna 2020/21:3743 (V) yrkandena 14–19, 2020/21:3747 (M, KD) yrkande 3 och 2020/21:3748 (SD) yrkande 2.

Utskottet anser att försvarsutskottet bör föreslå att riksdagen bifaller propositionen och avslår motionsyrkandena.

I yttrandet finns tre avvikande meningar (M, KD, SD, V).

Utskottets överväganden

Propositionen

Propositionen innehåller förslag om ett övergripande mål för totalförsvaret, nya mål för det militära respektive det civila försvaret, inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation, förändringar i Försvarsmaktens grundorganisation samt lagändringar med anledning av namnbyte på Totalförsvarets rekryteringsmyndighet. Vidare innehåller propositionen regeringens bedömning av dels den säkerhetspolitiska utvecklingen, dels den långsiktiga inriktningen av försvars- och säkerhetspolitiken, inklusive de internationella försvarssamarbetena. I propositionen redovisas även regeringens ställningstaganden avseende bl.a. förstärkningar inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, livsmedels- och dricksvattenförsörjning samt miljö- och klimatfrågor kopplade till totalförsvarets verksamhet. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 februari 2021.

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3743 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 14 anförs att regeringen i regleringsbrevet till Försvarsmakten bör ge myndigheten nya instruktioner som går i linje med klimatlagen (2017:720) och det klimatpolitiska ramverket. Motionärerna anför att innehållet i myndigheternas regleringsbrev är mycket viktigt för att de ska kunna uppfylla de mål som riksdagen och regeringen har ställt upp. En viktig åtgärd i detta sammanhang är därför att myndigheterna får tydliga instruktioner för att eliminera målkonflikter, underlätta avvägningar samt styra besluten mot att undanröja hinder och skapa förutsättningar för att nå klimatlagens mål. Enligt yrkande 15 bör regeringen ge i uppdrag åt Naturvårdsverket att utvärdera Försvarsmaktens miljömålsarbete utifrån samma grundläggande krav och förväntningar som för övriga miljömålsmyndigheter. Motionärerna anser att Naturvårdsverket måste ges i uppdrag att utvärdera Försvarsmaktens miljömålsarbete utifrån rimliga förutsättningar. I yrkande 16 framhåller motionärerna att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att undersöka förutsättningarna för en fristående myndighet för tillsyn och kontroll på hälso- och miljöområdet inom försvaret. Motionärerna konstaterar att tillsynsansvaret för hälso- och miljöområdet inom försvaret i dag ligger hos försvarsinspektören för hälsa och miljö (tidigare generalläkaren). Att det är Försvarsmakten som granskar sina egna förehavanden och utövar tillsyn och kontroll över den egna verksamheten är enligt motionärerna en något udda ordning eftersom självständigheten hos en tillsynsfunktion som är inrättad i den organisation vars verksamhet den är satt att granska kan ifrågasättas. Enligt yrkande 17 bör regeringen ges i uppdrag att utreda hur undantag från

krav på strategisk miljöbedömning och krav på undersökning av miljöpåverkan för totalförsvaret och räddningstjänst när det gäller planer och program kan begränsas i lagstiftningen för att minska risken för negativ miljöpåverkan. Motionärerna anför att de har full förståelse för att det t.ex. på grund av rikets säkerhet kan finnas skäl att undanta bl.a. totalförsvaret från kravet på strategisk miljöbedömning när det gäller vissa planer och program. Motionärerna anser dock att det inte är belagt att det inte går att begränsa undantaget för att stärka miljöhänsynen och att detta behöver utredas vidare. I yrkande 18 begär motionärerna att regeringen ger Försvarmakten i uppdrag att ta fram en handlingsplan för att minska föroreningen av Vättern orsakad av militära övningar och enligt yrkande 19 bör regeringen utreda möjligheterna till ett totalstopp för Försvarmaktens övningar i och runt Vättern. Motionärerna anför i dessa delar att Vättern är en viktig dricksvattentäkt och att sjön med sin unika miljö och sitt säregna ekosystem också utgör ett viktigt Natura 2000-område. Vättern används av Försvarmakten som övnings- och testområde, vilket innebär att sjön utsätts för olika slags föroreningar. Bland annat hamnar stora mängder ammunition i sjön. Motionärerna har förståelse för att Försvarmakten behöver öva, men det måste enligt dem finnas en jämvikt mellan försvarets intressen av att öva och miljöintressen och behov av att säkra rent dricksvatten.

I kommittémotion 2020/21:3747 av Pål Jonson m.fl. (M, KD) yrkande 3 framhåller motionärerna det som anförs i motionen om det civila försvaret. Motionärerna anför bl.a. att frågan om uppbyggnaden av det civila försvaret är central om Sverige ska kunna ha ett fungerande totalförsvaret som kan värna Sverige i händelse av kris och krig. Vidare pekar de på vikten av att det även utses en sektorsansvarig myndighet för ledning av det civila försvaret. De anför också att särskilt fokus behöver läggas på ledning och samordning inom det civila försvaret samt vid samordningen mellan det civila och det militära försvaret. Motionärerna anför vidare att det civila försvaret är en viktig resurs, inte bara i händelse av höjd beredskap och krig, utan även i händelse av kriser som t.ex. den pågående pandemin. De framhåller att det därför är en prioriterad uppgift att börja bygga upp beredskapslager av t.ex. livsmedel och att se till att våra försörjningskedjor fungerar även vid allvarligare kriser.

Enligt kommittémotion 2020/21:3748 av Roger Richthoff m.fl. (SD) yrkande 2 ska målen för det civila försvaret vara att

- värna civilbefolkningen
- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
- upprätthålla en nödvändig försörjning
- bidra till det militära försvarets förmåga vid ett väpnat angrepp mot Sverige
- upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar och bidra till att stärka försvarsviljan
- bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred

- säkerställa funktionaliteten i den samhällsviktiga infrastrukturen i fred, kris och krig.

Kompletterande uppgifter

I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 23) anför regeringen att en tryggad livsmedels- och dricksvattenförsörjning är viktiga delar i ett motståndskraftigt civilt försvar och att detta också aktualiserar behovet av att nå målen i livsmedelsstrategin. Enligt regeringen behöver ytterligare åtgärder vidtas utöver insatserna inom ramen för livsmedelsstrategin. Regeringen föreslår därför satsningar för uppbyggnad av livsmedelsberedskap och tryggad dricksvattenförsörjning vid höjd beredskap och då ytterst krig. De samlade åtgärderna kan enligt regeringen även bidra till att stärka förmågan att hantera svåra påfrestningar på försörjningen i fredstid.

Enligt klimatlagen (2017:720) ska regeringens klimatpolitik utgå ifrån klimatmålen, och lagen innehåller även övergripande bestämmelser om hur arbetet ska bedrivas. Enligt klimatlagen ska regeringen varje år presentera en klimatredovisning i budgetpropositionen. Av lagen följer också att regeringen vart fjärde år ska ta fram en klimatpolitisk handlingsplan som bl.a. ska redovisa hur klimatmålen ska uppnås.

Försvarsmakten är en av ett flertal myndigheter som enligt sina instruktioner har ansvar för att på statlig och regional nivå bidra till att miljömålen nås och, om det behövs, föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling. Naturvårdsverket har i uppdrag att följa upp och utvärdera de nationella miljömålen.

Enligt förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter är de myndigheter som omfattas av förordningen skyldiga att inom ramen för sitt ordinarie uppdrag ha ett miljöledningssystem som integrerar miljöhänsyn i myndighetens verksamhet så att man tar hänsyn till verksamhetens direkta och indirekta miljöpåverkan på ett systematiskt sätt. Förordningen är inte tillämplig på Försvarsmakten, men myndigheten har ändå valt att upprätta ett miljöledningssystem som syftar till att vägleda verksamheten i hur den ska bemöta och hantera miljöfrågor och på så sätt minska myndighetens miljöpåverkan och hur den ska ta miljöhänsyn i all verksamhet. Naturvårdsverket fick i februari 2020 regeringens uppdrag att genomföra en översyn och ge förslag på ändringar i förordningen om miljöledning i statliga myndigheter med syftet att stärka de statliga myndigheternas roll i arbetet för att nå de nationella miljömålen samt bidra till genomförandet av miljödimensionen i FN:s globala mål för hållbar utveckling (Agenda 2030). Uppdraget redovisades den 23 oktober 2020 och Naturvårdsverket föreslår bl.a. att även Försvarsmakten ska omfattas av förordningen.

Försvarsmakten är en av de myndigheter som ingår i försvarssektorn, dvs. den grupp av myndigheter som arbetar med Sveriges militära försvar på olika sätt. I försvarssektorn ingår även Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt, Totalförsvarets forskningsinstitut, Fortifikationsverket och

Försvarshögskolan. Myndigheterna har i uppgift att bidra till att Sverige når det generationsmål och de 16 nationella miljökvalitetsmålen som riksdagen har satt upp. Försvarssektorn har därför tagit fram ett gemensamt inriktningsdokument för två av sektorns största gemensamma miljöområden, energi- och kemifrågor, vilka kan ge samordningsvinster och större effekt av åtgärder och insatser.

I regleringsbrevet för 2020 fick Försvarsmakten i uppdrag av regeringen att senast den 1 juni 2020 ta fram en handlingsplan för områden som har förorenats av högfluorerade ämnen, s.k. PFAS. Försvarsmakten överlämnade den 27 maj 2020 den nämnda handlingsplanen till regeringen (dnr FM2020-12174:1). För att Försvarsmakten ska kunna hantera PFAS-förorenade områden kommer myndigheten fram till 2025 att fortsätta det redan pågående arbetet med att

- kartlägga och riskbedöma huvuddelen av kända verksamhetsanknutna PFAS-förorenade områden i enlighet med Naturvårdsverkets råd och riktlinjer för efterbehandling för PFAS-förorenade områden och, vid behov, upprätta kontrollprogram
- utifrån Naturvårdsverkets råd och riktlinjer och enligt miljöbalken där det är miljömässigt motiverat och till skäligen kostnader begränsa och förhindra spridning
- fortsätta efterbehandla Försvarsmaktens PFAS-förorenade områden utifrån Naturvårdsverkets råd och riktlinjer och enligt miljöbalken där det är miljömässigt motiverat och till skäligen kostnader.
- utreda och planera för infrastruktur som möjliggör att övningsinsatser och funktionstest av räddningsfordon kan genomföras på brandövningsplatser, med för ändamålet lämplig infrastruktur och materiel som minimerar risken för att förorening/spridning av PFAS-ämnen sker till mark och vatten (arbetet omfattar även fast släckinfrastruktur både vid prov och vid skarp utlösning)
- aktivt eftersöka på vetenskaplig grund, nya renings- och efterbehandlingsmetoder för att öka möjligheten att på ett hållbart och ansvarsfullt sätt kunna efterbehandla Försvarsmaktens PFAS-förorenade områden
- utreda förutsättningar för att Försvarsmakten ska kunna ersätta dagens släckmedel som innehåller PFAS-ämnen
- aktivt eftersöka, på vetenskaplig grund, nya alternativa släckmedel och släckmetoder, för att öka möjligheten att Försvarsmakten på ett hållbart och ansvarsfullt sätt kan ersätta dagens släckmedel som innehåller PFAS-ämnen
- öka samverkan inom försvarssektorn samt med andra centrala myndigheter och samhällsaktörer.

I redovisningen av samma regeringsuppdrag beskriver Försvarsmakten sin vision för 2030, nämligen att myndigheten då

- har kartlagt och riskbedömt huvuddelen av alla kända PFAS-förorenade områden i enlighet med Naturvårdsverkets råd och riktlinjer för efterbehandling av PFAS-förorenade områden, samt vid behov upprättat kontrollprogram
- har upprättat brandövningsplats/platser där övningsinsatser och funktionstest av räddningsfordon genomförs på brandövningsplatser med för ändamålet lämplig infrastruktur och materiel som minimerar risken för att förorening/spridning av PFAS-ämnen sker till mark och vatten (arbetet omfattar även fast släckinfrastruktur både vid prov och vid skarp utlösning)
- utifrån nya vetenskapligt beprövade och validerade metoder där det är miljömässigt och kostnadsmässigt motiverat har påbörjat efterbehandlingsåtgärder inom PFAS-förorenade områden
- om tekniska möjligheter finns tillgängliga har substituerat släckmedel som innehåller PFAS-ämnen på ett hållbart och ansvarsfullt sätt.

I regleringsbrevet för 2020 fick Försvarmakten även i uppdrag att senast den 22 februari 2021 redovisa både vidtagna och planerade åtgärder vad gäller förorenade områden samt att se över hur myndigheten kan öka takten och hitta effektiva metoder för efterbehandling av förorenade områden. Som en del av uppdraget ska Försvarmakten samverka med berörda myndigheter. Försvarmakten ska enligt uppdraget också redovisa hur myndigheten rapporterar förekomsten av förorenade områden till relevanta myndigheter i syfte att få en samlad bild över problemen med statligt förorenade områden, inklusive PFAS-förorenade områden.

Miljöbalkens sjätte kapitel innehåller bestämmelser om miljöbedömningar. Syftet med en miljöbedömning är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande så att en hållbar utveckling främjas. Enligt 6 kap. 3 § första stycket miljöbalken ska en myndighet eller kommun som upprättar eller ändrar en plan eller ett program som krävs i lag eller annan författning göra en strategisk miljöbedömning, om genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Enligt andra stycket i bestämmelsen gäller skyldigheten inte planer och program som endast syftar till att tjäna totalförsvaret.

När det gäller tillsyn finns det inom Försvarmakten flera enheter som kontrollerar att myndigheten följer lagar, förordningar och andra regler som gäller för verksamheten. En av dessa enheter är försvarsinspektören för hälsa och miljö som enligt lag har skyldighet att utöva tillsyn och offentlig kontroll över miljö- och hälsoskydd, livsmedelssäkerhet, djurskydd, djurhälsovård, djursjukvård, hälso- och sjukvård samt smittskydd inom Försvarmakten, Försvarets materielverk, Fortifikationsverket och Försvarets radioanstalt. Enheten tillhör Högkvarteret, men för att tillsynen ska vara självständig lyder försvarsinspektören för hälsa och miljö direkt under regeringen i frågor om tillsyn och kontroll. I övriga frågor lyder försvarsinspektören för hälsa och miljö under överbefälhavaren.

Utskottets ställningstagande

Frågan om samhällets sårbarhet och beredskapsfrågor har på senare tid fått ökad aktualitet, framförallt med anledning av den pågående coronapandemin som på flera sätt har visat hur sårbart samhället kan vara. Den torka som drabbade Sverige under den extremt varma och regnfattiga sommaren 2018 visade också på sårbarheten i vår primärproduktion av livsmedel och vår tillgång på vatten. Torkan ledde bl.a. till att många lantbrukare inte kunde vattna sina grödor, vilket i sin tur ledde till stora skördeförluster och svårigheter att utfodra djur. Detta fick i sin tur till följd att många lantbruksföretag drabbades väldigt hårt ekonomiskt, i vissa fall i sådan utsträckning att de lades ned eller försattes i konkurs. Händelserna under sommaren 2018 ledde till att miljö- och jordbruksutskottet inledde en fördjupad studie om lantbrukets sårbarhet. Den pågående studiens tema aktualiserades ytterligare av coronapandemin som t.ex. lett till brist på utländsk arbetskraft inom primärproduktionen av livsmedel. Mot denna bakgrund välkomnar utskottet att frågan om civil beredskap lyfts högt upp på dagordningen. Det är enligt utskottet glädjande att regeringen både i budgetpropositionen och i den nu aktuella propositionen om totalförsvaret föreslår satsningar och lyfter upp behovet av ett stort antal åtgärder för att rusta det civila försvaret och öka försörjningsberedskapen, såväl i stort som när det gäller livsmedels- och dricksvattenförsörjning. Det övergripande mål för totalförsvaret liksom de nya mål för det civila försvaret som regeringen har föreslagit är enligt miljö- och jordbruksutskottets bedömning väl avvägda, och utskottet ser fram emot att regeringen återkommer med förslag som närmare konkretiserar vilka åtgärder som behöver vidtas för att nå de föreslagna målen. I likhet med Försvarsberedningen vill utskottet i detta sammanhang lyfta fram Finlands arbete med frågor om livsmedelsförsörjning och livsmedelsberedskap som en inspirationskälla för det fortsatta arbetet. Utskottet vill också framhålla att samverkan och erfarenhetsutbyte – på central, regional och lokal nivå – mellan offentliga aktörer och livsmedels- och dricksvattenproducenter ökar förutsättningarna för en god beredskap vid kriser och höjd beredskap. För att uppnå de föreslagna målen är det enligt utskottets mening också viktigt med god styrning och uppföljning.

Utskottet vill också, i linje med det som regeringen beskriver i propositionen, lyfta upp vikten av att totalförsvaret på bred front fortsätter arbetet med att minska verksamhetens miljö- och klimatpåverkan. Utskottet kan konstatera att Försvarsmaktens övnings- och testverksamhet visserligen medför vissa risker för miljön, men noterar samtidigt att de miljötillstånd som verksamheten kräver kombinerat med Försvarsmaktens eget arbete med miljöfrågor gör att dessa risker på ett godtagbart sätt kan anses balanserade mot Försvarsmaktens behov av att öva för att uppnå de föreslagna målen för det militära försvaret.

Utskottet noterar här dels att Försvarsmakten i likhet med många andra myndigheter ansvarar för att bidra till att miljömålen nås, dels att Naturvårdsverket har i uppdrag att följa upp och utvärdera de nationella

miljömålen. I denna del noterar utskottet att Naturvårdsverket nyligen har föreslagit till regeringen att även Försvarsmakten ska omfattas av förordningen om miljöledning i statliga myndigheter.

När det gäller försvarsinspektören för hälsa och miljö i dess roll som tillsyns- och kontrollorgan konstaterar utskottet att försvarsinspektören är underställd regeringen och inte överbefälhavaren. Enligt utskottets mening måste denna ordning anses garantera funktionens självständighet.

I fråga om innehållet i Försvarsmaktens regleringsbrev utgår utskottet från att regeringen utfärdar regleringsbrev på det sätt som den anser är lämpligt med utgångspunkt i de skyldigheter som följer av klimatlagen.

Utskottet avser inte att ta initiativ till någon förändring av bestämmelsen i 6 kap. 3 § miljöbalken om undantag från kravet på strategisk miljöbedömning av planer och program som enbart syftar till att tjäna totalförsvaret.

Med hänvisning till vad som nu anförts anser utskottet att försvarsutskottet bör föreslå att riksdagen bifaller propositionen och avslår motionerna 2020/21:3743 (V) yrkandena 14–19, 2020/21:3747 (M, KD) yrkande 3 och 2020/21:3748 (SD) yrkande 2.

Stockholm den 17 november 2020

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Ulrika Heie

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ulrika Heie (C), Maria Gardfjell (MP), Jessica Rosencrantz (M), Hanna Westerén (S), Isak From (S), John Widegren (M), Magnus Manhammar (S), Betty Malmberg (M), Martin Kinnunen (SD), Malin Larsson (S), Magnus Oscarsson (KD), Marlene Burwick (S), Nina Lundström (L), Mats Nordberg (SD), Yasmine Eriksson (SD), Jon Thorbjörnson (V) och Stina Larsson (C).

Avvikande meningar

1. Totalförsvaret 2021-2025 (M, KD)

Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M), Betty Malmberg (M) och Magnus Oscarsson (KD) anför:

Det är det väpnade angreppet som ska vara dimensionerande för det civila försvaret. Klarar Sverige att hantera de krav som kriget kan ställa på samhället står vi också bättre rustade att hantera krisen. Viktigt för detta är att det totalförsvarsdepartement, med ansvar för både militärt och civil försvar, som Försvarsberedningen föreslagit kommer på plats. Försvarsdepartementet bör få det samlade ansvaret.

Det civila försvaret bygger till stor del på Sveriges krisberedskap i fred. Därför vill vi peka på behovet av riksdagsbundna och uppföljningsbara mål även för krisberedskapen och inte bara för det militära och civila försvaret.

Frågan om uppbyggnaden av det civila försvaret är central om Sverige ska kunna ha ett fungerande totalförsvaret som kan värna landet i händelse av kris och krig. Överbefälhavaren har vid flera tillfällen varit mycket tydlig när det gäller behovet av att det civila försvaret utvecklas parallellt med det militära försvaret. Tyvärr har verkligheten inte sett ut så. Regeringen har varit senfärdig i arbetet med det civila försvaret, och det kommer att leda till att det försvarsbeslut som tas av riksdagen i höst inte fullt ut kommer att vara ett totalförsvarsbeslut där alla delar i det militära och civila försvaret tillgodoses.

Regeringen har nu gått fram med förslag som ligger i linje med den utveckling av det civila försvaret som Försvarsberedningen har föreslagit. Med tanke på att dessa förslag rör ett stort antal olika områden i samhället och berör lika många olika utgiftsområden i statens budget finns betydande utmaningar i att skapa en sammanhållen process för utvecklingen av det civila försvaret. Detta gäller särskilt mot bakgrund av att Utredningen om civilt försvar, som ska klargöra frågor som gäller ansvar, ledning och samordning, inte blir klar förrän i mars 2021. I utredningen är utpekandet av sektorsansvariga myndigheter en viktig del. En sektorsansvarig myndighet ska ges tydligt ansvar för och resurser att samordna verksamheten inom sektorn, såväl i fred som under höjd beredskap. I detta arbete ingår bl.a. att samordna beredskapsförberedelser och åtgärder (såväl för krisberedskap som för höjd beredskap), att samordna och genomföra operativ planläggning samt att svara för att personal utbildas och för att övningar genomförs. Vi vill peka på vikten av att det även utses en sektorsansvarig myndighet för ledning av det civila försvaret. I sektorsfunktionen för ledning bör Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, länsstyrelserna samt de landshövdingar som utsetts till civilbefälhavare ingå. Mängden aktörer inom det civila försvaret, liksom den

diversifierade sammansättningen av aktörer, ställer specifika krav på ledning och samordning. Särskilt fokus behöver därför läggas vid ledning och samordning inom det civila försvaret samt vid samordningen mellan det civila och det militära försvaret. När det gäller den fortsatta utformningen och finansieringen av det civila försvaret kommer vi att få anledning att återkomma efter att utredningen Ansvar, ledning och samordning inom civilt försvar är klar. Förslagen från den utredningen kommer att vara ryggraden i det civila försvaret.

Att stärka det civila försvaret är inte bara viktigt när det gäller effekten i det samlade totalförsvaret i händelse av höjd beredskap och krig. Det civila försvaret är även en viktig resurs i händelse av kris. Detta är något vi kunnat se nu under den pågående coronapandemin. Det är en prioriterad uppgift att börja bygga upp beredskapslager av t.ex. läkemedel, sjukvårdsmateriel och livsmedel igen samt att se till att våra försörjningskedjor fungerar även vid allvarligare kriser.

Mot bakgrund av det vi nu har anfört anser vi att försvarsutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3747 (M, KD) yrkande 3.

2. Totalförsvaret 2021-2025 (SD)

Martin Kinnunen (SD), Mats Nordberg (SD) och Yasmine Eriksson (SD) anför:

Vi instämmer inte i regeringens förslag till nya mål för det civila försvaret. Målen för det civila försvaret ska enligt vår uppfattning vara följande:

- värna civilbefolkningen
- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
- upprätthålla en nödvändig försörjning
- bidra till det militära försvarets förmåga vid ett väpnat angrepp mot Sverige
- upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar och bidra till att stärka försvarsviljan
- bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred
- säkerställa funktionaliteten i den samhällsviktiga infrastrukturen i fred, kris och krig.

Vi anser därför att försvarsutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3748 (SD) yrkande 2.

3. Totalförsvaret 2021-2025 (V)

Jon Thorbjörnson (V) anför:

Vi står inför stora klimatförändringar och ökande miljöproblem, och för att ställa om till en mer hållbar riktning krävs att alla delar av samhället och alla invånare tar gemensamt ansvar och arbetar tillsammans i en mer hållbar riktning. Myndigheter, företag, offentliga verksamheter och organisationer måste bidra på sitt sätt, så även Försvarsmakten. Mitt parti, Vänsterpartiet, har i upprepade sammanhang lyft fram att klimatförändringen borde ta en större plats i Sveriges planering för krisberedskap, och jag anser även att Försvarsmakten bör ta ett större ansvar vid klimatkatastrofer. Det är centralt att ett brett säkerhetspolitiskt arbetssätt även inkluderar åtgärder för att bygga ett långsiktigt hållbart samhälle, såväl socialt och ekonomiskt som ekologiskt. Det är inte Försvarsmaktens uppgift att leda en sådan förändring, men det är väsentligt att Försvarsmakten bidrar till ett mer hållbart samhälle genom att myndighetens verksamhet inte utgör ett hinder för den samhällsomställning som behövs.

Det svenska försvaret genomgår nu en genomgripande förändring, vilket innebär ett utmärkt tillfälle att ställa om till en organisation med större klimat- och miljöhänsyn. Samtidigt finns det en risk att gamla misstag cementeras, och för att så inte ska ske krävs en öppen och, i så hög utsträckning som tillåts, transparent organisation. Försvarsmakten ska värna rikets säkerhet. En god operativ förmåga med goda förutsättningar för övningsverksamhet i olika delar av landet är avgörande för Sveriges resistens. Samtidigt är det helt nödvändigt att viktiga klimatåtgärder kan komma till stånd, inte minst ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv. Eventuella motsättningar mellan olika intressen måste lösas och det är en angelägen uppgift för riksdagen och regeringen att se till att så är möjligt. I grund och botten handlar det trots allt om samma sak – att bygga ett tryggt, hållbart och säkert samhälle där vi kan leva tillsammans utan att utsättas för allvarliga kriser.

Utfärdandet av och innehållet i myndigheternas regleringsbrev är mycket viktigt för att myndigheterna ska kunna uppfylla de mål som riksdagen och regeringen har ställt upp. En viktig åtgärd i detta sammanhang är därför att myndigheterna får tydliga instruktioner för att eliminera målkonflikter, underlätta avvägningar samt styra besluten mot att undanröja hinder och skapa förutsättningar för att nå klimatlagens mål. Regeringen bör i regleringsbrevet till Försvarsmakten ge myndigheten nya instruktioner som går i linje med klimatlagen och det klimatpolitiska ramverket.

Försvarsmakten har i uppdrag att inom ramen för huvuduppgiften – att ansvara för Sveriges militära försvar och att värna landet – arbeta för att uppnå de 16 nationella miljökvalitetsmålen. Det innebär att Försvarsmakten i fredstid ska ta miljöhänsyn i sin verksamhet samt vid behov föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling. Enligt rapporten Försvarsmaktens miljöpåverkan (dnr 2015:704) från riksdagens utredningstjänst saknas tillräckliga uppgifter

för att göra en miljöanalys av myndighetens miljöpåverkan och av de totala utsläppen. Den miljöutredning som Försvarsmakten själv har gjort och som uppdaterades 2017 är dessvärre belagd med sekretess. Organisationen Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen publicerade i september 2020 en rapport om Försvarsmaktens miljöarbete: Frikortet – en granskning av Försvarsmaktens klimatarbete. Rapporten visade på stora brister, men framförallt att det var svårt att göra en översyn av myndighetens miljöarbete. Försvarsmakten har visserligen behov av stor sekretess runt sitt arbete, men det måste gå att granska och följa det som görs inom miljöarbetet. Negativa klimat- och miljöeffekter behöver minska på områden som energiförbrukning, tjänsteresor, hantering av kemikalier, övningsverksamhet m.m. Militär verksamhet sliter på både klimat och miljö. Därför måste Försvarsmakten i den utsträckning det är möjligt arbeta för att minska sin klimat- och miljöpåverkan. Försvarsmakten måste inkluderas i statens miljöledningsarbete och därför måste förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter omfatta Försvarsmakten på samma sätt som andra myndigheter. Jag anser vidare att Naturvårdsverket måste ges i uppdrag att utvärdera Försvarsmaktens miljömålsarbete utifrån rimliga förutsättningar. Regeringen bör därför ge i uppdrag åt Naturvårdsverket att utvärdera Försvarsmaktens miljömålsarbete utifrån samma grundläggande krav och förväntningar som för övriga miljömålsmyndigheter.

Det finns exempel på när Försvarsmaktens verksamhet kan bidra till en positiv utveckling. Till exempel kan en god miljömedvetenhet i internationella samarbeten bidra till en högre gemensam standard. Ett annat exempel är den positiva effekt på den biologiska mångfalden som kan uppstå på militära övnings- och skjutfält som sköts på rätt sätt av kunniga miljövärdare. En god operativ förmåga ställer höga tekniska krav på utrustning och fordon. I bästa fall kan forskning och utveckling på försvarsområdet även bidra till en effektiv teknikutveckling i det civila, t.ex. inom energiförsörjning. Försvarssektorn inkluderar en rad myndigheter på försvarsområdet. Myndigheterna arbetar gemensamt inom miljöområdet och har tillsammans beslutat att inrikta arbetet på energi- och klimatområdet samt kemiområdet. Målet är dels att uppnå en energieffektivisering och att öka andelen energi från förnybara energikällor, dels att begränsa påverkan från hälso- och miljöfarliga ämnen i kemiska produkter och varor. När det gäller kemiområdet är det, förutom de direkta miljövinsterna, även där viktigt med en omställning med tanke på försörjningstrygghet. En nödvändig och hårdare miljöreglering av kemiska produkter på andra håll i samhället riskerar att leda till att varor som är viktiga för Försvarsmakten blir svårare att få tag på eller helt försvinner från marknaden. Det är därför väsentligt med ett systematiskt arbete mot mer hållbara produkter.

I dag ligger tillsynsansvaret för hälso- och miljöområdet inom försvaret hos försvarsinspektören för hälsa och miljö (tidigare generalläkaren). Att det är Försvarsmakten som granskar sina egna förehavanden och utövar tillsyn och kontroll över den egna verksamheten är en något udda ordning.

Självständigheten hos en tillsynsfunktion som är inrättad i den organisation vars verksamhet den är satt att granska kan ifrågasättas. Utredningen om översyn av generell läkarfunktionen (SOU 2015:79) konstaterade dilemmat med detta och föreslog vissa åtgärder för att öka tillsynsfunktionens självständighet, vilket också behandlades i regeringens proposition 2016/17:144 Tillsyn och kontroll på hälso- och miljöområdet inom försvaret. Direktiven till utredningen var dock formulerade så att utredningen inte hade något utrymme att föreslå en ny tillsynsmyndighet. Granskningen av Försvarmaktens verksamhet är förknippad med vissa svårigheter, inte minst med tanke på de höga kraven på sekretess. Samtidigt är självständigheten hos de organ som ska granska myndigheternas verksamhet central. Det är olyckligt att den tidigare utredningen inte gavs utrymme att undersöka förutsättningarna för en fristående tillsynsmyndighet på området. Det bör därför tillsättas en utredning i syfte att undersöka förutsättningarna för en fristående myndighet för tillsyn och kontroll på hälso- och miljöområdet inom försvaret.

När miljöbalken ändrades 2017 innebar det bl.a. mer preciserade krav på när det ska göras miljökonsekvensbeskrivningar inför större planer och projekt. Tyvärr undantogs Försvarmakten från kraven på att redovisa hur kommande projekt kan påverka miljön. I likhet med mitt parti menar jag att förtydligandet av miljöbalken i många avseenden blev bättre i och med ändringarna, men jag och mitt parti motsätter oss att försvaret och räddningstjänsten per automatik undantas från kravet på miljöbedömning. Jag har full förståelse för att det kan finnas skäl att för rikets säkerhet undanta totalförsvaret och räddningstjänsten från kravet när det gäller ett antal planer och program, men enligt min uppfattning är det inte belagt att det inte går att begränsa undantaget för att stärka miljöhänsynen. Det kan naturligtvis finnas omständigheter, som t.ex. behovet av sekretess, som komplicerar förfarandet och gör att man i vissa fall behöver frågå rutiner och regler som gäller andra myndigheter men frågan behöver utredas vidare. Regeringen bör därför ges i uppdrag att utreda hur undantag från krav på strategisk miljöbedömning och krav på undersökning av miljöpåverkan för totalförsvaret och räddningstjänst när det gäller planer och program kan begränsas i lagstiftningen för att minska risken för negativ miljöpåverkan.

Vättern är Sveriges näst största sjö och i dag en viktig dricksvattentäkt för ca 280 000 personer med ett mål om att utöka den. Sjön utgör med sin unika miljö och sitt säregna ekosystem ett viktigt Natura 2000-område. Vättern används också av Försvarmakten som övnings- och testområde. Försvarmakten har i dagsläget tillstånd för 30 skjutdagar och 69 000 skott per år, en markant ökning från tidigare tillåtna nivåer. Redan de tidigare tillåtna nivåerna hade en negativ inverkan på miljön i form av föroreningar m.m. Jag har förståelse för att Försvarmakten behöver öva, men jag anser att övningarna i och vid Vättern behöver begränsas. Det behöver således finnas en jämvikt mellan försvarets intressen av att öva och miljöintressen och behovet av att säkra rent dricksvatten. Dagens övningar innebär att stora mängder ammunition hamnar i sjön samtidigt som den tidigare ammunitionen ligger

kvar. Samövningar med internationella förband innebär också att ökänd ammunition kan spridas i området. Vättern används dessutom som plats för utbildning av Försvarsmaktens piloter, s.k. skolflygning, vilket utgör en ytterligare påfrestning på den omgivande miljön vad gäller både buller och föroreningar. Det finns långtgående planer på att Vättern i framtiden ska försörja ytterligare områden och hushåll med dricksvatten. Med sådana framtidsutsikter är det om möjligt ännu viktigare att värna en så viktig dricksvattentäkt som Vättern. Mot bakgrund av detta anser jag att det är av stor vikt att föroreningen av Vättern som orsakas av militära övningar upphör och att möjligheterna till ett totalstopp för Försvarsmaktens övningar i och runt Vättern utreds. Försvarsmakten bör också ges i uppdrag att ta fram en handlingsplan för att minska föroreningen av Vättern orsakad av militära övningar.

Med det som nu anförts anser jag att försvarsutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3743 (V) yrkandena 14–19.